

Anni Valovirta

Ulkopolitiikan sukupuoli

Feministinen dekonstruktio Euroopan unionin ulkopoliittisista
diskursseista

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2008

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

VALOVIRTA, ANNI: Ulkopoliittian sukupuoli: Feministinen dekonstruktio Euroopan unionin ulkopoliittisista diskursseista.

Pro gradu -tutkielma, 131 s.

Kansainvälinen politiikka

Marraskuu 2008

Pro gradussani tutkin Euroopan unionin ulkopoliittisissa diskursseissa esiintyviä maskuliinisia ja feminiinisiä ominaisuuksia. Tarkastelen, miten diskursseissa muodostuu käsityksiä ulkopoliitikasta – mitä siihen kuuluu, miten siitä puhutaan – ja kuinka nämä käsitykset ovat sukupuolistuneita.

Tutkimusaineistoni muodostuu Eurooppa-neuvoston päätelmien ja ulkosuhteiden neuvoston lehdistötiedotteiden EU:n ulkosuhteiksi näkemistä osioista. Näillä tahoilla on valtaa EU:n ulkopoliittisen agendan ja diskurssin määrittelyyn. Teoreettinen lähestymistapani on postmoderni feministinen kansainvälisen politiikan teoria. Millaiseksi sukupuoli tai maskuliinisuus ja feminiinisyys ulkopoliittisessa diskurssissa sanotaan, ja millainen diskurssi saa etusijan, on poliittinen kysymys. Tutkimusmenetelmäni on postmodernin feminismin parissa käytetty, alunperin Jacques Derridan muotoilema dekonstruktio. Diskursseja purkamalla on mahdollista hahmottaa jotain ominaisuutta määrittävä vastaominaisuus, esimerkiksi julkisen vastakohtana on yksityinen. Dekonstruomalla tekstistä maskuliiniseen tai feminiiniseen yhdistettäviä dikotomioita tuon esiin sukupuolistuneita hegemonisia diskursseja unionin ulkopoliitikassa. Maskuliinisen ja feminiinisen hierarkioiden purkaminen sekä vaihtoehtoisten, monimuotoisten diskurssien mahdollistaminen on pro gradussani dekonstruktion tavoite. Dekonstruktion avulla voidaan kyseenalaistaa termejä, joilla politiikka ymmärretään ja siten muuttaa termien sukupuolistuneita merkityksiä.

EU:n ulkopoliittinen diskurssi muotoutuu maskuliinisesti. Diskursseista dekonstruoitui useita dikotomioita, joista EU:ta kuvaavat julkinen, hallitseva, rationaalinen, kansainvälinen, institutionaalinen ja hierarkkinen. Ominaisuudet voi feministisen teoreettisen lähtökohdan pohjalta yhdistää maskuliiniseen ja niiden vastakohtat – yksityinen, alistuva, irrationaalinen, paikallinen, epäjärjestys ja sääntelemätön – puolestaan feminiiniseen. Analyysistä keskeisenä nousi esiin, kuinka EU:n ulkopoliittinen diskurssi sijoittuu valtioiden tai instituutioiden tasolle ja käsittelee julkisiksi nähtyjä poliittisia kysymyksiä. Diskurssin sääntöjen puitteissa ulkopoliittian kohteet, eli tavalliset ihmiset, jäävät hiljaisuuteen, samoin poliittisesti yksityisasiaina nähdyt asiat. Diskurssit sisältävät kuitenkin poikkeuksia, joissa dikotomioiden vastakkaisuus hämärtyy: esimerkiksi rauhanturvaaja voi olla samaan aikaan suojelija ja tarvita suojelua.

Ulkopoliittian diskurssia perustellaan rationaalisuuden maskuliinisella käsityksellä. Matalan, perhe- tai yksityiselämän tasosta puhuminen näyttää diskurssissa naiivilta ja epäsoivalta, sillä hegemoninen diskurssi keskittyy julkiselle tasolle. EU:n ulkopoliittiset diskurssit hiljentävät vaihtoehtoisia diskursseja, esimerkiksi ihmisten edun katsomista valtion edun sijaan, samalla kun ne vahvistavat hegemonisia diskursseja ja kuvaa EU:sta toimijana.

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT: SUKUPUOLI JA ULKOPOLITIIKKA	5
2.1. ”NAINEN”, ”MIES”, ”SUKUPUOLI” - ”MASKULIINISUUS”, ”FEMINIINISYYS”	5
2.1. MASKULIINISUUDEN HEGEMONIA ULKOPOLITIIKASSA	7
2.2. EUROOPAN UNIONIN ULKOPOLITIIKKA	10
2.3. ULKOSUHTEIDEN SISÄLTÖ	12
2.4. NORMATIIVISUUS ULKOPOLITIIKASSA - SUKUPUOLELLA ON VÄLIÄ!	13
3. FEMINISTINEN KANSAINVÄLINEN POLITIIKKA	16
3.1. FEMINISMEJÄ JA KANSAINVÄLISIÄ POLITIIKKOJA	16
3.1.1. EPISTEMOLOGIASTA: TIETOJA JA TOTUUKSIA	22
3.2. POSTMODERNI FEMINISMI	24
3.3. MASKULIINISUUKSIEN FEMINISTINEN TUTKIMUS	27
3.3.1. MASKULINISMI	29
3.3.2. ERILAISET MASKULIINISUUDET	30
3.3.3. MASKULIINISUUS MUUTOKSESSA	35
4. VASTAKKAISUUKSISTA MONINAISUUKSIIN: METODINA DEKONSTRUKTIO	36
4.2. DIKOTOMIAT	37
4.1.1. DIKOTOMIOIDEN TAUSTAA	37
4.1.2. DIKOTOMIAT, HIERARKIAT JA VALTA	39
4.1.3. DIKOTOMIAT FEMINISTISESSÄ TUTKIMUKSESSA	41
4.2. DEKONSTRUKTIO	44
4.2.1. DERRIDAN JÄLJILLÄ: <i>ÇA SE DECONSTRUIT</i>	45
4.2.2. DEKONSTRUKTIO FEMINISMIN PARISSA	50
4.3. AINEISTON ANALYYSI	56
4.3.1. AINEISTON VALINTA: AVOIN JA DEMOKRAATTINEN UNIONI?	56
4.3.2. HEGEMONISET DISKURSSIT JA HILJAISUUS	60
4.3.3. TULKINNASTA	67
4.4. MENETELMÄN SOVELTAMINEN AINEISTOON	68
5. EUROOPAN UNIONIN ULKOPOLITIIKAN DISKURSSIT	71
5.1. KUMPPANUUSDISKURSSI	73
5.2. RAUHAN JA KONFLIKTIEN DISKURSSI	79
5.3. DEMOKRATIADISKURSSI	86
5.4. KEHITYSYHTEISTYÖN DISKURSSI	90
5.5. IHMISOIKEUSDISKURSSI	94

5.6. LOPUKSI: HÄMMENTÄVÄT DISKURSSIT	96
6. HEGEMONISET ULKOPOLITIIKAN DISKURSSIT	98
6.1. JULKINEN JA YKSITYINEN ULKOPOLITIIKKA	99
6.2. SUKUPUOLI ULKOPOLITIIKASSA	102
6.3. ULKOPOLITIIKAN RATIONAALISUUS	106
6.4. ULKOPOLITIIKAN HILJAISUUDET	111
6.5. LOPUKSI: ULKOPOLITIIKAN DISKURSSIT	116
7. YHTEENVETO JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET	118
LÄHDELUETTELO	122

1. JOHDANTO

Euroopan unionin toimintaa säätelevät sen yhteiset arvot¹, joista yksi on sukupuolten välinen tasa-arvo. Unionin ulkopoliitikasta on puhuttu normatiivisena, esimerkiksi ihmisoikeuksilla on merkitystä suhteissa muihin maihin. Ulkopoliitikka nähdään usein kovana, maskuliinisena politiikan alueena. Oletuksenani on maskuliinisuuden hegemonian vaikuttaminen myös EU:n politiikkaan. Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen kaikille päätöksenteon tasoille on tavoitteena EU:ssa – näin sukupuoliajattelun tulisi ulottua myös ulkopoliitikkaan. Kiinnostavaa on sukupuolen ja hegemonisen maskuliinisuuden instituution yhdistäminen, sillä jälkimmäistä leimaa nimenomaan hiljaisuus sukupuolesta. Sukupuolten tasa-arvoa unionin ulkopoliitikassa on tutkittu (esim. Pető – Manners 2006; Mushaben 2006), mutta minua kiinnostavat nimenomaan unionin ulkopoliittisissa diskursseissa esiintyvät käsitykset maskuliinisesta ja feminiinisestä.

Ulkopoliitikka nähdään feministisessä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa maskuliinisille käsityksille muodostuneena. Miesten toiminta on historiallisesti yhdistetty politiikan julkiseen tilaan, kun puolestaan feminiininen on kiinnitetty yksityisen perhe-elämän pariin, johon naiset ovat reproduktion kautta kiinteästi liittyneet. (Hooper 2001, 5; Coole 2000, 339–342.) Feministinen tutkimus näkee dikotomiat, kuten maskuliinisen ja feminiinisen, julkisen ja yksityisen, viittaavan sukupuolistuneeseen maailmaan. Dikotomiat ovat tyypillisesti hierarkkisia, ja länsimaisessa kontekstissa asettavat maskuliinisen ja siihen yhdistettävät ominaisuudet feminiinisen yläpuolelle. (Peterson 1992, 7; Tickner 1992, 8; Hooper 2001.)

Feministisiä teorioita katsotaan olevan monta. Oma positioni sijoittuu postmoderniin feministiseen kansainväliseen politiikkaan, joka sijoitetaan yleensä kansainvälisen politiikan tieteenalalla kriittiseen kansainväliseen teoriaan. Postmodernin feminismin näkemykseeni ovat vaikuttaneet etenkin Marysia Zalewski (2000), Charlotte Hooper (1998, 2001) ja Christine Sylvester (1995, 2002). Lokerointia voi kuitenkin tehdä vain tiettyyn rajaan asti, sillä 'feministinen kansainvälisen politiikan teoria' on muuttuvaa ja monimuotoista. Tässä muutoksessa piilee myös feminismin voima. Feministinen lähestymistapa on perusteltua pro graduni kohdalla, sillä se mahdollistaa tutkimuskysymyksen esittämisen sekä ulkopoliitiikan sisältämien sukupuolen ja sukupuolistuneisuuden tarkastelun. Postmoderni feminismi on kiinnostunut merkitysten muodostamisesta kielessä ja haluaa paljastaa todeksi tai merkitykselliseksi nähtävien asioiden

---

¹ Arvot on määritelty Sopimuksessa Euroopan unionista (SEU), 1. artiklassa.

muodostamisen vallan. Postmoderni feminismi käyttää dekonstruktiota politiikan termien kyseenalaistamiseen ja merkitysten muuttamiseen. (Zalewski 2000, 67–69.)

Valta ja tieto liittyvät toisiinsa kiinteästi. Postmodernismin lähtökohdista relevantteja kysymyksiä ovat, kuinka valta rakentaa totuutta ja millaisia oletuksia todeksi nähtyyn sisältyy. Postmoderni feminismi pyrkii tuomaan ulossuljettuja käytäntöjä näkyväksi, jolloin marginalisoidut tulevat huomioiduiksi kansainvälisessä politiikassa. (Zalewski 2000, 55–56; Sylvester 2002, 179.) Marginaaleja voidaan käsitellä monin tasoin - politiikan tieteenalalla feministinen tutkimus voi olla marginaalista, feministisen tutkimuksen sisällä Euroopan unionin ulkopoliittikkaa koskeva feministinen tutkimus voi puolestaan asettua marginaalin marginaaliin. Minun työni kannalta olennaisimmat marginaalit liittyvät sukupuoleen unionin ulkopoliittikka: siitä ei puhuta paljon, sitä ei oteta diskurssiin keskeisenä mukaan, vaan sivuutetaan. Feministiseen tutkimukseen liittyy emansipaation ajatus (Ackerly - True, 2006, 243), joka tulee ilmi pro gradussani pyrkimyksenä dekonstruoida hiljaisuuksien (feminiinisiä) diskursseja ja tehdä ne kuulluiksi.

Tavoitteenani on tutkia Euroopan unionin ulkopoliittikan diskursseja Eurooppa-neuvoston ja ulkosuhteita käsittelevän ministerineuvoston (myöhemmin neuvosto) dokumenttien kautta, sillä näen näillä tahoilla olevan valtaa unionin ulkopoliittisen diskurssin muotoutumiseen. Tutkimuskysymyksenäni on, *miten Euroopan unionin ulkopoliittiset diskurssit sisältävät maskuliinisia tai feminiinisiä ominaisuuksia*. Tutkin, miten sukupuolesta puhutaan ulkopoliittikka ja kuinka ajoittain hyvin sukupuolineutraalilta näyttävä teksti sisältää viittauksia feminiiniseen ja maskuliiniseen. Nämä viittaukset voimistavat dikotomioita, joiden perusteella ulkopoliittikan agendalle kuuluvat asiat saavat sukupuolistuneen merkityksensä. Tavoitteenani on tunnistaa ulkopoliittikan hegemonisten ja hiljaisuuksien diskursseja sekä niiden avulla tarkastella diskurssien painottumista maskuliiniseen tai feminiiniseen.

Pro gradussani käytän metodina dekonstruktiota. Näkemykseni siitä pohjaa Jacques Derridaan (2003, 1995, 1988, 1979) sekä dekonstruktiota käsitelleisiin feministitutkijoihin, kuten Diane Elamiin (1994), Marysia Zalewskiin (2000) ja Charlotte Hooperiin (2001). Dekonstruktioista oli vaikea alkuun saada otetta, sillä se on moniulotteinen ja -selitteinen tapa nähdä ja lukea tekstejä. Dekonstruktio sisältää ajatuksen tekstien lukemisesta ja uudelleenkirjoittamisesta, hierarkioiden purkamisesta ja hälventämisestä: totutun kääntämisestä pääläelleen ja uusien, monien mahdollisuuksien avaamisesta kahtia jaottelun sijaan. (Derrida 1988, 47–49, 1995, 108, 163, 2003.)

Merkitysten purkaminen ja tekstien lukeminen on yksinään hyvin abstrakti projekti, joka ei tarjoa tarkkoja välineitä sukupuolistuneisuuden tarkasteluun. Tämän vuoksi otan dekonstruktion avuksi dikotomiat sekä hegemoniset ja hiljaisuuksien diskurssit. Dikotomiat tarjoavat tienviittoja tekstiin muodostamalla suhteessa vastinpariinsa - ne eivät välttämättä ilmene suoraan dikotomiana tekstistä. (Hansen 2006, 44.) Esimerkiksi unionin sanoessa kehitysmaita hitaiksi toteuttamaan vuosituhattavoitteen, se ei kutsu itseään nopeaksi ja tehokkaaksi, vaan dikotomioiden avulla tämä näkemys itsestä dekonstruoituu.

Käytän hiljaisuudesta ja hegemonisista diskursseista etenkin Lynn Thiesmeyerin (2003) ja Annica Kronsellin (2006) näkemyksiä. Hiljaisuuden diskurssit viittaavat hiljentämiseen, jossa jostain asiasta puhuminen tai kuulluksi tuleminen on hankalaa. (Thiesmeyer 2003, 3-4.) Hegemoniset diskurssit vahvistavat omaa olemustaan luonnollistamalla siihen kuuluvat säännöt ja merkitykset, ja tekemällä näin vaihtoehtoisten diskurssien ilmenemisestä hankalaa. Hegemonisen diskurssin kyseenalaistaminen on vaikeaa, sillä siitä poikkeavat asiat näyttävät irrationaalilta ja diskurssiin kuulumattomalta. (Kronsell 2006, 113, 118–119.) Tavoitteenani on dekonstruoida sukupuolistuneita hegemonisia diskursseja ja mahdollistaa näissä monenlaisten maskuliinisuuksien ja feminiinisyksien kuuluminen. Tällä tavoin hiljaisuuden diskurssia murtamalla voi purkaa ulkopoliittikan diskurssin hierarkioita.

Reflektivististä tutkimusta voidaan arvostella tutkijan vaikutuksesta tutkimukseen. Rationalistinen tutkimus puolestaan voidaan haluttaessa nähdä kylmiä, mitattavia faktoja tuottavana: tällöin tosin jätetään sivuun, että tutkimuksen aiheen valinnasta ja kysymyksen asettelusta lähtien tutkimus on ollut subjektiivisten valintojen kohteena. Täysin puhdas objektiivinen tieto on harhaanjohtava ajatuksena, sillä tutkija tekee aina valintoja oman mielenkiintonsa tai jonkun muun intressin ajamana: esimerkiksi yritysten tilaamat pro gradu -tutkielmat ovat yrityksen intressien lähtökohdista jo suunnanneet tutkimuksen tiettyyn aiheeseen. (Harding 1996, 1991.)

Diskurssien analyysissä on aina kyse tulkinnasta: tekstejä voi katsoa monesta näkökulmasta ja niistä voi saada monta ristiriitaista näkemystä löydettyä, eikä yhtä tulkintaa voi sanoa ainoaksi ja oikeaksi. Siksi pyrin rakentamaan analyysini apuvälineet mahdollisimman näkyviksi ja tuomaan esiin lähtökohdat sekä vaiheet, joiden kautta ja avulla olen saanut tulokset. Subjektiivisuus tutkimuksessa ei ole mielestäni lainkaan pahasta. Tutkijan tuodessa itsensä, omat intressinsä ja ennakkoletuksensa näkyviin on kriitikoiden ja lukijoiden selkeämpi katsoa tutkijan vaikutusta

tutkimukseen, kuin jos tutkija piilottaa itsensä muka-neutraalien valintojen taakse. Esimerkiksi standpoint-feminismin keskeinen ajatus oli, ettei sukupuolineutraalia tai objektiivista tiedettä ole. Tutkija ei koskaan voi erottaa kokonaan itseään arvoistaan ja subjektiivisuudestaan. Carol Cohnia (2006, 104–105) mukaillen kaikki mitä olen, kiinnostukseni, opintotaustani tai näkemykseni maailmasta vaikuttavat siihen, miten tulkitseen asioita ja mitä pidän tärkeänä. Postmodernista lähtökohdasta ei voi edes väittää tutkimuksen alkavan puhtaalta paperilta, ilman ennakko-oletuksia tai vaikutteita, vaan on hyväksyttävä ja tunnustettava ne osaksi tutkimusta.

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT: SUKUPUOLI JA ULKOPOLITIikka

Tässä luvussa käyn läpi lähtökohtiani Euroopan unionin ulkopolitiikan tutkimukseen sukupuolen näkökulmasta. Lähten liikkeelle feminismin yhdestä perustavanlaatuisimmista kysymyksistä, eli mistä puhutaan kun puhutaan naisesta tai sukupuolesta. Tämä on edelleen relevantti ottaa esiin, sillä huolimatta vuosikymmenten teoretisoinneista näkemys sukupuolesta tai naisesta on alati muuttuva.

Näiden jälkeen siirryn ulkopolitiikan käsittelyyn ja katson, miksi on perusteltua ottaa sukupuoli tutkimuskohteeksi Euroopan unionin kohdalla. Tarkastelen unionin ulkopolitiikkaa ja sen lähtökohtia. Käyn myös läpi unionin sukupuolen valtavirtaistamisen politiikkaa, joka mielestäni on yksi tärkeimmistä tekijöistä tuomassa sukupuolta näkyväksi myös ulkopolitiikassa.

EU:n ulkopolitiikan diskurssin ja todellisuuden välillä on eroja ja ristiriitoja. Tähän liittyvät ongelmalliset oletukset diskurssin ja käytännön suhteesta, siitä mitä sanotaan verrattuna siihen mitä tehdään. Asiaan puuttuminen laajentaisi kuitenkin työtäni suhteettomasti. Jätän politiikan teon tutkimukseni ulkopuolelle, ja kiinnitän huomioni siihen, kuinka EU ulkopolitiikkansa sanoo. Nämä saattavat poiketa toisistaan hyvinkin paljon tietyissä tilanteissa: esimerkiksi arvojen tärkeydestä saatetaan tinkiä merkittävien taloudellisten intressien vuoksi. Näen ulkopolitiikan diskursseilla olevan eroista huolimatta valtaa ulkopoliittiseen toimintaan, sillä diskurssin säännöt jo määrittelevät, mistä ja miten voidaan puhua ulkopolitiikkana. Näen poliittisen vaikuttamisen alkavan siitä, että joku asia hyväksytään (ulko)poliittiseksi: sen sanominen toimintaan tuo sen näkyväksi ja mahdollistaa muutoksen.

2.1. ”NAINEN”, ”MIES”, ”SUKUPUOLI” - ”MASKULIINISUUS”, ”FEMINIINISYYS”

Feministisessä tutkimuksessa joidenkin yleisesti käytettävien sanojen kyseenalaistus johtaa runsaaseen lainausmerkkien käyttöön. Sillä halutaan osoittaa, ettei termiä pidetä yksiselitteisenä ja ongelmattomana. Koska itse pidän pro gradu täyttämistä lainausmerkeillä vähintään rasittavana, otan esiin lainausmerkkejä vaativat käsitteet tässä ja avaan käsitykseni niistä.

Nainen on ongelmallisin kysymys feministisessä tutkimuksessa. Naisen määrittely on mahdotonta sillä nainen pakenee määrittelyä: kun on saatu määritelmä valmiiksi, löytyy aina joku hieman sopimaton osa, jotain mitä jäi sanomatta, jotain mikä ei sovi naiseen. (Derrida 1979,121; Elam 1994.) Postmoderni feminismi näkee määritelmän avoimeksi jättämisen hyödyllisenä ja vapauttavana. Näin voidaan katsoa naista, joka on monta, jonka identiteetit vaihtuvat, ja jonka ei

tarvitse olla sisäisesti koherentti. Naista on feministisessä traditiossa tutkittu äitinä, rakastajattarena, tyttärenä, madonnana ja huorana – kaikki nämä ovat naisia, jotka sanotaan eri tavalla riippuen kontekstista. (Elam 1994, 43; Zalewski 2000, 60.) Puhuessani naisesta puhun monista monenlaisista naisista, annan naisille tilaa olla ja hengittää, vaikka käyttäisin sanaa yksikkömuodossa.

Mies on maskuliinisuuksien kautta tullut määriteltyä tietyntalaiseksi maskuliinisuudeksi. Syyllistyn tähän myös osittain käsitellessäni erilaisina nähtäviä maskuliinisuuksia. Mies on pitkään nähty ihmisenä: miehen tarkastelu sukupuolena on jäänyt vähemmälle. Paljon puhutaan ”uudesta miehestä” – lainausmerkit ovat tämän kerran välttämättömät! – joka tekee miehelle uusia asioita; itkee, jää vanhempainvapaalle, tekee tiimityötä ja murtaa perinteisiä machomaskuliinisuuden rajoja. (Hooper 1998, 41-43 ja 2001, 51-52.) Mies on edelleen vähemmän problematisoitu käsite kuin nainen. Pro gradussani puhun maskuliinisuuksista, määrittelen niitä, mutta jätän miehen määrittelemättömäksi: mies ei itsessään täytä eri maskuliinisuuksien määritelmää, rajaudu niihin, vaan on yhtä lailla määrittelemätön ja muuttuva kuin nainen.

Sukupuoli on myös feministisen tutkimuksen suuria kysymyksiä. Sex ja gender – keskustelua on käyty pitkään: itse käytän sukupuoli-sanaa gender-merkityksessä sosiaalisena sukupuolena, en pelkän biologian määrittämänä. Judith Butler (2006, 54–55) näkee sukupuolen performatiivisena tarkoittaen, ettei sosiaalinen sukupuoli ole biologisen kausaalista seurausta eikä näytä yhtä selvältä kuin biologinen sukupuoli. Marysia Zalewski (1995, 341) näkee sukupuolen viittaavan kulttuurisesti ja sosiaalisesti muodostuneihin maskuliinisuuden ja feminiinisuuden kategorioihin. Monet sosiaalisen sukupuolen tulkinnat ovat variaatioita biologisesta sukupuolesta, joka heijastaa sukupuolten näkemistä kaksijakoisena² sekä uskomusta, että sosiaalinen sukupuoli heijastaa biologista tai on muuten sen rajoittama. Kun sosiaalista sukupuolta teoretisoidaan erillään ja itsenäisenä biologisesta, voidaan mies ja maskuliininen nähdä naispuolista kehoa merkitsevä ja nainen ja feminiinisyys miespuolista. (Butler 2006, 54–55.)

Sanasta sukupuoli on johdettu käsitteet sukupuolittunut tai sukupuolistunut, englanniksi gendered. Sukupuolistunut nähdään laajempänä käsitteenä (Jokinen 2000, 25–26), jossa ei viitata pelkkään kahteen sukupuoleen jakautumiseen ja niiden välisiin suhteisiin, vaan myös sukupuolten sisäiseen

---

² En lähde myöskään keskusteluun siitä, kuinka monta sukupuolta voidaan laskea - jako mieheen ja naiseen helpottaa käsittelyä, maskuliinisuudet ja feminiinisuudet sallivat monimuotoisen olemisen ja monet identiteetit.

tilanteeseen. Sukupuolistunut ohjaa huomion siihen, kuinka sukupuolella on väliä ja vaikutusta, kuinka se ei ole yhdentekevä asia.

Huolimatta maskuliinisuuden ja feminiinisuuden periaatteellisesta itsenäisyydestä mieheen ja naiseen, ne kuitenkin myös feministisen tutkimuksen sisällä saavat mies-nais-konnotaatioita. Tätä ei voi kokonaan välttää, ja tietyssä määrin se olisi valheellistakin. Jos esimerkiksi väittäisin maskuliinisen ulkopoliitiikan olevan irrallinen miessukupuolesta ja seuraavassa kappaleessa selittäisin ulkopoliitiikan maskuliinisuuden ulkopoliitiikan miesvaltaisella historialla, olisi tässä vähintään kyseenalaista sanoa maskuliinisuuden ja miehen olevan toisistaan riippumattomat. Maskuliinisuus ja feminiinisyys viittaavat mieheen ja naiseen, mutta ne eivät rajoitu vain toiseen sukupuoleen. Puhuessani maskuliinisesta tai feminiinisestä ulkopoliitiikasta sillä on tiettyjä kaikuja mieheen ja naiseen. Toisaalta on otettava huomioon, että ulkopoliitiikan naistoimijat toimivat ulkopoliitiikan diskurssissa samojen (maskuliinisten) sääntöjen parissa kuin miehet, joten pelkkä naisten sisällyttäminen ulkopoliitiikkaan ei muuta sitä. Alkuperäisen kategorian kyseenalaistaminen ja uudelleen näkeminen feminiinistä sisällyttävänä on tarpeen. (Vrt. Peterson 1992, 17; Kronsell 2006, 110, 115.)

Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat problemaattisia käsitteitä, joiden yhteydet miehiin ja naisiin jäävät monimutkaisiksi. Yhteyttä ei voi määritellä aukottomasti, vaan muutos ja kontekstisidonnaisuus on hyväksyttävä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei naisista tai feminiinisestä, miehistä tai maskuliinisesta voisi sanoa mitään: on vain hyväksyttävä postmoderni lopullisen määrittelemättömyyden ajatus. (Elam 1994, 27–28.)

2.1. MASKULIINISUUDEN HEGEMONIA ULKOPOLITIIKASSA

Kokemukseni ulkopoliitiikan maskuliinisuudesta on syntynyt harjoittelusta ulkoministeriössä, jossa joillekin ulkopoliitiikan naisistuminen on vieras ja epätoivottava ajatus. Tämä ei jää vain yksittäisten virkamiesten tasolle, vaan Francis Fukuyama feministien ankarasti kritisoimassa artikkelissa ”Women and the Evolution of World Politics” (1998) ehdottaa, että naisten määrän lisääntyminen ulkopoliittisessa toiminnassa rapauttaa ulkopoliitiikan uskottavuutta ja altistaa naisjohtoiset valtiot interventioille. Fukuyama tuo esiin ajatuksen naisten ja miesten erilaisesta ulkopoliitiikasta. Eroja ulkopoliitiikassa ovat tarkastelleet myös Mary Caprioli (2003), Joyce Marie Mushaben (2006) ja Lisa Ann Richey (2001), mutta päinvastaisesta näkökulmasta. Naisten osallistuminen ulkopoliitiikkaan on itseisarvo: feminiinisen ja maskuliinisen politiikan välillä nähdään ero, ja

naisten lisäämisellä ulkopoliitiikkaan nähdään saavutettavan uudenlaisia mahdollisuuksia. Yleensä naisiin liitettävät ulkopoliitiikan osa-alueet liittyvät kansalaisyhteiskuntaan, ympäristöön, rauhaan ja kehitysyhteistyöhön: se ei välttämättä pidä paikkaansa, mutta mielikuva *feminiinisestä* ulkopoliitiikasta on erilainen verrattuna mielikuvaan *maskuliinisesta* ulkopoliitiikasta. (Caprioli 2003, 197–198; Mushaben 2006, 372–373; Richey 2001, 178–180.)

Ulkopoliitiikan tai sen maskulinismin alkukohtaa on mahdoton jäljittää. Oleellista on kuitenkin, että ulkopoliitiikka on monen tekijän summana muotoutunut maskuliinisuuden läpitunkemaksi. (Hooper 1998, 29, 39 ja 2001, 5; Scott 1988, 33.) Ulkopoliitiikassa voi sanoa vaikuttavan sisäsyntyisen maskuliinisuuden, sillä se on valtioiden edustajien toimintana muodostunut aikana, jolloin naiset eivät ole olleet yhteiskunnallisessa päätöksenteossa mukana – ainakaan julkisesti. Ulkopoliitiikka on näin muovautunut vahvasti miesten todellisuutta kuvaavaksi, julkinen–yksityinen -erottelun kautta katsottuna julkisen puolelle sijoittuvaksi, jättäen ulkopoliitiikan historiasta naisten todellisuuden pois. (Vrt. Coole 2000, 340–344; Sylvester 1995, 4, 7-8.) Vahvan miehisen perustan takia on vaikea nähdä kuinka sisällyttää ulkopoliittisesti historiattomat naiset ja heidän todellisuutensa ulkopoliittiseen kenttään. (Esim. Leonard 1990, 213.) Ihmiset eivät ole olleet ulkopoliitiikalle kovinkaan olennaisia, muuten kuin institutionaalisessa mielessä: sotilaina, poliitikkoina, diplomaatteina, kansalaisina. Abstraktit ihmiset yhdistetään myös usein automaattisesti mieheen, mikä jättää naisen ja feminiinisen marginaaliin. Vaikka ulkopoliitiikka on syntynyt miesten todellisuudessa, on otettava myös huomioon, että ulkopoliitiikka on saattanut vaikuttaa tietynlaisten maskuliinisuuksien syntymiseen: ei pelkästään niin, että maskuliinisuus olisi vaikuttanut ulkopoliitiikkaan. Tutkimuksen keskiöön tulisikin nostaa siis maskuliinisuudet, sillä miehen, biologian ja tietyn käyttäytymisen yhdistäminen on turhan ongelmatonta. (Smith 1998, 65–66; Sylvester 1994, 6-7.)

Ruumiillisesti jo voi nähdä, että Euroopan unionin ulkopoliitiikan puhuva subjekti³ on pääasiallisesti mies – suurin osa ulkoministereistä ja valtionpäämiehistä on edelleen miehiä. Maskuliinisuuden hallitessa ulkopoliitiikkaa ja miesten ollessa keskiössä ei ole ihme, että feminiinisyys on jäänyt ulkopoliitiikan hiljaisuudeksi. Tutkimukseni relevanssi perustuu sille, että tasa-arvo ja monimuotoisuus ovat unionin arvoja, ja ellei hiljaisuuksia tunnisteta, pysyy ulkopoliitiikka yhtä maskuliinisena kuin ennenkin.

---

³ Puhuvan subjektin käsitteestä katso esim. Foucault 2005, Tiedon arkeologia.

Kansainvälisen politiikan tutkimukseen maskuliinisuudet liittyvät olennaisesti. Erilaiset instituutiot, kuten EU ja kansainvälinen politiikka tieteenalana, ovat miesvaltaisina maskulinisoituneita. Pelkästään naisten tuominen instituutioihin ei muuta niitä, sillä useat saattavat vaikuttaa sukupuolineutraaleilta. Maskulinisoitumiseen on vaikuttanut diskurssin persoonattomuus sekä vallan ja kommunikaation rakenteet, jotka nousevat miesten hallitsevasta sosiaalisesta asemasta sukupuolistuneessa maailmassa. (Connell 1995, 6; Kronsell 2006; Peterson 1992.) Etenkin kansainvälisen politiikan tutkimusta on yleisesti vaivannut niin vahva miesdominanssi, ettei sitä edes voi huomata. Maskulinistiset oletukset ovat olleet niin syvälle juurtuneet, että ne hälventävät sukupuolierot ja epätasa-arvoisuuden. (Tickner 1997, 614.) Maskulinismin ja hegemonisen maskuliinisuuden yhteys kansainvälisen politiikan tieteenalaan on kiistämätön. Suhde maskuliinisuuksien ja kansainvälisen politiikan välillä on kuitenkin monimutkaisempi kuin yksinkertainen maskuliininen–feminiininen -dikotomia antaisi olettaa, sillä erilaisten ja yhteen sopimattomien maskuliinisuuksien lukumäärä nostaa kysymyksiä niiden välisistä suhteista ja feministisestä maskulinismin ymmärryksestä. (Hooper 1998, 38; 2001, 3; Smith 1998, 67–68.)

Ulkopolitiikan maskulinismia on tutkittu jonkin verran. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta löytyy paljonkin materiaalia (esim. Elshain 1995; Tickner 1992 ja 2001; Sylvester 1995 ja 2002; Kronsell 2006; Caprioli 2003), samoin valtioiden ulkopolitiikan käytäntöjä on tutkittu feministisen kansainvälisen politiikan näkökulmasta (esim. Rees 2005; Richey 2001). Feministinen kansainvälinen politiikka on tieteenalalla yleisesti hyväksytty tapa tehdä kansainvälistä politiikkaa, eikä sen olemassaoloa tarvitse liiemmin perustella. Eurooppa-tutkimukseen nimenomaan unionin tutkimuksena feministinen ote ei ole samalla mitalla yltänyt, vaan feministinen tutkimus koskee pikemmin eurooppalaisia valtioita. Tähän voi myös vaikuttaa Eurooppa-tutkimuksen keskittyminen esimerkiksi integraatioon ja instituutioihin, jolloin tutkimuksen tavat, mielenkiinto ja taso poikkeavat 'valtavirtaisesta feministisestä tutkimuksesta'.

Tutkimuksessani ei ole olennaista, mikä EU tarkalleen on tai millaiseksi sen pitäisi tulla instituutiona⁴. Oletukseni pro gradussani on, että EU on jo nyt oma kokonaisuutensa, sillä on jäseniä velvoittavaa sääntelyä ja se on ulkopoliittinen toimija. EU:lla on sitä itseään velvoittavaa sääntelyä sekä perustavanlaatuiset oikeudet, joita se pyrkii toiminnassaan edistämään. Näihin oikeuksiin kuuluu sukupuolten välinen tasa-arvo. (Pető – Manners 2006.)

---

⁴ Liittovaltio, valtioliitto, kansainvälinen järjestö: näkemyksiä unionin olemuksesta tai toiveita kehitykselle on useita.

2.2. EUROOPAN UNIONIN ULKOPOLITIikka

Euroopan unionin kansainvälistä vaikutusvaltaa ei voi kiistää. EU on maailmankaupan suurin toimija, se antaa eniten kehitysapua ja sen vaikutus lähialueisiin on vahva. Talouden ja kehitysavun lisäksi unioni pyrkii kehittämään turvallisuuspolitiikkaansa esimerkiksi kriisinhallinta- ja rauhanturvaoperaatioiden kautta. EU lausuu julki ulkopoliittiset tavoitteensa, joihin edellä mainittujen lisäksi kuuluvat muun muassa demokratian tukeminen ja ilmastonmuutoksen torjuminen. (Komissio: EU maailmassa 2007,1,3; Söderbaum et al. 2005, 366.) Unionin ulkopoliittikan tutkimisessa on monia vaihtoehtoisia polkuja ja näkökulmia; oma näkökulmani siihen on sukupuolen kautta sisältöön keskittyvä. En aio puuttua unionin rakenteisiin ulkopoliitikassa muuta kuin pintapuolisesti, en myöskään toimijuus- tai identiteettikysymyksiin. Mielenkiintoni suhtautuu siihen, miten EU:ssa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueella sanotaan asiat ulkopoliitikaksi ja miten siinä näkyy maskuliinisuus tai feminiinisyys.

Neuvoston tehdessä päätökset YUTP:n määrittelemiseksi ja toteuttamiseksi Eurooppa-neuvoston linjausten mukaan, on mielestäni perusteltua katsoa näiden kahden tahon kautta ulkosuhteita. Käsitellessäni EU:n ulkosuhteita olennaista on, miten unionin diskurssissa rajausta tehdään ulkosuhteisiin ja muihin asioihin. Lähtökohtaisesti jo neuvoston kokoonpano kertoo jo käsiteltävän asian liittyvän ulkosuhteisiin: kuitenkin julkisissa asiakirjoissa⁵ ulkosuhteet ovat omana otsikkonaan. Teen rajauksia teoreettisen lähtökohdan helpottamiseksi: esimerkiksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa on tutkittu feministisessä tutkimuksessa liittyen omaan tematiikkaansa esimerkiksi asepalveluksen miesvoittoisuudesta. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, sisältäen kriisinhallinnan, Nato-yhteistyön, sotilaallisen yhteistyön sekä myös terrorismin, muodostaa oman kokonaisuutensa, josta puhutaan unionissa erillisenä ulkosuhteista. Turvallisuuspolitiikkaa en voi kokonaan kuitenkaan sulkea ulkopuolelle, sillä EU puhuu ulkopoliitikastaan nimenomaan yhteisenä ulko- ja turvallisuuspolitiikkana (YUTP). Näin turvallisuuteen liittyvät kysymykset yhdistyvät tiukasti ulkopoliittiseen diskurssiin.

---

⁵ Neuvoston istunnoista saatavilla oleva materiaali on hyvin niukkaa. Julkisia ovat esimerkiksi esityslistat, päätetyt julkilausumat tai dokumentit sekä istuntojen lehdistötiedotteet. Lehdistötiedotteet sisältävät käsitellyt asiat, ja antavat kokouksista kattavimman kuvan, mikä on mahdollista saada. Neuvoston pöytäkirjoja ja käytyä keskustelua ei ole saatavilla: näen kuitenkin istuntojen lehdistötiedotteiden olevan tutkimisen arvoisia, sillä niissä käsitellään ulkosuhteet – mitä se on, mitä sinne lasketaan mukaan, miten niistä puhutaan.

Unionin toimintaa määrittelevät perustamissopimukset sekä niitä tarkentavat sopimukset. Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on tullut mukaan vasta vuoden 1992 Maastrichtin sopimuksessa, eli sopimuksessa Euroopan unionista (SEU). (Neuvosto: Ulko- ja turvallisuuspolitiikka 2007.) YUTP on osoittautunut yhdeksi vaikeimmista yhtenäisen politiikan alueista: on ollut vaikea päästä yhteisymmärrykseen siitä, mitkä asiat kuuluvat EU:n ja mitkä jäsenvaltioiden päätösvallan piiriin. Hankaluuksia on myös siinä, että jäsenvaltioilla on omat suhteensa kolmansiin valtioihin, jolloin EU:lla saattaa olla ajoittaisia uskottavuusongelmia kannoissaan joidenkin valtioiden ottaessa EU:sta poikkeavia näkemyksiä solidaarisuusperiaatteesta huolimatta. (Ibid.; Lerch – Schweltnus 2006, 305.) Tavoitteena ollut EU:n painoarvon lisääminen kansainvälisissä suhteissa on kohdannut myös laajentumisen takia haasteita, sillä 27 jäsenvaltion kantojen saaminen yhteiseksi on huomattavasti haastavampaa kuin 15, etenkin kun huomioi jäsenten historiallisten taustojen erot.

Unionin YUTP muistuttaa valtioiden ulkopolitiikkaa – rakenteet, kuten diplomatia, ovat verrattavissa valtion ulkopolitiikkaan. Se myös poikkeaa siitä huomattavasti, esimerkiksi päätöksenteon monitasoisuudessa ja yhteisen sotilaallisen toiminnan hankaluudessa. EU:n puheenjohtajamaiden osuuden ulkoisessa edustuksessa voi nähdä problemaattisena, sillä edustaja maailmalla vaihtuu usein ja puheenjohtajamaalla nähdään olevan valtaa käsiteltäviin asioihin. (Tallberg 2003, 5-12; vrt. Bengtsson et al. 2004.) Tämä kuvastaa EU:n ulkopolitiikan erityispiirrettä: se ei ole jatkuvaa samalla tavoin kuin valtioiden ulkopolitiikka, siinä on monta lusikkaa sopassa. Valta päätelmissä ja eri maiden painotukset kertovat EU:n luonteesta, missä eri jäsenvaltiolla on vaikutusmahdollisuutensa erilaisissa asioissa.

Toukokuussa 2008 on ilmestynyt SEU:n uusiin konsolidoituin toisinto⁶, joka jo huomioi Lissabonin sopimuksen (mahdolliset) vaikutukset. Lissabonin sopimuksen tavoitteena on ollut helpottaa päällekkäisyyksiä ja toimivaltasuhteita, selkiyttää vastuunjakoja ja tehdä EU:sta kokonaisuutena ymmärrettävämpi. Versiossa puhutaan jo esimerkiksi korkean edustajan ulkoasiainhallinnosta, vaikka se on edelleen avoin kysymys, samoin ulkoasiainneuvostosta yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvoston sijaan – jälkimmäisellä nimellä neuvosto toimii edelleen. (Esim. 13030/08⁷.) EU on jatkuvassa muutoksessa, ja Lissabonin sopimuksen ratifiointia viedään

---

⁶ Konsolidointi eli koontaminen tarkoittaa, että yhteisön lainsäädännön yksittäisten perussäädösten tekstit ja niihin tehdyt muutokset ja korjaukset kootaan yhdistetyiksi, epävirallisiksi asiakirjoiksi.

⁷ Viitataan istuntoihin niiden asiakirjan numerolla –tässä kyseessä 2889. istunto, 15.-16.9.2008.

päätäväisesti eteenpäin Irlannin kansanäänestyksestä huolimatta. Ulkopoliitikassa ulkoasiainneuvoston rooli kasvaisi ulkopoliitiikan alalla etenkin ns. ulkoministerin viran kautta. Neuvosto tosin edelleen toimisi Eurooppa-neuvoston linjausten mukaisesti. (Lissabonin sopimus, 9b art.6, 9c art. 6, 9e art. 3-4, 9d art. 7.) Yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvosto hyväksyy tällä hetkellä muun muassa yhteiset toiminnot ja kannat, sekä huolehtii unionin ulkopoliittisen toiminnan yhtenäisyydestä, johdonmukaisuudesta ja tehokkuudesta. (SEU 13 ja 14 art.) Eurooppa-neuvostolla ja neuvostolla ovat keskeisimmät roolit ulkopoliitiikan linjojen määrittelyssä, minkä vuoksi tutkimukseni keskittyy nimenomaan näihin tahoihin.

2.3. ULKOSUHTEIDEN SISÄLTÖ

Ulkosuhteet käsitteenä voidaan ja tulee problematisoida feministisen tutkimuksen kannalta. Ulkopoliitikka on tehty ja sanottu poliittiseksi, on poliittinen päätös jo mitä ulkosuhteina käsitellään. Kun asia on ulkopoliittisella agendalla, se on yleensä tärkeä ja saa korkean profiilin. Maskuliinisen näkeminen feminiinistä tärkeämpänä viittaa maskuliinisten asioiden saavan feminiinisiä merkittävämmän aseman ulkopoliitikassa. (Vrt. Scott 1986, 1073.) Valtioiden väliset suhteet tai esimerkiksi kidutuksenvastaisten suuntaviivojen käsittely saa ulkosuhteisiin kuulumisen oikeuden. (8619/08.) Väkivaltaisten konfliktien ehkäisy, joukkotuhoaseet, pienaseiden kauppa, kuolemanrangaistus ja lapset aseellisissa konflikteissa samoin kuin vakautus- ja assosiaatiosopimukset tai aluetta koskevat strategiat (10725/08), kansainvälinen rikostuomioistuin, Euro-Välimeri -konferenssit terveys- tai työllisyysteemoilla (13028/08) sekä kumppanuus- ja yhteistyösopimukset (11666/1/08) lasketaan ulkopoliitikkaan kuuluviksi tällä agendaan perustuvalla määrittelyllä. Henkilökohtainen voi olla poliittista – poliittisen agendan muokkaaminen ja asioiden tekeminen poliittiseksi on ollut pitkään feministien konkreettinen projekti. (Zalewski 2000, 63–66.)

Mitä ulkopoliitikasta voisi sanoa puuttuvan tai mitä siellä ei pitäisi olla? Ulkopoliitiikan diskurssit ovat suhteellisen vakiintuneita, osa hegemonisia, ja niille on vaikea esittää jonkinäköistä vaihtoehtoista todellisuutta. Ulkopoliitikka ei ole muuttumaton kokonaisuus: esimerkiksi kuolemanrangaistusta on vielä 1900-luvulla käytetty Euroopassa - nyt se on unionin ulkopoliitiikan agendalla tavoitteena maailmanlaajuinen kieltäminen. (Lerch – Schweltnus 2006, 309; 10725/06, 14.) Ulkopoliitikka on erilaista eri valtioissa ja eri maanosissa. Esimerkiksi Kiina vetoaa suhteissaan

Sudaniin valtion sisäisiin asioihin puuttumattomuuteen ihmisoikeuskysymyksissä⁸, puolestaan EU:lle ihmisoikeuksien kunnioitus on nimenomaan esille otettava asia ulkosuhteissa. (Lerch – Schwellnus 2006, 304–305; Resul Usul 2002, 50–51.) Dekonstruktion tarkoituksena on tuoda uudenlaisia näkökulmia asioihin. Unionin ulkopolitiikan diskursseja dekonstruoimalla parhaimmillaan voi löytää diskursseille vaihtoehtoja tai hiljennettyjä diskursseja, joiden nostaminen esiin voi hämmentää hegemonisen diskurssin vaihtoehdottomuutta.

Feminiinisyys ja maskuliinisuus, kuten muut dikotomiat, muodostuvat suhteessa toisiinsa. EU:n ulkopolitiikka muodostuu myös suhteessa toisiin: esimerkiksi verrattuna hypermaskuliiniseksikin nähtävään Yhdysvaltoihin EU:n ulkopolitiikka voi vaikuttaa hyvin feminiiniseltä. (Vrt. Wadley 2006, Scott 2006.) Vertailu ei ole mielestäni relevanttia, sillä vertailukohteesta riippuen unionin ulkopolitiikka saattaisi näyttää erilaiselta maskuliinisen ja feminiinisen kannalta. Katson nimenomaan EU:ta ja EU:n ulkopolitiikkaa ilman vertailua jonkun muun maan politiikkaan, sillä maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat relationaalisia, ne muodostuvat suhteessa toisiinsa – vertailu toisi suhteen unionin ja muun välille minun ollessa kiinnostunut vain unionin diskurssista.

2.4. NORMATIIVISUUS ULKOPOLITIIKASSA - SUKUPUOLELLA ON VÄLIÄ!

Euroopan unionista normatiivisena toimijana on puhuttu paljon⁹. (Esim. Lerch – Schwellnus 2006; Lucarelli 2006; Petö – Manners 2006.) Unionin yhteisistä arvoista yksi on sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen, joten sen tulisi näkyä EU:n toiminnassa ulkopolitiikka mukaan lukien. Sopimuksessa Euroopan unionista unionin perustavana oleviksi arvoiksi sanotaan 6 artiklan kohdassa 1 vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen sekä oikeusvaltion periaatteet. Lissabonin sopimuksen 1 a artiklassa arvoihin lisätään ihmisarvon kunnioittaminen, tasa-arvo ja vähemmistöihin kuuluvien oikeudet. Ne nimetään jäsenvaltioiden yhteisiksi arvoiksi ”yhteiskunnassa, jolle on ominaista moniarvoisuus, syrjimättömyys, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, yhteisvastuu sekä naisten ja miesten tasa-arvo.” (Lissabonin sopimus 1a art.)

---

⁸ Luento Fudan Universityssä Shanghaissa, heinäkuu 2008. Professori puolueen jäsen.

⁹ Esimerkiksi Lerch ja Schwellnus (2006), Lucarelli (2006) sekä Petö ja Manners (2006) käsittelevät unionia normatiivisena, arvoja kunnioittavana tai ne huomioivana toimijana ulkopolitiikassa. Toisenlaisen näkökulman tarjoavat Söderbaum et. al. (2005), joiden mukaan unionin taloudelliset tai muut intressit menevät usein normatiivisten periaatteiden edelle.

Sukupuolen määrittely sosiaalis-konstruktivistisessa merkityksessä on ollut EU:ssa ongelmallista ja sukupuoli on saattanut kääntyä naiseksi. Toisin sanoen sukupuolen valtavirtaistamisessa on keskitytty naisen valtavirtaistamiseen. Myös virkamiesten työn helpottamiseksi sukupuolikäsitys kääntyy biologiseksi sukupuoleksi, sillä biologisen sukupuolen perusteella kerättävä aineisto on paljon helpommin saatavilla. (Petö - Manners 2006, 104.) Feministinen tutkimus puolestaan näkee sukupuolen sosiaalisena, eikä biologian määrittelemänä. Tämä tuo mielenkiintoisen ulottuvuutensa tutkimukseeni, sillä EU:n asiakirjat sukupuolen osalta ja feministinen tutkimus puhuvat toistensa ohi. Näin nähdessäni sukupuolen sosiaalis-konstruktivistisena feministisen tutkimuksen lähtökohdista tutkin kuitenkin unionin lausumia biologisesta sukupuolesta, tekstissä lausumattomien maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien ohella. En näe tätä ylitsepääsemättömänä ongelmana, päinvastoin se mielestäni kuvaa hyvin sitä, kuinka EU sukupuolen käsittää ja tämä käsitys ilmenee ulkopoliittikan diskursseissa.

EU:ssa on käyty läpi kolme eri lähestymistapaa sukupuolten tasa-arvoa koskien. Ensimmäinen vaihe koski naisten ja miesten tasa-arvoisen kohtelun varmistamista muun muassa palkkauksen osalta työelämässä. Tämän voi nähdä alkaneen vuonna 1957, jolloin asia mainittiin ensi kerran Rooman sopimuksessa. Tasa-arvoisen kohtelun varmistaminen jatkuu edelleen sukupuolivaikutuksien ollessa tutkimuksen kohteena lakien säätämisen yhteydessä. Tällainen perustavanlaatuinen tasa-arvotyö vaikuttaa muiden toimenpiteiden ohella. Pelkkää tasa-arvoisen kohtelun varmistamista on kritisoitu siitä, ettei se ole poistanut tosiasiallisia sukupuolta syrjiviä käytäntöjä tai edistänyt aktiivisesti tasa-arvoa. Positiivinen erityiskohtelu tuli paikkamaan tätä tilannetta noin 1980-luvun puolivälissä, jolloin tuettiin erityisiä nais-tahoja, kuten naisryttäjiä tai naisverkostoja. Ongelmallista naistahoissa on kuitenkin eristyneisyys naisiin sen sijaan, että naiset integroitaisiin suoraan yrittäjiin ja verkostoihin – eli naisiin ja miehiin. (Rees 2005, 557–560; Petö – Manners 2006, 98–100; Mushaben 2006, 374–375.)

EU on ottanut sukupuolen valtavirtaistamisen yhteisöpolitiikkaan vuoden 1995 Beijingissä järjestetyn YK:n naisten asemaa koskevan maailmankonferenssin jälkeen, jossa valtavirtaistaminen tehtiin tunnetuksi. Valtavirtaistamisen etuna edellisiin verraten on huomion kiinnittyminen rakenteellisiin ongelmiin, kuten institutionalisoitu seksismi, ja keskittyminen suhteellisiin eroihin sukupuolten välillä. (Rees 2005, 557–559; Mushaben 2006, 373–374.) Kaikkia kolmea toimenpidetapaa löytyy tasa-arvon etenemissuunnitelmasta vuosille 2006–2010 (Euroopan

komissio: Komission tiedonanto... 2006): valtavirtaistaminen ei ole sulkenut tasa-arvoisen kohtelun tai positiivisten erityistoimien tarvetta pois.

EU:n komission määritelmän mukaan valtavirtaistaminen tarkoittaa

---sukupuolinäkökulman integraatiota kaikille politiikan tasoille – suunnitteluun, toimeenpanoon, monitorointiin ja arviointiin – tarkoituksena edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa. Se tarkoittaa arviointia, miten politiikat vaikuttavat sekä naisten että miesten elämään ja asemaan – ja vastuun ottamista näiden uudelleen tarkastelusta tarvittaessa.-- (Euroopan komissio: Gender mainstreaming. 2008. Käännös minun.)

--- the integration of the gender perspective into every stage of policy processes – design, implementation, monitoring and evaluation – with a view to promoting equality between women and men. It means assessing how policies impact on the life and position of both women and men – and taking responsibility to re-address them if necessary.

Valtavirtaistamisen ongelmana on kykenemättömyys tunnistaa naisten eroja rotuun, etnisyyteen ja luokkaan nähden. Myös institutionaalisessa toimeenpanossa on ollut vaikeuksia. Ilman taitoa, henkilöstöä ja resursseja uusia käytäntöjä on vaikea omaksua, mikä johtaa kykenemättömyyteen huomata rakenteellista ja institutionaalista epätasa-arvoa ja puuttua siihen. (Petó - Manners 2006, 100, 109.) Tasa-arvopolitiikassa feminismiin kannalta on ongelmallista, ettei tasa-arvoasioita ole nähty unionissa politiikan korkeaan tasoon kuuluvina, vaan alemmalle politiikan tasolle. (Bretherton 2001, 74.) Politiikan korkea taso on nähty nimenomaan naisten poissulkemisen kautta tuotettuna (Scott 1986, 1073), joten sukupuolistuneisuuden tutkiminen ulkopoliittisissa diskursseissa on perusteltua ulkopoliittisessä ollessa politiikan korkea taso.

EU nimeää tietyt arvot ja esittää itsensä kansainvälisenä toimijana, jolla on poliittista ja moraalista painoarvoa. Arvoja ja periaatteita voi olettaa löytävänsä ulkopoliittisistäkin. (Panbianco 2006, 130.) Sukupuolten todellinen tasa-arvo on vaikea saavuttaa, jos politiikan rakenteet ovat sukupuolistuneet ja painottavat maskuliiniseen yhdistyviä ominaisuuksia tärkeämpinä. Olen tässä luvussa käynyt läpi sukupuolen käsitettä, Euroopan unionin ulkopoliittisistä perustoista sekä tuonut esiin sukupuolen aseman unionin politiikassa. Seuraavaksi tarkastelen feministisen kansainvälisen politiikan merkitystä tutkimuskysymykseni valossa.

3. FEMINISTINEN KANSAINVÄLINEN POLITIIKKA

Unionin ulkopoliittiset diskurssit rakentavat käsitystä ulkopoliitiikan todellisuudesta. Postmoderni feminisismi tarjoaa teoreettisen lähtökohdan tutkia diskurssien sukupuolistumista ja valtaa muodostaa diskursseja. Postmodernin feminismin yhteydessä on käytetty dekonstruktion ajatusta metodina tutkia näitä sukupuolistumia (esim. Zalewski 2000; Elam 1994; Scott 1988) – tähän palaan myöhemmin. Vaikka lähtökohtani on postmoderni feminisismi, on siinä vaikutteita esimerkiksi standpoint-feminismistä. Siksi näen perusteltuna ottaa esille feminismin ja kansainvälisen politiikan kehitystä, sillä tieteenalakeskustelulla on vaikutuksensa siihen, millaisia tutkimuskysymyksiä tällä hetkellä nähdään perustelluiksi esittä.

Teoreettinen viitekehys on kuitenkin vain osa tutkimusta: yhtä tärkeän kehyksen muodostaa metodologinen kokonaisuus. Koska mielenkiintoni kohteena ovat ulkopoliitiikan diskurssit, joissa näen vallankäyttöä tapahtuvan, tulee metodin soveltua diskurssien tutkimiseen. Dekonstruoin hegemonisia ja hiljaisuuksien diskursseja ja niiden sukupuolistumista dikotomioiden avulla. Dekonstruktio voidaan nähdä teoreettisena tai metodologisena ajattelutapana: minulle se yhdistyy feministiseen teoriaan ja käsitykseen diskurssien muotoutumisesta. Metodologiaan paneudun myöhemmin. Tässä luvussa käyn läpi feminististä kansainvälisen politiikan tutkimusta, sekä oman tutkimukseni positiota niin feministisessä tutkimuksessa kuin kansainvälisen politiikan tieteenalalla. Tarkastelen tarkemmin postmodernia feminisimiä. Otan esiin feministisen tutkimuksen kautta maskuliinisuuksien tutkimusta. Erittelen maskulinismin käsitteen käyttötapoja, sekä hahmottelen erilaisten maskuliinisuuksien muodostumista.

3.1. FEMINISMEJÄ JA KANSAINVÄLISIÄ POLITIIKKOJA

Feminismien että kansainvälisen (-sten) politiikan (-kkojen) sisällä nähty tieteenalaan vaikuttaneita suuria keskusteluja: feminismissä näitä kutsutaan aalloiksi, kansainvälisessä politiikassa debateiksi.¹⁰ Debattien tai aaltojen tarkka erottelu on ollut minulle ongelmallista, sillä postmodernin feminismin lähtökohdat ovat edellisissä aalloissa, joiden työtä postmoderni jatkaa, tosin uudesta

---

¹⁰ Debateilla ja aalloilla on tietyt ominaispiirteensä, ja ne ovat erotettavissa toisistaan sisällöllisesti ja ajallisestikin. On kuitenkin huomioitava, että debatit/allot osuvat päällekkäin, sekoittuvat tai sulautuvat osittain toisiinsa - niitä ei tule nähdä tarkkoina rajauksina. Niiden ansio on tieteenalan kehityksen hahmottamisessa – varsinkin feminismissä tällainen itsereflektio on keskeisessä osassa.

näkökulmasta. Ehkä debatteja parempi kuvaus olisikin tieteenalan evoluutio; itsekriittinen kehittyminen, uusiutuminen ja monimuotoistuminen. Katsauksen luominen tieteenalalle on kuitenkin hyödyllistä ja auttaa tutkimukseni aseman hahmottamista.

Kansainvälisen politiikan alkuhetkiä voidaan nähdä niin Thucydidesin kirjoituksissa Peloponnesolaissodasta (n. 420–450 eaa.) tai Westfalenin rauhassa 1648, josta nähdään alkaneen kansallisvaltioiden kehityksen. Tieteenalana alku voidaan ajoittaa ensimmäiseen oppituoliin Aberystwythissa vuonna 1919. Ensimmäinen debatti ajoittui maailmansotien aikaiseen ja väliseen ajanjaksoon, ja se käytiin pitkälti liberalistisen tradition ja realistien välillä. Debatista realismi nousi vahvemmaksi, ja kansainvälisen politiikan peruskäsitteiksi nousivat suvereenit valtiot, anarkia, sota, rauha ja turvallisuus – sukupuoli-erot olivat debatissa näkymättömiä. (Sylvester 1995, 70; Penttinen 2004, 13–14.) Realismi ja neorealismi nähdään kansainvälisen politiikan vahvimpina suuntauksina 1900-luvulla. Neorealismi pyrki positivistiseen metodologiaan, jonka avulla rakentaa todella objektiivinen kansainvälisen politiikan tiede. (Tickner 1992, 9-12.) Toisessa debatissa käsiteltiin epistemologisia ja metodillisia eroja: positivismin valta alkoi murtua ja muun muassa strukturalistiset teoriat, joiden mukaan tapahtumia hallitsevat ulkoiset toimijasta riippumattomat rakenteet, kasvattivat suosiotaan. (Penttinen 2004, 13–15; Tickner 2001, 23.)

Feminismin voi nähdä alkaneen muodostua 1700-luvulla, merkkipaalunaan Mary Wollstonecraft'in teos "A Vindication of Rights of Women" vuodelta 1792. (Wollstonecraft 1992.) 1800-luvulla nähdään vaikuttaneen feminismin ensimmäisen aallon, joka tieteen tekemisen sijaan oli yhteiskunnallinen liike. Liberaalifeminismi oli pitkäaikaisin naisten asioihin vaikuttanut suuntaus, tasa-arvoa ajavana sen saavutuksiin voidaan laskea esimerkiksi naisten äänioikeus monissa maissa. (Sylvester 1995.) 1960-luvulta lähtien alkoi feminismin toinen aalto esimerkiksi radikaalifeminismin ja marxilaisen feminismin muodossa. Tasa-arvoon keskittyneenä se lähti antamaan ääntä vaiennetuille naisille ja tuomaan naisia mukaan politiikkaan. (Sylvester 1995, 20, 37, 87.) Tähän sijoittuvat Euroopan yhteisön ensimmäiset pyrkimykset työelämän tasa-arvoon esimerkiksi palkkauksen osalta: feministisen tieteenalan ja EY:n käsitys tasa-arvosta voidaan nähdä yhteneväisenä, sillä pyrkimys tällöin on ollut antaa naisille samat mahdollisuudet ja oikeudet kuin miehille: myöhemmin niin feminismin kuin EY/EU:n näkemys tasa-arvosta on muuttunut. Radikaalifeministien mukaan patriarkaalinen ajattelu oli kahtiajakojen ja vastakkainasettelun kuvaamaa, esimerkkeinä itse–toinen, mieli–aine ja järki–tunne -dikotomiat. Radikaalifeministit korostivat puolestaan kaiken yhteyttä, oli se sitten yksityinen–julkinen, mieli–ruumis tai tieto–arvo.

(Zalewski 2000, 50.) Tätä samaa erojen hämärtämisen ja moninaisuuksien mahdollistamisen projektia jatkaa käyttämäni feministinen dekonstruktio: käsitys täydennyksestä purkaa jaon kahteen sekä korostaa yhteyttä ja moninaisuuksia vastakkainasettelun sijaan.

Feminismin kolmas aalto 1980-luvulla toi standpoint-feminismin mukana uudenlaisia näkemyksiä tieteen tekemisestä. Objektiivisen tiedon käsitystä kritisoitiin: Donna Haraway (1996, 250) piti tiedettä retoriikkana, jossa pyritään vakuuttamaan olennaiset tahot jonkun tiedon olevan tapa saavuttaa haluttua objektiivista valtaa, Sandra Harding (1991) puolestaan kyseenalaisti koko perinteisen objektiivisen tiedon käsitteen. Naisten kokemusta, naisten ääntä ja tarvetta kuunnella, mitä naisilla on sanottavaa, korostettiin: standpoint-feministit näkivät naisen kokemuksen olevan erilainen nimenomaan naisena.

Kansainvälisen politiikan kolmannen debatin nähdään alkaneen 1980- ja 1990-luvuilla. Debatti oli omiaan tuomaan myös feministisiä näkemyksiä kansainväliseen politiikkaan, sillä siinä kyseenalaistettiin realismin ja positivismin oikeus määritellä kansainvälisen politiikan näkymät. Uusia suuntauksia olivat erilaiset post-suuntaukset, postmodernismi ja poststrukturalismi, sekä jo mainittuna feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus¹¹. (Sylvester 2002, 4-6.) Näen tutkimukseni tieteellisten lähtökohtien olevan tässä debatissa. Kansainvälisen politiikan objektiiviset ja positivistiset lähtökohdat eivät taipuisi aihealueeni käsittämiseen, saati dekonstruktioon. Reflektivistinen tutkimusote kansainvälisessä politiikassa on tuonut mielestäni tieteenalalle syvyyttä: mahdollisuuden tarkastella ennen näkymättömiä kysymyksiä, tulkita monimuotoista todellisuutta uudella tavalla. (Vrt. Penttinen 2004, 25–26; Zalewski 2000, 50–51, 54.)

---

¹¹ Christine Sylvester (2002, 12-13) on nähnyt syytä erottaa kaksi näkökulmaa feminismin ja kansainvälisen politiikan tutkimukseen: feministinen kansainvälinen politiikka ja kansainvälisen politiikan feministinen tutkimus. Erona näissä on, että tutkijat, jotka käsittelevät kansainvälisen politiikan pariin tuotuja feministisiä kysymyksiä näkevät, että tieteenala on tuottanut tiedettä, joka vaatii feminististä lisäpanosta ja muutosta. Tutkijat, jotka käsittelevät kansainvälisiä kysymyksiä feminismin piirissä, näkevät kansainvälisen politiikan perustaltaan kykenemättömänä käsittelemään tärkeitä feministisiä asioita, kuten raiskausta sodankäyntistrategiana. Ensimmäiseen näkemykseen pohjaten käytän yleisnimitystä feministinen kansainvälinen politiikka, tai feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus – näen sen kuvaavan parhaiten kansainvälistä politiikkaa, johon sisältyy feministinen tutkimus. Jos näkisin nämä toisilleen vastakkaisina tai yhteensopimattomina, olisi tutkimuksen tekeminen hankalaa.

Miesvaltaiseen kansainväliseen politiikkaan¹² ilmestyivät Jean Bethke Elshtainin ”Women and War” (1987), Cynthia Enloen ”Bananas, Beaches & Bases” (1989) ja J. Ann Ticknerin ”Gender in International Relations” (1992) klassikkoteokset, jotka ensimmäisten joukossa pureutuvat kansainvälisen politiikan alaan tutkien missä ja miten naiset ovat siellä mukana. Ensimmäisiä feministisen kansainvälisen politiikan edustajia yhdisti halu selittää, miksi he riennaavat kansainvälistä politiikkaa väittämällä jotain tärkeää puuttuvan ja esittivät saman kysymyksen: missä ovat naiset? Tavallaan esitän edelleen tästä kumpuavan tutkimuskysymyksen tarkastelemalla feminiinisen ja maskuliinisen esiintymistä ulkopolitiikassa. Enloe, Tickner ja Elshtain myös toivat kansainvälisen politiikan läpikotaisen maskuliinisuuden esiin, ottivat naisen keskiöön hyläten tilastot ja positivismin. Kansainväliseen politiikkaan on tullut henkilökohtaisuutta, sillä Tickner, Enloe, Elshtain ja myös Sylvester (1995, 2002) refleктоivat omaa tietään kansainvälisen politiikan tutkijoina: kuinka he ovat tunteneet tutkijanurillaan maskulinismin vaikutukset ja löytäneet feminismistä uutta pontta tieteenalalle. Feminismiä merkitsee tietty tunnustuksellisuus, valintojen perusteellinen avaaminen. (Sylvester 2002, 3, 8-9,49; Elshtain 1995; Enloe 1989; Tickner 1992.)

Uutena keskustelunavauksena valtavirtaan¹³ nähden oli esimerkiksi valtiokeskeisyyden kyseenalaistaminen niin kansainvälisenä toimijana kuin paradigman muodostuksessa. Tieteenalan sukupuolineutraaleina nähtyjen käsitteiden, kuten turvallisuus, ympäristö ja talous, ongelmallisuus on nostettu esiin. (Penttinen 2004, 15; Tickner 1997, 614.) Postpositivistiset lähestymistavat kyseenalaistavat realismin epähistorialliset yritykset asettaa universaaleja totuuksia kansainvälisestä järjestelmästä ja valtioiden suhteista. Postpositivismin mukaan tieto on sosiaalisesti rakentunutta ja perustuu tutkijan aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kontekstiin. Realistinen lähestymistapa kansainväliseen politiikkaan saa kritiikkiä esittäytymisestä objektiivisena todellisuuden kuvauksena: kansainvälisen järjestyksen kuvaaminen tällä tavoin toimii samalla ideologian kaltaisena, joka pyrki legitimoimaan ja ylläpitämään kuvaamaansa järjestystä. Postpositivistit ja

---

¹² Christine Sylvester (1995, 2002) pitää miesvaltaisuuden mittapuuna Robert Keohanen teosta ”Neorealism and its Critics” (1986), joka käsitteli pelkästään miestutkijoita. Suurin osa kansainvälisen politiikan keskeisistä tutkijoista 1900-luvulla on ollut miehiä.

¹³ Valtavirta on sinänsä epätasallinen ja luokitteleva käsite käyttää kansainvälisen politiikan piirissä, jossa kuitenkin on lukuisia tapoja tehdä tiedettä. Valtavirraksi itse koen ne suuntaukset, joilla ei ole tarvetta perustella itseään, joita lainataan yleisesti kansainvälisen politiikan tutkimusten parissa ja hyväksytään seminaareissa, kirjallisuuskatsauksissa ja muissa tieteenalaa määrittelevissä tilanteissa .

poststrukturalistit tähtäävät realismin kumoamiseen marginaalin tuomisella esiin ja kyseenalaistamalla valtion rakenteen poliittisena tilana ja identiteetin lähteenä. (Tickner 1992, 21.)

Feminismin kolmannessa aallossa on siirrytty katsomaan naisen ja miehen kategorioiden sijaan maskuliinisuuksia ja feminiinisyyksiä. Feminististä tutkimusta leimaa monitieteisyys ja moninaisuus metodologioissa: feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus on nähtävissä postpositivistisena, jonka alle sisältyy postmodernia ja poststrukturalismia¹⁴. Postmoderni feminismin pyrkii murtamaan maskuliinisuuden ja feminiinisyyden välisiä erotteluja ja kiinnittämään huomiota feminiinisiin ja maskuliinisiin toimijuuksiin. (Esim. Väyrynen 2007, 138–140.) Huomioonottamisen arvoisia tekijöitä sukupuolen lisäksi ovat mm. rotu, luokka, seksuaalisuus, uskonto, etnisuus, kieli, ikä ja koulutus. Raja-aitoja näiden edellä mainittujen käsitteiden sisällä ja niiden välillä tulisi kuitenkin purkaa. (Esim. Ackerly - True 2006, 246.)

Huolimatta feministisen kansainvälisen politiikan sopimisesta 'kolmannen debatin henkeen' ja sen ansioiden tunnustamisesta valtaviiran piirissä, eivät naiset ole tulleet näkyviksi. 'Naiset' eivät ole debatin sitaattiluetteloissa, eikä sukupuoli näy keskustelun kategoriana. (Sylvester 1995, 8.) Feminismi on edelleen tietyllä tavalla suljettu pois valtaviirasta – alaviitteissä voidaan mainita feministisestä kontribuutiosta tieteenalaan, mutta se jää pitkälti siihen. Kysymys kuuluu edelleen, kenen äänellä on väliä kansainvälisessä politiikassa, onko tiedon tuottajien ja käyttäjien sukupuolella merkitystä siihen, mitä lasketaan poliittiseksi tai maailmanpoliittiseksi. (Penttinen 2004, 28–29.) Piilevät hierarkiat ja näkymätön maskuliininen painotus tulee tehdä näkyviksi, jotta niitä voidaan tarkastella kriittisesti. Kansainvälinen politiikka voisi näyttää hyvin erilaiselta, jos naisten jokapäiväiset kokemukset olisivat jollain tavalla sisällytettynä siihen. (Tickner 1992, xi.)

Osalla feminististä kansainvälisen politiikan tutkimusta on melko luonteva yhteys kriittiseen tutkimukseen, kun se ymmärretään tutkimuksena, jossa tuotetaan kansainvälisen politiikan teoriaa, joka globaalin politiikan kuvaamisen ja selittämisen lisäksi pyrkii politiikan muutokseen oman teoreettisen käytäntönsä kautta. Feminismin sisältöön kuuluu emansipatorinen ulottuvuus, sillä yrittämällä ymmärtää syitä, tarkoituksia ja tuloksia sukupuoliselle epätasa-arvolle, feministiset teoriat toivovat kehittävänsä tehokkaita tapoja parantaa naisten oloja. (Ackerly - True, 2006, 243; myös Keisala

---

¹⁴ Tarkka jaottelu erilaisten suuntausten välillä ei ole välttämättä kovin tarpeellista, sillä ne ovat osittain päällekkäisiä ja samantyylistä tutkimusta voidaan tehdä eri luokittelujen alla. Sanon itseni tässä postmodernin feminismin seuraajaksi, mutta näiden päällekkäisyyksien takia ja ansiosta saatan liikkua myös alueilla, jotka voisi nähdä esimerkiksi poststrukturalistisina.

2008, 45–46.) Feminismi ei voi kuitenkaan vaihtaa yhtä dominaation muotoa toiseen. (Leonard 1990, 215.) Yhteiskunnallisen muutoksen ei pidä tapahtua miesten kustannuksella, vaan olla kokonaisvaltainen muutos, jossa aiemmin tiedostamattomat hierarkiat tulevat näkyviksi ja alistavat hierarkiat pyritään muuttamaan. Feminismi nähdään usein (virheellisesti) miesvastaisena: tasa-arvon parantuminen parantanees miestenkin asemaa. Feminismi on kuitenkin syntynyt naisten alisteisen aseman muuttamiseksi, eikä mielestäni globaali tilanne ole sellainen, etteikö naisten asemassa olisi paljonkin tekemistä.

Kansainvälisen politiikan tutkimukseen kuuluu Euroopan unionia koskeva tutkimus, tai Eurooppa-tutkimus. EU:ta on tutkittu paljon (normatiivisena) toimijana, sekä instituutioiden, integraation tai laajentumisen näkökulmasta (Esim. Kulachi 2005; Oddvar Eriksen 2006.) Eurooppa-tutkimuksen keskeiset suunnat, kuten intergovernmentalism tai monitasoisen hallinnan teoria keskittyvät muun muassa rakenteisiin, kansainväliseen toimijuuteen, poliittiseen talouteen tai identiteettikysymyksiin. Unionia tai sen rakenteita feministisestä näkökulmasta katsovaa tutkimusta ei ole kovinkaan paljon. Feministinen fokus on pikemminkin eurooppalaisia valtioita koskevassa tutkimuksessa. (Esim. Kantola – Dahl 2005.) Pohjoismaiden tasa-arvotilannetta ja -käsitystä on tutkittu runsaasti, samoin Keski- ja Itä-Euroopan maita, jossa naisten osuus päätöksenteossa romahti kommunismin jälkeen. Euroopan maiden ulkopoliitikasta on feministisiä tutkimuksia (esim. Rees 2005; Richey 2001), mutta EU:n ulkopoliittikka jää vaille huomiota. Jäsenyysneuvottelujen kohdalta feminististä tutkimusta löytyy (esim. Chernova et al. 2005), samoin EU:n sisäisestä kehityksestä mm. tasa-arvon kehitystä, sukupuolen valtavirtaistamista tai naisten osuutta päätöksenteossa koskien on feminististä tutkimusta. (Esim. Mushaben 2006). Kysymys on, lasketaanko se nimenomaan Eurooppa-tutkimuksen lokeroon – kyse on pitkälti tutkimuksen kohteesta ja nimeämisestä.

Tutkin unionia hieman poikkeavasta Euroopan unionin tutkimisen näkökulmasta: ulkopoliittikkaa itseään, sen diskursseja postmodernin feminismin lähtökohdista. Vaikka tutkimukseni kohteena on EU, eivät tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat tuo minua kovinkaan lähelle Eurooppa-tutkimusta¹⁵, vaan pikemminkin kriittistä kansainvälistä politiikkaa postmodernin feminismin kautta. Feminististä Eurooppa-tutkimusta on olemassa, mutta se sijaitsee tutkimuksen marginaaleissa. Postmodernin feminismin näkökulmasta katsoen en näe tieteenalarajoja ongelmallisena, sillä feminismi on jo

---

¹⁵ Eurooppatutkimusta ymmärrettynä rakenteen, integraation, toimijuuden tai instituution tutkimisena esimerkiksi konstruktivistista lähtökohdista. Reflektivistisen Eurooppatutkimuksen vähäisyydestä Keisala 2008.

lähtökohtaisesti minulle poikkitieteellistä – katsantokannasta riippuen tutkimukseni voisi edustaa myös Eurooppa-tutkimusta. Ongelmallisempaa on rajaaminen: jääkö feministinen tutkimus Eurooppa-tutkimuksessa tai kansainvälisessä politiikassa marginaaliin tai ulkopuolelle tehdessään tutkimusta rajoja ylittävästi? Näen feministisillä lähtökohdilla olevan paikkansa unionin tutkimuksessa, ja mielestäni tieteenalan ulossulkevia käytäntöjä¹⁶ tulisi tarkastella kriittisesti.

3.1.1. EPISTEMOLOGIASTA: TIETOJA JA TOTUUKSIA

Kansainvälisen politiikan parissa feministit ja muiden suuntausten edustajat näyttävät välillä puhuvan toistensa ohi, koska kehykset, analyysin tasot ja fokukset ovat yhtymäkohdista huolimatta hyvin erilaiset. Esimerkiksi rationalismin keinoin ei voida tunnistaa kaikkia niitä suhteita, joita feministinen tutkimus näkee kansainvälisissä suhteissa, naisten ja miesten maailmojen erilaisuudessa. Postmodernismin mukaan perusteellinen muutos on dekonstruoida ja hajottaa potentiaalisesti tyrannisoivat säännönmukaisuudet osiin. (Sylvester 2002, 179–181.) Sukupuolten tutkiminen on relevanttia kansainvälisen politiikan näkökulmasta myös siksi, että vallalla ja sukupuoliolla on yhteys. Suoria yhteyksiä ei voi kuitenkaan esittää, sillä vaihtelua ilmenee niin sukupuolten sisällä kuin välilläkin. (Holter 2005, 22–23.)

Yhteiskuntatieteet eivät ole sukupuolen vaikutuksista vapaita, vaan historiallisesti ihminen on yhdistetty mieheen tavalla, joka häiritsee teoriaa, vaikuttaa hypoteesin muodostukseen ja vääristää myös aineistoa. Maskuliiniseen yhdistettävät asiat nähdään useammin tutkimuksen arvoisina, jolloin hypoteesi saatetaan muodostaa koskemaan kaikkia ihmisiä vaikka tosiasiassa tutkimuksen kohteena olisi lähinnä miesten toiminta. Jos systemaattiset sukupuoliset painotukset ongelmanmuodostuksessa jäävät huomaamatta, feminiiniseksi mielletty käyttäytyminen saattaa näyttäytyä ylijäämätietona ja se voidaan leimata poikkeavaksi. Näitä ennakoasenteita löytyy monista kansainvälisen politiikan teorioista, ja painotus liittyy järjestelmän rakenteita ja päätoimijoita koskevien oletusten tasolle. Tieteenalan ydinkonseptit voivat valikoitua analyysin kohteiksi sen perusteella, että niissä on maskuliinisen näkemyksen mukaan järkeä. (Sylvester 2002, 167–168.)

---

¹⁶ Ulossulkevia käytäntöjä tuli esiin aiemmin: tiettyjä lähtökohtia edustavista tutkimuksista vaikeneminen ja tutkimuksen asettaminen johonkin toiseen lokeroon, irrelevantiksi näkökulmaksi, on ulossulkemista sekä myös vaihtoehdoisen kansainvälisen politiikan diskurssin hiljentämistä.

Debateissa ja aalloissa keskeisinä ovat olleet myös epistemologiset kysymykset. Todellisuudesta voidaan saada tietoa monella tapaa, näkökulmasta riippuen jotain tapaa voidaan pitää toisia luotettavampana, objektiivisempänä tai kokonaisvaltaisempänä. Tiedon saamisen tavat voi jakaa monella tapaa, selkeimpinä kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen, positivistisen ja postpositivistisen, rationaalisuuden (tai rationalismin) ja reflektivismin väliset erottelut. Suurien epistemologisten jakojen alle on muodostunut erilaisia haaroja – esimerkiksi reflektivismin alta löytyy niin postmodernia feminismiä kuin sosiaalista konstruktivismia, jotka puolestaan poikkeavat toisistaan epistemologisesti¹⁷. Metodologiset keskustelut liittyvät olennaisesti teoreettiseen pohdiskeluun: reflektivististä tutkimusta tuskin tulee tehtyä kvantitatiivisin metodein. Teoreettinen viitekehys ohjaa metodologiaa, ainakin omassa työssäni: huomioni kiinnittyessä ulkopoliittiseen diskurssiin on postmoderni feministinen teoria ja nimenomaan dekonstruktion omaksuminen metodiseksi tavaksi sopusoinnussa. Ne muodostavat epistemologisesti koherentin viitekehysten tutkimukselle, jossa tutkimuksen teon peruskysymykset – mitä tieto on, kuinka saamme tietoa, mikä on tiedon ja vallan yhteys¹⁸ – ovat sopusoinnussa toistensa kanssa.

Tapani tehdä tutkimusta on kvalitatiivista, reflektivististä¹⁹, postpositivistista. Lähtökohdiltaan se liittyy kriittiseen teoriaan siinä merkityksessä, että tutkimuksella on merkitystä maailmaan. Postmoderni ote käsitys nähdään usein kriittiseen teoriaan yhdistyvänä, joskaan tällainen yhteys ei ole välttämätön. Tutkimuksessa tulee huomioida tiedon muodostuminen ja tiedon muodostamisen valta, diskurssit, joissa merkityksiä muodostetaan ja jotka muovaavat sitä, kuinka käsitämme diskurssiin – ulkopoliittikkaan – yhdistettävät asiat. Yhtä totta ulkopoliittikasta ei ole: ulkopoliittikka sellaisena, kuin sen näemme, on muodostunut diskursseissa ja jollain on valta sanoa ulkopoliittikkaan tietyt asiat ja jättää jotain ulos. (Keisala 2008; Jokinen 2000, 49; Hansen 2006; 22.)

---

¹⁷ Pro graduni kannalta suurin, ja oleellisin, ero on, että sosiaalinen konstruktivismi painottaa rakenteita ja rakenteiden merkitystä postmodernin feminismin ollessa pääasiallisesti kiinnostunut kielen kautta tulevista merkityksistä ja kielen vallasta. (Esim. Keisala 2008.)

¹⁸ Tämä kysymys ei kaikissa tieteen tekemisen tavoissa edes ole relevantti. Osin siksi näen kysymyksen tärkeänä ottaa esiin metodologisissa valinnoissa: jos se olisi ristiriidassa vaikkapa metodiin, se osoittaisi tutkimuksellisten lähtökohtien epäsopivuuteen.

¹⁹ Reflektivismi nähdään vaihtoehtona rationalistiselle tutkimukselle. *Rationaalisuuden* käsitteen yhdistäminen tieteen tekemisen tapaan on mielestäni harhaanjohtavaa, sillä se assosioidaan järkevään, mielekkääseen tutkimuksen tekemiseen. Näen rationaalisuuden viittaavan tutkimukseen, joka täyttää tieteellisen tutkimuksen edellytykset: sillä on tarkoitus, relevantti tutkimuskysymys ja tieteelliset menetelmät käsitellä aineistoa. Mielestäni tällaisen rationaalisuuden käsityksen reflektivistinen tutkimus täyttää.

Näen tieteen tekemisen vastuullisena asiana, johon tietenkin vaikuttavat omat näkemykseni maailmasta.

Feministinä ja reflektivististä tutkimusta tehdessä saa välillä osakseen epäilyjä kyvyttömyydestä (sukupuolen) puolueettomaan ajatteluun tai tieteen tekemiseen. Puolueeton ajattelu usein näiden tahojen kannalta on arvoneutraalia, varovaista ja mitattavaa. Feminismissä on kritisoitu koko objektiivisen käsitystä (Harding 1996, 1991; Cohn 1996), sillä tutkija vaikuttaa tutkimukseen myös objektiivisessa, rationaalisessa tutkimuksenteon tavassa. Aihe, aineisto, tutkimuskysymys, kriteerit ja poisjätetyt asiat ovat aina tutkijan tai muun henkilön valitsemia; tutkimus ei koskaan ole vapaa inhimillisestä kosketuksesta. Ideologia ei sulje tieteellisyyttä pois, sillä myös neutraaliksi itsensä sanovat tieteenalat sisältävät ideologiaa. (Esim. Foucault 2005, 241.)

3.2. POSTMODERNI FEMINISMI

Postmodernin feminismin lähtökohdat ovat modernissa feminismissä sekä postmodernismissä ja poststrukturalismissa. Postmoderni feminismi tarjoaa uusia vaihtoehtoja kansainvälisen politiikan tutkimukseen, muun muassa asioiden tarkastelun moninaisten olemisen tapojen ja lähtökohtien näkökulmasta. Tämä mahdollistaa naisen käsitteen monimutkaisuuden hyväksymisen sekä auttaa välttämään hierarkioiden uudelleenmuodostamisen. Uusien ulossulkemisten tapojen synty voidaan estää moninaisuuden tunnustamisella ja sen sisällyttämisellä ajatteluun. (Penttinen 2004, 27.)

Postmodernistifeministeille yksi oikea totuus mistään on illuusio, merkityksellistä on mikä ymmärretään totena. Asioita, kuten naiset, tieto ja valta, on olemassa, mutta vasta niiden saamalla ja niille annetuilla merkityksillä on todellista väliä. Valta ja tieto ovat yhteen nivoutuneita, sillä niillä on runsaasti merkitystä toisilleen ja näin ollen nk. viaton tieto ei ole mahdollista. Tieto lähtee tietynlaisesta etuoikeudesta, esimerkiksi etuoikeudesta päättää mitä tutkitaan, mikä tarkoittaa, ettei tieto ole neutraalia – näin postmoderneille relevantti kysymys onkin, miten valta rakentaa totuuden. (Zalewski 2000, 55–56.) Postmodernin feminismin kontribuutio on pistää ajattelemaan monia piilotettuja totuuksia todeksi nähdyn kertomuksen sisällä, sekä tapoja, joilla tarinat voivat edesauttaa säännönmukaista alistavaa käyttäytymistä ja lannistaa kritiikkiä ja muutokseen tähtäväää toimintaa. (Sylvester 2002, 179.) Käsityksiä maskuliinisesta ja feminiinisestä on tutkittu myös suhteessa siihen, mikä nähdään tietona, millaiselle tiedolle annetaan etusija ja mikä määrittää kansainvälistä politiikkaa. Postmodernit feministit pyrkivät dekonstruoimaan tutkijoiden etuoikeutetun aseman ja tämän aseman perustan tarjoamat ulossulkevat käytännöt. Ulossulkevien

käytäntöjen näkyväksi tekemisellä marginalisoidut ja ennen vähempiarvoisena nähdyt otetaan mukaan kansainväliseen politiikkaan. (Penttinen 2004, 30–31.)

Postmoderni feminismi huomioi, kuinka kansainvälinen politiikka toteutetaan jokapäiväisessä elämässä politiikan korkeiden tasojen ohella, sekä miten käsitykset maskuliinisesta ja feminiinisestä vaikuttavat oman ja toisen identiteetin muotoutumiseen kansainvälisessä politiikassa, esimerkiksi vihollisen muodostamisessa. (Ibid.) Postmodernifeministeille normatiivinen sitoutuminen ajatukseen monista tai liikkuvista identiteeteistä ja niiden tuominen elämäntarinoihin on mahdollisuus nostaa marginaalia keskiöön ja liikkua pois kiinteistä identiteettipolitiikoista. Subjektilla ei muuttumatonta ydintä tai olemusta olevan - pysyvä identiteetti nähdään turhan auktoritatiivisena. Naissubjektin dekonstruointi on 'naiskategorian' näkemistä ennemmin ongelmallisena kuin vapautuksen lähtökohtana, sillä naisten kategoriointi viittaa annettuihin identiteetteihin. (Hooper 1998, 29–30; Zalewski 2000, 22–26.)

Postmodernin feminismin lähestymistapa on genealogista: se jäljittää rakennetun luonnon naisten kokemuksista tiedon ja vallan dominoiviin rakenteisiin, jotka sulkevat pois valtavan valikoiman vaihtoehtoisia identiteettejä. Postmodernismin analyysin välineenä käytettävä dekonstruktio erittelee sukupuolen tarkoituksena avata tiloja uusille ja ennen huomioimattomille identiteeteille, ontologioille ja epistemologioille. Tutkimuksessani dekonstruktio konkretisoituu maskuliinisten ja feminiinisten ominaisuuksien ilmenemiseen ulkopoliittisissa diskursseissa. Pysin purkamaan tätä diskurssia ja antamaan mahdollisuuksia monenlaisille olemisille. Tutkimusmetodologian kautta subjektisääntöihin sidotut naiset/miehet tuodaan näkyviksi ja tämä mahdollistaa vaihtoehtojen moninkertaistamisen. (Sylvester 2002, 253–254.) Postmodernin feminismin tavoitteena on sallia subjektiposition monimutkaisuus, liikkuvuus ja moninaisuus liittyen mm. rotuun, luokkaan ja etnisyyteen, mitkä vaikuttavat subjektiivisuuteen sukupuolen ohella. (Penttinen 2004, 27; myös Väyrynen 2007, 123–138.)

Emansipaation keskeisyys feministisessä tutkimuksessa on aiheuttanut, että postmodernin feminismin 'hylättyä subjektin' on pelätty kyvyttömyyttä ajaa naisten asioita. Kritiikki on koskenut sitä, että postmodernismi hylkää subjektin heti, kun nainen on saatu puhuvan subjektin asemaan. Tutkimuksen keskittyessä naisten ja subjektien monimuotoisuuteen subjektin tai subjektiryhmän tarkastelun sijaan, on ajateltu, ettei puhuminen naisen äänellä naisten puolesta ole mahdollista, ja näin emansipaatiotavoite hämärtyy. Postmoderni feminismi kieltää kuitenkin epäpoliittisuutensa.

Postmoderni feminismi kysyy, miten sukupuolesta ajatellaan, ollaan ajattelematta tai sen ajattelua vältetään. Sukupuoli tuodaan tällä tavoin tutkimusagendalle. Se kannustaa pitämään tietyn epävarmuuden ilmassa sukupuolesta, itsestä, tiedosta ja sosiaalisista suhteista. (Zalewski 2000, 32, 40, 67–68.)

Postmodernin feminismin mukaan naisen määrittely saattaa johtaa siihen, että naisilta 'kielletään' käyttäytymistä, joka ei sovi perinteiseen naiseuteen – tai kritisoidaan nimenomaan perinteiseen naiseuteen liittyviä toimintoja. Esimerkiksi yrityksissä menestyviä naisia voidaan syyttää miesten tavalla käyttäytymisestä. Perinteisen kotiäidin nähdään taas hukkaavan elämänsä ja vahvistavan kuvaa, etteivät naiset tahdo edetä uralla. Postmoderni feminismi torjuu sellaiset näkemykset naiseudesta, jotka eivät huomioi historiallisuutta tai luokan, rodun ja kulttuurin vaikutusta identiteettiin ja elettyihin kokemuksiin. Postmodernismin mukaan yhtenäisiä feministisiä standpointeja ei oikeastaan voi olla, vaan teoreettisesti suositeltavampaa on hyväksyä näkemys pysyvistä osittaisuudesta ja tutkia risteäviä, vastakkaisia ja samanaikaisia todellisuuksia naismyönteisen kehyksen sisällä. (Sylvester 2002, 177–178.)

Entä jos feministinen määritelmä olisi sellainen, joka määritteli naiset vastakkaisina miehiin, ja vaatisi, että alan poliittiseksi lesboksi, vaikka olisin onnellisesti naimisissa miehen kanssa? Tai jos määritelmä vaatisi, että tämänhetkisen feminismin menestyksen mitta olisi, että viettäisin suurimman osa ajastani miesten maailmassa, varmistaa miesten hyväksyntä, kun itse haluaisin viettää suurimman osan ajastani naisten kanssa? Tai entä jos feministinen määritelmä minusta olisi sellainen, joka rohkaisisi minua työskentelemään kaksi- ja kolmekymppisenä ahkerasti urani eteen, vaikka itse tahtoisin pysyä kotona lasteni kanssa, katsoa vanhoja elokuvia televisiosta, juoda kahvia ystäväni kanssa ja antaa aviomieheni huolehtia kaikista kustannuksista? (Zalewski 2000, 44, käännös minun.)

What if the feminist definition were one that defined women in opposition to men and insisted that I become a political lesbian, even though I was happily married to a man? Or what if the definition insisted that the measure of contemporary feminist success was to spend most of my time in the world of men and make sure I was acceptable to men, when I really wanted to spend most of my time with women? Or what if the feminist definition of me was one that encouraged me to spend my twenties and thirties working very hard at my career when I really wanted to stay at home with my children, watch old films on television, drink coffee with my friends and have all my expenses paid by my husband?

Konsensus feministisen politiikanteon agendasta edellyttää (naisten) ryhmälle identiteetti-politiikkaa, mikä on vaikeaa postmoderneille feministeille. Henkilökohtainen on edelleen poliittista, ja tavoitteena on politiikan muokkaaminen. Modernisteille politiikan teko on käytännön lisäksi teorian rakentamista naisten puolesta naisten elämän parantamiseksi, jolloin jonkinlainen määritelmä naisen identiteetistä on tarvittava perusta. Modernit feministit näkevät, että on

epistemologisesti ja poliittisesti tarpeellista sanoa 'me' konkreettisten tulosten saavuttamiseksi käytännön elämässä. (Zalewski 2000, 63–66.)

Postmodernisteille modernismin taistelu sorrettujen puolesta on vain toisenlainen sorron muoto, sillä valta ei itsessään ole sortavaa. Ajatus monoliittisestä vallasta, yleismaallisesti hallitsevasta patriarkaatista, on masentava, eikä paras tapa edistää emansipaatiota. Jatkuva taistelu merkityksistä, perinteisten arvojen ja ideoiden korvaamisesta, johtaa modernien määritelmien ja politiikaksi laskettavan toiminnan kyseenalaistamiseen. Postmodernit feministit haluavat paljastaa oikean merkityksen tai todeksi nähtävien asioiden muodostamisen vallan. Postmodernismin voi nähdä poliittisena, sillä dekonstruktion avulla voidaan kyseenalaistaa termejä, joilla politiikka ymmärretään, ja näin ollen muuttaa merkityksiä. Kiinnostuksen kohteena on esimerkiksi, miten naiset tulevat määriteltyiksi esimerkiksi pätevinä toimijoina ulkopoliitikassa. Feministisen vastuun määritelmä kuvaa, kuinka feminismissä on emansipaation ajatuksen vuoksi oltava poliittinen agenda jollain tavalla mukana. Postmodernit feministit näkevät, että naisen representaatiosta keskustelu on keskustelua todellisesta, sillä miten naiset muodostetaan kielessä, on jo poliittinen teko. Postmodernistit näkevät myös modernistien halun konkretisoida naisen kategoria autoritaarisena enemmän kuin emansipatorisena. Naisen jääminen määrittelemättömäksi on jo itsessään (toivottava) epätasapainottava poliittinen teko. Kuitenkin yhteistä feminismeille on normatiivinen sitoutuminen emansipaatioon, yhteiskuntatieteellinen sitoutuminen antamaan selitys naisten alistukselle, sekä käytännönläheinen sitoutuminen sosiaaliseen muutokseen. (Emt., 63-72.)

3.3. MASKULIINISUUKSIEN FEMINISTINEN TUTKIMUS

Feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus on perinteisesti asettanut naiset tutkimuksen keskiöön ja kiinnittänyt miehiin ja maskuliinisuuksiin vähemmän huomiota. Miehet ovat sukupuolena jääneet pitkään huomioimatta: tosin feministinen tutkimus on kritisoinut sukupuolta huomioimattomia tutkimuksia keskittymisestä 'ihmiseen', joka on pitkälti ollut miehen näköinen. Viimeaikoihin saakka maskuliinisuus on ollut hallitseva kategorioiden todellisuudessa, jossa nainen on ollut sukupuoli ja aina täsmentävä. Toisin kuin mies/maskuliinisuus on lähes mitä vaan olevaa, nainen/feminiinisyys on identiteetti tai täsmentävä ominaisuus, joka yhdistyy sukupuoleen. (Haywood - Mac an Ghail 2003, 103; Kronsell 2006, 109.) Hiljaisuus sukupuolesta on määrittävä ominaisuus myös hegemonisen maskuliinisuuden instituutioissa, sillä se merkitsee normaaliutta ja yksinkertaisesti 'kuinka asiat ovat'. Miehet muodostavat normaaliuden standardin, joka yhdistetään ihmisyyteen, sellaiseen, mitä ei sanota ääneen. (Connell 1995, 212.)

Miehen (ja maskuliinisuuden miehisenä ominaisuutena) näkymättömyys sukupuolena on luonut oletuksia sukupuolineutraaleista rakenteista kielessä, instituutioissa tai yleensä yhteiskunnassa. Tämän takia monet feministisen teorian haarat pyrkivät tekemään maskuliinisuuden näkyväksi sen sijaan, että antaisivat sen pitää usein näkymättömän arvovalta-asemansa. Arvovalta- tai etusija- asemalla tarkoitetaan, että maskuliinisuus yhdistetään ihmisen rationaalisuuteen²⁰, talouteen tai tieteen lakeihin tavalla, joka sulkee osittain feminiinisen ulos tai saa feminiinisen näyttämään vähemmän tärkeältä. Tästä nousevat kysymykset ulkopoliittikan korkean ja matalan politiikan erosta, sekä feminiinisen asemasta niissä, pro graduni kannalta olennaiseksi. (Kegan Gardiner 2005, 36, 45; Scott 1986, 1073.) Teoriat, joilla pyritään selvittämään miesten naisiin nähden hallitsevan aseman syitä ja korjaamaan oletuksia miehistä ja naisista, haastavat perinteiset miehiä suosivat kulttuuriset ideologiat, tätä ideologiaa heijastavat sosiaaliset instituutiot ja myös miehet, jotka ryhmänä hyötyvät naisten alisteisesta asemasta. Huomattava on kuitenkin, että mies- ja naisryhmien sisällä ilmenee suuria eroja alistussuhteisiin liittyen. (Kegan Gardiner 2005, 36, 45.) Tutkimalla ulkopoliittikan diskursseja haastan siis ulkopoliittikan instituutiot sekä sen käytännöt, joiden kautta miehet nähdään naisia pätevämpinä ulkopoliittiseen toimintaan.

Maskuliinisuuksia ja maskulinismin hallitsevaa asemaa käsitellään feministisessä tutkimuksessa enimmäkseen kriittisesti. Omassa tutkimuksessani käsitän maskulinismin hallitsevuuden ulkopoliittikassa negatiivisena ja rajoittavana. Tämä ei tarkoita, että maskuliinisuus itsessään olisi negatiivinen ominaisuus, ettei se voisi tuottaa mitään hyvää, eikä varsinkaan sitä, että feminiinisyydet itseisarvoisesti olisivat maskuliinisuuksia parempia. Vaikka kyseenalaistettaisiin monenlainen maskuliininen 'sankarillinen' ideologia esimerkiksi armeijassa, niin samalla täytyy tunnustaa epäitsekäs, sankarillinen, huolehtiva ja rohkea toiminta, jota esiintyy perinteisen maskuliinisuuden arvojen ja tärkeysjärjestysten puitteissa. Huomionarvoista on, että miesten vallankäytöllä ja auktoriteetilla voi tietyssä ajassa ja paikassa olla vakavia negatiivisia seurauksia naisia, lapsia ja toisia miehiä, myös *miehiä itseäänkin*, kohtaan. (Collinson - Hearn 2005, 301.) Läpeensä maskuliininen ulkopoliittikka viittaa yksipuoliseen näkemykseen maailmasta ja sisältää alisteisia rakenteita. Alisteisuudessa feminiiniseksi nähdyt asiat suljetaan ulos, koska ne nähdään irrationaalisenä, ulkopoliittikkaan kuulumattomana ja ulkopoliittikan sisältö vaihtoehdottomana.

---

²⁰ Rationaalisuuden käsitteen ongelmallisuus nousee taas esiin. Käsitys rationaalisesta toiminnasta on pitkälti subjektiivista: ulkopoliittikassa valtiojohdon taholta rationaalista saattaa olla interventio, toisen näkökulmasta koulujen rakentaminen ja terveydenhuolto. Feministisen tutkimuksen mukaan (esim. Tickner 1992, Connell 1995) rationaalinen toiminta on yhdistetty pitkälti maskuliiniseen toimintaan – tämä on kuitenkin poliittinen kysymys ja myös ulkopoliittikassa rationaaliseksi toiminnaksi määrittämisen valta merkittävässä osassa.

Maskulinismin ja maskuliinisuuksien tarkastelu on olennaisessa asemassa, jotta voidaan tutkia niiden ilmentymistä ulkopoliitikassa. Käytän pääasiallisesti maskulinismin käsitettä kuvaamaan sukupuolten välisiä valtasuhteita. Käyn seuraavassa läpi lyhyesti, mitä maskulinismin käsitteellä tarkoitetaan. Sen jälkeen analysoin erilaisia maskuliinisuuksia keskittyen hegemoniseen maskuliinisuuteen.

3.3.1. MASKULINISMI

Maskulinismi viittaa miesten etuoikeutettuun sukupuoliasemaan ja sukupuolijärjestyksien valtasuhteisiin, joissa miesten valta näyttää luonnolliselta. Samalla se pyrkii näyttämään naisten alistuksen ja riippuvuuden miehistä oikeutettuna. (Haywood - Mac an Ghail 2003, 10; Hooper, 2001, 39 ja 1998, 31.) Maskulinismi kuvaa, kuinka osa miehistä saa yhteiskunnassa valta-aseman ja miten he uusintavat sosiaalisia suhteita tukeakseen valta-asemaansa. Maskuliinisuus tai miehisyys liittyy valtaan, eivät varsinaisesti miehet. Miehet eivät saa valtaa ja etuoikeuksia anatomiansa avulla, vaan kulttuurisen maskuliinisuuteen yhdistämisen kautta. Maskuliinisuuden ominaisuudet yhdistyvät läheisesti valtaan, eivät miehet itsessään ja terminä maskulinismi, joka sisältää maskuliinisuuden etuoikeutuksen, parhaiten tavoittaa tämän suhteen. (Hooper 2001, 41; myös Kantola - Valenius 2007, 21.) Maskulinismi pitää sisällään ajatuksen rakenteellisesta sukupuolten epätasa-arvoisuudesta. Ideologiana se antaa kuvan miehistä luonnollisesti voimakkaampina, kilpailuhenkisempinä, menestyvämpinä ja perustavanlaatuisesti erilaisina naisista. Tämä kuva voidaan nähdä useissa historiallisissa ajanjaksoissa, muun muassa antiikin Kreikassa, keskiajalla tai valistuksen aikaan. (Haywood - Mac an Ghail 2003, 10.) Maskulinismiksi tai patriarkaaliseksi järjestykseksi voidaan kutsua myös rationalismin, poliittisen realismin ja militaristisen ideologian yhdistymää, joka on vallalla maailmanpolitiikassa.

Maskulinismin ohella käytettäviä tai sitä edeltäneitä käsitteitä on useita. Yhteistä käsitteille on yritys kuvata sukupuolten järjestystä yhteiskunnassa, yleensä miehiä suosivaa ja naisia alistavaa hierarkiaa. Näistä patriarkaatti on yksi yleisimpiä vaihtoehtoja. Patriarkaatti tarkoittaa ”sosiaalisten suhteiden systeemiä, jossa naiset ovat sukupuolisena luokkana miehille alistetussa asemassa”. (Jokinen 2000, 17.) Patriarkaatti sisältää alistuksen yhteiskunnalliset ja sosiaaliset rakenteet, joka kattaa sekä yksityisen kuin julkisen. Julkinen patriarkaatti käsittää yhteiskunnan institutionaaliset järjestelmät, joissa miehillä on ylivoima politiikan ja talouden päättävissä asemissa sekä paikallisesti että kansallisesti, samoin kuin näiden instituutioiden sukupuolistamisen.

Sukupuolistaminen sisältää esimerkiksi ylenemiskriteerien näennäisen sukupuolineutraaliuden, mutta todellisen sukupuolijärjestyksen tuottamisen. Sekä julkinen että yksityinen patriarkaatti ovat joidenkin feminististen teorioiden muodostuneet naisten reproduktion kontrolloimisen kautta. (Kimmel 2005, 417; Adams - Coltrane 2005, 240; Holter 2005, 16.)

Patriarkaatti-termiä on kritisoitu systemaattisesta, yleisestä käsityksestä kaikkien naisten alistuksesta samalla tavalla, ja siihen liittyen ei-etuoikeutettujen miesten alistuksesta samassa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Essentialistinen oletus alistuksesta on saanut maskulinismin korvaamaan patriarkaatin käsitettä. (Holter 2005, 19; Kantola - Valenius 2007.) Patriarkaatti-termin käyttötapaa ei sovellu kansainvälisen politiikan alueelle kovinkaan luontevasti, sillä yleensä sukupuolisuhteet ovat riittämättömän koherentit, jotta termi olisi sopiva. (Hooper 2001, 41.) Monilla yhteiskunnan osa-alueilla ilmenee sukupuoleen perustuvaa syrjintää, kutsutaan sitä sitten patriarkaatiksi, suoraksi sukupuolihierarkiaksi tai epätasa-arvoksi. Nimeämistä tärkeämpi on huomata koko yhteiskunnan ja kulttuurin olevan osallinen sukupuolihierarkian tuottamiseen, ei vain erityisten 'sukupuolistuneiden alueiden'. (Holter 2005, 19.)

Maskulinismi- ja patriarkaattikäsitteiden erot tulevat selvimmän esiin siinä, että patriarkaattiin on vahvemmin sisäänrakennettu ajatus miehistä hallitsevana ryhmänä. Maskulinismi huomioi paremmin miesten monimuotoisuutta sekä suhteiden eroja. Maskulinismi keskittyy miesten luonnolliselta näyttävän valta-aseman ja sen lieveilmiöiden tarkasteluun patriarkaatin tarkoittaessa yhteiskunnallista miesten ylivoimaa esimerkiksi päätöksenteossa. Maskulinismissa naiset ovat toimijoina mukana yhtä lailla, mutta rakenteet ja käytännöt ovat maskuliinisia.

Yhteistä terminologialle on, ettei suoraan miehiin kohdistuvaan alistukseen miesten tai naisten taholta ole käsitettä. Miehiin kohdistuva alistus jää edelleen toissijaiseksi tutkimusalueeksi naisiin kohdistuvaan alistukseen verrattuna. Sinänsä feminististä tutkimusta tästä ei voi syyttää, sillä feminismi on keskittynyt naisiin, naisten alistukseen, ja tunnustaa tämän. Miehiin kohdistuvaa tutkimusta on koko ajan enemmän, ja tämän tutkimuksen relevanssi tulisi tunnustaa yhteiskunnallisesti niin miesten kuin naisten kannalta tärkeänä.

3.3.2. ERILAISET MASKULIINISUUDET

Maskuliinisuuksista, samoin kuin feminiinisyyksistä, ei voi tehdä tarkkarajaisia, kiinteitä määritelmiä. On kuitenkin löydettävä ominaisuuksia, joita voidaan sanoa maskuliiniseksi, ainakin

katsottuna suhteessa vastailmiöönsä feminiinisyyteen. Maskuliinisuudet ja feminiinisyydet ovat syntyneet historiallisesti, ja samoin kuin sukupuoli-identiteettiä, niitä on syytä katsoa rakentuneena avoimena, moninaisena ja moniulotteisena prosesseina enemmän kuin kiinteänä, vakaana konstruktiona. Tällöin maskuliinisuuden politiikka voidaan nähdä valtaliikkeiden ja vastustuksen kiistanalaisena kenttänä pikemminkin kuin vakaiden valta-asetelmien suhteiden rakentumana. (Hooper 2001, 39.) Tällainen näkökulma antaa tilaa sekä erilaisille maskuliinisuuksien ilmentymille sekä moninaisten valta-asetelmien tarkastelulle niin maskuliinisuuksien sisällä kuin maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien välillä.

Maskuliinisuuksista puhuessa on syytä huomioida, että maskuliinisuus on sosiaalinen rakenne, jolla ei ole välttämättä luontaisessa mielessä yhteyttä miehiin. Vaikka miehet fyysisesti eivät määritä maskuliinisuutta, on niillä merkitystä ja yhteys maskuliinisuuksiin ja niiden muodostumiseen. Yhteys on kvalitatiivisesti erilainen suhteessa naisiin ja maskuliinisuuteen. Maskuliinisuus voidaan ongelmallistaa sekä miesten että naisten kohdalla, ja vaikka miehet ja maskuliinisuudet eivät ole yksi ja sama, ne säilyvät toisiinsa liittyvinä, eikä niitä tulisi kokonaan erottaa toisistaan. (Edwards 2005, 64; Kronsell 2006, 111.) Sama pätee naisiin ja feminiinisyyteen – puhuttaessa toisesta se ei luonnollisesti sisällytä toista, mutta niiden yhteys on ilmeinen.

Maskuliinisuudet eivät sijaitse sosiaalisessa ja kulttuurisessa tyhjiössä, vaan muodostuvat jonkun institutionaalisen kehysten tai asetelman piirissä. Tässä mielessä sukupuoli on yhtä paljon instituutioista kumpuavaa kuin yksilöllisen identiteetin ominaisuus. Maskuliinisuus syntyy kulttuurisesti jaettuna käsityksenä siitä, mitä maskuliinisuus oikeastaan on. (Kimmel et al. 2005, 8; Jokinen 2000, 68.) Instituutiot, kuten valtio tai työpaikka voidaan nähdä maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä tuottavina tahoina. Näin voidaan nostaa kysymyksiä vallan ja maskuliinisuuden yhteydestä. Jos hegemoninen maskuliinisuus rakentuu institutionaalisesti ja yhdistetään valtaan, kuinka paljon sitä muodostavat instituutiot vaikuttavat tähän vallan ja maskuliinisen yhdistämiseen? Yhteys näyttäisi olevan tiiviimpää kuin vallan ja feminiinisyyden. (Haywood - Mac an Ghail 2003, 147.) Instituutioiden dekonstruktio niiden sisältämien sukupuolistuneisuuksien kannalta on askel purkamaan vallan ja maskuliinisuuden 'luontaista' yhdistämistä.

Maskuliinisuuksien muotoutumisessa on huomattava, että naiset tuottavat maskuliinisuutta ja vahvistavat niihin liittyviä oletuksia yhtä lailla toimintansa ja puheidensa kautta. Euroopan unionin ulkopoliitikassa naiset toimivat saman diskurssin sääntöjen mukaan kuin miehet: jos tämä diskurssi

on maskulinisoitunut, ylläpitävät ja vahvistavat naiset ulkopolitiikan maskuliinisia käsityksiä miesten lailla. Maskuliinisuudet voivat myös muodostua hyvin erilaisiksi samoissa olosuhteissa tietyn ryhmän sisällä, joten ne eivät ole mitään ennalta määrättyjä tai väistämättömiä – ne myös muuttuvat jatkuvasti. (Connell 2005, 77–78.)

Connellin (1995) mukaan maskuliinisuus on lähtökohtaisesti olemassa vastakohtana feminiinisuudelle. Maskuliinisuudet voidaan jaotella karkeasti ryhmiin²¹, kun katsotaan valtasuhteita naisiin nähden sekä yhteiskunnallista asemaa. Nämä ovat hegemoninen -, osasyllisyys-, alisteinen - ja marginalisoitu maskuliinisuus²². (Connell 1995, 75–81.) Maskuliinisuuksien tyypittelyssä kyse on erittäin karkeasta jaosta, joka ei vastaa useimpien miesten todellista persoonallisuutta lainkaan. Identiteettiä ei voi sijoittaa johonkin maskuliinisuuden tyyppiin, vaan se voi muuttua ajan ja paikan mukana - toisaalla alisteiseen maskuliinisuuteen yhdistyvä voi toisessa kontekstissa edustaa hegemonista maskuliinisuutta.

Hegemoninen maskuliinisuus sisältää ajatuksen siitä, että tietyssä ajassa joku maskuliinisuuden tyyppi on muita arvostetumpi. Hegemoninen maskuliinisuus on kulttuurisesti dominoiva malli, joka eroaa muista maskuliinisuuksista ollen sosiaalisesti rakennettu kulttuurinen ideaali, joka ylläpitää auktoriteettia ja legitimoii maskulinistisen poliittisen ja sosiaalisen järjestyksen. (Emt., 77, passim.) Hegemoninen maskuliinisuus ammentaa voimaansa siitä, että se luonnollistaa sukupuolistuneiden identiteettien jokapäiväiset käytännöt. (Peterson - True 1998, 21.) Hegemonista maskuliinisuutta ei täytyä pelkän sukupuolisen suuntauksen tai muiden ominaisuuksien perusteella, vaan sitä kohti täytyy pyrkiä ja mallin täyttäminen tulee osoittaa. Hegemoninen maskuliinisuus syntyy ja sitä ylläpidetään vastakohtana alisteiselle maskuliinisuudelle sekä feminiiniselle. (Connell 1995.)

Osasyllismaskuliinisuudella tarkoitetaan miehiä, jotka eivät sinänsä täytyä hegemonisen maskuliinisuuden mittapuuta, mutta jotka hyötyvät hegemonisesta maskuliinisuudesta, patriarkatin tai maskulinismin olemassaolosta ja naisten alisteisesta asemasta yleisellä tasolla. (Connell 1995,

---

²¹ Connellin jaottelua on kritisoinut esimerkiksi Demetrakis Z. Demetriou (2001). Kritiikki on kohdistunut hegemonian teoretisointiin sekä hegemonisen maskuliinisuuden käsitykseen. Jälkimmäisen kohdalla ongelmallista on yksinkertaistaminen: Demetriou näkee hegemonisen maskuliinisuuden monimuotoisena ryhmänä, ei vain valkoisen heteroseksuaalisuuden hegemoniana. Yhdyn osittain tähän kritiikkiin: näen kuitenkin Connellin esityksen valaisevana sekä hyvänä lähtökohtana tarkastella monimuotoisia maskuliinisuuksia. En pyri rajaamaan maskuliinisuuksia tietynlaisiksi, vaan tunnustamaan, että hegemonisia ja alisteisia muotoja on niin maskuliinisuuksien sisällä kuin maskuliinisuuksien ja feminiinisyysien välillä.

²² Hegemonic, complicity, subordinated, marginalized masculinity. Connell 1995, 76-81.

78–79; Swain 2005, 220–221.) Alisteinen maskuliinisuus käsittää yhteiskunnassa kulttuurisesti tai käytännön tasolla hegemoniseen maskuliinisuuteen nähden alemmassa asemassa olevat miesryhmät. Tästä esimerkkinä on heteroseksuaalisuuden hallitseva asema homoseksuaaleihin nähden, joka perustuu osittain ajatukselle homoseksuaaleista 'vääränlaisina miehinä'. (Connell 1995, 78–79; Edwards 2005, 51.) Marginalisoituneella maskuliinisuudella viitataan suhteisiin hallitsevien maskuliinisuuksien sekä alisteisten luokkien ja etnisten ryhmien maskuliinisuuksien välillä. Se on aina suhteellinen hallitsevan ryhmän hegemonisen maskuliinisuuden valtuutukseen nähden. Toisin sanoen, esimerkiksi valkoisen, heteroseksuaalisen hegemonisen maskuliinisuuden joukkoon voi nousta musta urheilija, jolloin hän edustaa marginalisoitunutta maskuliinisuutta. (Connell 1995, 79–81.)

Charlotte Hooper (1998, 34–35) näkee Connellin tavan jaotella maskuliinisuudet hegemoniseen ja alisteiseen joustavana keinona, mikä sallii moninaisuuden ja muutoksen maskuliinisuuden rakentumisessa. Feminisaation uhka on eräs tekijä, joka määrittää hegemonista ideaalia. Mitä nähdään hegemonisena maskuliinisuutena, tai maskuliinisena ylipäänsä, voi kuitenkin olla hyvinkin feminiinistä, esimerkiksi feminiinisiin ominaisuuksiin liitettävä auktoriteetin tottelu on armeijan yksi tukipilari. Miehet eivät määrittele mikä on maskuliinista ja arvostettua, vaan ominaisuudet, joihin yhdistetään valta ja sen lisääminen, tulevat määritellyiksi maskuliinisiksi ja näin yhdistettyä miehiin. Maskulinisaation ja feminisaation strategiat ovat hyvinkin tärkeitä käytäntöjen ja toimintojen arvostuksen lisääntymisessä tai vähenemisessä. Feminiinisiä asioita on omaksuttu laajemminkin hyväksytyksi osaksi hegemonista maskuliinisuutta, näistä esimerkkeinä kuluttaminen, joustavuus ja tiimityö. (Hooper 1998, 31–32, 37, 41.) Huolimatta kulttuurisesti auktoritatiivisesta maskuliinisuuden muodosta on huomioitava, etteivät kaikki pojat tai miehet tavoittele sitä - jotkut eivät pysty, toiset taas eivät halua. Tämä ei automaattisesti johda kaikkien ei-hegemonisten maskuliinisuuksien alisteiseen asemaan. Vaihtoehtoisia maskuliinisuuden tapoja on hegemonisen maskuliinisuuden rinnalla, jotka on tunnistettu 'pehmeämmiksi' ja enemmän 'sääntöjä rikkoviksi'. (Swain 2005, 220–221.)

Hegemonisella maskuliinisuudella on yhteys kansainväliseen politiikkaan, niin politiikan kuin tieteenalan painotusten kautta. Omaksi kontekstikseen maskuliinisuuksien muodostumisessa voidaan laskea globaali taso. Se käsittää sukupuolistuneet instituutiot, kuten taloudelliset markkinat tai EU:n. Siihen sulautuneet maskuliinisuuden mallit ovat nopeasti tulossa hallitsevaksi globaaliksi muodoksi hegemonisesta maskuliinisuudesta. (Kimmel 2005, 415.) Kansainvälisessä politiikassa

hegemoniseen maskuliinisuuteen yhdistetyt ominaisuudet heijastetaan valtioiden käyttäytymiseen, joiden menestys kansainvälisinä toimijoina mitataan niiden autonomian, vallan ja itsensä auttamisen kautta. Realistinen kansainvälinen politiikka ja valtion suvereniteetin puolustaminen nähdään tietyllä tavalla miehisen sankarillisuuden kenttänä. (Tickner 1992, 6-7; Sylvester 2002, 185–96.)

Charlotte Hooperin (1998, 38) mukaan kansainvälinen politiikka itsessään on maskuliinisuuksien tuottamisen tila. Vahva, valtaorientoitunut maskuliinisuus hallitsee diplomatian, sodan ja valtopolitiikan areenaa, erotettuna feminiinisestä yksityisestä tai paikallisesta tilasta. Viimeaikaiset globalisaation trendit ovat toisaalta pehmentäneet hegemonista maskuliinisuutta monella tapaa. Yhteys sotilasvoimiin on löystynyt, maailmantrendin ollessa demilitarisaatioon päin: maailman armeijoiden pääluku on laskenut merkittävästi kahden viime vuosikymmenen aikana. Hegemoninen maskuliinisuus ei ole niin ilmeisen aseelliseen voimaan liittyvä, vaan muotoutuu eri tavoin. (Emt., 39-42; Connell 2005, 84.) Toisaalta hegemonisen maskuliinisuuden pehmentyminen joiltain osin ei tarkoita 'kovemman' maskuliinisuuden pyyhkiytymistä kokonaan pois.

Pro gradussani viittaan muutamaan otteeseen niin kutsuttuun länsimaiseen ajatteluun, johon perustoja haetaan yleensä antiikin Kreikasta. Miehet toimivat julkisen parissa, naiset ja orjat suljettiin pois vaikuttamisen piiristä. Euroopassa ei antiikin jälkeen voi nähdä ajanjaksoa, jossa naiset olisivat olleet vaikuttamassa yhtä voimakkaasti poliittiseen elämään kuin nyt. Eurooppalainen maskuliinisuuden käsite on muodostunut historiallisesti miehen toiminnalle julkisen parissa: käymässä töissä, hoitamassa politiikkaa ja sotimassa. Eurooppalaisella maskuliinisuudella on taustaa lisäksi miesten omissa toimintaympäristöissä, kuten partiossa. Näissä painotettiin miesten kunniakoodeja ja hyveitä, kuten tahdonvoima, kunnia, hiljainen voima, rohkeus, kuri, kilpailuhenkisyys, stoalaisuus, kylmäverisyys, sinnikkyys, seikkailunhalu, itsenäisyys, seksuaalinen viriiliys itsehillinnällä varustettuna ja arvokkuus. Nämä heijastavat sellaisia maskuliinisia ideaaleja kuten vapaus, veljeys ja tasa-arvo. Näistä voidaan erottaa myös tämänhetkisiä maskuliinisia standardeja, jotka voi identifioida hegemonisena, eurooppalaista maskuliinisuusihannetta edustavina. (Nagel 2005, 400.) Näkemys ei ole ongelmaton: jo 'Euroopan' määrittely on hyvin vaikeaa ja eurooppalaisia kulttuureita voi nähdä olevan monia erilaisia. Näin yllä olevat maskuliinisuuden ominaisuudet voi kyseenalaistaa jonkun tietyn kulttuurisen kokemuspiirin ominaisuuksiksi, jolla ei ole 'Euroopan' laajuista vaikuttavuutta koskaan ollutkaan. Edellä oleva maskuliinisuuksien kuvaus heijastaa porvarillista, keski- tai yläluokkaista maskuliinisuutta, joka sulkee ulos suuren määrän miehiä. Tämän voisi nähdä ryhmänä, jolla on myös historiallisesti ollut

ulkopoliittista valtaa eliitin aseman kautta. Hegemonisen maskuliinisuuden määrittämisessä kyse on vallasta: pieni, paremmassa asemassa oleva ryhmä määrittää tavoiteltavat maskuliiniset ominaisuudet. Vaikka näkemys maskuliinisuudesta voidaan kyseenalaistaa, taustalla on jonkinlainen tuntuma siitä, millaisia maskuliinisia ominaisuuksia Euroopan, tai eurooppalaisen eliitin, kontekstissa nähdään tavoiteltavan arvoisina tai arvostettuina.

3.3.3. MASKULIINISUUS MUUTOKSESSA

Hegemoninen maskuliinisuus nähdään maskuliinisuuksista voimakkaimpana ja yhteiskunnallisesti vaikuttavimpana. Hegemoniseen maskuliinisuuteen yhdistetään elementtejä, jotka pitkälti määrittävät maskuliinisuutta: hegemoniseen maskuliinisuuteen yhdistyvät ihanneominaisuudet, kuten menestyminen, valta tai voimakkuus. Hegemoninen maskuliinisuus määrittää osittain sitä maskuliinisuutta, joka nähdään äärimmäisenä vastakohtana feminiiniselle: alisteinen maskuliinisuus hegemoniseen maskuliinisuuteen peilattuna saa feminiinisiä piirteitä. Näin seuraavaksi käsittelemässäni dikotomioissa hegemoninen maskuliinisuus merkitsee maskuliinista.

Kuvaukset maskuliinisuuksista saattavat antaa ylyksinkertaistetun kuvan ja oletuksen, että maskulinismin ja maskuliinisuuksien tutkimisessa on määriteltävä jonkinlainen ryhmä, jotta voidaan tutkia sen vaikutuksia kansainvälisiin ilmiöihin. Postmodernin feminismin näkökulmasta tämä on ongelmallista ja (hegemonisen) maskuliinisuuden tulisi säilyä käsitteellisesti avoimena ja kiistanalaisena, eikä tehdä määritelmiä ja käsityksiä siitä pysyviksi. (Haywood - Mac an Ghail 2003, 146; myös Hooper 1998.) Kyse ei pro gradussani tule olemaan miesten tai maskuliinisuuksien määrittely, vaan ulkopoliittikan diskurssien maskuliinisuudet ja feminiinisyydet. Maskuliinisuudet ovat tunnistettavissa instituutioissa tai ilmiöissä sen kautta, että ne assosioidaan tiettyihin ominaisuuksiin, kuten abstrakti, rationaalinen, laskelmoiva, objektiaan kontrolloiva, tulevaisuuteen orientoitunut, strateginen ja ruumiiton (vastakohtana feminiinisen 'luonto-vartalo'-yhteyteen). Tavoitehakuinen käyttäytyminen ja menestyksen janoaminen yhdistetään myös maskuliinisuuteen. (Collinson - Hearn 2005, 299.) Näihin dikotomioihin paneudun maskuliinisuuksien pohjalta tarkemmin seuraavassa luvussa.

4. VASTAKKAISUUKSISTA MONINAISUUKSIIN: METODINA DEKONSTRUKTIO

Pro graduni metodologinen viitekehys muotoutui monien asioiden summana. Kyse ei ollut selkeästä valintatilanteesta vaihtoehtoisine metodeineen. Teorian ja metodin tulee olla sopuinnassa toistensa kanssa: käsityksen tiedosta, tiedon saamisen tavoista ja ymmärryksen maailman hahmottamisesta tulee olla yhteneväinen tutkimuksessa. Teoreettinen ja metodologinen viitekehys tulisi käsittää yhtenäisenä, samaan päämäärään pyrkivänä, eli tutkimuskysymyksen asettamaan haasteeseen vastaavina. Teoria muodostaa pohjan, jolla käsittää maailma, metodinen kehys puolestaan mahdollistaa aineiston käsittelyn tavat. Tutkimuksen metodologian kokonaisvaltainen hahmottaminen tuo sille välttämättömän selkärangan.

Olen käynyt läpi postmodernia feministisen kansainvälisen politiikan teoriaa ja maskuliinisuuksia. Nämä antavat perusteet ja pohjan katsoa dikotomioita. Postmodernin feminismin parissa on sovellettu Jacques Derridan ajatusta dekonstruktiosta, merkitysten ja hierarkioiden purkamisesta. Postmoderni feminismi, kuten useat post-suuntaukset mukaan lukien poststrukuralismi, ovat kieleen keskittyviä. Kielen nähdään jäsentävän ja rakentavan todellisuutta. Diskursseihin sisältyy valtaa sanoa asiat tietynlaisiksi ja valita, mikä on sanomisen arvoista. Käsitteet ja käsitykset, kuten näkemys sukupuolesta, arvostetusta tai irrelevantista, muodostuvat diskursseissa. Dekonstruktioita voi käyttää postmodernin analyysin välineenä, luennan selkärangana käsitteiden merkitysten kriittisessä tarkastelussa, annettujen identiteettien tai positioiden purkamisessa ja vaihtoehtojen moninkertaistamisessa. (Esim. Peterson 1992, 15; Sylvester 1995, 11–12 ja 2002; myös Jokinen, 2004.) Jacques Derrida ei näe dekonstruktiota metodina – tulen kuitenkin sitä käyttämään metodin kaltaisesti, pohjana tekstin dikotomioiden sekä hegemonisten ja hiljaisuuksien diskurssien tarkastelulle.

Käyn tässä luvussa läpi ensin dikotomioita, niiden teoreettista perustaa sekä ulkopoliittisen diskurssin analysoinnin kannalta tärkeimpiä sukupuolistuneita dikotomioita. Sen jälkeen käsittelen dekonstruktiota Jacques Derridan ja postmodernin feminismin näkökulmista, tuoden lopuksi esiin oman tulkintani siitä. Tämän jälkeen esittelen aineistoni valintaperusteet ja keskeiset kohdat. Lopuksi käyn läpi diskursseihin liittyvää keskustelua, sekä avaan hegemonisten ja hiljaisuuksien diskurssien asemaa ja käyttötarkoitusta pro gradussani.

4.2. DIKOTOMIAT

Käytän nimitystä dikotomia kuvaamaan hierarkkisia vastinpareja, binaarioppositioita, kahtia jaottelua: tätä jakoa kahteen, toisilleen vastakkaisina nähtäviin, yleensä hierarkkisiin ominaisuuksiin voidaan kuvata monella tapaa. Näen dikotomiat lähtökohtaisesti kahlitsevina ja alistavina rakenteina. Hierarkian sijaan ne tulisi nähdä toisiaan täydentävinä, kahden vastakkaisuuden sijaan tunnistaa monia olemisia, jotka sijoittuvat kahden ääripään väliin ja hämärtävät niiden vastakkaisuutta. Näen kuitenkin dikotomiat hyödyllisenä lähtökohtana: jotta voi purkaa alistavan rakenteen, on se voitava tunnistaa.

Ulkopolitiikan maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien tutkimisen mahdollistamiseksi on eriteltävä tällaisiksi nähtäviä ominaisuuksia. Aion hyödyntää feminististä tutkimusta siitä, miten ominaisuudet on nähty dikotomioina, joista toinen on assosioitu feminiiniseen ja toinen maskuliiniseen. Maskuliinisuuden ja feminiinisyyden, kuten muidenkin dikotomioiden purkaminen, on postmodernin feminismin yksi keskeinen osa. (Esim. Tickner 2001, 34; Peterson 1992, 7; Lloyd 1996.) Dekonstruktiivinen ajattelu, johon palaan tarkemmin seuraavassa luvussa, on keskeistä dikotomioiden tunnistamisessa ja purkamisessa.

4.1.1. DIKOTOMIOIDEN TAUSTAA

Genevieve Lloyd (1996) on käynyt läpi muinaiskreikkalaisesta ajattelusta peräisin olevia dikotomioita, joita voidaan edelleen nähdä maailmaa sukupuolistavina. Perinteiseen ajatteluun on kuulunut, että miehisuus yhdistetään selkeään ja varmaan ajattelun malliin, naiseus puolestaan epämääräiseen ja häilyvään ajatteluun. Pythagoralaisissa vastakkaisuuksissa, jotka ovat peräisin 500-luvulta eaa., naiseus liitettiin eksplisiittisesti rajattomaan vastakohtana rajalliselle ja tarkalle. Maailma nähtiin sekoituksena periaatteita, joista osa yhdistyi hyvänä pidettyyn määrättyyn muotoon ja osa taas muodottomuuteen, rajoittamattomaan ja sekavaan, mikä nähtiin alempiarvoisena. Pöydässä oli kymmenen tällaista kontrastia: rajattu–rajaton, pariton–parillinen, yksi–monta, oikea–vasen, mies–nainen, paikallaan olo–liike, suora–kaartuva, valo–pimeä, hyvä–paha, neliö–suorakaide²³. Näin mies ja nainen, kuten muutkaan vastakkaiset termit eivät toimineet suoranaisesti kuvaavina luokitteluina, vaan 'mies' muiden samalla puolella olevien kanssa oli konstruoitunut

---

²³ Limited/unlimited, odd/even, one/many, right/left, male/female, rest/motion, straight/curved, light/dark, good/bad, square/oblong.

ylempiarvoisena vastakappaleeseensa nähden. Pohjan ylempiarvoisuudelle loi sen assosiaatio ensisijaiseen pythagoralaiseen kontrastiin, eli muotoon muodottoman vastakohtana. Assosiaatio miehisyyden ja puhtaan päättäväisyyden välillä edellytti artikulaatiota muoto–aine -erottelusta kreikkalaisessa filosofiassa. Miehisyyden yhdistäminen aktiiviseen, määrävään muotoon ja naiseuden passiiviseen, määrittämättömään perustui perinteiseen kreikkalaiseen ymmärrykseen seksuaalisesta reproduktiosta. Tässä isä nähtiin muodon antajana, todellisena kausaalisen tuottamisen voimana äidin taatessa aineen, joka saavutti muodon ja huolehti isän tuotoksesta. (Emt., 42–43.)

Myös Platonin filosofia sisälsi voimakkaan mieli–aine -erottelun, jossa mieli on periaate, joka ymmärtää rationaalisuutta. Aineella ei ole osuutta tiedossa tai tietoon, vaan tietävä mieli ylittää aineellisen. Tieto sisälsi yhteyden rationaalisen mielen ja muiden tasavertaisesti rationaalisten muotojen välillä. Aine naisellisine taustasävyineen tulee ylittää rationaalisen tiedon etsinnässä. Kreikkalaisten artikuloinnissa tiedon ymmärryksestä herra–orja -suhde tarjosi hallinnan metaforat ennemmin kuin nais–mies -suhde. Platonin teema löytyy kuitenkin läpi länsimaisen historian ja vahvistuu pitkäkestoisessa assosiaatiossa miehen ja muodon, naisen ja aineen välillä. (Platon 1982, 37c-d, 42a-d, 70a-c, 90d, 91a-e.)

Pythagoralaiset tai Platon eivät ole yksin vastuussa dikotomioiden muodostumisesta. Maailman sukupuolistuneisuuteen voi nähdä vaikuttaneen muun muassa biologian. Adams'n ja Coltranen (2005, 231) mukaan eriytyneet reproduktiiviset ja psykologiset kyvyt ovat ajaneet miehiä olemaan hyviä kilpailuhenkisessä, aggressiivisessä elämässä, naisia puolestaan kotitöissä ja ei-aggressiivisissa toimissa. Maskuliinisuuden ideaalina 1800-luvulla nähtiin julkiseen tilaan orientoitunut aktiivinen, vahva, itsenäinen, voimakas, hallitseva ja aggressiivinen mies. 'Nainen' on assosioitu yksityiseen tilaan, passiiviseksi, heikoksi, riippuvaiseksi, voimattomaksi, alistetuksi ja hoivaavaksi. (Adams – Coltrane 2005, 231; Hansen 2006, 18–20.)

Feministisen näkökulman mukaan työvoiman jakautuminen sukupuolten mukaan on erottamaton sosiaalisen identiteetin jaosta. Työn jakautumisen identifiointi voisi alkaa vastakkainasetteluiden tutkimisesta, kuten taitoa vaativa tai vaatimaton, raskas tai kevyt, vaarallinen tai vaaraton, likainen tai puhdas, kiinnostava tai tylsä, liikkuva tai paikallaan oleva. Työvoiman ja identiteetin ollessa historiallisesti rakentuneita ne ovat luottaneet maskuliininen–feminiininen -dikotomian essentialisointiin. Tätä luonnollistettua hierarkiaa on hyödynnetty oikeutuksena keskinäisriippuville,

silti erillään ruumiillistuneille dominaatiosuhteille. Postpositivistiset feministit ovat laajentaneet dikotomiakritiikin kulttuurisiin muotoihin, joita dikotomiat ovat historiallisesti ottaneet. Näin sukupuolistunut dynamiikka ja sen sisältämä politiikka nousee tarkastelun kohteeksi. (Peterson 1992, 57; Haywood - Mac an Ghail 2003, 21-22.) Biologisen sukupuolen yhdistäminen jonkinlaiseen toimintaan saa 'vääränlaisen' käyttäytymisen näkymään selkeänä: tämä voi muodostaa esteen lähteä oman sukupuolen 'vastaiseen' toimintaan, eivätkä dikotomiat tule puretuiksi. Dikotomioita ylläpidetään diskursseissa, joiden analysoinnilla voidaan saada esiin jakoja ylläpitäviä ja vahvistavia diskursseja. Dekonstruktio tapahtuu kielen tasolla: tämän kielen tunnistaminen ja sen monimuotoistaminen on vaativa prosessi.

4.1.2. DIKOTOMIAT, HIERARKIAT JA VALTA

Erityisesti feministinen tutkimus on tarkastellut sukupuolten ilmentymistä länsimaisessa dualistisessa järjestelmässä. Järjestelmä viittaa sukupuolistuneeseen maailmaan, joka voidaan hahmottaa binaarioppositioiden ja näiden keskinäiseen valtajärjestykseen perustuvan sukupuolinäkemyksen kautta. Dikotomioille tyypillistä on niiden hierarkkinen luonne, ja länsimaisessa konstruktiossa epäsymmetristen dikotomioiden maskuliinisuuteen ja siihen yhdistettävien ominaisuuksien puoli nähdään feminiinisen yläpuolella. (Peterson 1992, 7; Tickner 1992, 8; Hooper 2001.) EU:n ulkosuhteiden diskurssin tutkimisessa dikotomioihin sisältyvä valta on kiinnostukseni kohteena: miten joku ominaisuus sanotaan tärkeämmäksi kuin toinen.

Dikotomiat määritellään suhteessa toisiinsa, joten ne ovat relationaalisia kielijärjestelmässä. Valo ja pimeä määritellään toistensa vastakohtina: valo on ei-pimeä. Maskuliinisuuden ollessa suhteessa arvostetumpi termi feminiinisuuden voi nähdä jäljelle jäävänä, täydentävänä tai Toisena, jonka avulla maskuliinisuus voi määritellä itsensä. Vaikka käsitteet ovat suhteellisia, ne tulevat luonnollisiksi ja ilmentyvät kuin absoluuttisina ominaisuuksina kun niitä käytetään käsitteellisenä järjestelmänä joiden läpi maailmaa katsotaan. (Hooper 2001, 43.) Dekonstruktio on yksi tehtävä on hämmäntää dikotomioiden kahtiajakoa ja hierarkiaa siinä: valo ja pimeä eivät ole aina vastakkaisia, vaan sekoittuvat hämärään ja ne voivat olla rinnakkain, yhtä aikaa varjon muodossa. Ulkopoliitiikan diskursseissa sodan kuvaus ei-rauhana tai toisinpäin on harvinaista, väliin mahtuu levottomia tilanteita, epävakautta turvallisuutta – sodan ja rauhan välinen harmaa alue.

Postpositivistinen (uudelleen)näkeminen ²⁴ dekonstruoi lukuisten dikotomioiden vastakkaiset dynamiikat, ei kieltämällä dikotomioiden edellyttämät erot, vaan sijoittamalla ne uudelleen kontekstuaalisesti: suhteessa työvoiman jakoon ja identiteetteihin, instituutioihin, rakenteisiin ja mahdollisuuksiin järjestelmälliselle muutokselle. Näkökulma paljastaa ja torjuu 'luonnollistetut' konstruktiot, niin essentialisoituina identiteetteinä naisesta, miehestä tai kansakunnasta kuin epäpolitisoiduista kategorioista, kuten perhe, luonnonvarat, totuus tai turvallisuus. Postmoderni ajaa huomion mieluummin kontekstiin ja historiallisiin prosesseihin, satunnaisuuteen ja epävarmuuteen: siihen miten rakennutaan enemmän kuin tehdään maailma. Postmodernin feministisen näkemyksen mukaan dikotomiat ovat sukupuolistuneet maskulinistisen kokemuksen ja sen hallitsevuuden seurauksena. (Peterson 1992, 57.) Esimerkiksi mies–nainen -erottelun merkityksellisyys tulisi kyseenalaistaa ja mahdollistaa monenlaiset, muuttuvat olemisen tavat.

Dikotomioiden käyttöä feministisessä tutkimuksessa on kritisoitu siitä, että se itse ruokkii ja ylläpitää kahtia jaottelun järjestelmää, eikä feminismiin keinoin dikotomioita saada dekonstruoitua ja hierarkiaa purettua. Dikotomioiden paljastaminen on kuitenkin askel eteenpäin: esimerkiksi kansainvälisen politiikan tieteenalan maskulinismin paljastaminen ja nostaminen esiin on ollut merkittävä teko. Dikotomia-ajattelun käyttäminen on myös tapa yrittää korjata sukupuolijärjestystä, joka pitää maskuliinisuuden sekä luonnollistettuna että etuoikeutettuna. Ulkopoliittikan pyrin dekonstruoimaan sukupuolistuneet hierarkiat nimenomaan dikotomioiden avulla. Sukupuoli-symboliikan paljastus on johtanut arvokkaaseen feministiseen työhön koskien tieteen, politiikan ja kansainvälisten suhteiden sisäänrakennettua maskuliinisuutta. (Esim. Sylvester 1995 ja 2002; Enloe 1989; Elshtain 1987; Tickner 1992 ja 2001.)

Dekonstruktion rinnalla rekonstruktiiivinen tehtävä on luoda vakuuttavia vaihtoehtoisia visioita mahdollisista tulevaisuuksista, tunnistaa ja kehittää vaihtoehtoisia käsityksiä rationaalisuudesta, luoda rikkaita ja kekseliäitä vaihtoehtoisia ääniä – erilaisia ääniä, joiden keskustelut toistensa kanssa kehittävät näitä tulevaisuuksia. (Cohn 1996, 183–184.) Tiukka jaottelu feminiiniseen ja maskuliiniseen on ongelmallista muun muassa sen kannalta, että se jättää huomiotta muut merkitsevät tekijät, kuten luokan, iän tai etnisen taustan. Syyllistyn tietyllä tapaa tähän itsekin tarkastelemalla ulkopoliittikan diskursseja maskuliinisuuden ja feminiinisuuden näkökulmasta jättäen muut mahdolliset tekijät pois. Kuitenkin näen, että keskittymällä maskuliinisuuksiin ja

---

²⁴ (re)visioning

feminiinisyyksiin voidaan saada tietoa juuri sukupuolistuneisuudesta, mikä on relevanttia tutkimukselleni.

4.1.3. DIKOTOMIAT FEMINISTISESSÄ TUTKIMUKSESSA

Kritiikistä huolimatta dikotomioiden tarkastelu on kätevä apuväline sukupuolistuneen maailman tutkimiseen. Feministisessä tutkimuksessa keskeisimpiä dikotomioita ovat maskuliininen ja feminiininen sekä julkinen ja yksityinen. Muita usein toistuvia ovat suojelija – suojeltava (mm. Elshtain 1995; Peterson – True 1998), objektiivinen – subjektiivinen (Tickner 1992 ja 2001; Hooper 2001; Peterson – True 1998; Peterson 1992), järki/rationaalisuus – tunne/emotionaalisuus (Tickner 1992 ja 2001; Hooper 2001; Peterson 1992; Doty 1993; Zalewski 2000) ja aktiivinen – passiivinen (Hooper 2001).

Seuraavissa taulukoissa otan esille feministisessä tutkimuksessa esiintyvät yleisimmät dikotomiat. Olen jaotellut taulukossa dikotomioita ihmisen toimintaan viittaaviin ominaisuuksiin sekä kansainvälisen politiikan rakenteiden sukupuolistuneisuuden hahmottamista helpottaviin. Taulukon vasemmalla puolella ovat maskuliiniset ominaisuudet, oikealla feminiiniset.

Feministisen tutkimuksen keskeiset dikotomiat:

Ihmisen toiminnan ominaisuuksiin liittyvät:

mieli, objektiivinen, järki, rationaalinen, abstrakti, tiede, kulttuuri	ruumis, subjektiivinen, tunne/emotionaalisuus, irrationaalinen, konkreettinen, taide, luonto
minä, Itse, itsenäisyys	muut, Toinen, riippuvuus, yhteenkuuluvuus
vahva, kilpailuhenkinen, kova, hyökkääjä, aktiivinen, harkitsevuus, suojelija	heikko, huolehtiva, pehmeä, uhri, passiivinen, impulsiivisuus, suojeltava

Kansainvälisiin suhteisiin liittyvät:

ulkona, julkinen	sisällä, yksityinen
globaali, kansainvälinen, pohjoinen, valtio	paikallinen, kotimainen, etelä, yhteiskunta
järjestys, sota, hallitseva	anarkia, rauha, alistuva

(Esim. Tickner 1992, 8 ja 2001, 132-133; Hooper 1998, 31 ja 2001, 43; Peterson - True 1998, 20; Peterson 1992, 7; Doty 1993, 306; Adams – Coltrane 2005, 231-233; kts. myös Irigaray 2000, 137; Hansen 2006, 19-20; Zalewski 2000, 50.)

Tekemäni jaottelu helpottaa analyysin tekemistä ja maskuliiniseksi ja feminiiniseksi nähtyjen ominaisuuksien peilaamiseen ulkopolitiikan kautta. Niillä ei ole luontaista ja pakollista yhteyttä toimijan sukupuoleen. Feminiinisen ollessa vähemmän arvostetumpi termi voidaan olettaa, että siihen assosioitavat asiat jäävät vähemmälle huomiolle ulkopolitiikassa: tämän vuoksi dekonstruktio ja hierarkioiden paljastaminen ovat oleelliset.

Perustelen seuraavassa lyhyesti tekemieni jaottelujen taustaa. Feministisen tutkimuksen dikotomioiden jaottelu on ryhmitelty toistensa kanssa läheisiin käsitteisiin, ensin kolmeen ominaisuuksien nippuun. Ensinnä ovat henkisen – tai ruumiillisen – puolen seikat: ajatus miehistä tieteeseen ja kulttuuriin nojautuvina abstrakteina ja aineettomina rationaalisina olentoina, naisesta puolestaan lähellä luontoa olevina, ruumiillisina ja hoivaavina emotionaalisina olentoina. Toisena korostuu näkemys miehistä yksilöinä, autonomisina: naisista yhteisön jäseninä, muihin kuuluvina ja myös käsitteellisesti Toisena miehelle. Kolmantena ovat ominaisuudet, jotka mielestäni korostuvat kansainvälisen politiikan, tai muun 'korkean tason' ominaisuuksina: sellaisina, joiden avulla nähdään miesten hallitsevan ja johtavan, naisten seuraavan.

Kansainvälisiin suhteisiin liittämiäni ominaisuuksia tarkastelen hieman tarkemmin. Osa dikotomioista voi vaikuttaa ristiriitaisilta sen suhteen, miten ne assosioidaan maskuliiniseen ja feminiiniseen. Hooper (2001, 44) nimeää tämän semanttiseksi kysymykseksi. Esimerkiksi itsehillintä lasketaan arvostetuksi maskuliiniseksi ominaisuudeksi aktiivisena, vaikka se saattaisi vaikuttaa passiiviselta pidättymiseltä hillittömyyteen verrattuna. Yhteistä on maskuliiniseen yhdistettävän arvostaminen feminiinistä enemmän. Perinteinen tulkinta anarkiasta²⁵ muuttuu ongelmalliseksi, kun sitä katsotaan vastakkainasetteluna suvereniteetin ja anarkian välillä. Tässä suvereniteetti nähdään vakaana, valtion käytäntöjen legitimoijana, anarkia puolestaan vaarallisena ja ongelmallisena. (Tickner 2001, 34.) Anarkian ja järjestyksen dikotomiassa järjestyksen ylläpito nähdään aktiivisena toimintana, ja järjestyksen saavuttamiseksi voidaan käyttää voimakeinoja,

---

²⁵ Thomas Hobbes'n ajatuksiin perustuvua näkemys valtioista anarkkisessa tilassa, kaikkien sotana kaikkia vastaan. Yhdistyy realistiseen kansainvälisen politiikan näkemykseen.

esimerkiksi sotaa. Maskuliinisuudet voivat olla keskenään ristiriitaisia, kuten muun muassa järjestyksen ja sodan yhdistäminen maskuliinisuuteen osoittaa.

Lloyd'n (1996, 42–43) mukaan pythagoralaiset ominaisuudet pöydän samalla puolella tukevat toisiaan – näin myös ulkopoliitikassa. Maskuliiniselle puolelle liitettävät ominaisuudet ovat saaneet voimakkaamman aseman ulkopoliittisessa keskustelussa kuin feminiinisen puolen asiat. Näin voi nähdä pythagoralaisen mallin vaikuttavan myös nykypäivän ajattelussa. Maskuliininen ulkopoliittikka ei ole pysyvää, sillä historiallisesti ja yhteiskunnallisesti arvostukset muuttuvat. Maskuliininen on arvostetumpi ominaisuus, mutta mitä lasketaan maskuliiniseksi, on muuttuva ja ristiriitainen asia. (Hooper 2001, 52.)

Julkisen ja yksityisen erottelu on feministeille yksi kritisoiduimmista ajatuksista. Se on ollut erittäin hedelmällinen dikotomia määritettäessä naisten epätasa-arvoisuutta ja sukupuolieroja. Kyseinen dikotomiapari on paljon rikkaampi kuin selkeän kahtiajaon voisi kuvitella osoittavan, sillä se sisältää monia eri diskursseja joihin liittyvät arvot, termit, toimijat ja näiden rajojen asettelu. (Coole 2000, 339–342.) Dikotomian purkaminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä julkisen ja yksityisen säilyessä muuttumattomana muut suhteet, kuten naisten täydentävä taloudellinen ja tuottava rooli kansainvälisissä suhteissa. (Hooper 1998, 31.) Julkinen–yksityinen -ero näkyy talouden ja työelämän lisäksi politiikassa, jossa miehillä on vahvempi asema. Poliittikkaa ja näin miesten pitkälti määrittävää on ollut julkisen ja yksityisen rajanvedot oikeudellisesti. Yksityisen piirin, yleensä kodin, voi nähdä merkinneen historiallisesti miehelle itsenäisenä yksilönä henkilökohtaisen vapauden ja puuttumattomuuden tilaa, naiselle taas vapaudettomuuden paikkaa. (Coole 2000, 339–342.) Naisten vapaudettomuuteen sisältyy globaalilla tasolla mm. huonompi omistus- ja perimysoikeus, perheväkivalta ja taloudellinen riippuvuus kotona tehtävän työn ollessa palkatonta.

Julkinen–yksityinen -dikotomiaan voi kiinnittää useat kansainväliseen politiikkaan liittämäni jaottelut, kuten kansainvälisen ja kansallisen, hallitsevan ja alistuvan. Maskuliinisen nähdään toimivan julkisella, korkealla tasolla: feminiinistä on ruohonjuuritason paikallinen toiminta, verkostoituminen muualla kuin korkean tason huippukokouksissa. Ulkopoliittikkaa on pidetty miehille ominaisena rationaalisenä toimintana. Suvereenin valtion rationaalisuus määrittänyt maskuliinisuuteen, kun taas feminiinisyteen liitetään kaaos, vaarallisuus ja erilaisuus. Julkisen ja yksityisen erottaminen on johtanut julkisen piirissä tehtävän toiminnan, kuten politiikka, talous ja oikeus, näkemiseen rationaalisenä ja luonnollisten toimintojen, kuten kodinhoito, lasten kasvatus ja

hoivatyö, näkemiseen alempiarvoisena. (Tickner 1992, 45–48 ja 1997, 621.) Rationaalinen toiminta on jo itsessään ongelmallinen käsite: julkisessa ympäristössä toimiville (miehille) rationaalisuus on useimmin sidottu aktiviteetteihin julkisessa tilassa, ja se liittyy maskuliiniseen abstraktiin ja käsitteelliseen järkeilyyn. Naiset, jotka useammin yhdistetään yksityiseen tilaan, määrittelisivät enemmän rationaalisuuden kontekstuaalisesti ja henkilökohtaisesti, ja näkisivät rationaaliset aktiviteetit enemmän reproduktion perspektiivistä kuin tuottavuuden²⁶. (Tickner 1992, 91). Maskuliinisuuden ja rationaalisuuden yhdistäminen on johtanut politiikan lisäksi tieteen ja teknologian kuvaamiseen kulttuurisesti maskuliinisesta todellisuudesta. Hegemonisen maskuliinisuuden voi nähdä ammentavan voimaa järjestä, jolloin se edustaa koko yhteiskunnan rationaalista etua. (Connell 1995, 164.) Rationaalinen järki ja yhteinen hyvä ovat Jokisen ja Juhilan (1993, 93–95) mukaan diskurssin hegemonisoimisstrategian tapoja. Tietty tieto legitimoidaan, konsensus rakennetaan viittaamalla joihinkin auktoriteetteihin, kuten yleiseen mielipiteeseen tai asiantuntijoihin. Kulttuurisesti määrittyy, millaisiin argumentteihin on tehokasta vedota eri asioiden kohdalla: esimerkiksi rationalistiseen järkeen tukeutuvia tai enemmistön edun asettamiseen diskurssissa yksilön edun edelle.

Ulkopolitiikan analyysissä nivoutuvat yhteen jaottelun vasemmalle, maskuliiniselle, puolelle laittamani ominaisuudet. Dekonstruktio tehtävänä on horjuttaa kahtiajakoa, tehdä ero hämäräksi ja purkaa hierarkiaa – tähän paneudun seuraavaksi.

4.2. DEKONSTRUKTIO

Dekonstruktio-termiä näkee käytettävän monilla eri tavoin, joko yleisluontoisesti tai syvällisemmin kuvaamaan tietynlaista purkamisen ja uudelleenajattelun tapaa. Dekonstruktioita on käytetty runsaasti feministisessä tutkimuksessa, metodina tai sen kaltaisena. Feministisessä tutkimuksessa keskitytään dekonstruktioon merkitysten purkamisessa, emansipaatiolle läheisempänä toimintana. Alun perin Jacques Derridalle dekonstruktio on ollut huomattavasti teoreettisempi, filosofinen projekti. Derridan Kirje japanilaiselle ystävälle (2003) sekä Derridan haastattelut koottuna yksiin kansiin teoksessa *Points... Interviews 1974–1994* (1995) ovat olleet hyödyllisiä lähteitä dekonstruktion selventämiseksi.

---

²⁶ reproduction-production.

Tässä luvussa käyn ensin läpi derridalaisen dekonstruktion keskeisiä kohtia. Tämän jälkeen otan esiin feministisiä näkökulmia dekonstruktioon ja kuinka sitä on käytetty: mitä sen avulla on tutkittu, miten, ja kuinka tulen käyttämään sitä pro gradussani.

4.2.1. DERRIDAN JÄLJILLÄ: *ÇA SE DECONSTRUIT*

Mitä dekonstruktio ei ole? Kaikkea!

Mitä dekonstruktio on? Ei mitään! (Derrida 2003, 26.)

Jacques Derrida (1930–2004) luetaan useimmissa yhteyksissä merkittävimpien poststrukturalistien joukkoon. Alkuun Derridan teoksista oli vaikea saada kunnollista antia. Vasta kun olin päässyt tarpeeksi syvälle aiheeseen ymmärsin, että minun on päästettävä irti nk. insinööripuolestani: halusta saada tekstistä selkeitä vastauksia, suoraviivaisia ajattelullisia ohjenuoria, jotain käsin kosketeltavaa ja konkreettista. Dekonstruktioita ei voi määritellä tai kahlita johonkin – se on minulle jonkinlainen intuitio tai tunnetila, lukemisen ja hapuilun myötä syntynyt tuntuma siitä, mihin dekonstruktio viittaa: rakenteeseen, rakenteen arkkitehtuuriin, rakenteiden ja kerrostumien purkamiseen. Dekonstruktio yhdistyy aina kontekstiin, muihin sanoihin, joista Derridan (2003, 26) mainitsemista olen tarttunut etenkin täydennykseen ja tietyissä määrin Derridan tarkoittamaan *différance*'en²⁷ dikotomioiden muodossa. Derridalle (1995, 211) dekonstruktio ei ollut alun perin määrittävä tai keskeinen sana, mutta siitä on tullut merkittävä ja se on tavallaan alkanut elää omaa elämäänsä Derridasta riippumatta. Dekonstruktio voi löytää sanakirjasta; se voi olla mekaaninen tai tekninen, lingvistinen tai kieliopillinen. Dekonstruktio pro gradussani saa merkityksensä ja käyttötarkoituksensa sen kautta, miten Derrida on sen nähnyt ja kuinka se on kasvanut merkittäväksi hänen töidensä ulkopuolella. Feministiset vaikutteet näkyvät siinä, että käytän sitä välineenä, metodina: Derridasta (1995, 2003) poiketen käytän dekonstruktioita aktiivisena verbinä, 'minä dekonstruoin'.

Derridaa on tulkittu väärin toistuvasti, esimerkiksi kuuluisan ”tekstille-ulkoista ei ole” -lausuman merkityksestä (2003, 15–16) tai suhtautumisesta feminismiin. (Esim. Elam 1994.) Derridaa voi lukea monin tavoin, ja on välillä vaikea (mahdotonta?) pystyä erottamaan koska seuraa Derridan ajatuksia hänen näkemillään tavoilla ja koska taas tekee omia tulkintojaan, joiden pohja ja innoitus ovat Derridasta lähtöisin, mutta kääntynyt uuteen muotoon. Tästä syystä avatessani Derridan

---

²⁷ Sanan suomennosta en pidä olennaisena; *différance* on mielestäni derridalaisena terminä vakiintunut aihetta käsittelevään kirjallisuuteen, eikä suomennetuissa teoksissa, esim. Platonin apteekki, kosketa ranskankieliseen termiin.

näkemyistä dekonstruktioon käytän melko paljon suoria lainauksia: nekin tosin ovat jonkun kääntämiä, sekä valintani lainata juuri näitä kohtia vaikuttavat. Otan myös esiin feministitutkijoiden näkemyksiä dekonstruktioista, sillä pidän niitä avaavina sen suhteen, kuinka dekonstruktio taipuu käytettäväksi feministisessä tutkimuksessa.

Derrida on kohdannut kritiikkiä vaikeaselkoisuudesta ja vähäisistä todellisista tieteellisistä ansioista. (Derrida 1995, 419–421.) Väärinymmärrykset selittyvät osaksi siitä, ettei Derridan tapaa ilmaista asiat pysty aina ymmärtämään paitsi monen lukukerran ja muihin hänen teoksiinsa perehtymisen kautta. Toisaalta Derridan omalaatuinen tapa kirjoittaa ja ilmaista asioita on mielestäni haastavaa ja palkitsevaa, toisaalta en pidä siitä, että asiat ilmaistaan (tahallisen) hankalasti, monitulkintaisesti ja vaikeaselkoisesti. Kun sisältö on hyvä, sen ansiota ei vähennä vähemmän taiteellinen esitystapa; joskus liian teoreettis-filosofoivalla tavalla tai monimutkaisesti esitetyt tekstit saavat epäilemään todellista sisältöä. Se myös johtaa helposti väärintulkintoihin ja -ymmärryksiin, joka peittää alkuperäisen ajatuksen alle.

Tulkinnat ovat kuitenkin väistämättä läsnä toisen tekstiä lukiessa, eikä se ole välttämättä ollenkaan negatiivinen asia. Derrida (1995, 212) näkee tekstin muuttuvan sitä luettaessa ja siitä uudelleen kirjoitettaessa. On mahdotonta pidättäytyä täysin samassa tulkinnassa, jotka jo itsessään ovat kyseenalaisia. Vaikka seuraankin Derridaa dekonstruktiossa, on teksti omaani ja näin ollen jo subjektiivinen tulkinta. Postmoderniin ajatteluun kuuluva määrittelyn jättäminen avoimeksi tulee dekonstruktion kohdalla olennaiseksi. Dekonstruktioita ei voi tiivistää tai tarkentaa yksiselitteiseksi. Sillä on suuntaviivat, mutta sitä ei voi kahlita tiettyyn lokeroon. Dekonstruktio saa pro gradussani kontekstinsa teoreettisista ja menetelmällisistä viitekehyksistä; se tulee osaksi kokonaisuutta ja vaikuttaa siihen.

Dekonstruktiossakin on kyse tiedon ja vallan suhteesta, mutta se katsoo tätä suhdetta omalla tavallaan. Dekonstruktion avulla voidaan purkaa merkitysten takana olevia rakenteita, tulkita ketjuja joiden kautta asiat rakentuvat – mitä siellä on takana, miten asiat vaikuttavat rakentumiseen. Vaikka dekonstruktio edustaa poststrukturalistista ajattelua, siinä on yhteisiä piirteitä strukturalismiin esimerkiksi edellä mainitussa kiinnostuksessaan rakenteita kohtaan: dekonstruktiossa yhdistyvät strukturalistinen ja antistrukturalistinen ele yhtä aikaa. Kokonaisuuksien purkamisen ohella on kiinnitettävä myös huomiota kokonaisuuksien rakentumiseen, suhteeseen rakentumisen ja mitä rakennetaan välille. Rekonstruktio tulee näin dekonstruktion ohella rakenteiden tutkimisen välineeksi. (Derrida 2003, 23; myös Derrida 1995, 83, 212.)

Dekonstruktion olemusta voi lähteä tavoittelemaan negaation kautta: se ei ole metodologinen väline, analyysia, teoreettinen eikä metodi. Dekonstruktio ei rajoitu käsitteisiin, ajattelun sisältöihin tai diskursseihin. (Derrida 1995, 28.) Analyysi se ei ole, koska ”rakenteen purkaminen ei ole paluuta yksinkertaiseen rakenneosaan, jakautumattomaan alkuperään. Nämä arvot, eli analyysin arvot, ovat itse dekonstruoituvia filosofeemejä.” (Derrida 2003, 24; kursiivi alkuperäinen.) Dekonstruktioita käytetään usein metodina, vaikka Derrida on alun perin tarkoittanut aivan muuta: ”[d]ekonstruktio ei ole metodi eikä sitä voida sellaiseksi muuntaa, etenkin jos tuossa sanassa painotetaan menettelytavan tai tekniikan merkitystä.” (Emt., 24.) Dekonstruktioon liittyvä metodologinen metafora on johtanut ’harhaan’, ja dekonstruktio on nähty lukemisen ja tulkinnan metodina. Metodin sijaan dekonstruktio on yksi lukemisen tai kirjoittamisen muodoista tai ilmentymistä. Se on kirjoittamisen ja toisen tekstin eteenpäin viemisen tapa - lukemalla ja kirjoittamalla tuodaan aina uusi teksti, uusi näkökulma esiin. Sitä ei tule kuitenkaan rajoittaa kielitieteellis-kieliopilliseen malliin, tai metodologiseksi välineeksi, jolla on omat sääntönsä sekä noudatettavat menettelytavat. Dekonstruktioita ei tulisi nähdä tekona tai toimenpiteenä, sillä Derridan mukaan dekonstruktiossa on jotain passiivista, eikä dekonstruktioita toimenpiteenä ole mahdollista palauttaa jonkun tällaisen toimenpiteen tehneeseen subjektiin. (Emt., 22–24; Derrida 1995, 212, 357.) Negaation kautta esittämisestä huolimatta dekonstruktio ei ole negatiivinen, päinvastoin Derrida (1995, 83, 211) näkee sen täydentävän myönteistä välttämättömyyttä, olevan myönteistä tai rohkaisevaa eikä tuhoavaa.

Mitä dekonstruktion voi sitten nähdä olevan, jos se ei ole mitään ja kuitenkin kaikki? Derridalle (2003, 25) dekonstruktio tapahtuu ilman harkintaa tai subjektin tietoisuutta. Sitä voi kuvata suomea paremmin ranskaksi *ça se deconstruit* (dekonstruoituu), sillä se *déconstruire* -ilmauksessa ”se” ei ole subjektin refleksiivisyyttä, vaan refleksiivinen ’itseksensä’.

Jos dekonstruktio tapahtuu kaikkialla missä tapahtuu, missä jotain on (ja tämä ei rajoitu merkitykseen tai tekstiin sanan tavanomaisessa tai kirjallisessa mielessä), ajateltavaksi jää, mitä maailmassamme ja ”nykyajassa” tapahtuu tänään, hetkellä, jolloin dekonstruktio alkaa vaikuttaa sanansa, tärkeimpien teemojensa ja liikkuvan strategiansa ansiosta. (Emt., 25.)

Dekonstruktio saa arvonsa kontekstista, liittyessään muiden sanojen kanssa samaan ketjuun, jossa dekonstruktio määrittää niitä ja ne dekonstruktioita. Näitä sanoja ovat esimerkiksi kirjoitus, jälki, ero ja täydennys. (Emt., 25–26.) Dekonstruktio on käsitteiden ajattelemista ja mahdollisimman tarkalla ja tieteenalan sisäisellä tavalla; samalla (tieteenalaan) kätkeytyn tai kielletyn (jonka, hyödyttävän

torjunnan, avulla on tehty historiaa itsestään) määrittämistä ulkopuolelta, joka ei ole filosofian nimettävissä tai luokiteltavissa. (Derrida 1988, 15.) Dekonstruktio on myös Olemisen (Being) ajattelua, metafysiikkaa: Derridan mukaan tällainen Olemista tai sitä, mitä on, koskeva ajattelu ei voi olla kokonaan negatiivista tuhoamista. Tässä myös, kaikessa metafysiikan historiassa jota vastaan dekonstruktio argumentoi, on dialektiikkaa, vastakkainasettelua negatiivisen ja positiivisen välillä. Näitä tulee antaa mahdollisuus ajatella monin eri tavoin, eikä poistaa itseään, eli subjektiivista tulkintaa, prosessista. (Derrida 1995, 211.)

Olen ottanut esiin dekonstruktion yhteyden dikotomioihin. Derrida näkee binaarioppositioiden olemassaolon tietyllä tasolla, mutta vastustaa tällaista kategorisointia kahteen. Dikotomioiden sijaan tulisi nähdä monia vaihtoehtoja, monenlaisia olemisen tapoja, ominaisuudet toisistaan riippuvaisina ja yhteen liittyneinä. (Derrida 1995, 108, 163; Derrida 2003, passim.) Dikotomiat nähtyinä vastakkaisina, toisistaan riippuvina, muodostavat käsitteellisesti suljetun alueen. Yksinkertaista neutralisointia sekä näiden vastakkainasettelujen ylläpitämistä tulisi välttää, että tältä alueelta, tai kentältä, pääsisi pois. Tämä tapahtuu kaksoiseleen kautta: samalla systemaattisen että itsestään eriytyvän; jakautuvan ja moninkertaisen kirjoituksen kautta – toisaalta on käännettävä vastakkainasettelu nurin. Dikotomioiden rakentuessa hierarkkisesti ylempään ja alempaan tarkoittaa näiden dekonstruointi hierarkian kääntämistä, joka tulee huomioida, muuten konfliktuaalinen ja alistava rakenne unohtuu. Liian nopea eteneminen menettää otteen edellisestä vastakkainasettelusta ja siirrytään ”--- *neutralisointiin*, joka *käytännössä* jättää edeltäneen kentän koskemattomaksi ja estää *puuttumisen* kyseessä olevaan kenttään.” (Derrida 1988, 47–48; kurssiivi alkuperäinen.) Kyse ei kronologisesta vaiheesta, tietystä hetkestä, josta voi vain siirtyä toiseen. Hierarkioiden kääntämisen välttämättömyys on rakenteellista ja samalla loputtoman analyysin kohde. Hierarkia-asetelma palautuu aina uudestaan ominaisena binaarioppositioille; näin on osoitettava uuden käsitteen ilmaantuminen ja ero vastakkainasetteluun, jossa alempi termi on asetettu ylemmäksi. Tavoitteena on hierarkioiden kääntämisellä ja analyysillä kokonaan uusi kirjoituksen käsite, joka kääntää koko puheen ja kirjoituksen hierarkian siihen liittyvine järjestelmineen. Näin kirjoituksen riitasointu tunkeutuu puheen kentälle ja purkaa tätä kenttää säätelevät periaatteet. (Emt., 48–49.) Toisin sanoen dekonstruktio on pitkäkestoisen hierarkioiden kääntämisen ja purkamisen, koko rakenteen kyseenalaistamisen pitkä projekti. Analyysissani dekonstruktion tavoitteena on ulkopoliittisen diskurssin näkeminen uudella tavalla, hierarkioiden (uudelleen)tarkastelu ja näin toisenlaisen ymmärryksen mahdollistaminen ulkopoliitikasta.

Derridalle dekonstruktio asettuu muiden sanojen ketjuun, joista otan lyhyesti esiin täydennyksen ja *différencen*. Näen nämä tuovan dekonstruktioon tarpeelliseen mausteen; dekonstruktion vastakkaisuuksien sijaan täydennys sisältää kaksi irrottamatonta merkitystä ja tavallaan se on hierarkkinen – se heijastelee kahta, mutta on yksi, sillä se ei ole erotettavissa. *Différence* puolestaan liittyy dikotomioihin, sillä se viittaa eroamiseen ja on myös dikotomioiden yhdistävä tekijä – on oltava yhteys, jotta voi erota. Täydennys ja *différence* kuvaavat dikotomioiden luonnetta uusista näkökulmista.

Täydennyksen käsitteelle Derrida antaa kaksi merkitystä. Ensinnäkin se lisää itsensä, on ylijäämä: kuva täydentää luontoa. Se myös korvaa, tulee paikalle täyttämään tyhjyyden:

Korvaajana ja apulaisena täydennys on varamies, alempiarvoinen instanssi, joka asettuu paikalle. Sijaisena se ei millään yksinkertaisella tavalla lisää itseään läsnäolon positiivisuuteen, eikä sillä ole mitään selkeästi erottuvaa hahmoa, vaan sen paikkaa rakenteen sisällä osoittaa tyhjä merkki. (Derrida 2003, 32.)

Täydennyksen molemmat merkitykset ovat irrottamattomat, mutta painotus niiden välillä vaihtelee. Niitä yhdistää ulkoisena oleminen, lisäämisestä tai korvaamisesta huolimatta täydennys on kohteena olevan positiivisen ulkopuolella, vieras sille: ”suplementti eroaa *komplementista* siinä, että se on *ulkoinen* lisäys.” (Emt., 32; kursiivi alkuperäinen.) Täydennys on järjen yläpuolella, sillä järki ei pysty näkemään, että luonnosta puuttuisi jotain tai että täydennys asettuisi toisena, irrationaalisena puuttuvan paikalle. Näin täydennys asettuu luonnollisesti luonnon paikalle, ollen luonnon kuva ja representaatio. (Emt., 38.)

Différence viittaa sekä aktiiviseen että passiiviseen eroamisen liikkeeseen. Se muodostuu erilaisten välttelevien eleiden kautta; viivästymisen, tuonnemmaksi siirtämisen, kiertämisen, lykkäämisen tai valtuuttamisen kautta. Sitä ei edellä läsnäolo alkuperäisenä ykseytenä, vaan läsnäoloa lykkää se, mihin perustuen läsnäolo tulee tietäväksi tai haluttavaksi. Toisena *différencen* liike, tuottaessaan eroja ja erottaessaan, on kieltä merkitsevien dikotomioiden yhteinen juuri. ”*Différence* on myös *saman* (joka on erotettava identtisestä) elementti, jossa vastakkaisuudet tulevat tietäviksi.” (Derrida 1988, 17.) Diskursseissa, puheessa tai kirjoituksessa, elementit ovat aina toisiinsa viittaavia, ne saavat merkityksensä toisista elementeistä. Nämä toiset elementit eivät itse ole yksinkertaisesti läsnä. (Emt., 34.)

Dekonstruktio tapahtuu kielessä, lukemisen ja kirjoittamisen kautta. Derridan (2003) mukaan kielellä on tietynlainen yliote, sillä kirjoittaja kirjoittaa aina logiikassa ja kielessä, joiden omaa

järjestelmää, lakeja ja rakennelmaa hänen diskurssinsa ei määritelmän mukaan pysty hallitsemaan. Näin kirjoittaja antautuu järjestelmän hallittavaksi. Luenta puolestaan tähtää kirjoittajalta havaitsematta jäämään suhteeseen siitä, mitä kielijärjestelmän osia hallitsee ja mitä ei. Kriittisen luennan on tuotettava merkitsevä: pyrkimys on näin hahmottaa ulossulkemalla tietty luennan tila. Tähän liittyy kuuluisa lausuma; ”Tekstille-ulkoista ei ole.” Tämä ei tarkoita, ettei tekstin ulkopuolella olisi mitään, vaan ettei luenta saa pyrkiä kohti tekstistä eroavaa tai tekstin ulkopuolista merkitystä. Luennan on lähdettävä tekstin sisältä ja pysyttävä siellä, tekstin sisällä on löydettävissä täydennyksiä, korvaavia merkityksenantoja, viittausten ketjuja. Merkittyä on mahdoton erottaa merkitsijästä; kirjoittaja on aina tiettyssä tekstuaalisessa järjestelmässä. (Emt., 49–51.) Pro gradussani käsitellessäni hiljaisuuksia, sanomattoman lukemista, en näe sitä tälle ajatukselle vastakkaisena. Luenta lähtee ulkopoliittikan teksteistä, jotka paljastavat hegemonisen diskurssin: hiljaisuudet tulevat siis esiin tekstissä olevan kautta.

Dekonstruktion saa halutessaan kuulostamaan abstraktilta, kaukaiselta, kieleen hukkuneelta tavalta ajatella metafysiikan kysymyksiä. Dekonstruktio on kuitenkin yhtäläillä poliittista, ja Derrida (1995, passim.) viittaa ajankohtaisiin poliittisiin aiheisiin haastatteluissaan, ottaa poliittisiakin aiheita esille (keskityisleirit ja niitä koskeva hiljaisuus tai YK:n turvallisuusneuvosto). Dekonstruktion ei tulisi olla vain diskurssin, filosofisten väitteiden tai käsitteiden analyysia, vaan sen tulisi haastaa instituutioita, yhteiskunnallisia ja poliittisia rakenteita sekä vakiintuneet traditiot. Sen tulisi myös haastaa omat perustansa. Dekonstruktio koskee järjestelmiä; se ei välttämättä kaada niitä, vaan avaa järjestyksien ja järjestämisten mahdollisuuksille – se on järjestelmän heijastus, sen avaus ja sulkeminen. Dekonstruktio myös on kritiikin dekonstruktioita, tarkoittaen sen ajattelua, mitä kriittisen tapahtuman auktoriteetti merkitsee historiassa. (Emt., 212–214.) Jo itse lukeminen tai puhuminen on poliittista, sillä nk. arkikieli ei ole viatonta tai neutraalia kieltä, vaan länsimaisen metafysiikan kieltä. Kieleen liittyy huomattava määrä kaikenkertyyppisiä oletuksia, jotka kytkeytyvät toisiinsa ja solmiutuvat keskenään järjestelmäksi. (Derrida 1988, 28.)

4.2.2. DEKONSTRUKTIO FEMINISMIN PARISSA

Derridan ja feministien suhde on monimutkainen. Toisaalta feministit ovat omaksuneet dekonstruktion tutkimukseen, toisaalta Derridan suhtautuminen feminismiin on kaksijakoista. Derrida (1979) on vaatinut dekonstruktion eriyttämistä feminismistä, väittänyt ettei dekonstruktio ole feminististä eikä saa sellaiseksi tulla ja syyttänyt feministejä nopeista keskittymisistä ja

johtopäätöksistä. (Derrida 1985; lainannut Elam 1994, 15–16.) Erojen ja epäsopivuuksien sijaan otan esiin, kuinka feministitutkijat ovat käsitelleet Derridaa sekä mitä Derrida on puhunut sukupuolesta ja feminisistä.

Keskusteluun feminiinisestä ja maskuliinisesta Derrida (1995) tuo oman näkemyksensä. Hän sanoo maskuliinista määrääväksi merkiksi, joka merkitsee pysyessään mukana, omien rajojensa sisällä; ja feminiinistä ei-merkiksi, merkiksi jota ei ole merkitty tietyllä tavalla, ylitsevuotava, antelias, tuhlaavainen ja yli-yltäkylläinen kaikkien rajojen yli ja ympäri. Nainen on jokaisen muodostuksen lähteellä, nainen on määrittämätön perusta joka antaa, häviää ja välittää jatkuvasti ilman vaihtoa. Maskuliininen ja feminiininen eivät ole edes vastakkaisia tai mahdollisesti sopimuksellisia²⁸ osia, ennemmin osia pseudokokonaisuudessa, jotka kuvitteellinen sopimus yhdistämisellä määrittää. ”Mies” ja ”nainen” dominoivat diskursseja ruumiillisuudella, ja Derridan mukaan – yhteneväisenä postmoderniin feminismin - tulisi välttää yhtäläisyysmerkkejä maskuliinisen ja miehen, feminiinisen ja naisen välillä. (Emt., 166–168.) Vaikka Derrida kuvailee naisia ja puhuu maskuliinisesta ja feminiinisestä ja erotteluiden hävittämisestä, hierarkiat ovat läsnä myös hänen teksteissään. Derrida näkee feminismin naisen haluna olla mies, ja vastustaakseen maskuliinisen dogmaattista filosofiaa nainen vaatii totuutta, tiedettä ja objektiivisuutta kaikissa viriiliyden kastroiduissa harhakuvitelmissa. ”Feminismi pyrkii kastroimaan. Se tahtoo kastroidun naisen. Tyyli menetetty.” ”Feminism too seeks to castrate. It wants a castrated woman. Gone the style.” (Derrida 1979, 65.) Derrida kirjoittaa naisesta ja miehestä vastakkaisina, naisesta määrittelemättömänä, myös kieltää seksuaalisen eron (”there has never been *the* sexual difference”, emt. 139), mutta mielestäni asettaa naisen paikalleen kuitenkin filosofisesta miehestä poikkeavana: ylentämällä alentaa, osoittaa eron miehestä. (Emt., 37, 51–55, 139.)

Derrida on seksuaaliseen eroon liittyen puhunut dekonstruktiivisesti moninkertaistumisesta ja diversiteetistä. Derrida näkee tärkeänä pyrkimisen pois seksuaalisten erojen ymmärryksestä binaarioppositiiona, feminiininen–maskuliininen -jaottelusta, bi- , homo- tai heteroseksuaalisuuksista ja moninaisuuden hyväksymisen seksuaalisuudessa ja sen ilmentymisissä. Seksuaaliset erot tulisi nähdä monikossa. (Derrida 1995, 108, 163.) Oppositioiden, kuten vasen-oikea, mies-nainen, kaupunki-maaseutu, varassa tehdään pitkälle meneviä huomioita maailmasta. Derridan mukaan länsimaisessa filosofiassa sukupuoli tulee näkyväksi kun se ilmentää täydentävää parillisuutta: mies

---

²⁸ contracting

ja nainen, penis ja vagina, ulkona ja sisällä. (Derrida 1987, 267–268, 306; lainannut Elam 1994, 57–58.)

Derridan näkemys feminismistä on monisyisempi ja monitulkintaisempi kuin monet feministiset tulkinnat dekonstruktioista. Feministisessä tutkimuksessa Derridan dekonstruktio on yksinkertaistettu: siitä poimitaan olennaiset osat ja sitä käytetään tilanteeseen mukauttaen. Esimerkiksi Lene Hansen (2006, 21) on tarkastellut naisen konstruktioita 1800-luvun diskurssissa derridalaisen täydennyksen käsityksen kautta. Kuva naisesta ei ollut yksipuolisen negatiivinen, sillä naiset konstruoiduivat tärkeänä yhteiskunnan osana hoitaen tiettyjä merkityksellisiä tehtäviä. Derridan termejä käyttäen he ovat täydentäviä: toissijaisia etuoikeutettuihin miehiin nähden, mutta samanaikaisesti tarvittavia yhteiskunnallisen täydentämisen ja eloonjäämisen kannalta. Täydennys on toissijainen etuoikeutettuun nähden, mutta jälkimmäinen ei olisi kokonainen ilman ensimmäistä. Dekonstruktio näyttää termien keskinäisriippuvuuden sen sijaan, että osoittaisi yksinkertaisesti vahvemman alistavan heikompaa. Vahvempi termi on riippuvainen heikommasta ja tämän läpitukenava. Ilman termiä 'nainen' 'mies' ei ole mitään, samoin heteroseksuaalisuus saa merkityksensä homoseksuaalisuudesta ja näin ollen olemassaolonsa. Hierarkian purku on osa prosessia. (Zalewski 2000, 56.)

Kieli on tärkeä alue merkityksen muodostumiselle. Kieleen sisältyy valtaa, sillä kieli luo termien merkityksiä ja eroavaisuuksien järjestelmän. Marysia Zalewskin (2000, 60) mukaan Derridan työ on tärkeä postmodernissa konseptissa, sillä sen mukaan ei voi olla kiinteitä merkitysijöitä tai käsityksiä, vaan merkitykset ovat loputtomiin siirtyviä ja tässä merkityksessä 'olemassa olemattomia'. Näin myös merkitys merkeille nainen muuttuu koko ajan (uhri, huora, madonna, äiti) ja sitä kautta naisen määritelmä on avoin uudelleenmäärittelylle. Postmodernissa kehityksessä on mielekästä tutkia, miten asiat tulevat sanotuiksi tietyllä tavalla ja merkitykset muodostuvat vakinaisiksi sekä hahmottaa vakinaistumisen seurauksia. Merkitykset, merkityksenannot ja kielen maailmaa muokkaava vaikutus ovat keskeisiä kun tutkitaan, miten feminiinisyydet ja maskuliinisyydet tulevat kielen kautta rakennetuiksi tietyllä tavalla. Postmodernin feminismin keskeisiä kiinnostuksen aiheita ovatkin subjekti, kieli, valta–totuus–tieto -suhde, antimetanarratiivisuus ja dekonstruktio. (Zalewski 2000, 23–24.) Dekonstruktio ja rekonstruktio liittyvät merkitysten ja kielen purkamiseen näiltä osin, ja feminiinisen ja maskuliinisen rakentamiseen uudella tavalla: ei vastakkaisina, ei hierarkkisina. Useat feministisen kansainvälisen politiikan edustajat ovat käyttäneet ja tutkineet dekonstruktioita,

sen mahdollisuuksia tuoda esiin sukupuolisuhteita ja muokata niitä, muun muassa tieteenalalla. (Esim. Sylvester, 1995 ja 2002.)

Feminismin ja dekonstruktion yhdistäminen on monella tapaa luontevaa, sillä molempien tavoitteena on muuttaa käsityksiä. Feminismi pyrkii muun muassa yksityinen–julkinen -jaottelun murtamiseen, dekonstruktio uudistamaan teorian ja käytännön suhdetta, filosofian ja poliittisen toiminnan vastakkaisuutta. Postmodernin feminismin ja dekonstruktion mielenkiinto suuntautuu siihen, kenellä on valta nimetä asiat. Kummastakaan ei voi tehdä yhtä määritelmää: ne ovat moninaisia, poikkitieteellisiä ja niille universaali määrittely näyttäytyy epäsuotavana molempien perustuessa tietynlaiseen määrittelemättömyyteen ja häilyvyyteen. Poikkitieteellisyys kyseenalaistaa tieteenalarajojen olemassaolon, ja termi mahdollistaa parhaiten tavan, jolla feminismi ja dekonstruktio eivät pyri teoreettiseen käytäntöön vaan elävät alituisessa kriisissä tai levottomuudessa. Dekonstruktion voi nähdä tulleen turhan institutionaalisesti tunnistettavaksi – samalla tavoin feminismiä on uhannut päätyminen temaattisen lukemisen tavaksi, teoreettiseksi ja arvostetuksi kehykseksi, jolloin sen poliittinen voima on uhattuna. Feminismin ei tule pysähtyä paikoilleen tyytyväisenä saavutuksista: feminismiä ja dekonstruktioita itseään tulee tarkastella dekonstruktion kannalta ajoittain, jotta niihin piiloutuneet hierarkiat tulevat esiin ja puretuiksi. (Elam 1994, 1, 4-8, 11–12, 19.)

Postmoderni feminismi lisää täydennyksen analyysin tasoon, joka näyttää kuinka nämä dualismien hierarkiat toimivat niin sanotusti siirtämällä yleistä tietoa. Tieto ei ole alistettu eikä jakamaton, vaan koko ajan siirtyvä – se karkaa käsien ulottumattomiin. Postmoderni dekonstruktio tutkii, kuinka tiedon siirtyminen tai 'ei-tietäminen' ilmenee. Yksi dekonstruktion seuraus ja tavoite on luonnolliseksi tulleen tiedon epäluonnollistaminen. Postmodernistit ovat yhtä mieltä, etteivät asiat, faktat, ideat, uskomukset tai konseptit omaa mitään luonnollista tai synnynnäistä merkitystä itsessään ja itsestään. Sen sijaan, merkitykset tulevat vallan tuottamisesta. (Elam 1994, 56–57.)

Dekonstruktion ansiona feministisen kansainvälisen politiikan parissa voi nähdä tavan, jolla on osoitettu tieteenalan sisältämät sukupuolidikotomiat, stereotyyppit ja käytännöt. Dekonstruktio tekee sukupuolisuhteet näkyviksi kumoamalla vastakkaisuuden logiikan, joka mystifioi kategorioita kuten mies–nainen, kansainvälinen–sisäpoliittinen, sota–rauha. Diskurssin sukupuolinen vastakkainasettelu voidaan tuoda näkyväksi, kun naisten lisääminen tarkoittaa feminiinisenä nähtävän lisäämistä kategorioihin, jotka ovat maskuliinisuutensa muovaamia. Feminiinisen ulossulkeminen

tulee esiin, kun se lisätään johonkin maskuliiniseen kategoriaan. Tästä voi kuitenkin seurata, että joko naisia feminiinisenä ei voi lisätä (eli naisten on muututtava miehiksi tai maskuliinisiksi) tai kategoria täytyy muuttua mukauttamaan naisten mukaan ottaminen (feminiinisenä). Feminiinisyyden ja maskuliinisuuden kategoriat ovat vastavuoroisesti rakentuneita, joten jälkimmäisessä tapauksessa kategorian sukupuolistunut merkitys muuttuu. Kategoria sisältää edelleen maskuliinisuuden, joka oli sille alkuoletus, mutta sukupuoli paljastuu: esimerkiksi oletus maskuliinisen kokemuksen ylivertaisuudesta politiikan teossa, poliittisena identiteettinä ja politiikkana *per se*. Lisäämällä feminiininen maskuliinisuuden kategorioihin voidaan siis muuttaa ymmärrystä julkisesta tilasta ja politiikasta. (Peterson 1992, 17; Kronsell 2006, 110, 115.) Hooperin (2001, 50) mukaan naisten lisääminen maskuliinisille areenoille ei välttämättä muuta itse kategoriaa tai kyseenalaista sukupuolijärjestystä, ellei naisten määrä ja näkyvyys ole huomattavan suuri. Se voi kuitenkin jossain määrin muokata tätä areenaa tai kategoriaa.

Naisten esiintymättömyys, sukupuolen näkymättömyys ja miesnormin kyseenalaistamattomuus maskulinistisissa teksteissä on vaikea tuoda esiin. Hiljaisuuden tutkiminen tarkoittaa käytännössä, että tutkija luottaa dekonstruktioon tutkiessaan mitä ei sisälly tekstiin, mikä on kirjoitettu rivien väliin. Se on hankalaa ja vaatii läpikotaista ja laajaa dokumenttien tutkimista huolellisesti lukien. Se voi olla myös metodologinen haaste, koska on sen tutkimista mitä ei ole, mikä on piilossa tekstissä. Kaksoisluenta tarkoittaa tekstien lukemista kriittistä materiaalia vasten, jotka voivat tarjota oivaltamisia ja vertailuja. Näin voidaan löytää historiallisesti polveutuvia normeja piilemässä käsitteiden sisällä. (Kronsell 2006, 110, 115.) Normien löytäminen ei kuitenkaan itsessään muuta mitään, vaan monimutkainen dekonstruktio–rekonstruktio -prosessi vaatii enemmän.

Maskuliinisuuksien paljastamisen ja hegemonisen maskuliinisuuden purkamisen päämäärä ei ole korvata hegemonista järjestelmää toisella, vaan saada sukupuoli yhdeksi analyysin kategoriaksi ja ennen kaikkea näkyväksi. (Tickner 1992, 130–131.) Dekonstruktio kyseenalaistaa politiikan termien ymmärtämisen, feminismi puolestaan ehdot, joilla perinteisesti politiikkaa on harjoitettu. Esimerkkinä tästä on kysymys abortista, jonka tulisi olla poliittinen, mutta samalla henkilökohtainen kysymys. Jotta henkilökohtainen voi olla poliittista on yksityisen ja julkisen raja-aitoja ajateltava uudelleen – tavalla, jota voi kutsua dekonstruktioksi. Yksityisasiat ovat poliittinen päätös, sillä ei ole mitään mikä olisi luontaisesti poliittista tai henkilökohtaista (kokemusperäistä) vaikka ero yksityiseen ja julkiseen tehdäänkin. Feminismi ja dekonstruktio kysyvät lakkaamatta,

mikä on poliittista, mikä sellaiseksi lasketaan – mikä on fundamentaalinen poliittinen kysymys. (Elam 1994, 67–68.)

Dekonstruktion logiikkaa tai ideologiaa voi kritisoida dikotomioiden korostamisesta. Tekstin tai diskurssin dekonstruktio etsii tekstistä hierarkkisia oppositioita ja purkaa niitä niiden omilla aseilla. Näin siis kielen dualistiset rakenteet yleistetään samalla kun niitä pyritään purkamaan. Oletuksena voi nähdä dikotomioiden kattavuuden, jopa totalisoimisen, joka tuottaa sosiaalista todellisuutta yhtenäisellä tavalla. Dekonstruktiivinen luenta käyttää niitä lähtökohtanaan samoja käsitteitä ja oletuksia, joita se pyrkii purkamaan: näin teksti sisältää itse oman argumenttinsa ja vastaargumenttinsa. (Hooper 2001, 40–41, 43; Mäkelä 2002, 87.) On toisaalta harhaluulo olettaa, että dikotomiat pysyvät dekonstruoituina kun ne on kerran dekonstruoitu. Tällainen edellyttäisi joko luonnollista identiteettiä, mikä piiloutuu väärän erottelun taakse, tai että dikotomian poisto jää erilaistumattomaksi neutraaliksi metafyyksiseksi onneksi. Dekonstruktio tulee toistaa, mikä ei tarkoita, että dikotomiat itsessään olisivat luonnollisia ja itsetietoisia. (Elam 1994, 21.) Kritiikki on osuvaa, sillä dekonstruktion ontologisena oletuksena ovat hierarkkiset dikotomiat. Näen kuitenkin niihin perustuvan ajattelun keinona purkaa kyseessä olevia hierarkioita ja ennen kaikkea mahdollisuutena *tunnistaa ja kyseenalaistaa* hierarkiat, joita ulkopoliittiset diskurssit sisältävät. Dekonstruktiossa korostuu uudelleenmäärittelyn jatkuvuus.

Tavoitteenani dekonstruktion näkemysten pohjalta on dikotomioiden avulla dekonstruoida diskursseista maskuliinisesti ja feminiinisesti nähtäviä merkityksiä, jotka rakentavat sukupuolistuneita käsityksiä ulkopoliitikasta. Dekonstruktio on tapa purkaa vastakkainasetteluja, nähdä 'vastakohdat' toisiinsa kietoutuneina. Dekonstruktioon liittyy ajatus asioiden yhtenäisyydestä, täydentävyydestä, riippuvuudesta toisistaan, ei niinkään niiden absoluuttisesta vastakkaisuudesta. Tämä olettaa, että kahtiajakojen, kiinteiden merkitysten tilalle on dekonstruktion (rekonstruktiivinen) projekti mahdollistaa muita ääniä, monenlaisia merkityksiä. (Derrida 1995 ja 2003.) Dikotomioiden käyttö kuitenkin on perusteltua, sillä unionin ulkopoliittisesta diskurssista on löydettävissä sukupuolistuneita, vaikuttavia dikotomioita, kuten julkinen ja yksityinen, hallitseva ja alistuva. Dikotomiat on mahdollista hahmottaa dekonstruktion avulla, sillä diskurssien elementit viittaavat toisiinsa. (Derrida 1988, 34.)

Suvi Ronkaista (2004, 66) mukaillen dekonstruktio on minulle käsitteellinen ajattelutapa, jonka kautta merkityksellistän analyysin havainnot. Dekonstruktio liittyy aina johonkin kontekstiin, sanat

saavat merkityksensä muista sanoista ja siihen liittyy position ottaminen poliittisten institutionaalisten rakenteiden suhteen. Kieli on erottavien merkkien järjestelmä, jossa dikotomiat saavat hierarkkisen aseman. Näitä tulee purkaa niiden omilla aseilla: koska toista puolta ei ole ilman toista ja ne täydentävät toisiaan, tulee tätä eroa häivyttää ja näin purkaa hierarkkista asemaa. Täydennyksen ensi- ja toissijaisuusasetat tulee kyseenalaistaa. Eroja dekonstruktio ei kokonaan pysty poistamaan, mutta alistavan hierarkkisen asetelman voi purkaa sekä tarjota useampia vaihtoehtoja, nähdä moninaisuudet kahtiajaon sijaan.

Dekonstruktio on lähtökohtaisesti tulkinnallista tarkoittaen muun muassa, että teksteistä voidaan purkaa ja johtaa asioita, jotka vaikuttavat niiden taustalla. Ulkopolitiikan sukupuolidynamiikkaa voi tutkia tekstien ja diskurssien dekonstruktioilla, jolloin luetaan myös mitä ei ole kirjoitettu tai mitä löytyy rivien välistä, tai mitä on ilmaistu symboleina ja prosesseissa. (Kronsell 2006, 109.) Tulkinta on aina reflektiivinen näkemys, tutkijan 'perusteltu arvaus'. (Ricoeur 2000, 122–123.) Näin lähtökohdat ja rajaukset on perusteltava tarkkaan, jotta lukija voi nähdä kuinka tulkinnat on tehty.

4.3. AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa siirryn ulkopolitiikan diskurssien tarkasteluun. Avaan dekonstruktion avulla ulkopolitiikan dikotomioita sekä hegemonisia ja hiljaisuuksien diskursseja, sekä niihin liittyviä hierarkioita. Käyn ensin läpi aineistoni ja sen valintaan vaikuttaneet asiat. Tämän jälkeen tarkastelen hegemonisia ja hiljaisuuksien diskursseja.

Tutkiessani EU:n ulkopolitiikan rakentumista minulle ei ole sinänsä merkitystä ovatko naiset vai miehet päättämässä ulkopolitiikan linjauksista. Toimijat toimivat diskurssin sääntöjen puitteissa: jos nämä diskurssit sisältävät sisäsyntyisiä oletuksia sukupuolesta, on niitä vaikea hahmottaa toimiessaan diskurssissa. Tutkimuskysymyksen kohdistuu siihen, miten unionin ulkopoliittika sanotaan maskuliinisuuksien ja feminiinisyysien kautta sekä millaisille käsityksille sukupuolesta se perustuu. Kielessä vaikuttavat käsitykset sukupuolesta vaikuttavat todellisuuteen: millaisena nähdään hyvä ulkopoliittika, ulkopoliittinen toimija.

4.3.1. AINEISTON VALINTA: AVOIN JA DEMOKRAATTINEN UNIONI?

Aineiston valinta on yksi merkittävimpiä kohtia tutkimusprosessissa. Aineiston valinta tai kerääminen on herkkä tutkijan vaikutukselle: aineistosta saadaan tutkimuksen tulokset, joten on turha hankkia aineistoa, joka ei vastaa tutkijan sille esittämään kysymykseen. Tutkimuskysymyk-

seen voi saada monenlaisia vastauksia, mikä riippuu valitusta aineistosta. Tutkija vaikuttaa tutkimustuloksiinsa tätäkin kautta, siksi aineiston valinnan perustelut ovat erittäin tärkeitä. Se helpottaa lukijalle tutkijan vaikutuksen näkemistä ja valintojen kriittistä tarkastelua. Tässä luvussa käyn läpi aineiston valintaa sekä kuvaan lyhyesti aineistoa.

Aineistonani toimii EU:n puheenjohtajamaan päätelmien ulkoasioita koskeva osuus, sekä yleisten asioiden ja ulkosuhteiden ministerineuvoston istunnoista olevat lehdistötiedotteet ulkosuhteiden osalta. Unionia on kritisoitu runsaasti päätöksenteon tapahtumisesta suljettujen ovien takana. Yhdyn vahvasti tähän kritiikkiin: olen törmännyt unionin tutkimisessa mahdollomuuteen tutustua joihinkin sen päätöksentekoa koskeviin asioihin materiaalin olemattomuuden tai luottamuksellisuuden takia.

Myös pro gradussani joudun tyytymään lehdistötiedotteisiin ja päätelmiin. Halusin tutkia nimenomaan neuvoston istuntoja, sillä ulkosuhteiden neuvosto jo lähtökohtaisesti istunnoissaan tekee unionin ulkopoliittikkaa valitsemalla aiheita käsittelyynsä ja linjaamalla niitä. Istunnoissa käsitellään ulkosuhteita laajasti, joten se tarjoaa kattavan kuvan siitä, mitä ulkosuhteiden diskurssiin otetaan mukaan.

Istunnoista ei ole tarjolla autenttista dokumentaatiota: Euroopan unionin internet-sivuilla on pääsy julkisiin dokumentteihin, joihin istuntojen aikana tehdyt, suodattamattomat luonnokset ja kirjaukset eivät kuulu. Tein pyynnön neuvoston sihteeristölle saadakseni lehdistötiedotteita aidompaa materiaalia, mutta turhaan. Näin tutkimani materiaali on jo jonkun kautta suodatettu ja tulkittu, sekä myös käännetty. Olen käyttänyt pääasiassa suomennettuja dokumentteja. Suomi on EU:n virallinen kieli, ja käännökset lehdistötiedotteista ovat virallisia käännöksiä. Olen lukenut dokumentteja myös alkuperäisversioina englanniksi ja käännöksissä on aina joitain vivahde-eroja: en kuitenkaan lähde työssäni ottamaan kantaa EU:n virallisten kielten tai käännösten suhteeseen, sillä se on kokonaan oman tutkimuksensa kohde. Versiot eivät siis välttämättä ole yhteismitallisia, mutta se on jonkun muun problematisoitava kysymys. Yhteismitallisuuden tarkastelu pro gradussani vaatisi mielestäni suomen ja englannin käännösten vertailua myös muihin virallisiin kieliin: tällä ei ole enää mitään tekemistä tutkimuskysymyksen kanssa.

Tutkittaviksi tahoiksi valitsin Eurooppa-neuvoston ja neuvoston, koska sopimuksen Euroopan unionista sekä Lissabonin sopimuksen mukaan Eurooppa-neuvosto linjaa EU:n politiikkaa. Puheenjohtajamaan päätelmät puoltavat paikkaansa, sillä Eurooppa-neuvostolla on huomattavaa institutionalisoitua valtaa ulkopoliittikkaan. Ministerineuvosto taas käsittelee huippukokouksen linjaamia asioita tarkemmalla tasolla, joten politiikan tarkempi toimeenpano ja sen sisältö tulevat

paremmin esiin. (Kts. s. 11-12.) Ulkopolitiikan korkea edustaja Javier Solana toimii ministerineuvostossa pääsihteerinä. Korkea edustaja kuuluu olennaisena toimijana EU:n ulkopolitiikkaan, etenkin Lissabonin sopimuksen voimaantullessa – hänellä ei kuitenkaan vielä ole ulkopolitiikkaa linjaavaa valtaa, minkä takia keskityn neuvostoon, jossa hänellä on vaikutusta.

Aineistossa olen kiinnittänyt huomiota *EU:n itse ulkopolitiikaksi nimeämään* toimintaan. Itse dokumentit sisältävät muitakin asioita, mutta käsitelen niistä ulkosuhteet -otsikon alla olevan. Tämä siksi, ettei tarkoitukseni ole määrittellä mitä EU:n ulkopolitiikka on – totean millaiseksi EU sen sanoo, millaisia asioita ulkosuhteiksi hyväksytään ja miten näissä näkyvät maskuliinisuudet ja feminiinisyydet. Tästä ulkosuhteiksi sanotusta analysoin ulkopoliittista diskurssia sekä ulkopoliittiseen diskurssiin kuuluvia aladiskursseja²⁹. Tavoitteenani on tuoda esiin, millaiseksi EU:n hegemoninen ulkopoliittinen diskurssi sanotaan maskuliinisuuden ja feminiinisyyden näkökulmasta.

Aineistoa valitessa tutustuin Eurooppa-neuvoston ja neuvoston dokumentteihin noin vuoden ajalta. Aineiston valinnassa olen painottanut ajankohtaisuutta, diskurssien rikkautta sekä olennaisuutta sukupuolistuneisuuden kannalta. Eurooppa-neuvoston huippukokouksia, joista päätelmät ovat, pidetään huomattavasti harvemmin kuin neuvoston istuntoja, joten kohteena oleva aineistokin oli rajatumpi. Puheenjohtajamaan päätelmien kohdalla kahden eri puheenjohtajuuskauden kattaminen on perusteltua, sillä näen puheenjohtajamaalla olevan valtaa agendan määrittelyyn³⁰, vaikka ei ehkä siinä määrin, kuin kansallisesti voitaisiin toivoa. Huippukokouksissa ulkosuhteet eivät välttämättä ole asialistalla ollenkaan niiden keskittyessä polttavimpiin ajankohtaisiin kysymyksiin. Joulukuun ja kesäkuun kokouksissa ulkosuhteita käsiteltiin monipuolisesti, ja diskurssit edustivat hyvin Eurooppa-neuvoston puhetapaa.

Ulkosuhteita käsittelevästä neuvostosta oli runsaasti materiaalia saatavilla. Neuvoston agendan monipuolisuus mahdollistaa sukupuolistuneen diskurssin tarkastelun eri aiheiden kohdalla.

---

²⁹ Olen jakanut työssäni diskurssit kattokäsitteeseen ulkopoliittinen diskurssi ja aladiskursseihin, jotka muodostavat osan ulkopoliittisesta diskurssista sisältäen kuitenkin omat sääntönsä. Näistä lisää myöhemmin.

³⁰ Puheenjohtajamaa ei pysty yksinään tekemään täysin millaista politiikkaa tahtoo: näen kuitenkin puheenjohtajamaalla olevan valtaa agendan määrittelyyn Jonas Tallbergia (2003, 1-2, 5-12) lainaten nostamalla asioita mielenkiinnon kohteeksi, agendan muotoilun ja rakenteen kautta sekä vaikenemalla asioista, sulkemalla ne ulos agendalta. Aiheesta myös Bengtsson et. al. (2004). Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että puheenjohtajamaa toimii diskurssin sääntöjen mukaan ja niiden rajoittamana. Huolimatta siitä, missä määrin puheenjohtajalla on valtaa, on kahden kauden käsittely tarpeen jo näiden asioiden mahdollisuuden vuoksi.

Pelkästään yhteen aiheeseen keskittyvistä istunnoista saa esiin tietyn diskurssin sukupuolistumisen, mutta pyrin laajempaan kuvaan ulkopoliitikasta kuin yhden aladiskurssin tarkasteluun. Ulkopoliitikka on unionissa laajahko käsite, joten yhden ulkopoliitiikan osa-alueen, esimerkiksi konfliktien, tarkastelu antaisi kuvan unionin konflikteja koskevan diskurssin sukupuolistumisesta, mikä on kuitenkin erilaista kuin esimerkiksi kumppanuuksia koskevien diskurssien sukupuolistuminen.

Koska kyse on aineiston valinnasta, yhteen aiheeseen keskittyvistä dokumenteista halutessaan saisi tietyn kuvan unionin ulkosuhteista. Halusin välttää tällaista painotusta yhden diskurssin sukupuolistumiseen ja ottaa esiin useampia aiheita käsitteleviä diskursseja. Näin unionin ulkopoliittinen diskurssi tulee tutkituksi mahdollisesti ristiriitaisena ja eri tavoin sukupuolistuneena. Näen myös asiat, joista ei puhuta, merkityksellisinä – siksi valitsin aineiston, jossa tulee erilaisia aiheita esille, epätyypillisempiäkin, jotta hiljaisuuksien tutkiminen perustuisi ulkopoliittisen diskurssin moninaiisiin olemuksiin, ei yhtä aihetta käsitteleviin. Näillä perusteilla neuvostolta valitsemani dokumentit olivat sille melko tyypillisiä. Aiheita on monipuolisesti ja samankaltaisia diskursseja tulee esiin muissakin istunnoissa, esimerkiksi 2864. ja 2865. istuntojen lehdistötiedotteessa. (8619/08.) Kyseessä ovat suhteellisen vakiintuneet diskurssit, joiden tutkiminen on mielekästä sukupuolen kannalta.

Aineistokseni valitsin seuraavat dokumentit. Puheenjohtajamaan päätelmät ovat huippukokouksista Slovenian puheenjohtajuuskaudelta 19.-20.6.2008 sekä Portugalin kaudelta 14.12.2007.³¹ Neuvoston istunnoista olen valinnut käsittelyyn 16.6.2008 pidetyt 2878. sekä 2879. istunnot sekä 26.-27.5.2008 pidetyn 2870. istunnon³². Käsittelen aineistoa siten, että poimin ensin tekstissä esiintyvät aiheet ja tarkastelen niihin liittyviä maskuliinisuuksia ja feminiinisyyksiä. Tämän jälkeen paneudun siihen, kuinka politiikka sanotaan ja millaisia dikotomioita teksteistä nousee: miten maskuliinisuuksia tai feminiinisyyksiä voi dekonstruoida ulkopoliitiikan tekstistä.

---

³¹ 19.-20.6.2008 pidettyyn kokoukseen viitataan myöhemmin asiakirjanumerolla 11018/08 tai kesäkuun huippukokouksena. Vastaavasti 14.12.2007 kokoukseen viitataan asiakirjanumerolla 16616/07 ja joulukuun huippukokouksella. En viittaa asiakirjoissa sivunumeroihin, vaan kohdan numeroon, sillä kaikki kohdat on numeroitu ja tällä tavoin viittaus on mahdollisimman tarkka.

³² Selkeyden vuoksi viitataan myös näihin asiakirjanumerolla. 16.6.2008 pidetyssä 2879. istunnossa hyväksyttiin keskustelutta ulkosuhteisiin kuuluvia asioita yleisten asioiden käsittelyssä, 2878. istunto. 2879. istunnossa viittaamani asiakirjan numero on 10726/08, 2878. istunnon puolestaan 10725/08. 26.-27.5.2008 pidetyn 2870. istunnon asiakirjan numero on 9868/08. Viitataan näissä myös Eurooppa-neuvostosta poikkeavasti sekä sivunumerolla että kohdannumerolla, sivunumero ensin, tai pelkällä sivunumerolla kohdannumeron puuttuessa. Käytän myös nimityksiä kesäkuun ja toukokuun kokous.

Eurooppa-neuvostolla ja neuvostolla ovat luonnollisesti osittain yhteneväiset aiheet, mikä selkiyttää ja yhtenäistää tarkastelua. Tiettyjä erojakin löytyy. Eurooppa-neuvosto linjaa kaikkea unionin toimintaa neuvoston keskittyessä yleisiin asioihin ja ulkosuhteisiin, joten on selvää, että neuvosto puhuu aiheista tarkemmin, perusteellisemmin ja näin myös tiettyä asiaa käsittelevä diskurssi on monipuolisempaa. Toisaalta joissain kohdissa neuvoston päätelmät ovat vain pintaraapaisu teksteistä, jotka on julkaistu jossain muualla. Lehdistötiedotteet antavat tiivistetyn ja yleisen kuvan ulkosuhteista ja siitä, mitä ulkosuhteiksi lasketaan: tarkemman kuvan politiikasta saa syventymällä päätelmien takana oleviin asiakirjoihin. Nämä muodostavat erittäin laajan kokonaisuuden, jonka läpikäyminen ja analysointi laajentaisivat diskurssien analyysia tarpeettoman paljon ja olisi suhteettoman suuri työ itse primääriaineistoon verrattuna. Otan taustatekstejä esiin vain silloin, kun ne oleellisesti tuovat valaistusta pro graduni tutkimusasetelmaan.

4.3.2. HEGEMONISET DISKURSSIT JA HILJAISSUUS

Feministisen tutkimuksen peruskysymyksiä on ollut 'where are the women', missä ovat naiset. (Esim. Penttinen 2004; Sylvester 1994; Tickner 1992.) Naisia on etsitty muun muassa tekstien sisällöistä, tekstien ontologioista ja tekstien tekijöistä. Feministinen tutkimus tulee joskus lähelle diskurssianalyysia³³, käyttäen sitä metodina tai vain jakaen näkemyksen kielen luonteesta todellisuutta rakentavana. (Esim. Jokinen et al., 1993, 11.) Diskurssianalyysi ja postmoderni feministinen lähestymistapa sisältävät samankaltaista vallan analyysia: kuinka asiat sanotaan (sukupuolen kannalta), kenellä on valta sanoa asiat sellaisiksi ja miten tällainen (sukupuolistunut) kieli vaikuttaa näkemyksiimme maailmasta. Esimerkiksi turvallisuuspolitiikka on saanut runsaasti huomiota maskulinisminsa vuoksi feministisessä tutkimuksessa. (Esim. Ehlstain 1995; Cohn 1996; Kronsell 2006.) Feministisessä tutkimuksessa hiljaisuuksien tutkiminen on myös olennaista.

Käsittelen tässä luvussa ensin diskurssin ominaisuuksia. Tämän jälkeen siirryn hegemonisten ja hiljaisuuksien diskurssien tarkasteluun feministisen tutkimuksen, sekä osittain myös

---

³³ Diskurssianalyysi ei muodosta yhtenäistä teoriaa tai metodia, vaan on väljä teoreettinen kehys. Viittaan työssäni lähinnä kriittiseen diskurssianalyttiseen perinteeseen, joka näkee tutkimuskohteen kieltä laajempänä. (Foucault 2005, 67-68, 41-43.) Diskurssianalyysi ei viittaa vain spesifeihin analyysihin kielen rakenteesta ja käytöstä, vaan myös kielen, sosiaalisten normien, poliittisen toiminnan ja ideologioiden välisten suhteiden käsitteelliseen evaluointiin. (Thiesmeyer 2003, 1.) Teoreettiset lähtökohtauoletukset diskurssianalyysille löytyvät kielen sosiaalista todellisuutta rakentavan luonteen ohella "useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta", "merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta" ja "kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta". (Jokinen et al. 1993, 17-18.)

diskurssianalyysin, kautta. Sivuan valta-analyysiä, joka liittyy hegemonisten ja hiljaisuuksien diskurssien suhteisiin.

Diskurssit voidaan nähdä yhteisten kulttuuristen käsitysten kiinnittymiksi, merkityssuhteiden järjestelmiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja rakentavat sosiaalista todellisuutta. Ne muodostuvat julkisesti käytössä olevasta ja opitusta kielestä sekä muista ilmaisun muodoista, jotka leviävät laajasti ja johdonmukaisesti tietyssä yhteiskunnassa. Merkityksellistämisen tavat vakiintuvat diskursseissa toistuviksi ja niissä muodostuu sääntöjä ja käytäntöjä. Diskurssin jatkuvuudelle toistuvuus on tärkeää, sillä se muodostaa traditiota ja legitimizeettiä, sekä tiettyjen diskurssien luonnollistumista ja hegemonisoitumista. Luonnollistuminen ja hegemonia saattavat ilmentää yhteisesti jaettua käsitystä – jotkut asiat ovat tietyllä tavalla, eikä sille voi mitään. Miten, missä ja koska tiettyjä diskursseja käytetään, on yhtä tärkeää, kuin mitä ne sanovat ja jättävät sanomatta. (Jokinen 2004, 194–195; Jokinen 2000, 110; Jokinen et al. 1993, 27; Thiesmeyer 2003, 1, 4.)

Diskurssi voidaan nähdä puhe- ja ajattelutavaksi: jonkun diskurssin sisällä on selvää, mitä asia koskee, mihin se liittyy. (Jokinen 2000, 108.) Diskurssi näyttäytyy laajana käsitteenä, mikä on sen heikkous epämääräisyyden ja ylikäytön ohella. Diskurssi ei ole kuitenkaan analyysin raakamateriaalia vaan tutkijan tulkintatyön tulos. Raakamateriaalin, aineiston, muodostavat esimerkiksi tekstit. Analysoitavat tekstit eivät ole yksiselitteisiä, vaan hyvinkin ambivalentteja ja avoimia erilaisille tulkinnoille. Kyse on perustellusta tulkinnasta, aineiston ja tutkijan vuoropuhelusta. (Jokinen et al. 1993, 27-28.)

Diskurssit ovat historiallisesti ja alueellisesti muotoutuneet ja niissä vaikuttavat omat käytäntönsä ajattelun, kielen ja toiminnan osalta. Näitä diskursseja vahvistavat, arvottavat ja hierarkkisoivat yhteiskunnalliset instituutiot: nämä instituutiot ovat diskurssien säilymiselle ja muodostumiselle jopa välttämättömiä. (Jokinen 2000, 112.) Seuraan tätä näkemystä tavassani katsoa ulkopoliittista diskurssia ja sen muodostumista. Ulkopoliitiikan instituutiot ylläpitävät tiettyjä ulkopoliitiikan diskursseja ja niihin liittyviä hierarkioita. Näen vaihtoehtojen mahdollistamiselle olennaisena tunnistaa EU:n tuottaman diskurssin ja sen hierarkiat, alistus- ja valtasuhteet: diskurssista on tunnistettava hierarkkiset hegemoniat, jotka ehkäisevät toisenlaisen todellisuuden olemista. Diskurssien muodostamisen valta on postmodernin feminismin mielenkiinnon kohde. Pro gradussani näen Eurooppa-neuvoston ja neuvoston olevan keskeisessä asemassa muodostamassa ulkopoliittista diskurssia, näillä tahoilla etenkin on valta EU:ssa ottaa asioita ulkopoliitiikan

agendalle tai jättää asioita pois. Eurooppa-neuvoston ja neuvoston ulkopoliittinen diskurssi on tutkimukseni kohteena: kuinka diskursseissa tulevat ilmi näkemykset sukupuolesta tai kielen maskuliinisuudet ja feminiinisyydet? Miten niissä ilmenevät hierarkiat voi dekonstruoida?

Kieltä käytettäessä puhutut tai kirjoitetut kohteet merkityksellistetään. Oman kulttuurin neutraaleimpia ilmaisuja on vaikea huomata konstruoituneiksi, mutta nimenomaan näissä piilevät oletukset luonnollisesta. Luonnollista unionin ulkopoliittisessa diskurssissa on esimerkiksi puhe demokratiasta ja kumppanuuksista, joihin palaan myöhemmin. Merkitykset eivät muodostu yksin, vaan merkitysjärjestelmissä, suhteessa toisiinsa ja niiden kuvauksiin sekä erotuksiin. Keskinäisiin merkityseroihin perustuvia luokitteluja kuten kotimaa ja ulkomaat käytetään jatkuvasti: samoin ovat juurtuneet hierarkkiset merkityserot, esimerkiksi teollisuusmaat ja kehitysmaat. (Jokinen et al. 1993, 18-20.) Feministisen näkökulman kautta katsottuna etenkin hierarkkiset merkityserot tulee paljastaa ja purkaa, etenkin kun kieli ei vain kuvaa asioita, vaan samanaikaisesti väittää jotain todellisuudesta ja rakentaa sitä. Lause ”Euroopan unioni on edelleen lujasti sitoutunut Länsi-Balkanin Eurooppaan lähentymiseen ja kannustaa alueen maita tarvittavien ehtojen täyttämiseen” (10726/08, 6) sisältää sekä ajatuksen unionista ottamassa Länsi-Balkanin maat mahdollisesti jäseniksi että ideologisen näkemyksen maista tavoittelemassa lähentymistä unioniin. Rakentaminen, funktionaalisuus, kiinnittää huomion siihen, mitä kielen käyttäjä tulee ilmaisuillaan tuottaneeksi. (Jokinen et al. 1993, 41-42.)

Kielen käytöstä seuraa jotain, esimerkiksi käskyjä totellaan: toisaalta sanomisen tai muun ilmaisun huomioimatta jättäminen osoittaa jonkun diskurssin heikkouteen tai hiljentämiseen. (Jokinen 2000, 109-110; Thiesmeyer 2003.) Unionin diskurssit ulkopoliitikastaan ovat yhteydessä siihen, millaista ulkopoliitiikka on. EU:n ulkopoliitikasta kertovat dokumentit puhuvat todellisuudesta ja rakentavat sitä, ja niillä voi olla laajojakin ideologisia seurauksia. Seuraukset liittyvät vallan ja diskurssin yhteenkietoutumiseen, ja voivat johtaa esimerkiksi joidenkin alistussuhteiden legitimoimiseen ja ylläpitämiseen. Alistussuhteita voi tuottaa monella tapaa ja se voi olla vaikeasti havaittavissa: sama diskurssi voi myös näkökulmasta riippuen tuottaa erilaisia seurauksia ja olla täten ristiriitainen. (Jokinen et al. 1993, 43.)

Valta-analyysille ominaista on diskurssien sisäiset ja väliset valtasuhteet. Tämän lisäksi analyysiin liittyvät tavat, joilla tietyt diskurssit muotoutuvat hegemonisiksi, sekä näiden hegemonisten diskurssien käyttöön liittyvät ideologiset seuraukset. Valta-analyysissä on myös huomioitava muutoksen, eli hegemonisten diskurssien kyseenalaistamisen, mahdollisuus. Hegemonista

diskurssia tuotetaan ja uusinnetaan sosiaalisissa käytännöissä: tunnistettaessa se on periaatteessa mahdollista kyseenalaistaa. Hegemonisen diskurssin tunnistaminen voi olla vaikeaa, mutta mitä useammin ja useammassa yhteydessä tietty asia tulee esiin tai sen osat toistuvat, sitä hegemonisemmasta diskurssista saattaa olla kyse. Samoin mitä itsestään selvempi ja vaihtoehtottomampi joku diskurssi on, sen vahvempi se on, vaikka ei toistuisikaan niin usein. Hegemoniset diskurssit hillitsevät usein diskurssien monimuotoisuutta ja vievät muilta elintilaa ollen 'luonnollisia' tai 'kyseenalaistamattomia totuuksia'. (Jokinen – Juhila 1993, 76-77, 81, 89.) Hegemonisen diskurssin seurauksena muut diskurssit hiljentyvät ja alkavat vaikuttaa irratiollaalisilta; hegemoninen maskuliininen diskurssi näyttää feminiinisen vähemmän tärkeänä. Arto Jokinen (2000, 49) käyttää nimitystä diskursiivinen kamppailu kuvatessaan keskustelua ja ajatustenvaihtoa, jonka seurauksena joku ilmiötä kuvaava diskurssi saa vahvemman sijan ja toinen heikomman – kuinka ilmiöstä tulee puhua ja kuka on oikeassa.

Diskurssien hegemonisoitumista tutkittaessa on tavoitteena analysoida itsestänselvyyden rakentumisen prosesseja, joissa joku todellisuus vakiintuu ja syrjäyttää toisenlaiset totuudet. Joku diskurssi on saatu näyttämään vakiintuneelta ja moninaisuus väistymään sen tieltä: hegemonisessa diskurssissa asia näyttää 'luonnolliselta', tieto ja käytännöt ovat vakiintuneet. Identiteettien kohdalla se voi tarkoittaa, että ihmisille tuotetaan subjektipositioita, jotka ovat nojaavat kiinteään persoonallisuuteen, jota ei ole mahdollista vaihtaa tilanteen mukaan. Tällaisen yksinkertaistamisen ohella hegemonisoitumista voidaan tuottaa yhteiseen hyvään tai kulttuurisiin konventioihin vetoamalla: perusteluina voidaan käyttää asiantuntijoita tai rationaalista järkeä. (Jokinen–Juhila 1993, 89–95.) EU pitää itseään tai instituutioitaan asiantuntijana, esimerkiksi EUJUST LEXiä Irakissa (9868/08, 22;10) tai EUPOL Afganistan -poliisioperaatiota (9868/08, 28;12-13.). Hegemonisoitumisprosesseissa voidaan nähdä tietoista toimintaa: vaikka yksi toimija ei olisi kiinnostuksen kohteena, esimerkiksi selontekojä tai toimintaa kannattaa tarkastella päämäärätietoisina toimintoina. (Jokinen–Juhila 1993, 89–95.) EU:ssa päämääränä on esimerkiksi sukupuolen valtavirtaistaminen ja sen toivoisi näkyvän ulkopoliittisessa diskurssissa. Miten se sanotaan, miten tavoitteita tuotetaan ja tehdäänkö diskurssissa tiettyjä positioita esimerkiksi juuri valtavirtaistamisen sanomisella jonkinlaiseksi?

Hegemoniset diskurssit ovat feministisen näkökulman mukaan olennaisia tutkimuskohteita sukupuolistuneen kielen takia. Tärkeäksi nähdyt ulkopoliittiset teemat saavat hegemoniset diskurssinsa: ulkopoliitikaksi nähdyn kannalta merkityksettömät asiat vajoavat hiljaisuuteen,

eivätkä ole olemassa ulkopoliitiikan todellisuudessa. Hegemoninen diskurssi on yhteiskunnallisten instituutioiden vallitseva tapa, joten ei ole yhdentekevää millainen diskurssi tämän aseman saavuttaa. Lene Hansenin (2006, 22) mukaan diskurssianalyysin tavoite on näyttää, kuinka ensisijaisena nähtävät faktat riippuvat tietyistä diskursiivisista kehyksistä kyseessä olevassa asiassa, ja että tällaisella kehystämällä on poliittisia seurauksia. Diskurssianalyysi on tavoitteellista ja sen tehtävänä on

kyseenalaistaa totuudet, rakentaa vastadiskurssien ja -positioiden mahdollisuuksia, tarkastella vallan, totuuden ja hierarkian diskursiivisuutta ja rakenteisuutta sekä pohtia sosiaalis-materiaalisten ei-diskursiivisten rakenteiden ja diskurssien suhdetta. (Jokinen 2004, 193.)

Tällainen näkemys diskurssianalyysistä on sopusoinnussa postmodernin feminismin ja dekonstruktion kanssa – niitä yhdistää hierarkioiden ja vallan tarkastelu ja kyseenalaistaminen, sekä poliittinen sitoutuminen muutokseen. Diskurssin muodostamisen valta on merkittävää, sillä ulkopoliittiseksi nähty asiat saavat poliittista painoarvoa. Yksi ulkopoliittisen diskurssin maskuliinisuutta leimaava tekijä on julkisen ja yksityisen ero unionin diskursseissa: ulkopoliitiikka on korkean tason toimintaa huippukokouksissa tai instituutioiden tasolla. Instituutioita koskevia suunnitelmia on helpompi muotoilla kuin henkilöitä: esimerkiksi Afganistanin kohdalla poliisioperaatio voidaan eritellä tarkasti, kun taas naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen jää löyhäksi kehykseksi, jossa hallituksen tulisi tukea instituutioita ja ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanoa. (9868/08, 28; 9,12-13.) Hansenia (2006, 22) mukaillen tässä ensisijaisena nähdään julkisen institutionaaliset asiat: tätä kehystää diskurssi, jossa maskuliiniseksi nähtävälle toiminnan tasolle annetaan keskeisempi asema.

Vastadiskurssin voi nähdä viittaavan hegemonian korvaamiseen toisella. Monien, rinnakkaisten diskurssien mahdollistaminen ja hierarkioiden purku on dekonstruktion tehtävä. Ulkopoliitiikan keskeiseksi käsitteistöksi luettava ja siihen liittyvät teemat määrittelevät pitkälti, mitä ulkopoliitiikan hegemoniseen diskurssiin kuuluu. Hegemoninen diskurssi on muuttuvaa, mutta siihen liittyy huomattavasti diskursiivisen vallan käyttöä siinä, kuka sanoo asiat ja millaiseksi. Eurooppa-neuvoston koostuessa maiden päämiehistä³⁴, voi olettaa miehisen painotuksen vaikuttavan myös politiikkaan. Feministisen tutkimuksen etenkin ollessa muutokseen pyrkivää ja poliittista, tutkijan

---

³⁴ Eurooppa-neuvoston huippukokouksien osallistujalista on vahvan miesvoittoinen, sillä suurin osa EU-maiden päämiehistä on edelleen miehiä. Asian voi todeta vaikka katsomalla otettuja osallistujien yhteiskuvia. Esimerkiksi http://ue.eu.int/uedocs/cms_data/librairie/PDF/70J823_FI.pdf tai http://europa.eu/european-council/glance/index_fi.htm.

tulee sosiaalisten todellisuuksien rakentamisen pohtimisen ohella katsoa, kuinka nämä todellisuudet voisi rakentaa toisenlaisiksi. (Jokinen 2004, 193.) Edellistä Afganistanin esimerkkiä mukaillen tasa-arvon käsitteen tuominen turvallisuuden rinnalle ja tasa-arvo-ohjelmien muotoilu konkreettisiksi toisi mahdollisuuksia nähdä turvallisuutta muutenkin kuin instituution, julkisen näkökulmasta – yksityisenä, ihmiseen vaikuttavana.

Feministisessä diskurssien tutkimuksessa on olennaista myös hegemonisten diskurssien periaatteellisen vastakohtan eli hiljaisuuksien, sen-mikä-jää-sanomatta, tutkiminen. Lynn Thiesmeyerin (2003) mukaan politiikan ja yhteiskunnan parissa hiljentäminen on yhdistetty auktoriteetin ja vallan suhteisiin kategorioissa kuten sukupuoli, luokka, seksuaalisuus tai etnisyys. Hiljentäminen tässä merkityksessä ei tarkoita sanan- ja ilmaisunvapauden puutetta, vaan sitä kuinka valta tehdä itsensä kuulluksi ja saada sopiva vastaus voi olla jonkun toisen puheen rajoittamaa. Hiljentäminen koostuu sellaisista teoista nousevina ja niitä tuottavina, jotka tekevät helpommaksi toisille yksilöille tai ryhmille puhua ja tulla kuulluksi haluamissaan muodoissa, samaan aikaan tehden sen vaikeammaksi toisille. Tähän liittyviä tasapainottavia tekoja tapahtuu päivittäin: puhetilanteessa puhuja huomioi yleisönsä haluamaansa tulosta ajatellen. Tehokkaimmillaan hiljentämisessä hämärtyy sekä hiljentämisen olemassaolon tiedostaminen sekä tietoisuus sen poliittisista ja sosiaalisista käytöistä. Hiljentäminen on esitetty osana sosiaalisten hierarkioiden muodostamista tai niihin vaikuttamista, mutta sen diskursiivisia metodeja ja toimintaa ei ole niinkään tutkittu. Kun hiljentäminen nähdään diskursiivisena tekona, ensimmäinen tutkinnan kohde on oletettu suhde kielen ja hiljaisuuden välillä. Ennemmin kuin nähdä hiljaisuus ilmaisun puutteen luonnollisena seurauksena, hiljentämistä katsotaan aktiivisena ja sosiaalisesti konstruoituneena käytäntönä. (Emt., 3-4.) Unionissa tilanteet tai esimerkiksi vähemmistöt eivät ole samassa asemassa. Eurooppa-neuvosto korostaa Kosovon aseman ratkaisua *sui generis* -tapauksena (16616/07,69), sulkien näin oven muilta separatismivaatimuksilta, jotka vähemmistöjen omista näkökulmista olisivat Kosovon perusteella oikeutettuja. Nämä näkökulmat hiljennetään.

Annica Kronsell (2006, 110) on tutkinut hegemonisen maskuliinisuuden organisaatioita hiljaisuuden näkökulmasta, joissa maskuliininen normi on niin normaali tila, ettei sitä huomaa. Hiljaisuuden rikkominen on itsestäänselvyden kyseenalaistamista ja kääntämistä tutkimuskohteeksi tekemällä tutun vieraaksi. Itsestäänselvyys saa näin historian ja kontekstin. Haasteena metodologisesti on sen tutkiminen, mitä ei sanota: hegemonista maskuliinisuutta tuotetaan jokapäiväisten aktiviteettien kautta, ja näiden aktiviteettien purkaminen ja sukupuolen

näkyväksi tekeminen on haaste tutkimukselle. Ulkopoliitiikan 'luonnollisissa' teemoissa sukupuoli ei tule näkyviin. Esimerkiksi Somalian kriisiä koskien puhutaan muun muassa osapuolten vuoropuhelusta, poliittisesta prosessista, humanitaarisen oikeuden kunnioittamisesta sekä Afrikan unionin AMISOM-operaatiosta. (9868/08, s.11-13.) Somaliassa naisen asema on perinteisesti huono³⁵ (esim. UNDP: Gender and Human Rights 2007), kuitenkin sukupuolikysymystä ei oteta esiin neuvoston päätelmissä. Poliitiikka näyttää normaalilta: sukupuolen ja naisten aseman tuominen agendalle sekä keskeiseksi kohdaksi kriisin ratkaisussa näyttäisi epäluonnolliselta. Hiljaisuus sukupuolesta on vahvana ulkopoliitikassa: ulkopoliitiikan hegemoniset rakenteet ottavat huomioon Somalian kohdalla miesten toimintaulottuvuuden ja kriisiä ratkotaan miesten tasolla, mainitsematta toimijan sukupuolta. Sukupuoli on sisäänrakennettuna maskuliinisena kuitenkin läsnä. (Connell 1995, 212; Vrt. Haywood - Mac an Ghail 2003, 103; Kronsell 2006, 109.)

Tiettyissä hegemonisen maskuliinisuuden diskursseissa tulee mahdottomaksi ilmaista asioita, jotka eivät sinne kuulu; ydinasediskurssin sisällä ei ole tiettyjä asioita, kuten yksilön kokemuksia, sillä strategisessa diskurssissa ei näy todellista maailmaa. Kun ilmaistaan asiat tarpeeksi vakiintuneella omalla kielellä, josta tehdään abstrakti ja teknostrategisiin seikkoihin liittyvä, saadaan hiljennettyä ihmisäänet ja vaihtoehtoiset diskurssit saamalla ne näyttämään diskurssiin kuulumattomilta. (Cohn 1996, 180, 183-184.) Muunlaisen diskurssin mahdollistamiseksi vaaditaan dekonstruktiivista projektia, joka kiinnittää huomion hegemoniseen diskurssiin. Hegemonista diskurssia määrittää juuri syvälle juurtuminen yhteiskuntaan, mikä tekee muiden äänien kuulumisesta hankalaa. Kuitenkin jos toisenlaista ääntä saadaan kuuluviin edes vähän, se osoittaa diskurssin hegemonisuuteen ja on askel sen purkamiseen. Feminiinisen sisällyttäminen hegemonisen maskuliinisuuden instituutioon tuo sukupuolen näkyväksi, 'katkaisee hiljaisuuden' ja muuttaa tavan nähdä tämä instituutio. Dekonstruktioita tarvitaan diskurssin purkamiseen, jotta se menettää jotain vallastaan määritellä mitä kuullaan maailmasta ja miten maailmaa nimitetään. Dekonstruktion ohella rekonstruktiivinen tehtävä on tärkeä luotaessa uusia vaihtoehtoja rationaalisuudesta, uusia visioita ja uusia vaihtoehtoisia ääniä. (Ibid.; Kronsell 2006, 110, 113,118-119.)

---

³⁵ AFROL Gender Profiles –sivuston mukaan 98% somalityöistä joutuu ympärileikatuiksi, naiset ja tytöt saavat periä puolet siitä mitä miehet, naisen tappamisesta joutuu maksamaan uhrin perheelle puolet verrattuna miehen tappamiseen. Somalian sukupuolitalanteesta ei ole luotettavaa tietoa saatavilla paljoakaan, mutta tilanne tuskin konfliktin keskellä on naisille suotuista. http://www.afrol.com/Categories/Women/profiles/somalia_women.htm.

Ulkopolitiikan puheissa Eurooppa-neuvosto ja ministerineuvosto lausuvat asioita ulkopoliitiikan agendalle, jättävät jotain pois ja sanovat ulkopoliitiikan tietynlaiseksi. EU:n ulkopoliitiikalla on kasvavaa merkitystä, ja unionin muotoillessa ulkopoliitiikkaan keskeiset asiat sekä sanoessa ne tietynlaisiksi käytetään kielellistä, merkittävää valtaa. Puhuessaan Euroopan naapuruuspolitiikan itäisen ulottuvuuden kehittämisestä Eurooppa-neuvosto linjaa sekä ulkopoliitiikkaa että kuvaa omasta toiminnastaan: ”alueellista yhteistyötä - - on edelleen edistettävä eriyttämisen pohjalta ja maakohtaisesti ottaen kuitenkin huomioon ENP:n yhtenäinen ja johdonmukainen luonne.” (11018/08, 69.) Poliitiikka nähdään jatkamisen arvoiseksi, unionin toimet kuvataan rationaalisena ja tarkoituksenmukaisena – politiikkaa perustellaan, sitä tehdään vahvemmaksi. Ulkopoliitiikan lausumissa voimistetaan samalla unionia toimijana. Tutkimusprosessia ei voi rajoittaa pelkkään kirjoitettuun, sillä mitä jätetään sanomatta, on yhtä merkityksellistä kuin sanottu. Tutkimusprosessi tulee artikuloida selkeästi, sillä hiljaisuuksien tulkitseminen on haastavaa reflektivististä tutkimusentekoa. Olen itse koko ajan läsnä tutkimuksessani; minun kuulemani hiljaisuudet tuodaan dekonstruktion avulla näkyville, vaikka joku muu saattaisi olla näille kuuro.

4.3.3. TULKINNASTA

Hegemonisten ja hiljaisuuksien diskurssien sekä dikotomioiden dekonstruktio tekstistä on pitkälti tulkintaa ja tutkijan subjektiivinen näkemys. Siksi otan esiin lyhyesti, mitä näen tulkinnan perusteina. Paul Ricœurin (2000, 119-120) mukaan ”teksti on mykkä”. Lukijan on näin lukemansa perusteella arvattava tai tulkittava tekstiä, sillä kirjoittajan intentio ei välttämättä näy siinä.

Tekstin merkityksen konstruoiminen on konstruoimista kokonaisuutena. Teksti voi itsessään olla moniääninen, joka mahdollistaa konstruktioiden moninaisuuden. Tekstin tulkinta on kehämäistä siinä määrin, että osien tunnistamiseen liittyy kokonaisuuden olemisen oletus; osia konstruoitaessa konstruoidaan myös kokonaisuus. Kokonaisuuden rekonstruktioon sisältyy aina näkökulmallisuus, sillä tekstiä voi tarkastella monelta kannalta, mutta ei kaikilta puolilta yhtä aikaa. Lukemiseen sisältyy siis tietty yksipuolisuus, joka toimii tulkinnan ”arvausluonteen perustana”. (Ricœur 2000, 122-123.) EU:n ulkopoliitiikan diskurssit näyttäisivät esimerkiksi postkolonialistisen tai neorealisticen näkökulman kannalta katsottuna aivan erilaiselta, mutta näillä näkökulmilla ei ole työni kannalta merkitystä. Toisella tavalla katsottuna saa toisenlaisen tulkinnan ja tulokset, mutta se ei vähennä omasta feministisestä näkökulmastani tehtyjen havaintojen mielekkyyttä tai sukupuolen kannalta merkityksellisiä tuloksia. Tekstin tulkinnan päteväyttäminen ei koskaan ole empiirisen

todentamisen kaltaista, vaan argumentaatiota todennäköisen puolesta; tulkinnassa on hyväksyttävä ajatus keskeneräisyydestä ja näin hermeneuttisesta kehästä. (Emt., 125.) Tulkinta puoltaa paikkaansa vahvasti tieteen tekemisen tapana, sillä tulkinnan avulla on mahdollista tutkia asioita, joita ei voida saada empiirisesti todentamalla näkyviksi.

Tulkinnassa pohjaan pitkälti Suvi Ronkaisen näkemykseen:

Tulkinnassa analyysin tuottamat vihjeet ja oivallukset merkityksellistetään jonkin tietyn teoreettisen tai käsitteellisen ajattelutavan kautta. Tulkinnassa tutkija siirtää analyysin avaamat havainnot toisenlaiseen kontekstiin luoden yhteyksiä ja eroja. Esimerkiksi jo nimeäminen on tulkinnallista käsitteellistämistä, joka kontekstoi aineiston uudelleen siirtäen sen toiselle abstraktiotasolle tai toisenlaiseen todellisuuteen. Käytännössä tulkintaideat toimivat usein perusteluina uusille analyyseille, siis uusille aineiston järjestämisen tavoille. Ryhtiä ja perustelevuutta tulkinnalle tuo eksplikoitu tulkintasääntö tai teoreettinen lukutapa. Tulkintasääntö, jonka tutkija toivottavasti myös tunnistaa, yhdistää toisiinsa aineiston ”havainnot” ja teoreettisen ajattelukehikon. Feministisen epistemologian näkökulmasta tulkintaan liittyy myös kysymys tutkijan paikasta suhteessa tutkittaviinsa, tutkimuksen ilmiöön ja omaan tutkimukseensa liittyviin tieteellisiin intresseihin. Tulkinnassa on kyse vahvasta teoreettisesta ja käsitteellisestä valintaprosessista. (Ronkainen 2004, 66.)

Olen artikuloinut tulkintojeni perustoja edellisissä luvuissa. Tulkinta on teorian ja metodin kautta rajattu. Hegemonisia ja hiljaisuusien diskursseja analysoimalla voidaan tuoda maskuliininen-feminiininen -dikotomiat näkyviksi. Näiden dikotomioiden ja sukupuolistuneisuuden dekonstruointi mahdollistaa näiden hierarkkisten rakenteiden purkamisen ja vaihtoehtoiset näkökulmat. Tulkinnallisen metodin avulla saadaan tutkittua asioita, joita positivismin keinoin on mahdoton havaita tai tuoda julki tutkimuksessa. Postmodernin feminismin tarkoituksena ei ole tuoda yhtä oikeaa totuutta jostain tarkasta asiasta, vaan esittää tietty perusteltu näkökulma. Tutkimuskysymykseni on jo lähtökohtaisesti sellainen, ettei sitä voi tutkia tarkkaan määrittäen ja antaen lopullista vastausta, sillä maskuliinisuudet ja feminiinisuudet ovat jatkuvasti muuttuvia. Näin aukottoman vastauksen antaminen niihin liittyen on tarpeetonta ja virheellistäkin.

4.4. MENETELMÄN SOVELTAMINEN AINEISTOON

Lukiessani aineistoa kiinnitin huomiota niin metodiin kuin omiin lukutapoihini. Opiskeltuani EU:ta ja ulkopoliittikkaa useamman vuoden olen tullut sille tietyllä tavalla sokeaksi; ulkopoliittisen puheen näkee normaalina, siihen on tottunut eikä itse puhumisen, kirjoittamisen tai lukemisen tapaa kritisoi, ellei siihen kiinnitä erityistä huomiota. Kun kyse on sekä hegemonisen diskurssin että hiljaisuuden lukemisesta, vaatii se oman totutun kääntämistä pääläelleen.

Dekonstruktiiivinen luenta ei ole tapahtuma, vaan prosessi, jossa suljetulta näyttänyt teksti alkaa avautua ja siitä alkaa nähdä uusia puolia. Dekonstruktiossa monien näkökulmien mahdollisuuden huomiointi on keskeisessä osassa. Annica Kronsell (2006, 115) puhuu kaksoisluennasta kriittistä materiaalia vasten, jolloin omaa tekstiä lukee toista tekstiä vasten. Näen tällaisen lähestymistavan melko väistämättömänä: koko ajan luettu teksti ja aikaisemmat tutkimustulokset vaikuttavat siihen, millä tavoin näen ulkopolitiikan tekstit. Samoin tietyt realiteetit EU:n toiminnasta – se ei ole valtiotoimija, se ei saa yhteistä kantaa kovin helposti, se kohtaa haasteita yhtenäisyydessä – vaikuttavat siihen, millaista ulkopolitiikkaa EU voi ylipäänsä harjoittaa. Sotilaallinen ulottuvuus on herättänyt kiivasta keskustelua jäsenmaissa ja EU:n sotilaallisissa operaatioissa on ollut hankaluutta saavuttaa yksimielisyyttä. Poliisioperaatiot ja rauhanturvaaminen ovat asteen helpompia käsitellä kuin voimakas sotilaallinen väliintulo. EU ei pysty todelliseen sotilaalliseen painostukseen näkemysten poikkeamisen takia: tarkoittaako tämä kuitenkin, että rauhanomaisempi lähestymistapa olisi feminiinistä ulkopolitiikkaa?

Dekonstruktio prosessina tarkoittaa, ettei kertaluennalla tekstistä saa näkyviin rakenteita tai merkityksiä, vaan tekstit tulee lukea useaan kertaan ja alkaa kirjoittaa uudelleen – lainauksina ja tulkiten. Dekonstruktio tulee monen tekstin lukemisesta ja uudelleen käsittelystä, tekstien lukemisesta toisiaan vasten ja taustalla vaikuttavien asioiden tunnistamisesta. Analyysissä on vaikea artikuloida julki, kuinka dekonstruktio oikein tapahtuu. Pro gradussani dekonstruktio pohjaa siitä kirjoittamaani, mutta se tulee näkyväksi dikotomioiden tuomisella esiin.

Dikotomiat, maskuliinisen tai feminiinisen ominaisuuden löytyminen tekstistä, helpottavat vastakkaisuuden hahmottamista: maskuliinisen ja feminiinisen rakentuessa nimenomaan suhteessa toisiinsa on tällaisen kaksijakoisuuden löytäminen olennaista. Dekonstruktio vaatii näkemystä ulkopolitiikasta, maskuliinisesta ja feminiinisestä sekä kärsivällisyyttä kuunnella hiljaisuutta tietyissä kohdin ja nähdä huutomerkkien taakse. Huutomerkkinä minulle toimivat esimerkiksi sanat nainen ja sukupuoli: sivuutin niiden merkityksiä monta kertaa, kunnes ne avasivat ovia hiljaisuuteen miehestä.

Taulukko dikotomioista toimi ajattelua jäsentävänä taustana, johon palasin useaan otteeseen, kun teksti pysyi mykkänä ja sukupuolineutraalina. Dikotomiat voi löytää toisen puolen perusteella, hiljaisuutta lukemalla. Tämä on kuitenkin haastavaa, sillä ulkopolitiikassa vaikuttavat vahvat hegemoniset diskurssit, joissa toinen totuus näyttäytyy epäolennaisena tai sitä on yleensä vaikea edes kuvitella. Analyysin tulokset tulkitaan dekonstruktiiivisen ajattelun kautta: tässä tulkinnassa

ensinnäkin asioiden nimeäminen, niiden merkityksellistäminen ja sanominen on lähtökohtana monille vaihtoehdoille, alkuperäisten ja dekonstruoitujen merkitysten kyseenalaistamiselle.

Kaikesta en ole pyrkinyt löytämään merkitystä: en kokenut tarkoituksenmukaisena kääntää tekstistä kaikkia osia ja kaikkia sanottuja maskuliinisen ja feminiinisen diskurssiin. Merkitysten tulee löytyä ensisijaisesti tekstistä, ei sen ulkopuolelta ilman tekstiyhteyttä. Maskuliinisuuden hegemoniaan viittasi esimerkiksi toisenlaisen, feminiiniseksi nähtävän diskurssin tuntuminen irrelevantilta tai turhalta ulkopoliitiikan parissa.

5. EUROOPAN UNIONIN ULKOPOLITIIKAN DISKURSSIT

Tässä luvussa käyn läpi Euroopan unionin ulkopolitiikan diskursseja aladiskurssien kautta. Erittelen niissä teemoja ja katson, millaisia maskuliinisuuden ja feminiinisuuden oletuksia näihin teemoihin liittyy sekä millaisen aseman ne saavat ulkopoliittisessa diskurssissa. Luon diskurssien kautta kuvaa siitä, millaiseksi toimijaksi EU itsensä näkee ja miten ulkopolitiikan kohdalla tämä toimijuus on sukupuolistunut.

Ulkopolitiikan diskurssi on laaja ja näen siinä muodostuvan useita erillisiä diskursseja, jotka nimeän tässä aladiskursseiksi. Aladiskurssilla tarkoitan diskurssia, joka on osa ulkopoliittista diskurssia, mutta muodostaa oman systeeminsä, sääntönsä ja käytäntönsä sekä tavat merkityksellistää tätä diskurssia. Ulkopolitiikan diskurssin ollessa laaja katto ja muodostuen siitä, mitä voi ulkopoliitikaksi sanoa, on esimerkiksi EU:n ulkopolitiikan alla demokratiaan liittyvä diskurssi spesifimpi alue. Samoin konflikteja ja rauhaa käsittelevä diskurssi on ulkopolitiikan toimintaa, mutta tämä diskurssi poikkeaa demokratiadiskurssista: niillä molemmilla on omat sääntönsä ja traditionsa. Ne muodostavat omat merkitysjärjestelmänsä liittyen laajempaan ulkopolitiikan merkitysjärjestelmään.

Päähuomioni on ulkopolitiikan diskurssissa: siihen en kuitenkaan koe pääseväni kunnolla käsiksi ilman näiden aladiskurssien tutkimista. Hegemoninen ulkopolitiikan diskurssi muodostuu aladiskurssien varaan, niiden yhteydessä. Aladiskurssit ovat tässä työssä huomioita jostain ulkopolitiikan osasta, jotka vahvistavat samalla ulkopolitiikan diskurssia. Aladiskurssien tarkasteleminen auttaa syventämään ulkopoliittisten hegemonisten diskurssien tutkimista. Siksi käsittelen ensin aladiskursseja, seuraavassa luvussa vedän ne yhteen hegemonisten diskurssien muodossa maskuliinisuuksien ja feminiinisyksien kautta.

Ulkosuhteiden alla käsitellään Eurooppa-neuvoston molemmissa huippukokouksissa vuosituhannen kehitystavoitteita, Euro–Välimeri -suhteissa keskeistä Barcelonan prosessia, naapuruuspolitiikkaa, turvallisuutta Euroopan turvallisuusstrategian (16616/07) ja Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) (11018/08) muodossa sekä eri maiden tilanteita³⁶. Molemmissa puhutaan myös kumppanuuksista: joulukuussa Brasilian ja Afrikan kohdalla, kesäkuussa Keski-

---

³⁶ Burma/Myanmar, Iran, Israel ja Palestiina, Libanon sekä Kongo 16616/07 ja Zimbabwe, Sudan, Burma/Myanmar 11018/08.

Aasian sekä naapurisuuspolitiikan itäiseen ulottuvuuteen liittyen. Muita joulukuun kokouksessa käsiteltäviä asioita ovat huippukokoukset kolmansien maiden kanssa, Kosovo, Transatlanttinen talousneuvosto ja humanitaarinen apu. Kesäkuussa agendalla on talousyhteistyö Latinalaisen Amerikan kanssa, lasten oikeudet etenkin aseellisten konfliktien yhteydessä sekä kulttuurienvälisen vuoropuhelun temavuosi.

Neuvoston kesäkuun ja toukokuun kokouksissa puhuttivat Länsi-Balkanin tilanne, Somalia, Georgia ja lasten asema aseellisten konfliktien yhteydessä. Sen lisäksi kesäkuun kokouksessa käsiteltiin muita maa- ja aluekohtaisia asioita (10726/08) sekä YK:n yleiskokousta, EU–Venäjä - huippukokouksen valmistelua, väkivaltaisten konfliktien estämistä, joukkotuhoaseita, pienaseiden keskittymistä ja kauppaa sekä annettiin päätelmät kuolemanrangaistusta koskevista EU:n suuntaviivoista (10725/08). Toukokuun kokouksessa maatilanteiden ohella annettiin päätelmät lasten oikeuksista kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun puitteissa, vuosituhattavoitteista sekä talouskumppanuussopimuksista sekä keskusteltiin maailmankauppaneuvotteluista Dohan kehitysohjelmaan liittyen. (9868/08.)

Keskeisimmiksi laajemmiksi aiheiksi nousevat strateginen kumppanuus ja yhteistyö korkealla tasolla, turvallisuus, konfliktit ja rauha, demokratia sekä kehitysyhteistyö. Keskeiset diskurssit olen eritellyt sen perusteella, miten tietyt aiheet tai asiat toistuvat ja painottuvat puheenjohtajamaiden päätelmissä. Esimerkiksi strategista kumppanuutta ja yhteistyötä korkealla tasolla koskevassa diskurssissa korostetaan huippukokouksia suhteiden ylläpitämisessä ja asioiden eteenpäin viemisessä (erityisesti Eurooppa-neuvostossa), tai jonkun kumppanuuden tai aluepolitiikan strategista merkittävyyttä. Kutsun edellä mainittua kumppanuusdiskurssiksi.

Turvallisuus, konfliktit ja rauha, tai rauhanneuvottelut, kietoutuvat yhteen. Ne muodostavat huomattavan osan ulkopoliittikkaa ja niitä koskeva diskurssi on vahva. Rauhan ja konfliktien kuulumista ulkopoliittikan alueelle harvemmin kyseenalaistetaan - sen saattaisi nähdä tosin puolustuspolitiikkaankin kuuluvana. Konflikteja ja rauhanneuvotteluja koskevat diskurssit voisi eriyttääkin, mutta käsittelen niitä tässä yhteydessä yhdessä, sillä useimmiten niistä puhutaan samoissa yhteyksissä. Turvallisuutta käsitellään monitahoisesti, mutta tässä niputan sen yhteen rauhan ja konfliktien kanssa, sillä 'turvallisuustilanteesta' puhutaan usein konfliktin tai rauhanneuvottelujen yhteydessä. Myös vältettäessä kutsumasta tilannetta sodaksi puhutaan esimerkiksi epävakaasta turvallisuustilanteesta.

Demokratiakehitys on EU:ssa yksi selkeästi erotettavia painopistealueita. Ulkosuhteiden kohdalla valtioiden vaaleja, etenkin kyseenalaisesti sujuneita, käsitellään usein. Demokratiaan yhdistän oikeusvaltioperiaatteen, hyvän hallinnon ja vaalit, ja nimeän näitä koskevan diskurssin demokratiadiskurssiksi. Ihmisoikeudet liitetään kiinteästi demokratiasta puhumiseen. Demokratiadiskurssi liittyy usein myös kehitysyhteistyöhön, mutta pidän kuitenkin kehitysyhteistyön diskurssin omanaan.

Kumppanuusdiskurssin, demokratiadiskurssin, kehitysyhteistyön diskurssin sekä rauhan ja konfliktien diskurssin lisäksi ulkosuhteista on erotettavissa esimerkiksi talouden ja maailmankaupan tai yhteisen puolustuspolitiikan diskursseja. Nämä jäävät ulkosuhteiden alla kuitenkin hyvin vähäisiksi. Diskurssien kohdalla on huomioitava, että ne eivät ole tarkkarajaisia, vaan päällekkäisiä, toisiinsa liittyviä ja ristiriitaisiakin. Niiden antama kuva ulkopoliitikasta maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien kannalta on moniulotteinen ja vaihteleva, ei yksiselitteinen.

5.1. KUMPPANUUSDISKURSSI

Kumppanuus eri maiden ja maanosien kanssa on EU:lle tärkeä politiikka. Kumppanuutta hoidetaan mm. naapuruuspolitiikan, EU–Välimeri -yhteistyöllä, tapaamisoin ja neuvotteluin sekä kolmansien osapuolien kanssa pidetyin huippukokouksin. Kumppanuuspolitiikoissa korostuvat strategisuus, kumppanuuden edut ja molemminpuolinen hyöty. Suhteita määrittävät pitkälti eritasoiset sopimukset, kuten vakautus- ja assosiaatiosopimukset tai taloussopimukset. Kumppanuusdiskurssista on dekonstruoitavissa hierarkia EU:n ja muiden osapuolten välillä sekä EU:n toimintatapojen ja toiminnan kutsuminen rationaaliseksi, vakautta edistäväksi vaihtoehdoksi. Käyn tässä luvussa läpi kumppanuusdiskurssin eri tasoja, ja lopuksi niiden rakentumista maskuliininen–feminiininen -dikotomian kannalta luettuna.

Kumppanuuksia ja yhteistyötä koskevista lausumista puheenjohtajamaiden päätelmissä yhteistyön syventäminen kolmansien osapuolien kanssa on lähtökohtainen olettamus. ”Eurooppa-neuvosto pitää erityisen tärkeänä Euroopan unionin ja sen kumppanien välisten suhteiden syventämistä globaalistuvassa maailmassa.” (16616/07, 62.) ”---[A]lueellista yhteistyötä --- on edelleen edistettävä ---.” (11018/08, 69.) ”Se [Eurooppa-neuvosto] toivoo, että unionin kumppanuutta Keski-Aasian kanssa voitaisiin lujittaa edelleen.” (Emt., 71.) ”Eurooppa-neuvosto panee tyytyväisenä merkille --- ehdotukset, joilla lisätään EU:n ja Välimeren kumppaneiden välisiin suhteisiin vahvempaa poliittista ja institutionaalista ulottuvuutta ---.” (Emt., 66.) Suhteita tai niiden

tiivistämistä ei kyseenalaisteta, vaan kumppanuudet nähdään merkittävänä osana politiikkaa. Lausumat sisältävät kaksisuuntaisen oletuksen ensinnäkin unionin lähentymisestä kumppaneihin ja toiseksi muiden osapuolten halusta ja edusta lähentyä nimenomaan unionia. Eurooppa-neuvostoa seuraten myös neuvosto syventää suhteitaan: se tahtoo luoda tiiviit poliittiset suhteet Bosnia ja Hertsegovinan ja EU:n välille (10725/08, 10), on sitoutunut kumppanuuteen Irakin kanssa (9868/08, 20;4) ja tukemaan Afganistania (emt., 26;1).

Kumppanuuksissa ja sopimuksissa voi nähdä hierarkian unionin ja muiden välillä, jossa EU asettaa itsensä vahvempaan tai hallitsevaan asemaan puheissaan. EU olettaa suhteessa toisen osapuolen pyrkivän kohti jäsenyyttä – EU on tavoiteltava tila. EU näkee maiden lähentymisen Eurooppaan vakauttavana tekijänä. Serbian kohdalla Eurooppa-neuvosto on vakuuttunut, että ”Euroopan kansojen perheeseen täysin integroitunut vakaa ja vauras Serbia on tärkeä koko alueen vakauden kannalta.” (16616/07, 71.) Eurooppa-neuvosto tarjoaa jäsenyysneuvottelujen aloittamista Serbialle ja kannustaa sitä täyttämään vakautus- ja assosiaatiosopimuksen ehdot. ”---Serbia voi edistyä kohti liittymistä Euroopan unioniin, ehdokasmaan asema mukaan luettuna, kun tarvittavat edellytykset ovat täyttyneet.” (9868/08, 16.) Myös Bosnia ja Hertsegovinaa kehoitetaan panemaan täytäntöön vakautus- ja assosiaatiosopimus (emt., 16), jonka allekirjoittaminen ”merkitsee tärkeää vaihetta maan lähentymisessä EU:hun.” (10726/08, 6.) Sopimuksen tavoitteena on ”luoda poliittiselle vuoropuhelulle kehys, joka mahdollistaa tiiviiden poliittisten suhteiden kehittämisen EU:n ja Bosnia ja Hertsegovinan välille ---”. (10725/08, 10.) Suhteista on dekonstruoitavissa erilaisia dikotomioita, hallitseva - hallittava, institutionaalinen järjestys - epäjärjestys, integraatiota seuraava vakaus ja vauraus – poliittinen epävakaus. EU voi asettaa ehtoja, joita Länsi-Balkanin maiden tulee seurata. Hierarkkisissa suhteissa ylempi osapuoli yhdistetään maskuliinisuuteen, heikompi ja alempi nähdään mukautuvana feminiinisenä. Länsi-Balkanin ja EU:n välillä on nähtävissä hierarkkinen riippuvuussuhde: EU tarjoaa taloudellista ja poliittista tukea sopimusten täytäntöönpanoa ja institutionaalista kehitystä odottaen. Diskurssissa keskiössä on unionin tarjoamat mahdollisuudet Länsi-Balkanin maille. Hiljaisuuteen jää, mitä EU vuorostaan näiltä mailta saa – poliittista valtaa suhteessa Venäjään?

Kumppanuuksien kyseenalaistamattomuuden oikeutuksen voi löytää suhteiden strategisesta tärkeydestä ja kumppanuuksista saatavista hyödyistä. Kumppanuuden perustelut löytyvät tällaisen toiminnan sanomisesta rationaalisena, hyötyjä tuovana toimintana. Rationaaliseen ulkopoliitiikan

diskurssiin liittyvät lähentyminen ja kumppanuus tapahtuvat korkealla, julkisella talouden ja politiikan tasolla. Suhteita kumppaneihin lujitetaan huippukokouksin, mikä auttaa vahvistamaan ”yhteistä pohjaa maailmalaajuisiin haasteisiin vastaamiseksi.” (16616/07, 62.) Huippukokoukset eivät ole altruistisia tapaamisia, vaan ne muun muassa mahdollistavat strategisen kumppanuuden parantamaan kahdenvälisiä suhteita sekä yhteisiä etuja koskevan yhteistyön. (Emt., 63.) Yhteiset edut viittaavat unionin ja valtioiden etuun, tasoon jolla lähentyminenkin tapahtuu. Hiljaisuuden diskurssiksi dekonstruoituu taso, joka mahdollistaa ja toteuttaa ulkopoliittikkaa. Ulkopoliittisen diskurssin taso kumppanuuksia koskien näkee julkisen puolen ja ihmisistä puhuminen tuntuu diskurssin parissa epäsovelialta. (Vrt. Enloe 1989.)

Samaa julkisen ja yksityisen eroa on nähtävissä Barcelonan prosessia koskevissa lausumissa, joissa korostuu strateginen tärkeys ”niin poliittiselta, taloudelliselta kuin sosiaaliseltakin kannalta ---”. ”Saavutetun menestymisen pohjalta ja sitä vahvistaen Barcelonan prosessi: Välimeren unioni antaa uutta vauhtia ---” (11018/08, 65; myös 16616/07, 73), ”joilla lisätään EU:n ja Välimeren kumppaneiden välisiin suhteisiin vahvempaa poliittista ja institutionaalista ulottuvuutta ---”. (11018/08, 66.) Barcelonan prosessi kuuluu naapurisuuspolitiikkaan, jonka tarkoituksena on tukea naapurimaita poliittisesti ja taloudellisesti. Naapurisuuspolitiikka muodostaa yhden keskeisen osan kumppanuuksista puhuttaessa. (Euroopan komissio: *The Policy...* 2008.; Eurooppatiedotus: *Vakaus ja vauraus...* 2008.) Maskuliinisuus ja feminiinisyys vaihtelevat, mutta etusija annetaan arvoille, jotka yhdistetään sosiaalisesti konstruointuneeseen hegemoniseen maskuliinisuuteen. Näin autonomia, valta ja maskuliininen käsitys rationaalisuudesta ovat arvostettuja kansainvälisissä suhteissa. (Tickner 1992, 130-131; Hooper 1998, 30-32.) Unionissa strategisen tärkeät politiikat yhdistyvät maskuliiniseen rationaalisuuteen, jolla näitä politiikkoja perustellaan.

EU-tutkimuksessa ehdollisuuden käsite³⁷ on ollut tutkimuksen kohteena unionin suhteissa kolmansiin maihin. Kumppanuudet voi nähdä osana tätä institutionaaliseen muutokseen tähtäävää toimintaa, kumppanit sidotaan yhteistyöhön EU:n kanssa ja niille asetetaan institutionaalisia velvoitteita täytettäväksi. Vaikka tämä politiikka on tehokkaimmillaan unionin jäseniksi haluavia maita kohtaan, on sillä vaikuttavuutta myös kandidaattimaiden ulkopuolella. (Kulachi 2005; Schimmelfennig 2005; Schimmelfennig – Sedelmeier 2004.) Esimerkiksi EU–Afrikka - huippukokouksessa korostetaan tehokkuutta ja strategisuutta yhteistyössä: ”---tavoitteena on taata

---

³⁷ Conditionality.

uusien poliittisten ja kehitystavoitteiden toteutus---”, ”---kumppanuuksien ansiosta voidaan käsitellä yhdessä molempia osapuolia kiinnostavia, myös maailmanlaajuisia kysymyksiä, ja niiden avulla EU voi myötävaikuttaa Afrikan kehitykseen entistä tehokkaammin---”, ”---konkreettisten ja näkyvien tulosten aikaansaaminen --- edellyttää yhteisiä ponnisteluja---”. (16616/07, 64.) Diskurssi näyttäytyy maskuliinisena, kun maskuliinisuus ymmärretään yhteistyön tuloksellisuutta ja rationaalisuutta painottavana. Tämä yhdistyy dekonstruoitavissa olevaan hierarkkiseen asetelmaan kehitysmaiden ja EU:n välillä, mikä vahvistaa diskurssin maskuliinisuutta.

Feministisen lähtökohdan mukaan hierarkia ja siihen liittyvä vallankäyttö voi näyttäytyä ongelmallisena: ensinnäkin huomio kiinnittyy lähinnä institutionaalisen, julkiseen politiikkaan eikä ihmisiin, toiseksi suhteet ilmaistaan sisäsyntyisesti, annetusti hierarkkisenä. (Esim. Tickner 1992, 1997.) Vaikka valta itsessään ei ole sortavaa, sisältyy siihen kysymyksiä kuinka valtaa käytetään, mitkä asiat sanotaan tärkeiksi ja mihin kiinnitetään huomiota. (Zalewski 2000, 67-69.) Vallankäytön muotoihin unionin ja kolmansien maiden välillä voi liittyä alistavia, maskulinistisia käytäntöjä, joita ei välttämättä tunnisteta ja jotka painottavat korkean tason (maskulinisoitunutta) tietoa paikallisen osaamisen kustannuksella.

Unioni pystyy taloudellisella avulla käyttämään valtaa kolmansiin maihin nähden, mikä luo suhteisiin hierarkiaa ja riippuvuutta. EU:n Keski-Aasiaa koskeva strategia ”muodostaa yleiskehyksen EU:n suhteille Keski-Aasiaan ja perustuu erilaisten sopimusten, EU:n avustusohjelmien ja muiden aloitteiden täytäntöönpanolle, joilla EU avustaa alueen maita.” (10725/08, 12.) Maskuliinisuuteen voidaan yhdistää järjestys ja hallinta – institutionaalisuus tekee yhteistyöstä vahvempaa. EU ajaa säätelyä suhteisiin sopimusten ja virallisten kumppanuuksien kautta: tämän voi nähdä suhteiden hierarkian ja järjestyksen vakiinnuttamisena, kontrollina kolmansiin maihin. Sopimukset ovat neuvostossa keskeisessä asemassa määritettäessä kumppanuuksia ja niiden syvyyttä, sekä niistä puhuttaessa. Ilman institutionaalista säätelyä kumppanuudet ovat heikommalla tasolla.

Kumppanuusdiskurssia edeltävän perusteella merkitsevät hyötyyn, yhteisiin ponnisteluihin ja vastuunjakoon, tehokkuuteen ja strategisuuteen viittaavat ilmaisut. Kumppanuutta vahvistetaan muiden politiikkojen avulla, esimerkkinä kulttuurienvälinen vuoropuhelu. Kulttuurienvälinen vuoropuhelu asetetaan paikalleen ”olennaisena osana kaikkea asiaankuuluvaa ulkoista politiikkaa---

”. (11018/08, 78.) Kulttuurien välinen vuoropuhelu ei pääse politiikan ytimeen, vaan sen reunalle *asiaankuuluvana ulkoisena politiikkana*. Kuitenkin asian tuominen ulkosuhteiden agendalle tuo sinne jotain poikkeavaa ja uudenlaista.

Eurooppa-neuvosto korostaa kulttuuriyhteistyön merkitystä *poliittisten prosessien ja haasteiden käsittelyssä* kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävän vuoropuhelun pohjalta, *ihmisten välisten kontaktien edistämiseksi* sekä *hyvien naapuruussuhteiden vaalimisessa*. (11018/08 78; kursivointi minun.)

Kulttuurienvälisen vuoropuhelun hyöty ja paikka ulkoisessa politiikassa tulee esiin hyvien naapuruussuhteiden vaalimisen välineenä. Tekstistä dekonstruoituu hierarkia, jossa kulttuuriyhteistyöllä on merkitystä tavoitteiden edistämiseksi: se ei ole itseisarvo ulkosuhteissa, vaan se on keino saavuttaa jotain muuta. Kansalaisyhteiskunnan kanssa keskustellaan, mutta poliittiset prosessit ja haasteet tulevat unionin näkökulmasta – kulttuuriyhteistyötä käytetään apuna ihmisten kanssakäymisen lisäämiseksi ja naapuruussuhteiden edistämiseksi. Ulkopoliittisesta diskurssista poikkeavaa on ihmisten kontaktien ottaminen ulkopoliitiikan agendalle: Eurooppa-neuvoston diskurssi siirtyy ainakin osittain julkisen, korkean tason politiikasta yksityiselle, ihmisen tasolle. Kansalaisyhteiskunta otetaan tämän aiheen lisäksi esiin neuvoston puheissa Kongon turvallisuuskehitystä koskien (10726/08, 13;6) - sekä ihmisten että kansalaisyhteiskunnan ottaminen mukaan antaa kulttuurien väliselle politiikalle monista muista poikkeavan ulkopoliitiikan tason. Taso tuo säröä ulkopoliitiikan diskurssiin: kulttuurien välinen vuoropuhelu ei näytä yhtä luontevalta ulkopoliitikalta kuin esimerkiksi Iranin ydinohjelmaa koskevat toimenpiteet, mutta tietynlaisesta diskurssista poikkeamisen voi nähdä askeleena monimuotoisempaan ulkopoliitiikan käsitykseen.

Otin jo edellisessä luvussa esiin nimeämisen problemaattisuuden, kuinka ulkoinen politiikka viittaa yleisempään EU:n ja valtioiden väliseen toimintaan, ei itse ulkosuhteisiin tai ulkopoliitikkaan. Ulkoiseksi politiikaksi nimetyillä asioilla on potentiaali päätyä sanotuksi ulkopoliitikkana – tällöin ulkoiseksi politiikaksi sanotut viittaavat välivaiheeseen ulkopoliitiikan sisällön muutoksessa. Ulkopoliitikka ei ole muuttumaton kokonaisuus, ja on mahdollista, että ulkoiseksi politiikaksi nimeäminen mahdollistaa kokeilun, olisiko jollekin uudelle asialle tila ulkopoliittisessa diskurssissa. Dekonstruktiossa on mahdollista kääntää hierarkiat ympäri, tehdä alistetusta hallitseva; kuitenkin jos on mahdollinen välivaihe, saattaa tämän hierarkian dekonstruointi olla kestävämmällä pohjalla kuin vain yhden alistussuhteen kääntämisellä ympäri. Muutenkin on ongelmallista nähdä dekonstruktio hierarkioiden kääntämisellä ympäri, jos nimenomaan alistussuhteet ovat vastustettavia rakenteita. Välivaihe dekonstruktiossa ja sen kautta tai avulla monien olemisten

mahdollistaminen on alistussuhteiden purkamisen kannalta hedelmällisempi muutos. (Vrt. Derrida 1988, 1995, Zalewski 2000.)

Maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien kautta tarkasteltuna kumppanuusdiskurssi asettuu maskuliinisesti sanotuksi poliittiseksi diskurssiksi. EU johtaa, tekee aloitteita, asettaa muille ehtoja sopimuksiin, luo institutionaaliset puitteet suhteille ja on vahvempi osapuoli hierarkkisissa kumppanuuksissa. Hallitseva–alistuva ja julkinen–yksityinen -dikotomiat on dekonstruoitavissa teksteistä, jotka antavat melko maskuliinista kuvaa unionin ulkopoliittisesta diskurssista. Siinä on myös poikkeavia, vaihtoehtoisia asioita, esimerkiksi kulttuurienvälinen vuoropuhelu, joka murtaa yksityisen ja julkisen jakoa. Siinäkin on kuitenkin tavoiteltavat päämäärät: kumppanuuspolitiikka nähdään välineenä hyödyn saavuttamiseen, tehokkuuteen ja EU:n menestymiseen globaalistuvassa maailmassa. Maskulinismin strategiat toimivat sen kautta, kuinka maskuliinisuuksiin yhdistettävät ominaisuudet muuttuvat olosuhteiden ja valta-asetelmien myötä. Niitä yhdistää kuitenkin suurempi arvostus feminiiniseksi nähtävään verrattuna. (Hooper 1998, 32.)

Diskurssissa liikutaan, poikkeukset lukuun ottaen, korkealla tasolla, jossa suurin osa toimijoista on miehiä. Käsiteltävät asiat kumppanuudessa ovat valtioiden todellisuudesta puhuvia, esimerkiksi Välimeren unionin maahanmuuttopolitiikalla on huomattavaa vaikutusta ihmisiin, mutta se jää hiljaisuuteen. Diskurssista dekonstruoituu ulkopoliittikan jako valtion todellisuuteen ja ihmisten hiljaisuuteen, sekä hierarkia, jossa unionin tieto ja tahto nähdään rationaalisena, kannattavana. EU:n ulkopoliittinen tieto järjestää maailmaa, unionilla on valta sanella mitä ehtoja maiden tulee täyttää: valta sanoa ulkopoliittisten suhteiden todellisuutta. Maskuliinisuudet ja feminiinisyydet eivät ole pysyviä, vaan muuttuvat kontekstin mukaan. Hegemoninen maskuliinisuus muuttuu sen mukaan, mikä vastaa parhaiten vallan saamiseen ja ylläpitämiseen. Samat asiat voidaan tilanteesta ja tavasta riippuen yhdistää maskuliiniseen tai feminiiniseen: kumppanuusdiskurssissa sellaiseksi nousee yhteistyö. Maskuliiniseen yhdistyy usein individualismi, feminiiniseen puolestaan ryhmä tai yhteistyö oman edun tavoittelun sijaan. (Hooper 2001, 45-48, 61 ja 1998, 30-32, 43.) Unionin kumppanuusdiskurssissa yhteistyö heijastuu kuitenkin hegemonisen maskuliinisuuden kautta, ei feminiinisenä, sillä kumppanuuteen ja yhteistyöhön yhdistyvät EU:n hierarkkinen ylemmyys tai vahvuus kumppaneihin nähden. Diskurssi ilmaistaan maskuliinisesti, mikä saa yhteistyön näyttämään tavoiteltavalta, rationaaliselta vaihtoehdolta: ei heikon, yksinään pärjäämättömän vaihtoehdolta.

Euroopan historiassa on vaikuttanut ajatus 'valkoisen miehen taakasta' ja tämän ideologian voi johtaa näkemykseen unionin hierarkkisesta asettumisesta kehitysmaihin nähden. Kolonialistisista näkökulmista katsoen hierarkia näyttää yhdeltä: feministinen lähtökohta puhuu periaatteessa samasta asiasta, mutta kääntyy termeissään heikon feminiinisen ja hallitsevan maskuliinisen dikotomiaan. Unioni asettuu maskuliiniseen johtavaan asemaan, ja puhuu muista maista heikkoina, holhousta sopimusten tai taloudellisen tuen kautta tarvitsevina – feminiinisinä.

5.2. RAUHAN JA KONFLIKTIEN DISKURSSI

Rauha ja konfliktit ovat erittäin vaikea diskurssi, sillä 'rauhan', 'konfliktien' tai 'turvallisuuden' käsitykset ovat itsessään jo niin monisyisiä. Konfliktiksi ei välttämättä nimetä tilanteita, jotka sellaisia tosiasiaissa ovat, tai konflikti nähdään päättyneeksi avoimen sodankäynnin loputtua, vaikka levottomuudet jatkuisivat. Rauhaksi ei voi nähdä tällaista tilannetta: konfliktin ja rauhan välimaastoja puhutellaan muun muassa tilanteena (11018/08,72), epävakaina tilanteena (16616/07, 76), turvallisuustilanteena (16616/07, 67), aseellisena selkkauksena (11018/08, 77) tai suoremmin sotatoimena (16616/07, 89). Koska rauhan ja konfliktien tutkimus on erittäin laaja alue, en lähde tekemään tarkkaa analyysia sodan tai rauhan määritelmästä. Tutkimukselleni olennaista on, millaiseksi EU tilanteet sanoo. Tähän rauhan ja konfliktien diskurssiin luen sellaiset lausumat, jotka viittaavat asian olevan agendalla laajasti rauhaan, rauhanneuvotteluihin, konfliktiin tai konfliktinehkäisyyteen sekä EU:n turvallisuusstrategioihin liittyen. Konflikteihin liittyy usein niiden sukupuolistunut luonne (Zalewski 1995, 348-354), joten maskuliinisuuden ja feminiinisuuden tarkastelu tässä diskurssissa puoltaa vahvasti paikkaansa. Käyn ensin läpi turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, sen jälkeen tarkemmin sukupuolistuneita kohtia.

Rauhan ja konfliktien diskurssi linkittyy Eurooppa-neuvoston puheissa demokratian kehitykseen, kuitenkin diskurssit poikkeavat toisistaan, joten ne on syytä eriyttää. Neuvoston agendalla erilaiset kriisit ovat vahvasti läsnä: Georgian, Afganistanin, Somalian, Irakin, Zimbabwen, Lähi-idän, Suurten järvien alueen ja Sudanin epävakaiden tai konfliktitilanteiden käsittely muodostaa valtaosan ulkosuhteiden diskurssista. Kriiseille yhteistä on avoin, julkinen väkivalta: yksityisen piirin laajamittaiset väkivallanteot, kuten järjestelmällinen tyttöjen ympärileikkaus tai naisia sortava yhteiskuntajärjestys, jäävät hiljaisuuteen, eivätkä täytä turvallisuustilanteen tai kriisin mittapuuta sellaisenaan. Näillä ei nähdä olevan ulkopoliittista merkitystä. Toisaalta naiset ja tytöt otetaan erityisryhmänä esiin unionin diskurssissa – tästä lisää tuonnempana. Demokratiadiskurssi läpäisee

konflikteja koskevan diskurssin, ja ne ovat monin tavoin päällekkäiset. Rauhan ja konfliktien diskurssissa ihmisoikeudet tulevat monissa kohdin esiin.

Turvallisuuspolitiikka näyttäytyy erittäin olennaisena tai välttämättömänä osana ulkopoliittikkaa, onhan se jo nimeltään yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Vuonna 2003 hyväksytty Euroopan turvallisuusstrategia antaa Eurooppa-neuvoston mukaan ”unionille asianmukaiset puitteet sen ulkopoliittikkaa varten”. (16616/07, 90.) Strategiaa korostetaan Eurooppa-neuvoston puheissa, sillä strategian hyväksymisen jälkeisen kehityksen ja kokemusten takia Eurooppa-neuvosto päättää valmistella sitä koskevia muutoksia täytäntöönpanon parantamiseksi ja strategian täydentämiseksi. (Ibid.) Kenen turvallisuudesta on kyse? Minkä tason turvallisuus ansaitsee tulla nimetyksi strategisena? Kyseessä olevassa turvallisuusstrategiassa suurimmiksi uhkiksi mainitaan terrorismi, joukkotuhoaseiden leviäminen, alueelliset konfliktit, valtioiden toimintakyvyttömyys ja järjestäytynyt rikollisuus. (European Security Strategy 2003, 3-5.) Nämä kaikki viittaavat turvallisuuden käsittämiseen julkisena turvallisuutena: naisille koti, yksityinen puolestaan saattaa olla suurin turvattomuuden lähde. (Coole 2000, 339-342.)

Neuvoston päätelmissä Afganistanista keskeisiksi haasteiksi nostetaan turvallisuus ja oikeusvaltioperiaate, ja nämä kaksi yhdistetään toisiinsa ”oikeusvaltioperiaatteen alalla tarvitaan yhtenäistä lähestymistapaa erityisesti yhteisön oikeusalan uudistusohjelmien ja poliisialan toimien välisen yhteyden osalta.” (9868/08, 28;11.) Unionin näkökulmasta ja kontekstissa tämä on tehokas ja hyväksi koettu yhdistelmä – kuitenkin piilevänä voi nähdä maskuliinisuuden yhdistelmän tässä. Afganistanin naisten olot ja oikeudet ovat edelleen kyseenalaiset, joten luoko tällainen yhdistelmä maskuliinisen oikeuden ja turvallisuuden käsitteen? Oikeuden ja turvallisuuden yhteys kuvataan ongelmattomana, sukupuolen kannalta katsottuna se ei välttämättä sitä ole, sillä naisten vaikutusmahdollisuudet oikeusjärjestelmissä, lainsäätäjinä tai tuomiovallassa, voivat olla huonot.

Eurooppa-neuvosto viittaa EU:n toimiin epävakaisissa tilanteissa (16616/07, 76). Niitä koskien Eurooppa-neuvoston päätelmissä asiasta korostetaan

---demokraattista hallintotapaa, oikeusvaltioperiaatteen soveltamista, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemista ja köyhyyden poistamista, koska on *tarpeen ehkäistä ja käsitellä* epävakaita tilanteita ja *kehittää välineitä* nopeampien ja joustavampien toimien varmistamiseksi, jotta heikoimmassa asemassa olevat maat voisivat edistyä vuosituhannen kehitystavoitteiden saavuttamisessa. (Ibid.: kursivointi minun.)

Tässäkin diskurssissa tehokkuus ja edistyminen sanotaan keskeisiksi, samoin demokraattinen kehitys nähdään välineenä saavuttaa jotain: tässä tapauksessa epävakaa tilanteen rauhoittaminen ja

edistyminen vuosituhattavoitteissa. Diskurssin maskuliinisuus tulee esiin muun muassa edistyksen ja kehittymisen korostamisen kautta, samoin tavoin kuin kumppanuusdiskurssin kohdalla. EU puhuu itsestään hallitsevana, se pystyy käsittelemään tilanteita, joita heikommat maat eivät itse pysty ratkaisemaan. Diskurssin takaa on dekonstruoitavissa näkemys, jossa kehitys on myös kehitystä kohti jotain hyvää, vakaata, demokraattista ja ihmisoikeuksia kunnioittavaa, eli EU:n kaltaista olemista.

Kongon konfliktin kohdalla (16616/07, 89) Eurooppa-neuvosto ilmaisee huolensa sotatoimien laajenemisesta ja ”siviiliväestölle aiheutuvista kärsimyksistä” sekä muistuttaa, ettei ”ongelmaan ole olemassa sotilaallista ratkaisua.” Eurooppa-neuvosto luottaa YK:n rauhanturvaoperaation rooliin alueen vakauttamisessa. (Ibid.) Tässä rauhan ja konfliktien diskurssi viittaa huolehtimiseen ja rauhanomaisuuteen, jotka yhdistetään useimmiten feminiiniseksi ominaisuuksiksi. (Caprioli 2003, Enloe 1989.) Rauhan ja naisten yhteys ei ole mitenkään ongelmaton: toisaalta on huomioimisen arvoista, että naiset käyttävät väkivaltaa huomattavasti miehiä vähemmän. (Zalewski 1995, 349-350.) Rauhan ja konfliktien diskurssi ei ole kaikilta osin suoraan maskuliininen tai feminiininen: toisaalta ominaisuudet, joista puhutaan, yhdistetään feminiiniseksi, toisaalta tapa, joilla niistä sanotaan – vaatiminen, muistuttaminen, asiassa ylempään, tietävämpään asemaan asettuminen – viittaa maskuliiniseen.

Irakin kohdalla (9868/08, 20;1) unioni keskittyy pitkälti maskuliiniseen, julkisen puolen toiminta-avaruuteen painottamalla instituutioita. EU ilmaisee

tukevansa turvallista, vakaata, demokraattista, vaurasta ja yhdistynyttä Irakia ja toistaa sitoumuksensa Irakin itsenäisyyteen, suvereniteettiin, yhtenäisyyteen ja alueelliseen koskemattomuuteen sekä sellaiseen Irakiin, jossa ihmisoikeuksia kunnioitetaan. (Ibid.)

Institutionaalisuus korostuu Irakin tilanteen kohdalla; EU tukee YK:n Irakin avustusoperaatiota UNAMIA, on tyytyväinen tilaisuudesta ”tehostaa EU:n poliittista sitoumusta Irakin kanssa”, näkee Irakin naapureiden ja kumppaneiden aseman merkittävänä vakauttamisessa sekä kannustaa maita toteuttamaan sitoumuksia Irakin tilanteeseen. (9868/08, 20:1-4.) Neuvoston Irakia koskeva diskurssi on maskuliinista, jossa järjestys ja hallinta korostuvat. ”Neuvosto kehottaa vahvaan Irakin johtajuuteen ja omistajuuteen mainitun suunnitelman täytäntöönpanossa, Irakin osallistamista koko alan laajuudelta---.” (9868/08, 20; 4.) Toimijoiden sukupuoleen ei oteta kantaa, minkä voi nähdä ongelmallisena. Konfliktitilanteissa naisten asema on yleensä huonoimmillaan, joten huomion kiinnittäminen sukupuoleen on tärkeää. Hiljaisuus sukupuolesta ja toiminnan painottuminen

julkisiin instituutioihin vahvistaa maskuliinista kuvaa ulkopoliitikasta, jossa feminiiniselle ei ole tilaa. (Vrt. Connell 1995, 212.)

Unionin ulkopoliittinen diskurssi korostaa rauhaa, vuoropuhelua ja yhteistyötä enemmän kuin sotilaallista väliintuloa. Georgian kriisin ollessa alkuvaiheessa neuvosto korosti, että ”nyt on ehdottomasti vähennettävä vaaraa tilanteen kiristymisestä entisestään ja edistettävä suhteiden normalisointia” sekä ”kaikkien osapuolten olisi lievennettävä julkisen retoriikan sävyä ja pidätyttävä provokaatiosta---”. (9868/08, 9;3.) Neuvosto tukee YK:n tarkkailijaryhmän toimintaa alueella sekä tutkimustuloksia lentokoneen alas ampumisesta (emt., 9;4) ja kansainvälisiä pyrkimyksiä rauhanomaisen ratkaisun löytämiseen. Neuvosto toivoo rakentavaa vuoropuhelua ja ”kehotti osapuolia jatkamaan korkean tason keskusteluja---”. (Emt., 10;5.) Feminiiniseksi ja maskuliiniseksi nähtävät asiat sekoittuvat myös tässä diskurssissa: vuoropuhelun, pehmeiden tutkimus- ja tarkkailukeinojen ollessa assosioitavissa feminiiniseen on diskurssi ja ulkopoliittikan taso maskuliinista, abstraktia ja korkean tason neuvotteluja kannustavaa. (Vrt. Hooper 1998, 31.)

EU rahoittaa konfliktin ratkaisemisprosessia, ja lisäapu kohdistuu valvontakomission kokousten, ohjauskomitean kokousten sekä ”luottamusta lisääviä toimia koskevan seminaarin ja lainvalvontaelimien edustajien kokousten tukemiseen.” (10725/08,12.) Unionin tekninen luonne korostuu jälleen, sillä konflikteja koskien diskurssissa puhutaan strategisista ja institutionaalisista asioista hyvin tarkkaan, ihmisten todellisuuden jäädessä diskurssiin kuulumattomaksi. Ulkopoliittinen diskurssi ei ole ristiriidaton – feminiiniset ja maskuliiniset ominaisuudet sekoittuvat. Diskurssista voidaan dekonstruoida vuoropuhelun ja voimakeinojen sekä institutionaalisuuden ja matalan tason dikotomiat, joista unioni sijoittuu ensin mainittuihin. Vuoropuhelu itsessään assosioituu feminiiniseksi, institutionaalisuus maskuliiniseksi – kuitenkin tapa, jolla vuoropuhelu asetetaan vastakkaiseksi voimankäytölle, tuo siitä arvostetumman ominaisuuden unionin diskurssin. Tämä arvostus saa sen yhdistymään maskuliinisuuteen. (Hooper 1998, 32, 40-44.)

Iranin ydinohjelmaa koskevissa lausumissa EU:n usko instituutioihin, sopimukseen ja järjestykseen tulee esiin viittauksissa YK:n päätöslauselmiin että IAEA:n toimintaan. (16616/07, 82-84.) Iranin ydinohjelma muodostaa sotilaallisen uhan: Eurooppa-neuvoston mukaan ei ”ole hyväksyttävissä, että Iran hankkisi sotilaallisia ydinvoimavaroja --- sen on keskeytettävä --- toiminta palauttaakseen luottamuksen siihen, että sen ydinohjelma on pelkästään rauhanomainen.” (Emt., 82.) Eurooppa-neuvosto korostaa ongelman ratkaisussa IAEA:n kanssa tehtävää yhteistyötä, sopimusten

ratifiointia, neuvotteluratkaisua ja on myös valmis YK:n turvallisuusneuvoston hyväksymien lisätoimenpiteiden mukaisiin toimiin. Kansainvälinen konsensus toimista on oltava: EU ei pidä Iranin uhkaa niin huomattavana, että se lähtisi uhkaamaan voimakeinoilla. (Emt.,82-86.) EU puhuu feminiinisistä ominaisuuksista, kuten sovitteluratkaisusta, yhteistyöstä ja rauhanomaisesta ratkaisusta maskuliinisen ydinaseohjelman kohdalla. Maskuliinisesti sanottu diskurssi sisältää perinteisesti feminiiniseksi nähtyä, mikä viittaa maskuliinisten diskurssien moninaisuuteen ja muutokseen: on mahdollista omaksua feminiiniseksi nähtäviä asioita maskuliiniseen diskurssiin menettämättä sitä uskottavuutta minkä maskuliininen diskurssi maskuliinisissa instituutioissa tuo. Tällaiset feminiinisen omaksumiset maskuliiniseksi voi nähdä positiivisena sen kannalta, että arvostusten muuttuessa voi mahdollistua myös useammanlaisen ratkaisun näkeminen hyväksyttävänä. Neuvottelun nouseminen voimakeinojen uskottavaksi vaihtoehdoksi on osa rationaalisen ulkopoliittisen toiminnan näkemistä moninaisemmin. Jos unionin diskursseilla on vaikutusta laajemmin ulkopoliittiseen diskurssiin, on rationaalisuuden monilla näkemyksillä merkittävää vaikutusta.

Eurooppa-neuvosto tuo konflikteihin ja turvallisuuteen liittyen esiin lasten tilanteet. Etenkin ”aseellisista selkkauksista kärsimään joutuneiden lasten oikeuksien edistäminen ja suojeleminen on EU:n ulkoisen toiminnan painopisteitä.” (11018/08, 77.) Olen ottanut aiemmin esiin, kuinka ilmaisu ulkoinen toiminta ei tuo asiaa pysyvästi ulkopoliitiikan agendalle. Eurooppa-neuvosto puhuu lasten oikeuksista strategisen tehokkaalla tavalla: se

kehottaa komissiota ja jäsenvaltioita huolehtimaan edelleen ihmisoikeus-, turvallisuus- ja kehityspolitiikkojen ja -ohjelmien johdonmukaisuudesta, täydentävyydestä ja koordinoinnista, jotta aseellisten selkkausten lapsiin kohdistuviin lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin vaikutuksiin pystyttäisiin puuttumaan tehokkaalla, kestäväällä ja kokonaisvaltaisella tavalla. (Ibid.)

Tavoite ja toivottu tila ilmaistaan ulkopoliittisessa diskurssissa siinä käytettävän kielen mukaan: vaikka huomio on lapsissa, joiden tarpeet ovat inhimilliset, ei diskurssissa näy lasta ja lapsen ääntä, vaan asia ilmaistaan ulkopoliitiikan tehokkuutta ja järjestelmällisyyttä painottavalla maskuliinisella kielellä. Vaikka tavoitteeksi dekonstruoituu lapsen etu, ilmentää kieli vaikeutta asettua sosiaaliselle tasolle ja hoiva tulee ilmaistuksi maskuliinisena strategisena tavoitteena.

Ihmistä puhuminen konfliktidiskurssissa on hankalaa, abstraktit seikat tai turvallisuuteen liittyvät on helpompi tuoda julki ja sanoa tarkasti. Naisten ja miesten tasa-arvon tulisi olla yksi keskeisistä ihmisoikeuksista. Afganistanin kohdalla EU käsittelee hallituksen ja hallinnon vastuullisuutta ja

erilaisten strategioiden toimeenpanemista (korruptioon puuttuminen, kehitysstrategia, huumausaineiden valvontastrategia). Neuvosto ottaa esiin myös tasa-arvon kehityksen: ”--- ihmisoikeuksien, kuten tiedostusvälineiden vapauden sekä miesten ja naisten tasa-arvon, kunnioittamisen edistäminen on Afganistanin hallituksen perusvastuu.” (9868/08, 28; 9.) Naisten ja miesten tasa-arvosta ei mainita muuta: naisten ihmisoikeudet olivat olemattomat Taleban-hallinnon aikana, ja muutos vaatisi huomattavasti enemmän, kuin hallituksen tuen ”asiaan liittyvien instituutioidensa toiminnalle---”. (Ibid.) Vaikuttaako sukupuolen valtavirtaistaminen niin, että tasa-arvokysymys otetaan esiin ja nähdään se sitten huomioituna? Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on vaikeaa jo EU:ssa – pelkkä toive instituutioiden toiminnasta jättää tasa-arvon edistämisen vähäiseksi.

EU pystyy puhumaan muiden alojen kehityksestä huomattavasti perusteellisemmin: esimerkiksi poliisialan uudistukseen Afganistanissa kiinnitetään runsaasti huomiota EU:n poliisioperaation, EUPOL Afganistanin, kautta. Operaatiossa ”perusteellinen valmistelu, oikea-aikainen suunnittelu, odotettua aikaisemmin saavutettu täysi toimintavalmius ja hyvin pätevän henkilöstön jatkuva osallistuminen” ovat ratkaisevia. (Emt., 28, 12-13.) Kielessä korostuu sotilaallinen järjestelmällisyys: poliisioperaatio nähdään konkreettisena, strategisena toimintana. Ymmärrys tasa-arvosta tätä taustaa vasten näyttää heikolta ja viittaa jopa ihmisoikeuksiin individualistisina. Unionin diskurssista dekonstruoituu jälleen kerran yksityisen ja julkisen dikotomian problemaattisuus. Julkisia instituutioita voidaan tukea ja luoda niitä koskien politiikkaa, mutta henkilötaso – tasa-arvo - jää epämääräiseksi, eikä siihen osata ottaa lähestymistapaa. Tasa-arvo dekonstruoituu jossain määrin yksityisasiana, ihmisten väliseen kanssakäymiseen kuuluvana, johon ei ulkopoliittisen diskurssin puitteissa osata puuttua. Postmodernin feminismin kautta voidaan tarkastella politiikan toteutumista arjessa korkeiden tasojen ohella, sekä maskuliinisen ja feminiinisen käsitysten vaikutusta jokapäiväiseen elämään. (Penttinen 2004, 30-31.) Toisin päin katsottuna voidaan tarkastella arkipäiväisyyden näkymistä politiikan korkealla tasolla ja tehdä poliittinen kysymys tasa-arvon näkemisestä ja huomioimisesta.

Vaikka tasa-arvosta kovin perusteellisesti puhuminen ei luonnu ulkopoliittisessa diskurssissa, neuvosto kuitenkin ottaa sukupuolen esiin Eurooppa-neuvostosta poiketen. Tämä on yksi keskeisiä eroja diskursseissa. Ongelmallista rauhan ja konfliktien diskurssissa on tietynlaisten toimijuuksien lausuminen sukupuolille.

Neuvosto on edelleen hyvin huolissaan jatkuvista siviileihin, rauhanturvaajiin ja avustustyöntekijöihin kohdistuvista väkivaltaisuuksista sekä merkeistä siitä, että sukupuoleen perustuvan väkivaltaisuuksien ja seksuaalirikosten määrä on edelleen hyvin korkea. Niitä, jotka tekevät tällaisia rikoksia ja rikkovat ihmisoikeuksia ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta, ei voida jättää rankaisematta. Neuvosto palauttaa mieleen YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325(2000), joka koskee naisia, rauhaa ja turvallisuutta. (10726/08, 10.)

Sukupuoleen perustuva väkivalta voidaan dekonstruoida naisiin kohdistuvaksi, esimerkiksi viittauksessa päätöslauselmaan naisia koskien. Seksuaalirikokset yhdistetään useammin naisiin kuin miehiin kohdistuvina, ja EU myös näkee sukupuolen käsitteenä enemmän naiseen kuin mieheen viittavana. (Pető – Manners 2006, 104.) Naisia tulee suojella (miesten) väkivallalta. Rankaisun toimittaa joku siihen kykenevä taho: EU tai muut, jotka suojelevat ja puolustavat ihmisoikeuksia. Abstraktit ihmiset – siviilit, rauhanturvaajat ja avustustyöntekijät – sisältävät myös oletuksia sukupuolesta. Siviilit käsitetään helposti naisina, lapsina ja vanhuksina (lapset ja vanukset sukupuolettomina olentoina): siviili assosioituu feminiiniseen suojeltavaan ja heikkoon, jota tulee turvata. (Esim. 9868/08, 17;4; 16616/07, 89.) Rauhanturvaajat yhdistyvät toimijaan, eli maskuliiniseen. Myös avustustyöntekijä viittaa toimijuuteen, sillä avustustyöntekijällä on roolinsa konfliktissa.

Tällainen positiointi, jossa toimijuus yhdistyy käsityksiin maskuliinisesta ja feminiinisestä, on ongelmallista niin miehen kuin naisen kannalta. Naiselle annetaan sukupuolena uhrin paikka - toisaalta estetään miehiltä sukupuoleen perustuvat ongelmat miehen jäädessä abstraktiksi ihmisen hahmoksi. Postmodernin feminismin kannalta on ongelmallista nähdä naiset uhreina, tai yleensä antaa sukupuolistunut identiteetti ryhmälle. Subjektia ei voi kiteyttää johonkin olemukseen: tällaiset kategoriat tulee dekonstruoida muuttuvien identiteettien mahdollistamiseksi. (Hooper 1998, 29-30; Zalewski 2000, 22-26; myös Enloe 1989; ja Carpenter 2006.) Diskurssissa moninaisten toimijuuksien mahdollistaminen edellyttää myös toiminnan tason ja kategorian muuttamista. Tähän liittyen voidaan miettiä, mihin suojeluun kiinnitetään huomiota? Suojeltaviksi nähdyt saattavat muodostaa jo moninaisia suojelijoiden ja suojeltavien tasoja. Rauhanturvaajissa on naisia mukana – onko rauhanturvaajien liittyminen sotilaallisiin instituutioihin lähtökohtaisesti rauhanturvaajia maskulinisoiva, ominaisuuksien ja käytäntöjen osalta?

Unionin rauhan ja konfliktin diskurssi on nähtävissä niin feminiinisiä kuin maskuliinisia ominaisuuksia sisältävänä, mutta sanottuna maskuliinisesti. Diskurssit ovat keskenään ristiriitaisia, kun ristiriidalla käsitetään feminiinisestä (hoiva) puhuminen maskuliiniseksi assosioituvalla kielellä

(strateginen kieli) tai toisinpäin. Sukupuoli tulee esiin diskurssissa, mutta valtavirtaistaminen tekee naisesta ulkopoliittikan sukupuolen jättäen miehen näkymättömäksi. Diskurssissa tulee esiin suojelija–suojeltava -dikotomia: ensinnäkin lasten kohdalla abstrakti diskurssi keskittyy lasten tilanteen turvaamiseen, toisena naisia täytyy suojella konfliktitilanteissa. (Elshtain 1995.) Mies jättäytyy suojeltavan ulkopuolelle abstraktiksi ihmiseksi, toimijaksi – kuka suojelee miestä? Unionin diskurssin identiteetti-positioiden ongelmallisuus korostuu siinä, ettei sukupuolen vastaista toimintaa näy diskurssissa.

EU:n rauhan ja konfliktien diskurssin painotus on perinteisellä sota–rauha -dikotomialla feminiinisessä rauhan puolessa: tämä kuitenkin sanotaan maskuliiniseksi. Maskuliinisuuteen viittaavat diskurssin merkittävät säännöt, kuten abstraktius, sekä EU:n asettaminen hierarkkisesti ylempään asemaan paremmin tietävänä siitä, kuinka 'tilanteet' ratkaistaan, tai kuinka tulee toimia.

5.3. DEMOKRATIADISKURSSI

Euroopan unionin historia ja olemassaolon oikeutus perustuvat rauhalle, demokratialle ja yhteismarkkinoille. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä niihin usein teksteissä yhdistyvät ihmisoikeudet ja perusvapaudet ovat keskeinen osa ulkopoliittista diskurssia.

Valtioiden kannustaminen vapaiden ja rehellisten vaalien järjestämiseen ja olojen vakautuminen sen kautta tulevat esiin unionin puheissa. Demokratian merkitys tulee esiin ihmisoikeuksien ja kehitysyhteistyön yhteydessä, mutta se on myös sellaisenaan merkittävä osa ulkopoliittista diskurssia. Demokratia nähdään neuvostossa samoin kuin Eurooppa-neuvostossa: se on tavoiteltava tila, johon tulisi kannustaa maita pyrkimään. Demokratiasta ja vaaleista on dekonstruoitavissa näkemys, millaisia niiden tulee olla: vapaat, rehelliset, rauhanomaiset, sekä alueellisten normien mukaiset. Vaaliprosessiin tulee pystyä osallistumaan ilman väkivallan uhkaa ja häirintää – tulos on mielellään myös unionille myönteinen.

Demokratia liittyy Eurooppa-neuvoston puheissa moniin muihin keskeisiksi nostamiini diskursseihin, muun muassa konflikteihin, kumppanuuksiin sekä kehitystavoitteisiin. EU–Afrikka -huippukokouksessa demokraattinen hallintotapa ja ihmisoikeudet ovat yksi kahdeksasta kumppanuuden alueesta. (16616/07, 64.) Keskustelussa EU:n toimista epävakaisissa tilanteissa Eurooppa-neuvosto korostaa ”demokraattista hallintotapaa, oikeusvaltioperiaatteen soveltamista, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemista” yhteiskunnallisessa kehityksessä. (Emt., 76.)

Demokratia on luonnollinen, vaihtoehdoton: diskursseissa nimenomaan demokratia on yhteiskuntaa edistävä voima, johon muut tekijät nojaavat. Demokratiadiskurssissa keskitytään kuitenkin institutionaalisiin seikkoihin, ja monet näisiin kohdistuvat, demokratiadiskurssissa olevat ongelmat jäävät huomaamatta. (Vrt. Caprioli 2004, 415-417.)

Demokratiaa perustellaan sen rationaalisuudella: olot rauhoittuvat, vakaus ja vauraus kasvavat ja se on unionin kanssa tehtävän yhteistyön edellytys, ainakin diskursseissa. Demokratiadiskurssista voidaan dekonstruoida demokraattinen–epädemokraattinen ja hallitsematon–järjestys -dikotomiat, itse demokratiaa kyseenalaistamatta. Oletukset ja näkemykset demokratiasta jäävät koskemattomiksi. Demokratia nähdään yleisesti kehitykselle hyvänä, ja etenkin tasa-arvon kehitykselle: jälkimmäistä perustelua ei tuoda esiin ulkopoliittikan diskurssissa. Demokratiadiskurssi rajoittuu pitkälti julkisiin, instituutioita ja valtiojärjestelmää koskeviin asioihin. Demokratian edellytykset ja vaikuttavuus matalalla tasolla jäävät hiljaisuudeksi tässä diskurssissa.

EU edistää demokratiaa erilaisilla toimilla, joista vakautus- ja assosiaatiosopimus on keskeinen väline Länsi-Balkanilla. (10725/08, 10.) Neuvoston toukokuun istunnon tärkeimpiin tuloksiin kuului Serbian parlamenttivaalit ja ”eurooppalaista aatetta ajavien voimien” saama vahva tuki vaaleissa. Neuvosto esitti toiveen Eurooppa-myönteisestä hallituksesta, joka jatkaisi vakautus- ja assosiaatiosopimukseen osallistumista sekä tietä kohti liittymistä EU:hun. (9868/08,2.) Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian vaalien kohdalla neuvosto toivoi maan uuden hallituksen ja parlamentin tekevän uudistuksia ja kehotti ”kaikkia poliittisia puolueita edistämään rakentavaa ja osallistavaa vuoropuhelua ja osallistumaan siihen sekä panemaan täytäntöön neuvoston liittymiskumppanuuden puitteissa määrittämät painopisteet.” (10726/08, 6.) EU:n johdolla, neuvoilla ja sopimuksen täytäntöönpanolla on merkittäviä vaikutuksia maiden demokratia-prosessiin. EU sanoo itsensä esimerkilliseksi demokratiaksi, unionin näkemys itsestään on dekonstruoitavissa kypsempänä ja voimakkaampana demokratiana, kuin esimerkiksi Länsi-Balkanin maat. (Vrt. Brooten 2005, 136.)

Demokratia, oikeusvaltioperiaate ja hallinnon kehittäminen ovat olennaisia Kosovon tilanteen ja koko Länsi-Balkanin vakauttamisessa. Kosovon aseman ratkaisu nähdään joulukuun huippukokouksessa tärkeänä, ja ”ratkaisun olisi turvattava demokraattinen, monikansallinen Kosovo, joka on sitoutunut oikeusvaltion periaatteeseen sekä vähemmistöjen ja kulttuuri- ja uskonnollisen perinnön suojelemiseen.” (16616/07, 68.) EU on valmis toimimaan suunnannäyttäjänä sekä tukemaan ”taloudellista ja poliittista kehitystä antaen selkeän Eurooppa-

perspektiivin, koko aluetta koskevan Eurooppa-perspektiivin mukaisesti.” (Emt., 70.) Tekstistä nousee näkemys siitä, miten Eurooppaan lähentyminen tai unionin jäsenyys on Eurooppa-neuvoston näkökulmastaärkevin, rationaalisin ja kestävin tapa vakauttaa Balkanin tilanne. ”---Länsi-Balkanin maiden tulevaisuuden olevan Euroopan unionissa---”. (Emt., 71.) EU sanoo itselleen Länsi-Balkanin kohdalla maskuliinisen hallitsevan ja suojelijan aseman: EU on tila, jota tavoitella. Unionilla on valtaa Länsi-Balkanin maita kohtaan, ja diskurssista on dekonstruoitavissa yksipuolisuus sekä vallan hierarkia.

EU näkee vapaat ja rehelliset vaalit sekä demokratian välttämättöminä valtioiden vakaudelle. Demokratiassa kyse on kansanvallasta, kansan vapaudesta valita johtajansa. Demokraattisuutta korostavalla unionilla on myös sananvapautensa toivoa maille tiettyä valittua hallintoa. Serbiaan toivottiin kevään vaaleissa avoimesti EU:n taholta länsimielistä hallitusta, joka tekisi ’oikeat’ linjaukset eurooppalaistumisesta. (9868/08, 16.) EU:lle myötämieliset hallitukset voi dekonstruoida teksteistä demokraattisina, rationaalisin toimijoina muiden ollessa valtion edun kannalta huonoja vaihtoehtoja. Esimerkiksi Zimbabwen kohdalla EU tukee suoraan demokraattisten vaalien keinoin tapahtuvaa muutosta. Presidentti Mugaben hallinnon jatkuessa, vaikka vapaiden ja rehellisten vaalien seurauksena, EU ei ole valmis tekemään yhteistyötä sen kanssa. Neuvosto painottaa, ”että tulevan toisen kierroksen tulokset vastaavat Zimbabwen kansan vapaata ja demokraattista tahtoa.” (Emt., 14;2.) Kansan tahdon ilmaisun ja sen noudattamisen ”ansioista poliittinen vakaus on mahdollista saavuttaa.” (Emt., 14;3.) Muutos vallassa on dekonstruoitavissa unionin näkökulmasta rationaalisenä toimintana, sillä EU on valmis tukemaan ”demokraattista, legitiimiä ja uudistusmielistä hallitusta Zimbabwessa ja aloittamaan uudelleen yhteistyön sen kanssa.” (11018/08, 72.)

EU:n usko demokratiaan ja demokraattisiin instituutioihin vakauttavina tekijöinä on vankka. Somalian kohdalla, jota pidetään epäonnistuneena valtiona, kehoitetaan osapuolia rakentamaan vuoropuheluun perustuslain muotoilemiseksi, josta pidetyn kansanäänestyksen jälkeen voidaan pitää vaalit. (9868/08, 11;2.) Sudanissa neuvosto näkee ”kokonaisvaltaisen rauhansuunnitelman ja väliaikaisen kansallisen perustuslain olevan perustana demokratiaan siirtymiselle, koko Sudanin rauhalle ja vakaudelle sekä sille, että yhtenäisyys koetaan tavoittelemisen arvoiseksi.” (10726/08, 9;3.) Irakissa sopimus maakuntavaaleista nähdään askeleena kohti kansallista sovintoa. (9868/08, 21;6.) Afganistanin demokratiaprosessissa vuoden 2009 presidentinvaalit ja vuoden 2010 parlamenttivaalit ovat olennaisia, niiden lisäksi neuvosto korostaa ”hyvin määritellyn, afgaanien

johtaman poliittisen ulottuvuuden tärkeyttä.” (Emt., 28;10.) Alussa mainitsemani demokratiadiskurssin tasot tulevat tässä esiin. Institutionaalisuuden vahvuus ilmenee siinä, kuinka demokratiadiskurssissa huolehditaan instituutioiden kelvollisuudesta – vaaleista, perustuslaista, sopimuksista – mutta demokratian edellytyksiin, kuten lukutaitoon tai tietoon vaikutusmahdollisuuksista, ei kiinnitetä huomiota.

Sen lisäksi, että EU vahvistaa omaa demokraattista identiteettiään ulkopoliittikan diskursseissa, se myös positioi muita. Serbia vaalien toivotun tuloksen seurauksena pääsee hyväksytyyn maan positioon (9868/08, 16): diktatorinen Zimbabwe, joka ei kunnioita samoja arvoja kuin EU toiminnassaan, on hyljeksitty (11018/08, 72). Näiden kautta EU luo kuvaa itsestään rationaalisena ja demokraattisena toimijana. Demokratiadiskurssissa esiintyy julkisen ja yksityisen jako käsityksessä demokratiasta, sen vahvistamisesta. Hiljaisuuden diskurssiksi voidaan dekonstruoida demokratian avaintekijät, ne joiden tulisi olla luomassa kansanvaltaa, ihmiset. Yksityisen piiriin jäävät demokratian haasteet, kuten tieto demokratiasta, omista oikeuksista ja mahdollisuuksista. Demokratiaa ei voi tuoda, sanotaan – unionissa huomio on kuitenkin viemisessä, omassa osaamisessa, instituutioissa, ihmisiä ylemmällä tasolla. Demokratian yhteydessä puhuttavat ihmisoikeudet ilmenevät myös ongelmattomina. Diskurssi demokratiasta sisältää maskuliinisia ominaisuuksia: demokratia on rationaalinen vaihtoehto valtion kehityksen, vakauden, voimakkuuden ja vaurauden kannalta.

Hiljaisuus sukupuolesta demokratian kohdalla osoittaa ulkopoliittikan hegemonisen maskuliinisuuden diskursseihin, joissa sukupuoli (nainen?) jää merkityksettömäksi. Naisten äänioikeus ja oikeus asettua ehdolle eivät ole itsestäänselvyyksiä kaikkialla. Koska naisten osuus kaikista maailman kansanedustajista oli keskimäärin vain noin 17 prosenttia heinäkuussa 2007 (Sukupuolten tasa-arvo Euroopan parlamentissa), voisi demokratian nähdä sukupuolistuneena kysymyksenä. Demokratia näyttäytyy unionin diskurssissa sukupuolettomana, sukupuolineutraalina kaikkien asemaa parantavana. Sukupuolen tarkastelu demokratiadiskurssin kohdalla tuntuu keinotekoiselta ja jopa tarpeettomalta – demokratiahan on kuitenkin oikeusvaltioperiaatteeseen ja ihmisoikeuksiin liittyvä, joten sukupuolten tasa-arvon luulisi olevan hyvällä tolalla. Tämä viittaa maskuliiniseen hegemoniseen diskurssiin, jonka ongelmallistaminen on alku dekonstruktioille.

5.4. KEHITYSYHTEISTYÖN DISKURSSI

EU on suurin kehitysavun antaja maailmassa, ja tämän aseman se haluaa myös säilyttää. (11018/08, 58.) Kehitysyhteistyön diskurssissa vuosituhannen kehitystavoitteiden saavuttaminen on keskeisessä asemassa. Kehitysyhteistyötä ja humanitaarista apua koskeva diskurssi on tavoitekeskeistä ja tehokkuutta painottavaa. Neuvosto ja Eurooppa-neuvosto lausuvat kehitystavoitteista lähes identtisesti:

Ottaen huomioon joillakin alueilla tapahtuneen kehityksen neuvosto katsoi, että kaikki vuosituhannen kehitystavoitteet voidaan vielä saavuttaa kaikilla maailman alueilla edellyttäen, että niiden toteuttamiseksi jäljellä olevien seitsemän vuoden aikana toteutetaan keskitettyjä toimia välittömästi ja kestävästi. Samalla se toi kuitenkin ilmi huolensa tavoitteiden toteutumisen hitaudesta monissa maissa ja monilla alueilla, erityisesti Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. (9868/08, 46.)

Ottaen huomioon joissakin maissa ja joillakin alueilla tapahtuneen kehityksen Eurooppa-neuvosto on vakuuttunut siitä, että kaikki vuosituhannen kehitystavoitteet voidaan vielä saavuttaa kaikilla maailman alueilla edellyttäen, että vuoteen 2015 saakka toteutetaan keskitettyjä toimia välittömästi ja kestävästi. Se on kuitenkin vakavasti huolissaan monissa maissa ja monilla alueilla, etenkin Saharan eteläpuolisessa Afrikassa vallitsevasta suuntauksesta vuosituhannen kehitystavoitteiden toteutumisen kannalta. (11018/08, 57.)

Edellä olevista lainauksista on nähtävissä unionin päämääräksi saavuttaa tavoitteet. Tekstistä dekonstruoituu useita dikotomioita, jotka kuvaavat unionin itselleen antamaa identiteettiä. Ensinnäkin EU asettuu järjestykseksi, järjestelmälliseksi tavoitteiden toteutuksessa hallitsematonta ja epäjärjestelmällistä vastaan. Se on myös nopea, tehokas ja aktiivinen, mitä vastoin kehitystavoitteiden kohdemaat näyttäytyvät passiivisena ja tehottomana. Unionin arvostamia ominaisuuksia ovat julkinen ja keskitetty sekä kansainvälinen yksityistä, hajaantunutta paikallisuutta vastaan.

Vuosituhattavoitteiden saavuttaminen on sekä Eurooppa-neuvoston että neuvoston keskeinen tavoite. Vuosituhattavoitteet sisältävät köyhyyden ja nälänhädän poistamisen, peruskoulutuksen takaamisen kaikille, sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen ja naisten vaikutusvallan lisäämisen, lapsikuolleisuuden vähentämisen, äitien terveydentilan parantamisen, HI-viruksen/aidsin, malarian ja muiden tautien torjumisen, ympäristön kestävä kehityksen varmistamisen ja kehitykseen tähtäävän globaalin kumppanuuden kehittämisen. (9868/08, 46.) Vuosituhattavoitteissa sukupuoli huomioidaan ja esimerkiksi naisten vaikutusvallan lisääminen on

perusteltu tavoite. Vaikutusvallan lisäämisen tulisi valtavirtaistamisen periaatteiden mukaan tapahtua myös korkealla – ulkopoliittisella – tasolla, mutta ulkopoliitiikan diskursseissa se ei näy.

Kehitysyhteistyödiskurssin perustavanlaatuisen ongelman feministisen tutkimuksen näkökulmasta on, etteivät merkittävät yksityiseen kuuluvat asiat, kuten äitiys, ole osa ulkopoliittista diskurssia ja tule näin ollen kansainvälisen huomion kohteeksi. Ongelmallinen on myös käsitys sukupuolesta naisena, joka tulee esiin naisiin viittaavissa kysymyksissä sekä tasa-arvossa naisten tasa-arvon kehittämisenä miehiin nähden. Näin tavoitteet jakautuvat sukupuolineutraaleina näyttäytyviin ja sukupuolta koskeviin tavoitteisiin – naiset ja ihmiset eriytetään? (Vrt. Richey 2001, 186-189.) Kuitenkin sukupuolineutraaleilta näyttävät, kuten tautien leviäminen tai peruskoulutus, sisältävät sukupuolistuneita kysymyksiä ja ongelmia. Mies jää myös sukupuolena varjoon nimenomaan sukupuolta koskevien kysymysten viitatessa naisiin.

Julkisen ja yksityisen dikotomia dekonstruoituu kehitysyhteistyön diskurssista ihmisten kärsimysten jäädessä teknisen ja strategisen diskurssin varjoon. Ulkopoliittinen diskurssi keskittyy omaan tasoonsa ja intresseihinsä, ulkopoliittikan ulkopuolelle jäävät tavallisten ihmisten kokemukset. Kuitenkin unionin ulkopoliittisilla päätöksillä on nimenomaan tavallisiin ihmisiin paljon vaikutusta. (Vrt. Cohn 1996, myös 2006; Enloe 1989.) Eurooppa-neuvosto käyttää termiä *kehityshaasteet*, joita aiheuttavat muun muassa ilmastonmuutos ja korkeat elintarvikehinnat. Käytännössä molemmat aiheuttavat nälänhätää, sairauksia ja kuolemaa. Kehityshaasteisiin vastataan ilmastonmuutoksen osalta auttamalla ”köyhimpiä kehitysmaita etenemään kohti kestävästä talouskasvusta ja sopeutumaan ilmastonmuutokseen---”. (11018/08, 64.) Kehityshaasteisiin vastataan rahalla: uusilla rahoituslähteillä ilmastonmuutokseen vastaamiseksi (ibid.) ja kehitysavun nostamisella 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta. (Emt., 59.) Eurooppa-neuvoston abstraktissa ja teknisessä diskurssissa taloudellinen kehitys ja taloudellinen tuki nähdään vastauksena ’haasteeseen’. Tällä tasolla puhuminen on dekonstruoitavissa maskuliiniseksi kieleksi, joka operoi maskuliinisella kentällä. Tämä jättää toiminnan sukupuolistuneeksi ja kehityshaasteisiin vastaaminen sukupuolinäkökulmat huomioiden hankaloituu.

Kehitysyhteistyön voisi nähdä olevan feminiinistä ulkopoliittikan tekoa, pehmeämpää ulkopoliittikkaa, mutta se jo itsessään sisältää näkemyksen kehitysavun antajasta ja saajasta, eli muutosta tarvitsevasta kohteesta. (Richey 2001, 178.) EU:n diskursseissa kehitysyhteistyö sanotaan kovin maskuliinisesti: ”EU --- tekee kaiken tarvittavan kunnianhimoisen ja toimintakeskeisen

panoksen antamiseksi---” (11018/08, 58), ”EU parantaa edelleen kehityspolitiikan johdonmukaisuutta---”, (emt., 61), ”esitetään EU:n päättäväinen yhteinen vastaus maailmanlaajuiseen kehityshaasteeseen.” (Emt., 59) Poliitiikan tehostamisen lisäksi (emt., 57) unioni haluaa toteuttaa ”radikaaleja uudistuksia avun tuloksellisuuden parantamiseksi ---”. Kehitysyhteistyödiskurssi tähtää kehitysyhteistyön menestymiseen: konkreettiset ihmiset, köyhät, jäävät hiljaisuuden diskursseihin, vaikka ihmisten olojen paraneminen ja köyhyyden väheneminen on vuosituhattavoitteiden onnistumista. Kehitysyhteistyössä toimii lukuisia järjestöjä ihmisten parissa, pienten mutta yksilön tasolla merkittävien asioiden kanssa. Näiden merkittävyys jää hiljaisuuteen ulkopoliittisessa diskurssissa, jossa tehokkuus ja institutionaalisuus ovat vahvoilla. Vaikka kehitysapuun liittyviä asioita voisi yhdistää ’pehmeän feminiiniseen toimintaan’, on EU:n diskurssi maskuliinista tehokkuuden ja hyödyllisyyksien painotuksineen. Kehitysavun diskurssissa rationaalisuus avun antamisessa ja abstraktit puheet toistuvat.

Eurooppa-neuvoston diskurssissa unionin tieto näyttäytyy oikeana, unionin neuvoja kannattaa kuunnella menestyäkseen vuosituhattavoitteissa.

EU ehdottaa kehityskumppaneilleen osallistumista tähän toimintaohjelmaan, jossa määritellään köyhiä hyödyttävän talouskasvun kehittämiseen liittyvät erityiset välitavoitteet ja toimet aikatauluineen - - -. Nämä auttavat varmistamaan, että vuosituhannen kehitystavoitteet saavutetaan vuoteen 2015 mennessä. (11018/08, 63.)

Kehitysyhteistyötä ja humanitaarista apua ohjaavat erilaiset konsensukset, päätelmät tai sopimukset ja näihin liittyvät toimintaohjelmat tai -suunnitelmat. (16616/07, 76, 78; 11018/08, 59–64.) Toiminta on institutionalisoitua, korkealla tasolla liikkuvaa. Eurooppa-neuvoston päätelmistä maskuliinisuus dekonstruoituu tarkastelemalla maskuliinisuus-feminiinisyys – dikotomioita: järjestys, vahva, aktiivinen ja harkitsevuus yhdistyvät maskuliinisuuteen, anarkia, heikko, passiivinen ja impulsiivisuus puolestaan feminiiniseen. Vaikka kehitysyhteistyön toimintana voisi nähdä pikemminkin ulkopoliitiikan pehmeänä alana, yllätti ’tehokas ja strateginen’ diskurssi maskuliinisuudella.

Lasten oikeudet tulevat esiin vuosituhattavoitteiden saavuttamisessa: ”--- lasten hyvinvointi ja kehitys vaikuttavat suoraan vuosituhattavoitteiden saavuttamisen edistymiseen.” (9868/08, 43.) Tehokkuus ja nopeus ovat avainasemassa lasten perustarpeiden tyydyttämiseksi hätätilanteissa, samalla on myös luotava edellytyksiä pitkäjänteiselle kehityspolitiikalle. (Ibid.) Eri politiikkojen välillä tulee olla johdonmukaisuutta, täydentävyyttä ja koordinoitua – lapsia koskevat politiikat

tulisi myös valtavirtaistaa läpi EU:n. Valtavirtaistamisesta puhutaan niin erityisesti lapsia koskien kuin myös sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta lapsiin liittyen:

Tyttöjen ja poikien erilaisten tarpeiden ja tyttölasten erityisen haavoittuvuuden johdosta sukupuolten tasa-arvo olisi valtavirtaistettava kaikkiin lapsia koskeviin EU:n ulkoisiin toimiin. Toimien tulisi kohdistua seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin EU:n vahvistettujen kantojen muodossa, ja niiden yhteydessä olisi torjuttava myös vahingollisia perinteitä ja tapoja, kuten varhaisia ja/tai pakkoavioliittoja sekä naisten sukuelinten silpomista ja leikkaamista. (Asiakirja 9497/08, 10;23.)

Due to the different needs of girls and boys, and the particular vulnerability of the girl child, gender equality should be mainstreamed throughout EU external actions on children. Actions should focus on sexual and reproductive health and rights, within the context of established EU positions, including to combat harmful traditional and customary practices, such as preventing early and/or forced marriages and female genital mutilation and cutting.

Sukupuolen valtavirtaistaminen on tärkeää myös lasten kohdalla, sillä tyttöjä ja poikia kohtaavat yhtä lailla sukupuolistuneet ongelmat kuin naisia ja miehiä. Kuitenkin *ulkoisiin toimiin* valtavirtaistaminen jättää asian ulkopolitiikan keskiön ulkopuolelle. Asiakirjan lainauksessa otetaan tyttöjen kohdalla esiin vaara seksuaalisesta väkivallasta ja raiskauksista konfliktialueilla tai pakolaisleireillä. Tyttöjä sanotaan erityisen haavoittuviksi, mikä luo epärealistista kuvaa poikalapsista jotenkin vahvempina, vähemmän haavoittuvina, helpommin pärjäävinä. Sukupuolen käsitteen ongelma tulee tässä poikien kohtaamiin sukupuoleen perustuvien ongelmiin ja vaaroihin suhtautumisessa. ”Päätelmissä puututaan myös haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiryhmiin liittyviin kysymyksiin, tyttöjen ja poikien erityisoikeuksiin ja -tarpeisiin sekä niihin väkivallan ja hyväksikäytön muotoihin, joille lapset saattavat altistua.” (9868/08, 43.) Miehiä ja poikia kohtaavat konfliktialueilla sukupuoleen kohdistuvat suuret ongelmat, kuten sukupuoleen perustuvat joukkomurhat, pakkotyö ja seksuaalinen väkivalta. (Carpenter 2006, 84.) Näen poikien ja miesten ongelmien jäävän hiljennetyksi sukupuolen vuoksi: maskuliiniseen ei yhdistetä heikkoutta ja vaaroja niin yleisesti, kuin feminiiniseen.

Unionin kehitysyhteistyön diskurssi on maskuliinista, myös huomioidessaan sukupuolen. Sukupuoli käsitetään naiseen viittaavana ja sukupuolistuneet ongelmat nähdään feminiinisinä ongelmina. Diskurssi sisältää hierarkian unionin ja kehitysmaiden välillä niin talouden kuin tiedon kannalta siitä, mikä on maille hyväksi ja miten vuosituhattavoitteita edistetään. Unionissa vuosituhattavoitteiden kohdalla keskitytään julkiseen, institutionaaliseen ja tekniseen puoleen kuten tavoitteiden edistämisen nopeuttamiseen, rahoituksen lisäämiseen ja kauppaa koskevan strategian täytäntöönpanoon. Diskurssi rakentuu maskuliinisille olettamuksille maailmasta ja rationaalisen

toiminnan tasosta. Diskurssi on 'luonnollista' ulkopoliittista diskurssia: kehitysavun diskurssi käsittelee unionia ja sen suhteita kolmansiin maihin ulkopoliittikan kohteiden, ihmisten, jäädessä hiljaisuuteen.

5.5. IHMISOIKEUSDISKURSSI

Ihmisoikeudet otetaan usein esiin Eurooppa-neuvoston ja neuvoston dokumenteissa. Ihmisoikeuksia korostetaan epävakaisissa oloissa ja konfliktien yhteydessä, (esim. 10726/08, 13;6; 9868/08, 11;1, 20;1) sekä oikeusvaltioperiaatteen ja demokratian yhteydessä. (Esim. 16616/07, 64, 76; 10726/08, 12;3.) EU:n ihmisoikeuspolitiikassa kuolemanrangaistuksen poistaminen on yksi keskeisiä teemoja, samoin lasten oikeudet.

Ihmisoikeudet ovat feministisen teorian näkökulmasta mielenkiintoinen tutkimuskohde. Esimerkiksi YK on kehittänyt ihmisoikeuksien lisäksi naisten oikeuksia. Tämä jako ihmisoikeuksiin ja erityisiin naisten oikeuksiin voidaan nähdä sekä hyvänä että huonona: toisaalta naisten ongelmiin voidaan puuttua tarkemmin naisten oikeuksien tunnustamisella, toisaalta se tarkoittaa, että ihmisoikeudet ovat lähtökohtaisesti naisten osalta puutteellisia. Naisten oikeuksista puhuminen on ongelmallista etenkin postmodernin feministisen lähtökohdan puitteissa: se sisältää oletuksen naisista ryhmänä, eikä huomioi sosiaalisten ja kulttuuristen normien vaikutusta. (Vrt. Guerrina – Zalewski 2007, 5-6.) Miesten ja naisten sisäiset ja väliset valtasuhteet jäävät myös huomioimatta.

Unionin ihmisoikeusdiskurssissa otetaan huomioon seksuaalinen väkivalta sekä erityisryhmien asema. Väestöstä erityisesti suojelua tarvitsevana tai huomioitavana ryhmänä nousevat naiset ja lapset: ”--- väestön, erityisesti naisten ja lasten, kärsimykset on lopetettava välittömästi ja että kaikenlainen seksuaalinen väkivalta on lopetettava. Neuvosto tuomitsee ihmisoikeuksien jatkuvat loukkaukset ---”. (10726/08, 13;5, myös 11018/08, 77.) Neuvoston mukaan Irakin tulee ”kiinnittää erityishuomiota helposti haavoittuviin, kuten lapsiin, naisiin sekä uskonnollisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin.” (9868/08, 22;9.) 'Naisetjalapset' on feministisessä kirjallisuudessa kritisoitu yhtälö, sillä sen nähdään vievän naiselta usein toimijuuden ja antavan ennalta määritellyn, vakiintuneen subjektiuden. Toisaalta vain ihmisoikeuksista puhuminen ja hiljaisuus naisista olisi yhtä lailla ongelmallista: osa feministitutkijoista näkee, että käsitys ihmisoikeuksista sisältää jaon julkiseen ja yksityiseen ja tällä tavoin jättää huomioimatta naisiin kohdistuvat ihmisoikeusloukkaukset yksityisen elämän piirissä. (Caprioli 2004, 412; Guerrina –

Zalewski 2007, 7.) Naiset ja lapset tarvitsevat suojelua, ja mies/ihminen on suojelija, toimija, joka auttaa naisten ja lasten hädänalaisessa tilassa. Postmodernin feminismin lähtökohdista tällainen asetelma on ongelmallinen sekä miehiä että naisia koskien. Miesten ollessa oletettuja toimijoita jää hiljaisuuteen tilanne, jossa mies tarvitsisi suojelua. (Carpenter 2006, 86.)

Unionin diskurssissa sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen väkivalta nähdään ihmisoikeusloukkauksena. (10726/08, 10;6.) Seksuaalisen väkivallan, yksityisenä nähdyn asian, tuominen keskusteluun murtaa yksityisen ja julkisen rajaa. Ulkopoliittisessa diskurssissa sukupuoli tulee näkyväksi ihmisoikeuksien yhteydessä: ”--- demokratian ja ihmisoikeuksien, myös sukupuolten tasa-arvon, kunnioittaminen on perustavan tärkeää kestäväälle kehitykselle.” (16616/07, sivu 27.) Ihmisoikeuksien jako yksityiseen ja julkiseen näkyy kuitenkin muissa kohdissa unionin ulkopoliittisessa diskurssissa. Ihmisoikeuksista puhutaan oikeusvaltioperiaatteen, hyvän hallinnon ja muiden institutionaalisten kysymysten rinnalla, jolloin ihmisoikeudet abstrahoidaan valtion tasolle, pois jokapäiväisestä kokemuksesta. (10726/08, 12;3; 9868/08, 26;1, 33;9, 35;16.) Epävakaisten tilanteiden kokonaisvaltaiseen ratkaisuun ja valtioiden instituutioiden kehittämiseen liittyvät ihmisoikeudet ja niiden kunnioittaminen. (Esim. 10726/08, 14;9; 9868/08, 12;5.) Hallinnon kehitys ja oikeusvaltioperiaate ovat tärkeitä ihmisoikeustilanteen parantamiseksi, mutta näiden instituutioiden mahdolliseen sukupuolistumiseen tulisi kiinnittää huomiota. Esimerkiksi naisten huonompi perimisoikeus tai asema avioerossa ovat oikeuteen liittyviä vakavia sukupuolistuneita kysymyksiä.

Ihmisoikeuspolitiikan voi kehitysyhteistyön ohella nähdä erilaisena toimintana ulkopoliitikassa, pehmeämpänä ulkopoliitiikan agendana – vaikka maskuliinisesti ilmaistussa diskurssissa. EU on dekonstruoitavissa suojelijaksi, heikot naiset ja lapset suojeltaviksi tai hädänalaisiksi. Unioni on myös muihin maihin verrattuna hierarkkisesti vahvempi, kykenevä suojelemaan ihmisiä. Ihmisoikeuksia ei EU:n diskurssissa ole problematisoitu: ihmisoikeuksille annetaan merkittävä asema. Ulkopoliitiikan ihmisoikeuksien fokus on julkisessa - diskurssin hegemonisuus sulkee yksityiseen, perhepiiriin kuuluvat ihmisoikeudet ulos diskurssiin kuulumattomina. Hiljaisuus ihmisestä näiltä osin tulee esiin myös ihmisoikeuksista puhuttaessa ulkopoliitiikan diskurssin huomion ollessa ihmisoikeuksien rakenteissa ja instituutioissa.

5.6. LOPUKSI: HÄMMENTÄVÄT DISKURSSIT

Eurooppa-neuvosto ja neuvosto muodostavat rungon unionin ulkopoliittiselle diskurssille. Niillä on valta nostaa asioita ulkopoliittikan diskurssiin – uusina esimerkiksi kulttuurienvälinen vuoropuhelu tai lapsen oikeudet³⁸ – tai jättää jotain pois. EU:n ulkopoliittinen diskurssi on institutionaalista, korkeatasoista, julkisiin asioihin keskittyvää: poissaolollaan loistavat ihmiset, joihin ulkopoliittiset päätökset lopulta vaikuttavat.

Olen dekonstruoinut diskursseista erilaisia dikotomioita sekä joitain hegemonisia ja hiljaisuuksien diskursseja. Vahvimiksi dikotomioiksi nousivat julkinen ja yksityinen, hallitseva ja alistainen sekä strateginen ja järjestymätön. Abstraktin ja konkreettisen dikotomia esiintyi eri tavoin: abstrakti rationaalisuus on arvostettava ominaisuus, mikä sisältäisi oletuksen konkreettisesta vähemmän arvostettuna. Toisaalta konkreettisuus tulee esiin arvostettuna toiminnan tapana siinä mielessä, kuinka EU esimerkiksi järjestää poliisivoimia tai esittää ehdotuksia, jolloin konkreettisen vastapariksi tulee vähemmän arvostettu epämääräisyys. Näen abstrakti-konkreettisen saavan merkityksensä muista diskurssissa vaikuttavista tekijöistä.

Muita dikotomioita olivat rationaalinen ja irrationaalinen³⁹, institutionaalinen vakaus, järjestys ja poliittinen epäjärjestys sekä ulkopoliittikka ja ulkoinen politiikka. Unionin suhteista dekonstruoitui hierarkkisuus ja sopimuksellisuus epämuodollista ja sääntelemättömyyttä vastaan, sekä unionimyönteisyys kumppanuuden ja lähentymisen muodossa unionivastaisuutta tai siitä piittaamattomuutta vastaan. Maailmankuvassa kansainvälinen ja eurooppalainen dekonstruoitui paikallista tai kehitysmaata parempina. Muista ominaisuuksista järjestys, vahvuus, sovitteleva, demokraattinen, tuloksellisuus, aktiivinen ja harkitsevuus yhdistyvät unionin puheissa sen toimintaan: anarkia, heikko, passiivinen, tehoton, voimankäyttö, epädemokraattinen ja impulsiivinen puolestaan näiden vastakohtaksi.

Unionin diskurssissa siihen yhdistettävät ominaisuudet viittaavat suuremman arvostuksen saamisen kautta maskuliinisuuteen, muut feminiiniseen. Sovitteleva–voimankäyttö -dikotomiassa

---

³⁸ Lapsen oikeuksista on puhuttu jo vuoden 1924 Geneven julistuksessa, jossa todettiin erityissuojelun tarve (UNICEF Suomi, Lasten oikeuksien julistus http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_julistus). Kuitenkin maailmanlaajuisesti ajateltuna ulkopoliittikan agendalla lapsen oikeudet eivät ole olleet ulkopoliittisena kysymyksenä, omana huomion arvoisena asianaan. Lapsen oikeudet näkyvät useimmin UNICEFin työhön tai YK:hon liittyen, eivät valtioiden välisenä asiakysymyksenä: siksi nimitän sitä uudeksi tässä.

³⁹ Ei unionin tahtoa tai näkemystä noudattava dekonstruoituu irrationaalisenä vasten unionin rationaalisuutta.

maskuliinisuuden muodostuminen tulee hieman poikkeavalla tavalla. Maskuliinisuus–feminiinisyys-dikotomioissa sota yhdistetään maskuliiniseen, rauha feminiiniseen. Kuitenkin tapa, jolla ilmaistaan rauhanomainen ratkaisu tai voimankäyttö on olennaista: unionille sovittelavuus on harkitsevuutta, itsehillintää, rationaalista, jolloin myös sovittelu ominaisuutena tuodaan osaksi maskuliinista. Maskuliiniseksi tai feminiiniseksi nähtävät asiat ovat muuttuvia: yleensä asiasta tulee tärkeä ja merkittävä maskuliinisen politiikan alalla vasta, kun se sanotaan maskuliiniseksi. (Vrt. Hooper 2001 ja 1998.) Euroopan unionin puhe on maskuliinista, myös feminiinisemmiksi nähdystä asioissa kuten kehitysyhteistyössä tai rauhassa. Kielen maskuliinisuus tekee ulkopoliitikasta maskuliinista, sillä kieli rakentaa todellisuutta.

6. HEGEMONISET ULKOPOLITIIKAN DISKURSSIT

Edellisessä luvussa dekonstruoin EU:n ulkopoliitiikan aladiskurssien dikotomioita sekä hierarkioita. Tässä luvussa pyrin tuomaan esiin ulkopoliittista diskurssia kokonaisuutena, käymään läpi dikotomioiden hierarkioiden purkua sekä ottamaan esiin mahdollisuuksia uusille, moniäänisille vaihtoehdoille. Lähdän liikkeelle yksityisen ja julkisen dikotomiasta. Tarkastelen myös sukupuolen olemusta ja hegemonisen ulkopoliitiikan diskurssin muotoutumista rationaaliseksi perustelun avulla. Lopuksi tarkastelen hiljaisuuksien diskursseja hiljentämisen kautta hegemonisten diskurssien vastakappaleena ja pyrin tuomaan vaihtoehtoisia avauksia hierarkioiden tilalle.

Hegemonisiin diskursseihin liittyvät diskurssien väliset ja sisäiset valtasuhteet, joiden perusteella toisista diskursseista tulee hegemonisia ja toiset hiljentyvät. EU:n ulkopoliittisessa diskurssissa esimerkiksi ulkoinen politiikka -nimitys viittaa alisteisempaan tai marginaalisempaan ulkopoliitiikan diskurssiin: kyseistä asiaa ei sanota ulkopoliitikaksi, vaan se jätetään ikään kuin puoliksi siihen kuuluvaksi ja tämä aihe joutuu perustelemaan ulkopoliittista merkittävyyttään. Ulkopoliitiikan agendalle 'luonnollisesti' tai perinteisesti kuuluvia asioita ei sanota sinne kuuluvaksi, koska tällaista yhteyttä ei ole tarvetta perustella: esimerkiksi vaaleja tai rauhaa koskevaa diskurssia ei oteta esiin ulkopoliittikkana tai ulkoisena politiikkana, sillä se on hegemonista ulkopoliittista diskurssia. Ulkopoliittisen diskurssin ongelmana ei ole välttämättä maskuliiniset ominaisuudet, vaan kyvyttömyys nähdä toisenlaisia vaihtoehtoja, sekä *maskulinistisen* diskurssin painottuminen tietynlaista tietoa arvostavaksi. Ulkopoliitiikka nähdään merkittävänä politiikan alana, joten siihen sisältyvät asiat saavat painoarvoa diskurssista.

Hegemonisen diskurssin tunnistaminen voi olla hankalaa, mutta siihen osoittavat diskurssin toistuvuus jossain yhteydessä, itsestäänselvyys ja vaihtoehdottomuus. Hegemonisen diskurssin ominaisuus on, että sen rinnalla muut diskurssit näyttävät epäolennaisilta tai niitä ei ole. (Kronsell 2006, 110, 115.) Hegemoniseen diskurssiin voi liittyä yksinkertaistamista subjektipositioiden (suojelija-suojeltava) tai diskurssin perustelua rationaalilla järjellä tai asiantuntijoilla. (Jokinen et al. 1993; Jokinen – Juhila 1993.) Ulkopoliitiikan diskurssi on melko vakiintunutta, puhumisen tavat ja diskurssin säännöt ovat vakiintuneet eikä niitä kyseenalaisteta.

Postmodernilla feminismillä ja dekonstruktioilla on poliittinen tehtävä kyseenalaistaa ulkopoliitiikan hegemonisten diskurssien vaihtoehdottomuus ja mahdollistaa muunlaisten äänien ja todellisuuksien

oleminen. (Derrida 1988, 28; Hansen 2006, 22; Elam 1994, 1, 4-8; Jokinen 2004, 193.) Hiljaisuuksien diskurssit osoittavat diskursiivisiin tekoihin, jonka seurauksena tiettyjen ryhmien tai yksilöiden on vaikea saada ääntä kuuluville hegemonisen diskurssin läpi tai sen rinnalla. Hiljentämisessä tehokkainta on, ettei sitä edes huomaa poliittisten ja sosiaalisten käytäntöjen takia: hiljaisuus asiasta on muodostunut itsestäänselvyudeksi. Hiljentämisen voi nähdä sosiaalisesti konstruoituneena aktiivisena tapahtumana, joka toistuu jokapäiväisissä käytännöissä. (Thiesmeyer 2003, 3-4; Kronsell 2006, 110; myös Cohn 1996.)

Euroopan unionin ulkopoliittisia diskursseja tutkiessani olen kiinnittänyt huomiota siihen, millaista kuvaa EU luo ulkopoliitikasta puhuessaan siitä tietyllä tavalla. Miten maskuliinisuudet ja feminiinisyydet tulevat dekonstruoiduiksi ulkopoliitiikan diskursseissa dikotomioiden kautta katsottuna? Edellisen luvun lopussa erittelin dekonstruoimiani dikotomioita – niistä yksi läpäisevimmistä on julkisen ja yksityisen välinen, jota feministinen teoria on käsitellyt runsaasti.

6.1. JULKINEN JA YKSITYINEN ULKOPOLITIIKKA

Unionin ulkopoliittiseen diskurssiin kuuluu erilaisia alueita, joista osan olen nähnyt maskuliinisuus–feminiinisyys -jaottelulla feminiinisiäkin konnotaatioita sisältäviksi. Kuitenkin tutkimani diskurssit ovat olleet pääsääntöisesti maskuliinisia – ulkopoliitiikan diskurssissa asioiden ilmaiseminen feminiinisesti näyttää vaikealta tai epäsoivalta. Diskurssien analyysissä jonkun asian näyttäminen epäsoivalta, asiaankuulumattomalta tai mahdottomalta osoittaa olemassa olevan diskurssin hegemonisuuteen. Muut diskurssit jäävät hegemonisen rinnalla hiljaisuuteen, niitä ei näe ulkopoliitiikkaan kuuluvina: ne tuntuvat irrationalisilta ulkopoliitiikkaan yhdistettäessä. (Esim. Thiesmeyer 2003, 3-4; Connell 1995, 212.)

Yksityisen ja julkisen jako on tullut voimakkaasti aladiskursseissa esiin, ja lähdän sen kautta purkamaan ulkopoliitiikan hegemonisia diskursseja. Julkinen toiminta on ollut historiallisesti miesten todellisuutta, jolloin julkisten asioiden sanominen ulkopoliitiikan diskurssissa on syntynyt sitä kautta. Julkinen tässä yhteydessä tarkoittaa instituutioiden, politiikkojen, strategioiden ja valtioiden toimintaa. Yksityiseen jää ihmisen kokemus – niin naisen kuin miehenkin. (Hooper 2001, 5; Coole 2000, 339-342; myös Tickner 1992 ja 1997.) Diskurssit ovat abstraktilla, tunteettomalla tasolla, jossa sanaa kehityshaaste käytetään ilmaisemaan ihmisten konkreettista nälkää, sairauksia ja ongelmia. Julkista instituutiota koskevia ulkopoliittisia strategioita on helpompi tehdä diskurssin

parissa kuin yksityistä ihmisiä koskevia. Tästä esimerkkinä poliisioperaatioiden kehittämistä tai korruption kitkemistä koskevat ohjelmat, joissa voidaan ilmaista tarkastikin lähtökohdat, toimenpiteet ja tavoitteet. Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen ei ole institutionaalista, eikä siitä ulkopoliittisessa diskurssissa pystytä sanomaan konkreettisia toimenpiteitä, vaan sitä kehoitetaan edistämään. (98868/08, 28;9.)

Ihminen, ja standpoint-feminismiä mukaillen ihmisen kokemus, puuttuu ulkopoliittisesta diskurssista. Ihmiset tulevat esiin kansana, väestönä tai ihmismassoina. EU antaa osassa tapauksista ihmisille position tai tehtävän diskurssissa: Burman/Myanmarin hirmumyrskyn uhrit kärsivät, jolloin demokratiaa tarvitaan. (11018/08, 74.) Tavallisten zimbabwelaisten täytyy valita tulevaisuutensa (emt., 72), joka on joku muu kuin EU:n vastustama olemassa oleva hallinto. Ihmisistä tehdään ulkopoliittisessa diskurssissa syy tai keino saavuttaa joku tavoite. Ihmisten elämään tai sen parantamiseen ei mennä ulkopoliittisessa diskurssissa muuta kuin valtiotasolla: normatiivisena toimijana EU on ”erittäin huolestunut sotatoimien laajenemisesta Kongon itäosassa ja siitä siviiliväestölle aiheutuvista kärsimyksistä.” (16616/07, 89.) EU:n rauhan ja konfliktien diskurssi ei ole läpeensä maskuliinista, vaan näissä huolehtimiseen viittaavissa diskursseissa, huolella siviileistä, on nähtävissä feminiinisiä, ’pehmeämpiä’ piirteitä. Julkisen ja yksityisen jako näkyy levottomuuksien kohdalla: siviilejä katsotaan levottomuuksien yhteydessä, jonkun ulkopoliittisen asian ohessa – siviilit eivät muissa tiloissa, yksilöinä, yksityisiin ei-ulkopoliittisiin asioihin liittyen tule ulkopoliittiseen diskurssiin mukaan. Ihmiset tulevat osaksi ulkopoliittista diskurssia vain diskurssin sääntöjen puitteissa ryhminä, kuten edellä esitetty, tai yksilöinä. Diskurssissa esiintyvät yksilöt ovat ulkopoliittikan toimijoita, kuten valtionpäämiehiä tai sotarikoksista epäiltyjä. (10726/08, 10;8.)

Derridan näkemyksessä täydennyksestä kaksi puolta ovat irrottamattomat toisistaan, mutta toinen, täydennys, on alempiarvoinen. Täydennys on ulkoinen, mutta sitä ei voi huomata: vaikka siihen liittyy kaksi puolta, ne näyttäytyvät yhtenä. (Derrida 2003, 32,38.) Ulkopoliittikka ja ihmiset voidaan nähdä yhtenä, sillä ’ulkopoliittikka’ ei ole itseohjautuvaa vaan ihmisten toimintaa. Ulkopoliittikka keskittyy korkealle tasolle, julkisten laajojen instituutioiden, kuten valtioiden, tarkasteluun, mutta se mahdollistuu diskurssiin osallistumattomien voimin. Taustalla ovat ihmiset, jotka ylläpitävät ja mahdollistavat kansainväliset rakenteet, mutta jäävät sivuun diskurssista. (Esim. Enloe 1989; Sylvester 2002.) Huippukokouksissa sovitaan kehitysavun määrästä ja tavoista, millä

on suorat vaikutukset kehitysmaiden ihmisten elämään: demokratiadiskurssin toteuttajaksi tarvitaan kansalaiset, äänestäjät. Julkinen ja yksityinen, korkea ja ruohonjuuritaso ovat toisiinsa kietoutuneet. Kuinka diskurssissa käsitellään ulkopolitiikan tai ihmisen tasoa, tekee hierarkkisen rakenteen. Ulkopolitiikan toimijat asettuvat abstraktille, korkealle tasolle: ulkopolitiikan kohteet asetetaan hiljaisuuteen. Ulkopolitiikka sisältää niin korkean kuin matalankin tason, mutta matalasta tasosta puhutaan vain valikoiden. Hiljaisuuteen jäävät yksityiset asiat, ulkopolitiikan vaikutukset ihmisen elämässä. Täydennyksen ajatus kytkeytyy dekonstruktioon: nämä ulkopolitiikan yksityisen ja julkisen puolet on nähtävissä sekä toisistaan riippuvina että toisilleen vastakkaisina.

Feministisen näkökulman mukaan tähän hierarkkiseen jakoon liittyy konnotaatioita maskuliiniseen ja feminiiniseen, jossa maskuliininen on feminiinistä hallitseva. Yksityisen ja julkisen jakoon liittyvät myös hiljaisuudet ja hegemoniset diskurssit: hiljaisuudeksi ulkopoliittisessa diskurssissa jäävät feminiiniset, hierarkkisesti alemmat, yksityiseen kokemukseen ja arkeen liittyvät asiat. Tämä on poliittinen valinta – radikaalifeministien mukaan ”personal is political”, Cynthia Enloen (1989, 196: kurssiivi alkuperäinen) mukaan ”*the international is personal*”. Hallitukset ovat riippuvaisia yksityisistä ihmissuhteista kansainvälisen politiikan hoidossa. Valtiot ovat perustuneet jaoille julkiseen ja yksityiseen tilaan. Sekä kansainvälisiä suhteita että valtion tasoa leimaa feminiiniseen uhraukseen ja maskuliiniseen arvoasemaan liittyvät ideologiat. (Emt.,196-197.)

Yksityisen ja julkisen purkaminen on feminiinisen ja maskuliinisen purkamista. Dekonstrukttiivisen projektin tarkoitus on purkaa hierarkkiset rakenteet ja mahdollistaa ulkopoliittisen diskurssin moniäänisyys. Näen hiljaisuuden murtamisen olennaisena, vakiintuneiden hierarkioiden purku vaatii myös politiikan perusteellista uudelleennäkemistä. Yksityinen ja julkinen tulee sijoittaa kontekstuaalisesti uudelleen. (Vrt. Peterson 1992, 57.) Unionin diskurssissa seksuaalinen väkivalta tulee esiin konfliktien yhteydessä. (10726/08,10;6, 13;5.) Tämän olen nähnyt murtamassa yksityisen ja julkisen rajaa. Ongelmallista on rajoittuminen konflikteihin: seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö itsenäisenä eivät kuulu ulkopoliittiseen diskurssiin. Hiljaisuuteen jäävät ’rauhan’ olojen (seksuaalinen) väkivalta, tai esimerkiksi ’suojelijan’ positioon asetettujen kyseenalaistaminen. Amnesty Internationalin mukaan Kosovossa vuoden 1999 jälkeen seksiteollisuus kasvoi räjähdysmäisesti kansainvälisen yhteisön saapumisen seurauksena. Kansainväliset työntekijät muodostivat noin 80 prosenttia asiakkaista vuosina 1999-2000. (Amnesty

International, 6.5.2004.) Rauhanturvaaminen, suojelu ja kansainvälisen yhteisön huolehtiminen maiden turvallisuudesta saa uudet kasvot tätä kautta.

Yksityisen tekeminen poliittiseksi, ulkopoliittikkaan liittyvän sukupuolistuneen väkivallan tuominen julki on askel ulkopoliittisen diskurssin moninaistamiseksi. Uusien asioiden näkeminen poliittisena on yksi askel, mutta maskuliinisen ja feminiinisen hierarkioiden purkamisen edellyttämiseksi tarvitaan tietoista 'aliarvostetun' tekemistä arvostetuksi. Unionin diskurssissa tietyt asiat nähdään merkittävinä ulkopoliittisina tavoitteina, mutta niitä ohjaa tietynlainen näkemys maailmasta ja tiedosta. Jos diskurssin tavoitteina olisivatkin kumppanuuksien ja integraation sijasta ihmisten hyvinvointi, terveys ja perheturvallisuus? Tavoitteiden ja politiikkojen arviointi yksityisten vaikutusten kannalta voisi tuottaa mielenkiintoisia vaihtoehtoja – esimerkiksi talous- tai vakaussopimusten katsominen niiden (sukupuolistuneen?) henkilötason vaikutusten kautta voisi tuottaa mielenkiintoista uutta näkemystä siitä, mikä olisi ihmisen kannalta mielekästä poliittista lähentymistä. Yksilön tai matalan tason yhteisön etu dekonstruoituvat teksteistä nyt toissijaisina valtion etuun ja toimiin nähden. Otan tuonnempana esiin rationaalisen käsitettä: se liittyy myös yksityisen ja julkisen purkamiseen.

6.2. SUKUPUOLI ULKOPOLITIIKASSA

Feministisissä tutkimuksissa on naisen yhdistäminen sukupuoleen ja miehen ihmiseen tullut usein esiin. Myös EU:n ulkopoliittisessa diskurssissa tämä jaottelu tulee esiin. Diskurssin voi nähdä maskuliinisenä, sillä yleensä maskuliininen diskurssi on hiljaa sukupuolesta: nainen nähdään sukupuolena, ei ihmistä. (Haywood - Mac an Ghail 2003, 103; Kronsell 2006, 109; Connell 1995, 212.) Maskuliininen toimija ulkopoliitikassa voi olla myös nainen: ulkopoliittikan diskurssit tekevät ulkopoliittisesta toiminnasta muuten kuin olevien konventioiden mukaan (feminiinisenä) vaikeaa – ulkopoliittinen todellisuus rakentuu maskuliinisuuden varaan.

Sukupuoli ei ole perinteisesti ollut ulkopoliittikkaan kuuluva. Unionin valtavirtaistamispolitiikan tavoitteena on sisällyttää sukupuoli kaikille päätöksenteon tasoille (Euroopan komissio: Gender mainstreaming, 2008), joten mahdollista on, että sukupuoli esiintyy ulkosuhteissa tämän politiikan seurauksena. Derrida kutsuu *différancea* saman elementiksi, jossa vastakkaisuudet tulevat nähtäviksi. (Derrida 1988, 17.) Mies ja nainen ovat sama ihmisenä, mutta miehenä ja naisena tulevat vastakkaisiksi. Mies ei tule yksin näkyväksi, vaan se liittyy näkemykseen naisesta. Dekonstruktion kannalta oleellista onkin konteksti, sanojen liittyminen toisiin. Mies toimijana

dekonstruoitui lukemalla ulkopoliitiikan tekstejä feministisen teorian valossa, ulkopoliitiikan oletetun maskulinismin huomioivaa kriittistä materiaalia vasten sekä dikotomioiden kautta tarkasteltuna ei-feminiinisenä.

Miehiä ei tuoda julki sukupuolena lähes missään EU:n ulkopoliittisessa diskurssissa, vain puhuttaessa miesten ja naisten tasa-arvosta. (9868/08, 28;9.) EU on langennut sukupuolen ansaan: valtavirtaistamalla sukupuolen se on valtavirtaistanut naisen sukupuolena ja jättänyt miehen tämän keskustelun ulkopuolelle. Unionin ulkopoliittisesta diskurssista voi nähdä paistavan yrityksen tuoda naiset (sukupuoli) mukaan keskusteluun ja politiikkaan, mutta sukupuolia kuitenkin on kaksi. Feministinen teoria on kansainvälisen politiikan kohdalla nähnyt naisen käsittämisen sukupuolena pitkälti viitteenä siitä, että kansainvälinen politiikka on jo itsessään niin maskuliinista. (Vrt. Tickner 1992, Hooper 2001.) Kun naiset ja lapset tuodaan esille suojeltavina, on taustalta dekonstruoitavissa oletus muista toimijoista, suojelijoista ja väkivaltaa käyttävistä, miehinä. Naisia ei nähdä yleisesti konfliktin osapuolena vaan ryhmänä, jota täytyy suojella, jonka vapaaehtoinen kotiinpaluu täytyy turvata ja jotka täytyy ottaa huomioon. (Esim. 10726/08,8;2.) Naisesta tulee vastakappale kaikelle muulle, jonka sukupuoli jätetään sanomatta.

Unionin ulkopoliittisen diskurssin feminiiniset toimijuudet voidaan yhdistää seuraaviin positioihin: suojeltava, siviili, epätasa-arvoinen, poliittisesti voimaton, äiti. Naisiin kohdistuu seksuaalista väkivaltaa, heitä on suojeltava ja heidät otetaan erityisryhmänä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa huomioon. (10726/08, 10;6; 10726/08, 13;5.) Feminiiniseen on, turhan ongelmattomasti, yhdistetty rauha, rauhanomaisuus, heikkous ja suojelun tarve. (Caprioli 2003, 197-198.) Nämä ovat myös dekonstruoitavissa tavassa, jolla ulkopoliittinen diskurssi ilmentää feminiinistä. Naiset otetaan esiin lasten kanssa erityisryhmänä (9868/08, 22;9; 10726/08, 13;5), mikä tekee miehet näkyviksi toimijoina, suojelijoina. Miehen esiin ottamattomuus suojelua vaativana, erityisryhmänä, on ongelmallista miehille, sillä se sisältää ontologisen oletuksen miehestä itsestään huolehtimaan pystyvänä. Miesten suojeluun tai heidän tilanteensa edistämiseen ei kiinnitetä huomiota – vai onko koko ulkopoliitiikka miehen etujen ajamista, ja näin suojelua?

Jaottelu suojeltaviin naisiin ja suojeleviin sukupuolettomiin toimijoihin asettaa sekä miehet että naiset tietyllä tapaa monoliittisiksi sanottuihin positioihin: naiselle annetaan ulkopoliitiikan objektin asema, ei toimijan ja oman asemansa edistäjän. Unionin toimintaohjelmassa huolehditaan naisten vaikutusvallan lisäämisestä. (11018/08, 63.) Tästä voi dekonstruoida vallankäyttäjäksi mies, jonka toimijuutta tarvitaan naisen aseman parantamiseen - maskuliininen sääntelee feminiinisen paikkaa.

Feministisessä tutkimuksessa on kritisoitu tällaista ongelmatonta suhtautumista instituutioihin: jos naiset eivät pääse naisena instituutioon mukaan, pitääkö mukaan ottamisen olla miesten käsissä sen sijaan, että instituutiota muokattaisiin molemmille sukupuolille avoimmiksi. Tämä tarkoittaisi instituutioiden luonteen pohtimista alusta lähtien: minkä takia miehet yhdistetään politiikkaan sopivampina kuin naiset? Miten politiikan ja vallankäytön instituutiot muodostuvat maskuliiniksi, joka sulkee feminiinisen ulos tai tekee sen pääsystä sinne hankalaa?

Naisen esittäminen ulkopoliittikan objektina, toiminnan kohteena ennemmin kuin toimijana, viittaa ulkopoliittikan diskurssien sisäsyntyiseen oletukseen maskuliinisesta toimijasta. Maskuliininen toimijuus on dekonstruotavissa ulkopoliittikan diskurssista, esimerkiksi eurooppalaisten ministerien kollegana tai neuvottelukumppanina. Toimija voidaan suoraan sanoa mieheksi (esim. 9868/08, 19;2) tai tapaamisen sijainti ja siihen osallistuvat maat ovat perinteisesti maskulinistisia, agenda on maskuliininen ja fyysisen naisen osallistuminen on erittäin epätodennäköistä. Kuwaitissa pidettävässä Irakia koskevassa ministerien kumppanuutta koskevissa neuvotteluissa nainen muodostaisi käsin kosketeltavan fyysisen poikkeuksen – tässä diskurssissa nainen näyttäytyy omituisena, poikkeavana. (9868/08, 20;3; Kronsell 2006, 111-112.) Konfliktin sotarikolliset, levottomuuksiin tai väkivaltaisuuksiin osallistuvat sanotaan diskurssissa maskuliinisena toimijana. Toimijan maskuliinisuutta osoittaa esimerkiksi väkivaltaisuuksiin osallistuminen ja seksuaalirikokset (10726/08, 10;6), tätä epäsuoremmin tarkasteltuna voimaan, väkivaltaan ja taisteluihin liittyvä diskurssi on maskuliinista.

Sotilas on perinteisesti maskuliininen toimija, armeija hegemonisen maskuliinisuuden instituutio. Tällaisissa instituutioissa sukupuoli ei näy, sitä on vaikea tuoda esiin: instituutio on niin sukupuolistunut, ettei sukupuolta pysty erottamaan. Hegemonisen maskuliinisuuden instituutioissa sukupuolistuneita käytäntöjä, kuten armeijan kutsuntoja vain miehille, ei perustella: ne ovat niin itsestäänselvyksiä, ettei perusteluja tarvita. (Kronsell 2006, 111-114.) Hegemoniseen maskuliinisuuteen EU:n ulkopoliittisessa diskurssissa osoittaa se, ettei sukupuolta oteta esille, ellei toimijaryhmässä ole naisia sisällytettynä: puhutaan naisten ja miesten tasa-arvosta, väestöstä erityisesti eritellään naiset tai otetaan sukupuoleen kohdistuvat rikokset (seksuaalirikokset) esiin, jolloin kuitenkin viitataan naisiin. (9868/08, 22;9, 28;9; 10726/08, 10;6, 13;5.) Sukupuolesta vaikeneminen on dekonstruotavissa maskuliinisen ylemmyyteen hierarkiassa, sillä ulkopoliittikka on historiallisesti rakentunut maskuliinisena toimintana, eikä feminiinistä diskurssia ole

löydettävissä ulkopoliittisesta diskurssista, vaikka tiettyjä feminiiniseen viittaavia ominaisuuksia olen poiminut teksteistä.

Rauhanturvaajia koskien ulkopoliittisessa diskurssissa on nähtävissä suojelija–suojeltava - dikotomian häilymistä: ”---joihin kuuluvat erityisesti siviilien, avustustyöntekijöiden ja rauhanturvaajien suojeleminen,---”. (10726/08, 8;1.) Rauhanturvaaja, vaikka sinänsä maskuliiniseksi yhdistyvä, sanotaan myös suojelua tarvitseväksi – feminiiniseksi. Rauhanturvaaja ei näyttäyty ulkopoliittisessa diskurssissa pelkästään hallitsevana, tarkoittaen rauhanturvaajan sanomista ylempänä, muita suojelevana ja itsestään huolehtimaan pystyvänä. Rauhanturvaoperaatioita tehdään muiden suojelun ja tilanteen rauhoittamisen takia: rauhanturvaaja saa kuitenkin myös tilan toisenlaiselle olemiselle. Rauhanturvaajan maskuliinisuus poikkeaa siitä hegemonisen maskuliinisuuden käsityksestä, joka on tullut aiemmin maskuliinisuuksien kohdalla esiin. (Kts. s. 44-48.) Kuitenkaan tällainen maskuliinisuus ei ole alisteista, eikä täytä myöskään osasyllisyysmaskuliinisuuden määritelmää: EU:n ulkopoliittisessa diskurssissa rauhanturvaajalle annetaan yhtäältä hegemonisena näytävä, tilannetta hallitseva ja tilanteeseen puuttuva maskuliinisuus: toisaalta tälle maskuliinisuudelle annetaan tila olla heikompi, suojeltava.

Alisteinen maskuliinisuus dekonstruoituu myös EU:n ulkopoliittisesta diskurssista. Neuvosto ”kiinnittää erityishuomiota helposti haavoittuviin ryhmiin, kuten lapsiin, naisiin sekä uskonnollisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin.” (9868/08, 22;9.) Uskonnollisen tai etnisen vähemmistön maskuliinisuuden nähdään olevan suojelun tarpeessa, heikompi verrattuna valtaväestön maskuliinisuuteen. Alisteisen maskuliinisuudesta ulkopoliittisessa diskurssissa tekee, ettei uskonnolliselle tai etniselle vähemmistölle sanota sellaista omaa aluetta tai toimintaa, kuten rauhanturvaajalle. Alisteisen maskuliinisuuden itsenäisyys on kyseenalainen, sen tarvitessa suojelua – se on myös toimissaan passiivinen. Ominaisuudet, jotka tekevät ulkopoliittisessa diskurssissa maskuliinisuudesta alisteisen, ovat feminiiniseksi nähtäviä. Vähemmistöistä tulee valtaväestöön, hegemonisen maskuliinisuuden kykenevään toimijaan verrattuna alisteinen, feminiininen.

Kun miehiä ei huomioida sukupuolena, nainen on sukupuolten dikotomiassa erityisryhmä ja hieman aina ihmisestä poikkeava. Vaikka maskuliinisuuksia on dekonstruoitavissa ulkopoliittisesta diskurssista, jää mies silti sanotuksi ongelmattomana ihmisenä. Miehen huomioiminen sukupuolena muuttaisi mahdollisesti myös ihmisen sanomista: ihanteellinen vaihtoehtoinen skenaario olisi ihmisen sanominen sekä naisia että miehiä sisältävänä, monimuotoisena ja moniulotteisena olentona. Vaihtoehtoisia diskursseja on huomioida naisten lisäksi miehet, miehiin kohdistuvat

ongelmat: tuoda miehet pois kaikkeen kykenevän ihmisen roolista, ja antaa heille oma olemisen tapansa. Miehistä ja naisista voi puhua monimuotoisemmin kuin ihmiset ja naiset. Niin kauan kuin diskurssissa sanotaan vain nainen sukupuoleksi, se asettaa naiset objektin asemaan – ihmiset katsovat naisten asemaa. Ihmisissä saattaa olla naisia hyvinkin mukana, se ei estä sitä, mutta abstrakti ihminen käyttäytyy maskuliinisesti. Maskuliiniselle annetaan toimijuus, valta ja mahdollisuudet – tämän vastakappale, muista riippuvainen, epäitsenäinen, objekti yhdistyy feminiiniseen. Rauhanturvaajan, hegemonisen maskuliinisen toimijan, sanominen suojeltavaksi horjuttaa jo yhtä tapaa käsittää maskuliinisuus: suojelijan ja suojeltavan positiot saattavat vaihdella tilanteesta riippuen. Suojelija-suojeltava –dikotomiaan sisältyy harmaita alueita, sillä suojeltava saattaa suojella samalla toista, ja toimia dikotomian molemmin puolin.

Huolimatta siitä, ettei sukupuolesta suoraan puhuta, on ulkopoliitiikan diskurssista dekonstruoitavissa kuitenkin erilaisia maskuliinisuuksia. Toimijalla on taustalla sukupuoleen viittaavia ominaisuuksia: esimerkiksi maskuliinisen voimakkuus tai johtajuus. Maskuliinisuuteen toimijoissa osoittaa sen ääneen sanomista voimakkaammin, ettei toimijan sukupuolesta puhuta. Toimijat sanotaan 'sukupuolineutraalisti' alueille, jotka perinteisesti ovat maskuliinisuuden läpikulkemista, kuten sotilaallinen toiminta tai korkean tason ulkopoliittiset neuvottelut. Yhtä lailla ulkopoliitiikan alalla toimivat naiset toimivat maskuliinisesti ulkopoliitikassa diskurssin ollessa hyvin maskulinistista. Sukupuolineutraaliutta korostava diskurssi saattaa olla jo itsessään epäilyttävää ja viitata sukupuoleen, sillä huomattavassa määrin toiminnassa sukupuolella on väliä tai toiminnassa oletetaan jotain sukupuolesta.

6.3. ULKOPOLITIIKAN RATIONAALISUUS

Euroopan unionin ulkopoliittisista diskursseista on dekonstruoitavissa unionin näkemys itsestään kumppaneitaan tietävämpänä ja taitavampana toimijana. Demokratia ja ihmisoikeudet ovat EU:n kantavia yhteisiä eurooppalaisia arvoja, kehitysyhteistyössä EU haluaa säilyttää asemansa suurimpana avunantajana. Hegemoniseksi diskurssiksi nousee tekstistä, miten EU puhuu itsestään hierarkkisesti muita maita parempana tai ylempänä. EU on tavoiteltava tila lähialueille, EU:n kanssa tehtävä yhteistyö demokratian, sopimusten ja kumppanuuksien alalla luo maailmanlaajuista hyötyä. (Esim. 9868/08, 16; 16616/07, 62; 11018/08, 69; 10725/08, 10.) EU antaa kuvan itsestään muille maille rationaalisenä valintana yhteistyölle – unionin kanssa tehtyjä sopimuksia noudattaen on mahdollista päästä sen kumppaneiksi, mikä tietää maille tukea. Postmoderni feminismi on kiinnostunut merkitysten muodostamisesta kielessä ja haluaa paljastaa todeksi tai merkitykselliseksi

nähtävien asioiden muodostamisen vallan. (Zalewski 2000, 67-69.) Pysin tässä luvussa katsomaan, miten ulkopoliittikan diskurssien muodostuminen sulkee toisia asioita ulos diskurssista ja vahvistaa toisia.

Ulkopoliittista diskurssia hallitsee ajatus ulkopoliitikasta rationaalisenä toimintana. Sitä ei sanota ääneen, eikä EU sano itseään tai toimiaan rationaaliseksi suoraan. Viittaukset rationaalisuuteen on kuitenkin dekonstruoitavissa tekstistä vastakohtana. Jos Serbia ei lähenny unionia ja Eurooppaa, on se sekä Serbian että alueen vakauden kannalta huono vaihtoehto. (16616/07, 71.) Maskuliinisen diskurssin takana vaikuttavat käsitykset rationaalisuudesta, jotka tekevät toisista vaihtoehdoista hyviä ja sulkevat toisia ulos. Tässä luvussa tarkoitukseni on katsoa rationaalisuuden ja maskuliinisuuden kautta ulkopoliittikan diskursseja ja purkaa takana olevaa hierarkiaa kyseenalaistamalla unionin ulkopoliitikassa ilmenevän rationaalisuuden käsityksen. Korkean tason politiikka nähdään ulkopoliitikassa esimerkiksi matalaa tasoa merkityksellisempänä. Dekonstruktion avulla voidaan kyseenalaistaa politiikan termit ja muuttaa merkityksiä, mikä mahdollistaa feminiinisen näkemisen rationaalisenä ja ulkopoliittikan moniäänisemmän diskurssin. (Kegan Gardiner 2005, 36, 45; Scott 1986, 1073; Zalewski 2000, 67-69.)

Demokratiadiskurssin läpäisee oletus sen ylivoimaisesta paremmuudesta muihin hallintomuotoihin nähden. Puhuessaan demokratian paremmuudesta EU puhuu myös itsestään. Demokratiasta puhuttaessa diskurssi keskittyy instituutioiden demokratiaan: tietynlaisena oletuksena tulee valtion demokratisoituminen instituutioiden kautta. EU:n ulkopoliittinen diskurssi ottaa huomioon myös kansalaisjärjestöt tai kansalaisyhteiskunnan demokratiadiskurssissa, mutta niistä puhutaan instituutioiden tasolla. Kansalaisjärjestöjen uhkailu tuomitaan vaalien alla (11018/08, 72), sillä kansalaisjärjestöt ovat osa demokraattista yhteisöä, jonka toiminta täytyy mahdollistaa. Tämä on demokratiadiskurssin ruohonjuuritaso: muuten se keskittyy tasoon, joka on olennainen EU:n ja valtioiden välisille suhteille. Tällaisia ovat esimerkiksi Libanonin presidentin valinta (9868/08, 1) tai muut institutionaaliset toimenpiteet, jotka mahdollistavat unionille yhteistyötahon.

Ulkopoliittinen diskurssi on demokratian osalta sukupuolistunut, sillä valtioiden ja unionin korkean päätöksenteon taso on hyvin miesvaltaista, ja näillä tasoilla käsiteltävät asiat maskuliinisen intressien mukaan muotoutuneet. (Scott 1986, 1073; Peterson – True 1998, 15; Hooper 1998, 29, 39 ja 2001, 5.) Ulkopoliittisen diskurssin kautta tällainen institutionaalinen keskustelu demokratiasta näyttää rationaalisenä. Irrationaaliselta tuntuisi keskustelu, jossa pohdittaisiin vaikka

demokratian alkuvaiheessa olevan maan, kuten Afganistanin, ihmisten näkemyksiä demokratiasta. Ihmisten näkemykset ja demokratian edellytykset, esimerkiksi lukutaito, koulutus ja tasa-arvo, tuntuvat epäsopivilta ulkopoliittisessa diskurssissa. Niistä ei puhuta, vaan ne hiljennetään merkityksellisenä nähtävien institutionaalisuuden ja valtiosuhteiden alle.

Demokratiadiskurssin hegemonisuuteen osoittaa sen vaihtoehdottomuus, edes demokratian muotojen kehitykseen ei puututa. Demokratia perustui historiallisesti maskuliinisille oletuksille: vapaat miehet tekivät päätökset antiikin Kreikassa, naisille äänioikeus sallittiin 1900-luvulla, mikä tekee tasa-arvoisesta demokratiasta hyvin nuoren myös Euroopassa. Olen puhunut demokratiadiskurssin sukupuolistumisesta luvussa 5.3.. Demokratiaan tai oikeusvaltioperiaatteeseen yhdistetään turvallisuus, vakaus tai talouskasvu (9868/08, 28;11; 11018/08, 63, 72; 16616/07, 70) tavoilla, jotka feministisestä näkökulmasta muodostavat ongelmallisen yhdistelmän. Demokratian hegemoninen diskurssi keskittyy luomaan korkeille institutionaalisille tasoille vakautta ja hyvää. Kuitenkin talouskasvun tai turvallisuuden voi nähdä sukupuolistuneina, sillä naisten tekemä työ on useammin pienipalkkaista tai kotona tapahtuvaa (esim. Enloe 1989, 137), turvallisuus puolestaan nähdään unionin diskursseissa valtion tason turvallisuutena, ei yksilön näkökulmasta. (Kts. s. 81; European Security Strategy 2003, 3-5.) Tasa-arvo jää näissä yhdistelmissä toiseksi, vaikka valtion tasa-arvolla on yhteys turvallisuuteen (Caprioli 2003) ja tasa-arvon voi nähdä demokratian edellytyksenä. Diskurssissa tasa-arvon ottaminen huomionarvoisena kategoriana jää hiljaisuuteen, osittain 'epämääräisyytensä' ja yksityisiin suhteisiin yhdistymisen kautta. Individualistisesti nähtävä tasa-arvo vaikeuttaa sitä koskevien politiikkojen muotoilua, sillä tämä puheen taso on ulkopoliittiselle diskurssille vieras.

Demokratiadiskurssin esimerkkien kautta unionin ulkopoliittikan diskurssien hegemonisiksi ominaisuuksiksi nousevat institutionaalisuus ja valtiantaso, jo analysoitu julkinen sekä sopimuksellisuus. Ulkopoliittikka on yhteistyötä muiden maiden kanssa, turvallisuuden ylläpitämistä ja edistämistä konfliktialueilla, sinne kuuluvat myös talousasiat ja kehitysyhteistyö. Ulkoiseen politiikkaan hyväksytään poikkeavia asioita, kuten lasten oikeudet tai kulttuurienvälinen yhteistyö. Ulkopoliittikan rationaalisuuden määrittäessä maskuliinisena, myös nämä voidaan perustella maskuliinisin lähtökohdin. Julkisen ja yksityisen sukupuolistunut ero aiheuttaa lähtökohtaisen maskuliinisen rationaalisuuden yhdistämisen julkiseen: tällainen rationaalisuus on useimmin sidottu abstraktiin ja käsitteelliseen järkeilyyn. Rationaalisuus nähdään pikemminkin valtion, julkisen

hyödyn kautta kuin yksityisen: tuottavuuden ennemmin kuin reproduktion. (Tickner 1992, 45-48, 91 ja 1997, 621.)

Unionin diskursseissa eurooppalainen tieto vaikuttaa kehitysmaita pätevämmältä. Ulkopoliittiseen diskurssiin otettavat asiat tai toiminta sekä oma politiikka niitä koskien on hyödyllistä, itselle tai muille. Esimerkkinä on EU:n toimintaohjelma vuosituhannen kehitystavoitteita koskien, johon EU kehottaa kehityskumppaneitaan osallistumaan. Ohjelmassa määritetään ”köyhiä hyödyttävän talouskasvun kehittämiseen liittyvät erityiset välitavoitteet ja toimet aikatauluineen---”. (11018/08, 63.) Diskurssissa EU tuntee parhaiten, kuinka kehittyä, tehostaa ja johdonmukaistaa apua – paikallistasoon ei luoteta, vaan vuosituhannen kehitystavoitteiden toteutumista koordinoidaan ylhäältäpäin. Unioni tekee itsestään rationaalisen ja aktiivisen toimijan: EU painottaa kehitysyhteistyön pelisääntöjä, avun tehostamista ja johdonmukaisuuden tärkeyttä, sekä tapaa johtajia. (11018/08,57-64, 16616/07, 64,77.) Diskurssista dekonstruoituu ensinnäkin näkemys siihen, millaisen politiikan teko on rationaalista – tehokkaan ja johdonmukaisen. Toiseksi voi dekonstruoida uskon asioiden pätevämpään hoitoon unionin ohjeiden mukaan kuin paikallistason harkinnan kautta. Lisäksi diskurssi luo kuvan, millaiseksi ulkopoliitiikan todellisuus halutaan rakentaa: vuosituhattavoitteiden saavuttaminen tapahtuu strategioiden, korkealla tasolla. Ulkopoliitiikka on korkean tason toimintaa, ja todellisuuden rakentuessa näin se jättää matalan, ruohonjuuritason toiminnan hiljaisuuteen luoden ja vahvistaen kuvaa ulkopoliitikasta julkisen, institutionaalisen, säännellyn piirin toimintana.

Unionin hegemoniseksi diskurssiksi dekonstruoituu käsitys unionin vallasta sen tiedon tuottajana, mikä on muille maille parasta toimintaa. Kehitystavoitteiden diskurssissa painotetaan monenlaista politiikkaa ja strategiaa sekä omaa asiantuntijuutta ja rahan kautta vaikuttamista sen sijaan, että jonkun muun tahon tietämys otettaisiin huomioon. Unionin suhteissa kehitysmaihin on nähtävissä maskuliinisuus–feminiinisyys -asetelma hallitsevan ja hallittavan välillä. Tätä samaa asetelmaa voisi tarkastella eurooppalaisen ylemmyyden konstruktiona, jolla ei sinänsä ole välttämättä sukupuolen kanssa tekemistä: kuitenkin pro gradussani tämä EU–kehitysmaa -suhde saa sukupuolistuneen merkityksen kontekstin kautta. Näin kehitysmään tieto näyttäytyy merkityksettömänä unionin maskuliinisen rationaalista tietoa vasten.

Vaikka kritisoin demokratian käsitystä ulkopoliittisessa instituutiossa, ei se tarkoita, että itse järjestelmä olisi huono. Ongelmalliseksi demokratian tekee, jos siihen yhdistyvät näkemykset

maskuliinisesta toimijasta pätevämpänä tai sopivampana, tai feminiinisen ulossulkevat käytännöt. Dekonstruktioon kuuluu dikotomioiden kääntäminen ympäri, hierarkioiden purku ja useiden vaihtoehtojen mahdollistaminen. (Penttinen 2004, 27, 30-31; Kronsell 2006, 110, 115.) Useat työni dikotomiat muodostuvat suhteessa toisiinsa, esimerkiksi julkinen–yksityinen, rationaalinen–irrationaalinen, strateginen–epämääräinen, vahva–heikko, autonominen–riippuvainen. Näiden dekonstruktiossa julkisen näkeminen irrationaalisenä tai riippuvaisen strategisena purkaa sukupuolistumia ja sekoittaa maskuliinisuuden ja feminiinisuuden hierarkiaa.

Entä jos rationaalista ulkopoliittikan toimintaa olisi avoimet, ennalta määrittelemättömät keskustelut, joissa kuultaisiin tavallisten ihmisten näkemyksiä? Perinteisessä näkemyksessä ulkopoliitikassa korostuu valtion arvovalta suhteessa toisiin: entä jos ulkopoliittikan diskurssissa merkittävän aseman saisikin toisista riippuvuuden ja heidän ansionsa tunnustava politiikka? Entä jos autonomian, suvereniteetin sijaan korostettaisiin rajojen avoimuutta sekä kaiken yhteyttä, ja näitä tarkasteltaisiin myös ihmisten tasolla? Entä jos strategiaksi nähtäisiin erilaisten korkean tason lähestymistapojen sijaan konkreettinen matalan tason toiminta, ja kehitysyhteistyössä valtioiden osittain korruptoituneen hallinnon sijaan avustusrahat ohjattaisiin suoraan ihmisille? Entä jos instituutioiden kehittämisen sijaan keskityttäisiin yhteiskunnan kehittämiseen ruohonjuuritasolta käsin, jolloin tiedon lisääntyessä paikallisesti voitaisiin kehittää tarvittavia instituutioita? Millaista ulkopoliittikkaa saataisiin, jos valtion tason sijaan keskityttäisiin ihmisten tasoon: tasa-arvon tuomiseen pois korulauseista käytäntöön, lukutaidon ja koulutuksen tärkeyden nostamiseen rauhan ja konfliktien ratkaisun rinnalle? Olisiko kovin irrationaalista, jos ripulin aiheuttama lapsikuolleisuus olisi diskursseissa keskeisempi kuin ydinaseet?

Näiden kysymysten vaikuttaminen utopistisilta ja naiiveilta viittaa ulkopoliittiseen diskurssiin hegemonisena. Se myös osoittaa, kuinka tieto ja käsitys ulkopoliitikasta ovat vakiintuneet painottamaan pitämään joitain asioita luonnollisina ulkopoliittikkaan kuuluvina. Dekonstruktio poliittinen tehtävä on purkaa tätä luonnollistumista.

6.4. ULKOPOLITIIKAN HILJAISUUDET

Feministiseen tutkimukseen liittyy emansipaation ajatus (Ackerly - True, 2006, 243), ajatus poliittisesta muutoksesta parempaan suuntaan. Paremmaksi tai huonommaksi sanominen on arvolatautunutta: feminismit ovat kuitenkin nähneet naisten aseman parantamisen ja edistämisen keskeisenä myös jalkauduttuaan tieteenalaksi. Emansipaatio on kuitenkin vaikea laji. Kriittisen teorian tulee tarjota hahmotelma vaihtoehtoisesta teorian ja käytännön konseptista, joka välttää dominoivan diskurssin puutteet. Konseptin luonnosten tulisi sisältää tämän käytännön perustamisen tieto ja itsen ymmärrys, sekä olla empiirisesti ja normatiivisesti pätevää. (Leonard 1990, 215.) Postmodernin feminismin mukaan 'naisten' asettaminen johonkin kategoriaan, josta 'heitä' voi emansipoida, on ongelmallinen. Emansipaatio lähtee poliittisten merkitysten horjuttamisesta, diskurssien sukupuolistuneisuuden paljastamisesta ja purkamisesta. Sukupuolen jättäminen määrittelemättömäksi on poliittinen teko, jolla voidaan emansipoida tähän sukupuolen käsitteeseen sidottuja. (Zalewski 2000, 67-72.) Näen myös hiljaisuuksien diskurssien ja hiljentämisen strategioiden tuomisen esiin emansipaationa. Ulkopoliittikan käsitteellinen ongelmallistaminen ja maskuliinisten diskurssien hegemonioiden paljastaminen murtavat niitä sukupuolistuneita käytäntöjä, joille käsitykset poliittisesta ja poliittisesti merkittävästä muodostuvat.

Euroopan unionista on puhuttu siviilivaltana tai normatiivista valtaa käyttävänä (Oddvar Eriksen 2006, 253-254; Lerch – Schwellnus 2006; Lucarelli 2006; Pető – Manners 2006) ja käsittelen sitä itsekin normatiivisena valtana luvussa 2. Unionin siviilivaltana voi nähdä syntyneen talousyhteistyön seurauksena – sillä ei ole ollut sotilaallisia keinoja välineenään. Ulkopoliittisessa diskurssissa EU käyttää valtaa ja ilmaisee tahtonsa maailman asioista: vaikka se ei sotilaallista, hyökkäävää voimaa sanojen tueksi ota, se on yhtä lailla maskuliinista vallan käyttöä, mutta pehmeämmin muodoin. EU luo itsestään kuvaa maskuliinisena toimijana painottamalla ulkopoliittisessa diskurssissa valtaa muihin. Unioni käyttää talouden kohdalla voimakkaampaa valtaa kuin turvallisuuspolitiikan kohdalla, sillä talouden kautta EU:lla on huomattavasti valtaa köyhempiin maihin nähden.

Painottaessaan sovittelua voimankäyttöä enemmän unionin voi nähdä poikkeavana kansainvälisen politiikan kentässä. EU:n ongelmana on kuitenkin ulkopoliittikan kaksinkertaisuus: sen lisäksi, että sillä on ulkopoliittikkaa, jäsenvaltiot harjoittavat sitä myös. (Lerch – Schwellnus 2006, 305.) EU painottaa rauhanomaisuutta samalla kun jäsenvaltioista osa harjoittaa perinteistä voimapolitiikkaa,

ja esimerkiksi Yhdysvallat suunnittelee ohjuspuolustustaan EU:n alueelle, Puolaan ja Tshekkiin. Näin EU on mukana Yhdysvaltain ja Venäjän kiistassa – diskurssin ja käytännön ristiriidat tulevat näkyviin. EU myös pyrkii kehittämään omaa sotilaallista toimintaansa, muun muassa taisteluosastoja ns. Petersbergin tehtävien täyttämiseksi, ja se ilmaiseekin turvallisuuspolitiikkansa asianmukaisiksi puitteiksi ulkopolitiikalle. (16616/07, 90.) Kriisinhallinta ja rauhanturvaaminen voidaan nähdä erilaisena perinteisestä voimapolitiikasta, johon kuuluisivat unionin käskyvallassa olevat, koko ajan toimintakykyiset, täysimittaiset puolustusvoimat tai sotilaallisen voiman käyttäminen pelotteena tai politiikan osana. Unionin diskurssissa painotetaan toisaalta rauhanomaisuutta ja sovittelevuutta, toisaalta ulko- ja turvallisuuspolitiikka sanotaan tiukasti yhteen.

Kielen luonne on monitulkintaisesti strukturoitunut ja epävakaa. Diskurssit yrittävät muotoutua vakiintuneiksi, mutta siellä on aina lipsahduksia ja epävakauksia, jotka muuttavat diskurssia. Tästä muodostuu derridalainen tai postmoderni ymmärrys tekstin määrittelemättömydestä: teksti muuttuu, sitä ei voi määritellä lukkoon. (Derrida 1979,121; Elam 1994, 27-28.) Unionin identiteetin voi nähdä muuttuvana. Yhteys joidenkin identiteetin positiivisten ominaisuuksien välillä voi tulla epävakaaksi tai puolestaan tietyn diskurssin negatiivisesti arvostettu termi voi konstruoitua positiivisena toisessa diskurssissa. Tällä tavoin selvät alempi- tai ylempiarvoisuuden ominaisuudet merkeillä tai ominaisuuksilla tulevat monimutkaisemmaksi. (Hansen 2001, 21.) Näin turvallisuuden ja puolustuksen identiteetti tulee tietyssä diskurssissa positiiviseksi, toisessa puolestaan unioni identifioituu rauhaan ja sovitteluun. Nämä arvostetut ominaisuudet muodostuvat suhteessa siihen, mitä unioni ei ole: esimerkiksi Venäjän kaltainen kansainvälisesti tunnustettua valtion suvereeniutta loukkaava, konfliktia lietsova taho. (9868/08, 9-10;3-6; vrt. Connell 1995; Hooper 1998, 31-32, 37, 41.)

Sovittelevuus ja turvallisuuspolitiikka eivät ole välttämättä toisilleen vastakkaiset. Olennaista on, että EU käyttää diskursiivista valtaa nostamalla tiettyjä asioita merkityksellisiksi ja sanoessaan asioita tietynlaisiksi. (Jokinen 2004, 193.) Ottaessaan sovittelua tai turvallisuutta koskevia asioita esiin, niitä yhdistää assosiointi korkealle tasolle: valtioiden välisiin suhteisiin, instituutioihin, julkiseen kokemuspäiriin. On EU sitten sotilas- tai normatiivinen valta, sen ulkopolitiikan diskurssit eivät ulotu ihmisen tasolle. Feministinen tutkimus on muutokseen pyrkivää ja poliittista. Tähän liittyy, että tutkijan tulee sosiaalisten todellisuuksien rakentumisen pohtimisen lisäksi katsoa, kuinka nämä todellisuudet voisi rakentaa toisenlaisiksi. (Ibid.)

Hiljaisuuden diskursseissa kyse on aktiivisesta tai tahattomasta hiljentämisestä. (Thiesmeyer 2003, 3-4.) Unionin diskursseissa vaikeaksi tulee puhua hegemoniselle diskurssille vastakkaisista asioista, koska ne näyttävät diskurssiin sopimattomilta. Ulkopoliitiikan diskurssin maskuliinisuus luo kuvan, että miehet ovat ulkopoliitiikan päteviä toimijoita. Naisia on kuitenkin ollut aina ulkopoliittisessa toiminnassa mukana, mutta tavalla, jota ei välttämättä ole yhdistetty itse politiikkaan. Naiset ovat olleet eurooppalaisessa valtakamppailussa ja liittoumien muodostuksessa esimerkiksi avioliittojen kautta mukana ja naiset ovat osallistuneet ulkopoliitiikkaan diplomaattien vaimoina. (Sylvester 2002, 166; Enloe 1989, 93-123; Hooper 2001, 49.) Naisten näkymättömyys ulkopoliitikassa ja sen diskursseissa voidaan nähdä yhtenä hiljentämisen onnistumisista. Ulkopoliitiikan diskurssi on rakentunut ilman, että sen piiriin on tullut ymmärrystä naisista ulkopoliitiikan toiminnassa, historiallisesti erilaisista toimintaympäristöistä, politiikan tasoista ja sisällöistä. Naisten historiallisesti erilaisen kokemuspöirin asiat ovat jääneet diskurssin hiljaisuudeksi. (Thiesmeyer 2003, 3-4; Sylvester 2002, 166.)

Hiljaisuuden diskurssit voi nähdä eri näkökulmista. Ensiksi voi erottaa tietynlaisen itesesensuurin, eli tietoisien hiljaisuuden omista heikkouksista, maskuliiniseen sopimattomista ominaisuuksista. Toisena voi erottaa sen, miten jotain diskurssia hiljennetään. Tässä sosiaaliset tai diskurssiiviset rajat asettuvat jonkin asian sanomisen esteeksi: näihin rajoihin liittyvistä teoista nousee, että toisten on vaikeampi tulla kuulluiksi ja saada vastaus. Hiljentämistä voidaan käsitellä myös epätasa-arvoisesti neuvoteltuna yhtenä tai toistettuna tekona, jolla on laajempia henkilökohtaisia, sosiaalisia ja globaaleja seurauksia. Teko pyrkii luomaan tai ylläpitämään suhdetta, joka on epätasa-arvoinen. (Thiesmeyer 2003, 2-3, 6-7.)

Olenaisinta kohdallani ovat hiljentämisen strategiat. Niihin kuuluu toisaalta myös unionin hiljaisuus omista heikkouksistaan: kykenemättömyydestä tehdä vaikeita päätöksiä, integraatiokriittisyydestä, hallinnollisesta tehottomuudesta tai kansainvälisen vaikutusvallan puutteista. Ulkopoliittisessa diskurssissa ei oteta esiin unionille epätoivottuja vaihtoehtoja. Irrationaalista olisi, etteivät Länsi-Balkanin maat tahtoisi lähentyä unioniin tai joku ei haluaisi taloudellista tukea. Sukupuolistunutta hiljentämistä voi dekonstruoida hegemonisten diskurssien avulla. Kun joku diskurssi on tarpeeksi vahva, se on hiljentänyt muut, vaihtoehtoiset diskurssit. (Thiesmeyer 2003, 2-4; Jokinen 2000, 49.) Olen nostanut unionin hegemonisiksi diskursseiksi korkealla, institutionalisoidulla tasolla toimimisen, unionin tiedon ensisijaisuuden ja hierarkkiset

valtasuhteet kolmansiin maihin. Unionin diskursseissa ei kyseenalaisteta demokratian, talouskasvun tai rauhanturvaamisen tuomaa hyvää, eikä sukupuolen käsitystä.

Ulkopolitiikan merkityksellisenä ja rationaalisenä nähtävät asiat luovat yhden todellisuuden. Toisenlainen diskurssi mahdollistaisi EU:n ja Välimeren maiden ”sosiaalisen, kulttuurisen ja inhimillisen kumppanuuden” (16616/07, 73) ymmärtämisen tavalla, joka ehkäisisi turhia kuolemia ja kärsimystä pakolaisten pyrkiessä Eurooppaan. Ulkopoliitiikan rationaalisuuden käsittäminen vaihtoehtoisen diskurssin kautta voisi tarkoittaa, että niin kauan kun Euroopassa asiat ovat paremmin kuin muualla, meidän on velvollisuus auttaa: kun tilanne on tasaantunut, olemme mahdollisesti päässeet kohti tasa-arvoisempaa maailmaa.

Hegemonisten diskurssien vastakappaleina dekonstruoituu diskursseja, joissa suhteet ovat korkean tason sijaan matalalla, ruohonjuuritasolla ja ne ovat epähierarkkisia, epävirallisia ja tasa-arvoisia. Hiljaisuuden diskurssia voi olla ruohonjuuritason toiminta, jossa keskitytään pieniin, taloudellisesti kannattamattomiin projekteihin, jotka luovat yhteisöllisyyttä tai muuta tuottamattomaksi nähtyä. Hiljaisuuden diskurssissa talouskasvun tuoma globaali hyvinvointi kyseenalaistetaan ja otetaan mahdollisuus taloudellisen avautumisen sijaan luoda paikallista, kestäväää taloutta: sellaista, jota unionin dumpaamat maataloustuotteet eivät uhkaa. Hyväksi nähtävä määritellään paikallisesti, ei unionin tasolla: myös tavoitteiden priorisointi katsotaan uudelleen. Sukupuolen kannalta hiljaisuuden murtaminen tarkoittaa miehen ja naisen katsomista uudella tavalla. Sukupuolen valtavirtaistamisen tulee valtavirtaistaa myös miesten ongelmat, tehdä miehen kategoriasta ongelmallinen yhtä lailla ja murtaa esimerkiksi maskuliinisen pärjäämisen tai pystyvyyden raja.

Feminiiniset diskurssit ovat hiljennettyjä, jos se nähdään maskuliinisen diskurssin hegemonian vastinparina. Kuitenkin on varottava dominaation korvaamista toisella (Leonard 1990, 215), joten hierarkian kääntämisen sijaan on annettava vaihtoehtoisia olotiloja, joissa sukupuolet ovat annettujen identiteettien sijaan liikkuvia. Diskurssia ei myöskään rajoita maskuliininen tai feminiininen, vaan molempien mahdollisuudet ja ominaisuudet ovat mukana. Feminiinisessä diskurssissa ulkopoliitiikan todellisuuteen tuodaan erilaisia tasoja yksityisen tullessa poliittiseksi. Diskurssien muodostumisen strategioissa on otettava huomioon näkemys, jonka mukaan hegemoninen maskuliinisuus muuttuu sen mukaan, mikä vastaa parhaiten vallan saamiseen ja ylläpitämiseen. (Hooper 2001, 45-48, 61 ja 1998, 43.) Näin maskuliinisen ja feminiinisen välisten hierarkioiden purku on dekonstruktion ensisijainen tehtävä, mikä mahdollistaa muiden

hierarkioiden näkemisen ilman yhteyttä arvostettuun maskuliiniseen ja vähemmän arvostettuun feminiiniseen. Maskuliiniseen yhdistettävät esimerkiksi voima, autonomia tai riippumattomuus rajoittavat miehen identiteetin liikkumista, samalla kun ne rajoittavat myös naista. Maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien näkeminen naista tai miestä kuvaavana tulisi olla avointa ja liikkuvaa.

Moninaisten maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien tunnustaminen identiteeteissä on yksi askel siirtyä hegemonisen maskuliinisuuden ja sen alisteisten vastinparien piiristä pois. Huomion kiinnittäminen näiden ryhmien välisiin hierarkioihin helpottaa eri ryhmiin kuuluvien miesten ja naisten monimutkaisten sukupuolistuneiden suhteiden hahmottamista. Siirtymä kahtiajaon analyysistä pois kohti moninaisempaa näkemystä saa maskuliinisuuden ja feminiinisyyden dikotomian näyttämään entistä luonnottomammaksi. (Hooper 1998, 28-31, 46-47.) Näen unionin diskursseissa potentiaalia murtaa maskuliinisen ja feminiinisen dikotomioita tietyistä vastakkaisuuksien hämärtymisistä johtuen. Rauhanturvaajan identiteetin liikkuminen sekä sovittävän ja voimankäytön vaihtelu rikkovat kuvaa selkeistä identiteeteistä, mikä tuo mahdollisuuksia muidenkin hierarkioiden murtamiselle. EU:n ulkopolitiikka hakee vielä muotoaan, joten vaikuttaminen ulkopolitiikan sisältöön, sen diskursseihin ja tapoihin on todennäköisesti helpompaa, kuin jos ulkopolitiikalla on jo kymmenien, satojen vuosien perinteet, historia, ennakkoletukset ja valmiit diskurssit taakkanaan.

Olen aiemmin ottanut esiin, kuinka ulkoiseksi politiikaksi sanottavat dekonstruoituvat ulkopolitiikan marginaaleina. Ulkopolitiikka sanotaan edelleen myös EU:n diskursseissa samaa julkinen–yksityinen -jakoa tukevaksi, maskuliininen, voimakas puhe tehokkuudesta, strategioista, johdonmukaisuudesta ja EU:n oikeaksi näkemistä asioista saa etusijan. Käsitys ulkopolitiikan rationaalisuudesta rakentuu maskuliinisten rationaalisuuden käsitysten varaan. Ulkopolitiikan diskurssin ja todellisuuden taakse jää hiljaisuuksia, hiljennettyjä diskursseja: entä jos taloudellinen kasvu ei tuo hyvää? Entä jos demokratisoiminen ei ole oikea ratkaisu toisissa maissa, vaan ihmisten hyvinvointi tulisi jostain muusta järjestelmästä? Entä jos EU-jäsenyys ei olekaan ihmisten etu, vaan valtion etu – kenen etuja EU ajaa? Kenen tiedolla on valtaa?

Harva diskurssi on itsekriittinen edellä esitettyjen kysymysten muodossa. Kritiikin tavoite parhaimmillaan on kuitenkin lisätä tietoisuutta ja mahdollistaa itsensä kehittämisen. Unionin

perustavanlaatuiset arvot mahdollistavat monia uusia ulkopoliitiikan vaihtoehtoja, kuten tasa-arvon tai ympäristön painotuksen, joiden kautta olemassa olevia hierarkioita voidaan häivyttää.

6.5. LOPUKSI: ULKOPOLITIIKAN DISKURSSIT

Olen tuonut esiin ulkopoliitiikan hegemonisia diskursseja sekä hiljaisuuksia. Olen pyrkinyt kysymyksiin purkamaan dikotomioiden luonnollisuutta ja kyseenalaistamaan ulkopoliittisen diskurssin rakentumisen tietynlaisille käsityksille ulkopoliitiikan toimintaympäristöstä tai rationaalisuudesta.

Ulkopoliittisessa diskurssissa feminiinisyys tulee esiin maskuliinisuudelle alisteisena, heikompana ominaisuutena sekä ulkopoliitiikan objektina. Itse ulkopoliitiikan diskurssissa feminiiniseksi sanotaan jotain melko harvaan: asiat ilmaistaan maskuliinisesti, toiminta ja todellisuus näyttäytyvät maskuliinisena toimintana. Feminiinisen, tai feminiinistä ja maskuliinista sisältävän ulkopoliitiikan ajattelu uudella tavalla on vaikeaa. Olen tulkinnut jonkun uuden tuntumista naiivilta tai epäsopivalta sillä, että diskurssi on hegemonista ja luonnollistunutta: diskurssi muodostuu vaihtoehtojen hiljentämiselle. (Jokinen 2000, 49; Thiesmeyer 2003, 2-4.) Diskurssit eivät kuitenkaan ole pysyviä ja muuttumattomia, joten dekonstruktio, hierarkioiden purku ja monien vaihtoehtojen esiintuominen on mahdollista. Dekonstruoidulla ulkopoliittisella diskurssilla voidaan vaikuttaa ulkopoliitiikan todellisuuteen sen kautta, mille käsityksille poliittisen nähdään muodostuvan. (Zalewski 2000, 67-69; Hooper 1998, 28-31, 46-47.) Näen tässä emansipaation mahdollisuuden.

Eurooppa-neuvoston ja neuvoston diskurssien välillä on nähtävissä sukupuolen kannalta tarkasteltuna joitain eroja. Keskeisimpänä on ihmisen tai sukupuolen tuominen esiin: Eurooppa-neuvoston diskurssi on neuvostoa korkeammalla tasolla, kauempana ihmisten ottamisesta ulkopoliitiikkaan. Sukupuolet eivät ulotu Eurooppa-neuvoston diskurssiin, vaan ulkopoliittisessa diskurssissa esiin tuleva mies tai nainen löytyy lähinnä neuvoston diskursseista. Tätä voi selittää Eurooppa-neuvoston strateginen, linjaava rooli tai neuvoston sanominen asioista huomattavasti useammin ja tarkemmin: toisaalta tällä logiikalla Eurooppa-neuvosto linjaisi ihmisen ulos ulkopoliittisesta diskurssista.

Ulkopoliitiikan aladiskurssit sisältävät yhteisiä ominaisuuksia, jotka muodostavat hegemonisen ulkopoliittisen diskurssin. Näitä ovat käsitykset yksityisestä ja julkisesta, rationaalisesta ja irratiionaalista, instituutioiden merkityksestä, hierarkiasta sekä eurooppalaisen tiedon yliveraisuudesta. Unioni luo diskursseissa itsestään kuva harkitsevana, aktiivisena, vahvana,

sovittelevan ja johdonmukaisena toimijana. Monet näistä liittyvät yhteen: esimerkiksi diskurssin taso on korkea, siinä keskitytään instituutioihin, julkiseen tilaan, valtioiden ja korkeiden poliittisten toimijoiden suhteisiin. Tämä perustellaan maskuliinisiksi nähtävin rationaalisin perustein. Sukupuolen tai tasa-arvon saama vähäinen huomio selittyy osittain samoilla perusteilla: koska se nähdään ihmisten välisissä suhteissa vaikuttavaksi, eli yksityiseksi, on puuttuminen instituutioiden tasolla operoivan ulkopoliittisen diskurssin säännöin hankalaa. Tällöin on syytä dekonstruoida diskurssin hierarkioita ja hegemonisia diskursseja, joihin säännöt liittyvät, jotta voidaan mahdollistaa useammat vaihtoehdot myös maskuliinisen ja feminiinisen tai sukupuolen tarkasteluun.

Ruohonjuuritasoa ei näy ulkopoliittisessa diskurssissa. Ihmisten yksityiseen elämään ei kiinnitetä diskurssin sääntöjen puitteissa huomiota, vaikka ulkopoliitiikalla on siihen huomattavaa vaikutusta. 'Hyvä politiikka' näyttäytyy diskurssissa ensisijaisesti valtioiden hyvää tarkoittavana, esimerkiksi turvallisuuden osalta tai instituutioiden demokratisoimisessa. Ulkopoliitiikan rationaalisuus on maskuliinista, jossa painavat julkiset, mitattavat hyödyt ja tavoitteet tai tuottavuus. Ihmisten todellisuus ja ulkopoliitiikan vaikutukset ihmisiin, esimerkiksi tiukkojen rajojen osaltaan aiheuttama ihmiskauppa, suljetaan diskurssissa ulos. Vaikka asialla olisi kansainvälistä merkitystä ja laajuutta, se ei kuulu ulkopoliitiikan diskurssiin ja on näin hankala yhdistää siihen tai huomioida diskurssin puitteissa. Yksityiseksi laskettavia asioita ei tuoda ulkopoliitiikkaan – henkilökohtaisen politisointi on vielä ulkopoliitiikan diskurssissa kesken.

7. YHTEENVETO JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET

Tutkimuskysymyksessäni lähdin pohtimaan, miten Euroopan unionin ulkopoliittinen diskurssi sisältää maskuliiniseksi tai feminiiniseksi nähtäviä ominaisuuksia. Tavoitteenani oli tutkia, millaisia ovat ulkopoliittikan hegemoniset diskurssit ja hiljaisuudet, ja miten ne ovat sukupuolistuneet. Diskurssit muodostavat todellisuutta, valta liittyy niihin olennaisena – kenellä on valta puhua asioista tai sanoa niitä ensisijaiseksi.

Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi selvitin unionin ulkopoliittikan lähtökohtia. Keskeisenä nousi esiin arvojen merkitys unionissa, myös sukupuolten tasa-arvon. Teoreettinen lähtökohtani on postmoderni feminismi, joka mahdollistaa tutkimuskysymyksen esittämisen sekä maskuliinisuuksien ja feminiinisyksien näkemisen relevanttina tutkimuskohteena. Tutkimusotteeni on ollut reflektivistinen. Metodikseni taipui dekonstruktio, jossa seuraan niin Jacques Derridan kuin feministien näkemystä siitä. Dekonstruktiossa keskeistä oli lukemisen ja uudelleen kirjoittamisen prosessuaalisuus sekä purkaminen. Dekonstruktio on tulkintaa, ja se liittyy kontekstiin: merkitykset syntyvät suhteessa toisiinsa, maskuliinisuudet suhteessa feminiinisyksiin. Käytin dikotomioita apuna hahmottamassa tekstistä nousevia maskuliinisuuksia ja feminiinisyksiä. Näitä dikotomioita tarkastelin myös hegemonisten ja hiljaisuuksien diskurssien kohdalla. Dikotomiat saavat hierarkkisen aseman: niiden eroa tulee häivyttää sekä kyseenalaistaa ensi- ja toissijaisuudet. Dekonstruktio tulee purkaa alistavat hierarkkiset asetelmat ja tarjota vaihtoehtoja, moninaisuuksia kahtiajaon sijaan.

Tutkimukseni keskeisiksi johtopäätöksiksi nousivat ulkopoliittisen diskurssin hegemoninen maskuliinisuus sekä diskurssin sukupuolistuminen. EU:ta kuvataan normatiivisena toimijana, ja sen ulkopoliittisessa diskurssissa esimerkiksi ihmisoikeuksia ja demokratiaa painotetaan – näistä puhumisen tapa on maskuliininen, abstrakteja instituutioita painottava. Unionin diskursseista dekonstruoitui useita dikotomioita, joista vahvimpina julkinen ja yksityinen, hallitseva ja alisteinen, rationaalinen ja irrationaalinen, eurooppalainen ja kehitysmaa, hierarkia ja epämuodollinen, institutionaalinen ja epäjärjestys sekä ulkopoliittikka ja ulkoinen politiikka. EU loi diskursseissa kuvaa omasta toiminnastaan järjestelmällisenä, strategisena, sovittelavana, kansainvälisenä, demokratiaa ajavana, tuloksellisena, aktiivisena ja harkitsevana.

Ulkopoliittikan diskurssi hahmottui sieltä löydettävistä feminiiniseksi nähtävistä ominaisuuksista – hoiva, sovittelu, yhteistyö – huolimatta maskuliinisenä. Samalla kun dekonstruoituu feminiininen

hoiva ja huolehtiminen toimintana se sanotaan maskuliinisesti hierarkkisesti voimakkaampana, huolehtijana, turvallisuuden tuottajana, suojelijana. Näiden vastakkaisina nähtävien ominaisuuksien löytäminen diskurssista voi auttaa hämärtämään maskuliinisuuden ja feminiinisuuden kahtia jakoa, nähdä potentiaalisena vastakkaisuuksien murtajana ja mahdollisuutena nähdä feminiinisiä ominaisuuksia yhtäläillä rationaalisena toimintana. Tällaiset diskurssit ovat rikkaita, sillä dekonstruktion tavoite on tuoda vastakkaiset täydentäviksi ja sallia monenlaiset olemiset.

Maskuliinisuus muotoutui edellä mainittujen dikotomioiden kontekstissa, vahvistaen toisiaan. Rationaaliseksi nähtävät aktiviteetit perusteltiin maskuliinisesti, esimerkiksi abstraktein järkiperustein. Unionin näkemykselle vieras toiminta dekonstruoitui järjettömänä – tai se jäi hiljaisuuteen. Diskurssin maskuliinisuus korostui esimerkiksi lasten oikeuksista puhuttaessa ulkopoliittikan strategisella kielellä, jossa ihmisen kokemuksella ei ole tilaa.

Ongelmallista EU:n ulkopoliittikan diskursseissa olivat annetut subjekti-positiot, esimerkiksi suojelija, suojeltava, toimija, uhri. Hegemonisen maskuliinisuuden diskurssit antavat naiselle tai feminiiniseen vähemmän toimijuutta ja sanovat sen ulkopoliittikan objektiksi: sanottaessa nainen joksikin, on jäljelle jäävä toimija dekonstruoitavissa maskuliiniseksi. Postmoderni feminismi näkee tällaiset positiot rajoittavina, subjektin monille identiteeteille tulisi jättää tilaa. Diskurssista löytyi myös poikkeus, jossa rauhanturvaajalle annetaan hegemoniseen maskuliinisuuteen yhdistyvän suojelijan lisäksi feminiiniseen assosioitava suojeltavan positio. Sukupuoli on osana EU:n ulkopoliittista diskurssia, mahdollisesti sukupuolen valtavirtaistamisen politiikan seurauksena. Kuitenkin sukupuolistuneista ongelmista puhuttaessa huomio kiinnittyy naiseen: mies ei ole ulkopoliittikassa sukupuolena. Naisen kiinnittäminen sukupuoleksi on ongelmallista sekä miehen että naisen kannalta: nainen tulee näkyviin erityistapauksena, erillisenä yleisestä ulkopoliittikasta, jonka normit eivät kohtaa naista ulkopoliittikan ollessa miesten todellisuudesta rakentunut. Nainen ei itsessään täytä ulkopoliittikan kriteeriä, maskuliinisuutta: tästä nousee feminiinisen ulossulkemisen vakava ongelma. Miehelle naisen ja sukupuolen yhdistäminen on ongelmallista, sillä miehen näkeminen sukupuolettomana ihmisenä estää miestä koskeviin sukupuolistuneisiin ongelmiin tarttumisen.

Tutkimuksessani kävi ilmi miehen ja naisen ongelmallisuus EU:n ulkopoliittisessa diskurssissa, myös maskuliinisuuksien ja feminiinisyysien tarkastelun kannalta. Diskursseissa sukupuoli näkyy biologisena, vaikka sukupuolen sosiaalista ulottuvuutta painotetaan myös feministisen tutkimuksen ulkopuolella. Kun ulkopoliittikassa on naisia toimijoina, näkee EU (biologisen) sukupuolen olevan

sisällytetty ulkopolitiikkaan. Ulkopolitiikan maskuliinisuus ei muutu: diskurssin ollessa maskuliinista naiset toimivat sen sääntöjen mukaan vahvistaen hegemonisia ulkopolitiikan diskursseja. Maskuliinisuuksien ja feminiinisyyksien tarkastelu mahdollistaa ulkopolitiikan sukupuolistuneiden rakenteiden dekonstruktion, erilaisten vaihtoehtojen lähtökohdat ja hierarkian purkamisen. Jättämällä ulkopolitiikan rakenteet koskemattomiksi ei diskursseissa vaikuttavia, sukupuolistuneita ja hierarkkisia ominaisuuksia voida muuttaa. Ulkopolitiikan maskuliinisten rakenteiden dekonstruktio mahdollistaa myös feminiinisen näkemisen ulkopolitiikkaan kuuluvana: ilman tätä hegemoninen maskuliininen diskurssi saa poikkeavan diskurssin näyttämään epäaidolta, epätarkoituksenmukaiselta ja ulkopolitiikkaan kuulumattomalta. Ulkopolitiikan ollessa miesten todellisuudesta muodostunut se jättäisi siis naisten todellisuudet ja kokemuspiirit ulkopuolelle irratioonaaalisina.

Ongelmallista ei ole ulkopolitiikan maskuliiniset ominaisuudet sinänsä, vaan maskuliinisuudesta johtuvat feminiinisen (ja naisen) ulossulkevat käytännöt. (Esim. Smith 1998, 64-65.) Ongelmalliseksi saattavat muodostua myös vahvaan ja vakaaseen politiikkaan yhdistyvät asiat: jos hyvänä politiikkana nähdään unionin etu, ja hyötyä tavoitellaan instituutioiden korkealla tasolla, kuka tämän tason hyvinvoinnin tuottaa? Esimerkiksi talouskasvu tarvitsee ihmisiä tekemään paljon raskasta työtä, ja tulonjaossa on synkkä kuilu sukupuolten välillä. Euroopan unionin kehitysyhteistyöllä on monia vaikutuksia tavallisiin ihmisiin, kuten myös kumppanuuksilla ja demokratiadiskursseilla. Unionin ääni kuuluu ihmisten tasolle, mutta ihmisten taso ei näy unionin diskursseissa. Ulkopolitiikan marginaalista on vaikea tulla kuulluksi.

Näen feministisellä tutkimuksella olevan paljon annettavaa Euroopan unionin tutkimiselle. Pro gradustani kumpuavat mahdollisuudet jatkaa ulkopolitiikan sukupuolistumien dekonstruktion parissa kohti rekonstruktiviista ja näin emansipatorisempaa projektia. Vaikka olen pyrkinyt tuomaan vaihtoehtoisia näkemyksiä ulkopolitiikkaan, se on vaikeaa. Dekonstruktio auttaa näkemään ulkopolitiikan kipupisteitä feminiinisen ja maskuliinisen lähtökohdista: kuitenkin käsitys ulkopolitiikasta on niin vakiintunut, että ulkopolitiikan innovointi uusiksi on tämänlaajuisessa työssä lähes mahdotonta.

EU:n ulkopolitiikan tutkiminen feministisestä näkökulmasta on saanut välillä minut pohtimaan, teenkö Eurooppa-, feminististä - vai kansainvälisen politiikan tutkimusta. EU-tutkimus reflektivisistä näkökulmasta ei ole kovin yleistä. Näen EU:n diskursseissa sukupuolistumien ohella olevan paljon tilaa ja mahdollisuuksia tutkimiselle, eikä pahitteeksi olisi kriittinen EU:n tutkimus.

Akateeminen tutkimus parhaimmillaan voi muuttaa maailmaa, arvolatautuneesti sanottuna myös parempaan suuntaan. Kriittiseen yhteiskuntatieteeseen on kuulunut konkreettinen muutos, ihmisten itseymmärrys emansipaatiosta ja näin muutos ihmisten kannalta parempaan suuntaan. Feministinen tutkimus on syntynyt naisten aseman parantamisesta: tavoitteena on ollut konkreettisesti saada naisille oikeuksia itseään koskien. Oma tutkimukseni on ollut postmoderneista lähtökohdista kumpuava, jolloin naisista yhtenäisenä ryhmänä puhuminen ja heidän (meidän) asiansa ajaminen on kyseenalaista. Emansipaatio tutkimalla diskursseja voi vaikuttaa etäiseltä ja epäkonkreettiselta, mutta se ei välttämättä ole sellaista. Ainakin itseäni diskurssien tutkimuksella on ollut vaikutusta, ja silmäni ovat auenneet EU:n ja muidenkin ulkopoliittisen diskurssin kannalta. Koska pro gradussa on myös kyse opinnäytetyöstä ja tulevaisuudessani saatan työllistyä ulkopoliittikan alalle, on tutkimusprosessini avartanut näkemystä itsestäni, sukupuolista ja ulkopoliittikasta.

Ulkopoliittikan hiljaisuuteen ovat jääneet ihmiset, ihmisten todellisuus ja kokemus. Jos politiikan tavoitteen näkee olevan kehityksen tai edistyksen, on ulkopoliittinen kehitys kulkenut liikaa ehkä instituutioiden ehdoilla. Valtion etu ei välttämättä ole kansalaisten, yksittäisten ihmisten etu – ihmisten tunnustaminen ulkopoliittikan mahdollistajina sekä ihmisten todellisuuksien huomioiminen ulkopoliittikassa voisi olla virkistävä poikkeus. Lähtisikö ihmisten hyvää ajava ulkopoliittikka liikkeelle siitä, että vuosituhattavoitteiden toimintaohjelmien laatimisen sijaan annettaisiin tila ja resurssit konkreettisille toimille, ja ohjuspuolustuksiin käytettävät rahat suunnattaisiin lääkkeiden antamiseen, koulutukseen ja puhtaaseen veteen? Ohjuspuolustusta perustellaan rationaalisesti – sillä torjutaan uhkaa! Sen sijaan ihmisten auttamiseen tähtäävät laskelmat, kuten että Irakin sodan kustannuksilla olisi ruokittu monen maan nälkää kärsivät monta vuotta, tyrmätään irrationaalisina, naiiveina. Aseet assosioituvat maskuliiniseen, yksittäisen ihmisen hoivaaminen feminiiniseen. Kun puhutaan ulkopoliittikan todellisuudesta, sinne on sanottu tietyt asiat rationaaliseksi – olisivatko ne sitä joistain vaihtoehtoisista näkökulmista? Uskon tässä riittävän tilaa tutkimukselle, jolla voisi tehdä hyvää konkreettiselle ihmiselle. Näen yhteiskuntatieteiden tarvitsevan 'utopistisia', 'mahdottomia' tavoitteita: lähtevähän teknologian suuret innovaatiot usein ajatuksesta, jota pidetään mahdottomana. Kuitenkin pitkällisessä prosessissa aina välillä mahdoton muuttuu mahdolliseksi. Ellei yhteiskuntatieteellinen tutkimus saa kurottaa mahdottomuuksiin, se sulkee itseltään monta ovea kehittyä tutkimuksellisesti sekä samalla ehkäisee itseään edistämästä parempaa maailmaa.

LÄHDELUETTELO

TUTKIMUSAINEISTO:

Puheenjohtajan päätelmät. Bryssel 19.-20.6.2008, asiakirja 11018/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/ec/101360.pdf, Luettu 6.8.2008.

Puheenjohtajan päätelmät. Bryssel 14.12.2007, asiakirja 16616/07.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/ec/97688.pdf Luettu 6.8.2008.

Neuvoston 2879. istunto. Yleiset asiat ja ulkosuhteet: Ulkosuhteet. Luxemburg 16.6.2008. Lehdistötiedote, asiakirja 10726/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/101627.pdf Luettu 6.8.2008.

Neuvoston 2878. istunto. Yleiset asiat ja ulkosuhteet: Yleiset asiat. Luxemburg 16.6.2008. Lehdistötiedote, asiakirja 10725/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/101643.pdf Luettu 6.8.2008.

Neuvoston 2870. istunto. Yleiset asiat ja ulkosuhteet: Ulkosuhteet. Bryssel, 26.-27.5.2008. Lehdistötiedote, asiakirja 9868/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/101220.pdf Luettu 6.8.2008.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS:

Adams, Michele – Scott Coltrane (2005), “Boys and Men in Families: The Domestic Production of Gender, Power, and Privilege.” Teoksessa Kimmel, Michael S. - Hearn, Jeff – Connell, R.W. (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 229-245. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Ackerly, Brooke A. - Jacqui True (2006), “Studying the Struggles and Wishes of the Age: Feminist Theoretical Methodology and Feminist Theoretical Methods.” Teoksessa Ackerly, Brooke A. - Maria Stern - Jacqui True (ed.), *Feminist Methodologies for International Relations*, 241-260. New York: Cambridge University Press.

de Beauvoir, Simone (1980), *Toinen sukupuoli*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Bengtsson, Rikard – Ole Elgström – Jonas Tallberg (2004), “Silencer or Amplifier? The European Union Presidency and the Nordic Countries.” *Scandinavian Political Studies* 27 (3): 311-334.

Bretherton, Charlotte (2001), “Gender Mainstreaming and EU Enlargement: Swimming against the Tide?” *Journal of European Public Policy* 8 (1): 60-81.

Brooten, Lisa (2005), “The Feminization of Democracy Under Siege: The Media, “the Lady” of Burma, and U.S. Foreign Policy.” *NWSA Journal* 17 (3): 134-156.

Butler, Judith (2006), *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus.

Caprioli, Mary (2004), “Democracy and Human Rights versus Women’s Security: A Contradiction?” *Security Dialogue* 35 (4): 411-428.

Caprioli, Mary (2003), “Gender Equality and State Aggression: The Impact of Domestic Gender Equality on State First Use of Force.” *International Interactions*, 29: 195-214.

Carpenter, Charli R. (2006), “Recognizing Gender-Based Violence Against Civilian Men and Boys in Conflict Situations.” *Security Dialogue* 37 (1): 83-103.

Chernova, Janna - Irina Novikova - Keith Pringle - Jeff Hearn - Ursula Mueller - Elzbieta Oleksy - Emmi Lattu - Harry Ferguson - Oystein Gullvåg Holter - Voldemar Kolga - Eivind Olsvik - Teemu Tallberg - Carmine Ventimiglia (Critical Research on Men in Europe (CROME)) (2005), “Men, Masculinities, and ”Europe””. Teoksessa Kimmel, Michael S. - Hearn, Jeff – Connell, R.W. (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 141-159. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Cohn, Carol (1996), “Nuclear Language and How We Learned to Pat the Bomb.” Teoksessa Fox Keller, Evelyn – Helen E. Longino (ed.), *Feminism and Science*, 173-184. New York: Oxford University Press Inc..

Cohn, Carol (2006), “Motives and Methods: Using Multi-sited Ethnography to Study US National Security Discourse.” Teoksessa Ackerly, Brooke A. - Maria Stern - Jacqui True (ed.), *Feminist Methodologies for International Relations*, 91-107. New York: Cambridge University Press.

Collinson, David L. – Jeff Hearn (2005), “Men and Masculinities in Work, Organizations, and Management.” Teoksessa Kimmel, Michael S. - Hearn, Jeff – Connell, R.W. (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 290-305. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Connell, R.W. (2005), “Globalization, Imperialism, and Masculinities”. Teoksessa Kimmel, Michael S. - Hearn, Jeff – Connell, R.W. (ed.) (2005), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 72-85. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Connell, R.W. (1995), *Masculinities*. Oxford: Polity Press.

- Coole, Diana (2000), "Cartographic Convulsions: Public and Private Reconsidered." *Political Theory* 28 (3): 337-354.
- Demetriou, Demetrakis Z. (2001), "Connell's Concept of Hegemonic Masculinity: A Critique." *Theory and Society* 30: 337-361.
- Derrida, Jacques (2003), *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toimittaneet Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus.
- Derrida, Jacques (1995), *Points... Interviews, 1974-1994*. Edited by Elisabeth Weber. Stanford, California: California University Press.
- Derrida, Jacques (1988), *Positioita: Keskusteluja Henri Ronsen, Julia Kristevan, Jean-Louis Houdebinnen ja Guy Scarpettan kanssa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Derrida, Jacques (1979), *Spurs/Éperons*. Chicago/Lontoo: The University of Chicago Press.
- Doty, Roxanne Lynn (1993), "Foreign Policy as Social Construction: A Post-Positivist Analysis of U.S. Counterinsurgency Policy in the Philippines." *International Studies Quarterly* 37: 297-320.
- Edwards, Tim (2005), "Queering the Pitch: Gay Masculinities." Teoksessa Kimmel, Michael S. - Jeff Hearn - R.W. Connell (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 50-71. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Elam, Diane (1994), *Feminism and deconstruction: Ms. en Abyme*. New York: Routledge.
- Elshtain, Jean Bethke (1995), *Women and War*. Toinen painos. Chicago: University of Chicago Press.
- Enloe, Cynthia (1989), *Bananas, Beaches & Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. Lontoo: Pandora.
- Foucault, Michel (2005), *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino.
- Fukuyama, Francis (1998), "Women and the Evolution of World Politics". *Foreign Affairs* 77 (5): 24-40.
- Guerrina, Roberta - Marysia Zalewski (2007), "Forum Introduction: Negotiating Difference/Negotiating Rights: The Challenges and Opportunities of Women's Human Rights." *Review of International Studies* 33: 5-10.
- Hansen, Lene (2006), *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. Lontoo: Routledge.

- Harding, Sandra (1996), "Rethinking Standpoint Epistemology: What is 'Strong Objectivity'?" Teoksessa Fox Keller, Evelyn – Helen E. Longino (ed.), *Feminism and Science*, 235-248. New York: Oxford University Press Inc..
- Harding, Sandra (1991), *Whose Science? Whose Knowledge?: Thinking from Women's Lives*. Milton Keynes: Open University Press.
- Haywood, Chris – Máirtín Mac an Ghail (2003), *Men and Masculinities: Theory, Research and Social Practice*. Buckingham: Open University Press.
- Holter, Oystein Gullvåg (2005), "Social Theories for Researching Men and Masculinities: Direct Gender Hierarchy and Structural Inequality." Teoksessa Kimmel, Michael S. - Jeff Hearn – R.W. Connell (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 15-35. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Hooper, Charlotte (2001), *Manly States: Masculinities, International Relations, and Gender Politics*. New York: Columbia University Press.
- Hooper, Charlotte (1998), "Masculinist Practices and Gender Politics: The Operation of Multiple Masculinities in International Relations." Teoksessa Zalewski, Marysia ja Parpart, Jane (ed.) (1998), *The "Man" Question in International Relations*, 28-53. Colorado: Westview Press.
- Irigaray, Luce (2000), *Democracy begins between two*. Lontoo: Athlone Press.
- Jokinen, Arja – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (toim.) (1993), *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja – Kirsi Juhila (1993), *Valtasuhteiden analysoiminen*. Teoksessa Jokinen, Arja – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (toim.) (1993), *Diskurssianalyysin aakkoset*, 75-110. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto (2004), "Diskurssianalyysin kourissa: sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus." Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.), *Feministinen tietäminen: keskustelua metodologiasta*, 191-208. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto (2000), *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Kantola, Johanna - Dahl, Hanne Marlene (2005), "Gender and the State: From Differences Between to Differences Within." *International Feminist Journal of Politics* 7 (1): 49-70.
- Kantola, Johanna - Johanna Valenius (toim.) (2007), *Toinen maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Kegan Gardiner, Judith (2005), "Men, Masculinities, and Feminist Theory." Teoksessa Kimmel, Michael S. - Jeff Hearn – R.W. Connell (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 36-49. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Keisala, Katja (2008), "Konstruktivismiin reflektiivisyyden puute EU-tutkimuksessa: Pitäisikö EU-tutkimuksen ajatella välillä itseäänkin?" *Kosmopolis* 38 (2): 45-61.

Kimmel, Michael S. (2005), "Globalization and its Mal(e)contents: The Gendered Moral and Political Economy of Terrorism." Teoksessa Kimmel, Michael S. - Jeff Hearn – R.W. Connell (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 411-430. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Kimmel, Michael S. - Hearn, Jeff – Connell, R.W. (ed.) (2005), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 141-159. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Kronsell, Annica (2006), "Methods for studying silences: gender analysis in institutions of hegemonic masculinity." Teoksessa Ackerly, Brooke A. - Maria Stern - Jacqui True (ed.) (2006), *Feminist Methodologies for International Relations*, 108-128. New York: Cambridge University Press.

Kulachi, Erol (2005), "EU Political Conditionality and Parties in Government: Human Right and the Quest for Turkish Transformation." *Journal of Southern Europe and the Balkans* 7 (3): 387-402.

Leonard, Stephen T. (1990), *Critical Theory in Political Practice*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Lerch, Marika – Guido Schwellnus (2006), "Normative by Nature? The Role of Coherence in Justifying the EU's External Human Rights Policy." *Journal of European Public Policy* 13 (2): 304-361.

Lloyd, Genevieve (1996), "Reason, Science and the Domination of Matter." Teoksessa Fox Keller, Evelyn – Helen E. Longino (ed.), *Feminism and Science*, 41-53. New York: Oxford University Press Inc..

Lucarelli, Sonia (2006), "Introduction: Values, Principles, Identity and European Union Foreign Policy." Teoksessa Lucarelli, Sonia – Ian Manners (ed.), *Values and Principles in European Union Foreign Policy*, 1-18. Lontoo: Routledge.

Mushaben, Joyce Marie (2006), "Girl Power and Gender Mainstreaming: Looking for Peace in New Places Through a European Union Lens." *Peace & Change* 31 (3): 368-389.

Nagel, Joane (2005), "Nation". Teoksessa Kimmel, Michael S. - Jeff Hearn – R.W. Connell (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 396-410. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Oddvar Eriksen, Erik (2006), "The EU – a cosmopolitan polity?" *Journal of European Public Policy* 13 (2): 252-269.

Panebianco, Stefania (2006), "Promoting Human Rights and Democracy in Union Relations with Russia and China". Teoksessa Lucarelli, Sonia – Ian Manners (ed.) (2006), *Values and Principles in European Union Foreign Policy*, 130-146. Lontoo: Routledge.

Penttinen Elina (2004), *Corporeal Globalization. Narratives of subjectivity and otherness in the sexscapes of globalization*. Tampere: Tampere Peace Research Institute.

Peterson, V. Spike - Jacqui True (1998), "'New Times' and New Conversations." Teoksessa Zalewski, Marysia ja Parpart, Jane (ed.) (1998), *The "Man" Question in International Relations*, 14-27. Colorado: Westview Press.

Peterson, V. Spike (ed.) (1992), *Gendered States: Feminist (Re)Visions of International Relations Theory*. Boulder/ Lontoo: Lynne Rienner Publishers.

Pető, Andrea - Ian Manners (2006), "The European Union and the value of gender equality." Teoksessa Lucarelli, Sonia – Ian Manners (ed.), *Values and Principles in European Union Foreign Policy*, 97-113. Lontoo: Routledge.

Platon (1982), "Timaios". Teoksessa Platon, *Teokset: Viides osa*. Helsinki: Otava.

Rees, Teresa (2005), "The Reflections on the Uneven Development of Gender Mainstreaming in Europe." *International Feminist Journal of Politics* 7 (4): 555-574.

Resul Usul, Ali (2002), "Drawing a General Framework for the EU's Human Rights Policy towards Third Countries." *The Review of International Affairs* 1 (3): 49-66.

Richey, Lisa Ann (2001), "In Search of Feminist Foreign Policy: Gender, Development, and Danish State Identity." *Cooperation and Conflict* 36 (2): 177-212.

Ricœur, Paul (2000), *Tulkinnan teoria: Diskurssi ja merkityksen lisä*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Ronkainen, Suvi (2004), "Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus." Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.), *Feministinen tietäminen: keskustelua metodologiasta*, 44-69. Tampere: Vastapaino.

Schimmelfennig, Frank (2005), "European Regional Organizations, Political Conditionality, and Democratic Transformation in Eastern Europe." *East European Politics and Societies* 21 (1): 126-141.

Schimmelfennig, Frank – Ulrich Sedelmeier (2004), “Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe.” *Journal of European Public Policy* 11 (4): 661-679.

Scott, Catherine (2006), “Regulatory and Symbolic Empire: U.S. Foreign Policy, Gender and the “War on Terror”.” Konferenssipapereita: International Studies Association, vuosittainen tapaaminen, San Diego, Kalifornia, 22.-25.3.2006.

Scott, Joan W. (1988), “Deconstructing Equality-versus-Difference: Or, the Uses of Poststructuralist Theory for Feminism.” *Feminist Studies* 14 (1): 33-50.

Scott, Joan W. (1986), “Gender: A Useful Category of Historical Analysis.” *American Historical Review* 91 (5): 1053-1075.

Smith, Steve (1998), ““Unacceptable Conclusions” and the “Man” Question: Masculinity, Gender, and International Relations.” Teoksessa Zalewski, Marysia ja Parpart, Jane (ed.) (1998), *The “Man” Question in International Relations*, 54-72. Colorado: Westview Press.

Swain, Jon (2005), “Masculinities in Education.” Teoksessa Kimmel, Michael S. - Jeff Hearn – R.W. Connell (ed.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, 215-228. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Sylvester, Christine (2002), *Feminist International Relations: An Unfinished Journey*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sylvester, Christine (1995), *Feminist Theory and International Relations in a Postmodern Era*. New York: Cambridge University Press.

Söderbaum, Fredrik – Patrik Stålgren – Luk van Langenhove (2005), “The EU as a Global Actor and the Dynamics of Interregionalism: a Comparative Analysis”. *European Integration* 27 (3): 365-380.

Tallberg, Jonas (2003), “The Agenda-Shaping Powers of the EU Council Presidency.” *Journal of European Public Policy* 10 (1): 1-19.

Thiesmeyer, Lynn (ed.) (2003), *Discourse and Silencing. Representation and the Language of Displacement*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin’s Publishing Company.

Tickner, J. Ann (2001), *Gendering World Politics: Issues and Approaches in the Post-Cold War Era*. New York: Columbia University Press.

Tickner, J. Ann (1997), “You Just Don’t Understand: Troubled Engagements Between Feminists and IR Theorists.” *International Studies Quarterly* 41: 611-632.

Tickner, J. Ann (1992), *Gender in International Relations*. New York: Columbia University Press.

Väyrynen, Tarja (2007), ”Rauha.” Teoksessa Kantola, Johanna - Johanna Valenius (toim.), *Toinen maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Wadley, Jonathan D. (2006), ”Reclaiming Masculinity: The Connection Between State-Level Emasculation and Foreign Policy.” Konferenssipapereita: International Studies Association, vuosittainen tapaaminen, San Diego, Kalifornia, 22.-25.3.2006.

Wollstonecraft, Mary (1992), *A Vindication of the Rights of Woman*. Lontoo: David Campbell Publishers Ltd.. Alkuperäinen teos julkaistu 1792.

Zalewski, Marysia (2000), *Feminism after Postmodernism: Theorizing through practice*. Lontoo/ New York: Routledge.

Zalewski, Marysia (1995), ”Well, What is the Feminist Perspective on Bosnia?” *International Affairs* 71 (2): 339-356.

EU-LÄHTEET:

ISTUNNOT:

Neuvoston 2889. istunto. Yleiset asiat ja ulkosuhteet: Ulkosuhteet. Bryssel, 15.-16.9.2008.
Lehdistötiedote, asiakirja 13030/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/102966.pdf Luettu 10.10.2008

Neuvoston 2888.istunto. Yleiset asiat ja ulkosuhteet: Yleiset asiat. Bryssel, 15.9.2008.
Lehdistötiedote, asiakirja 13028/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/102980.pdf Luettu 10.10.2008.

Neuvoston 2885. ja 2886. istunnot. Yleiset asiat ja ulkosuhteet. Bryssel ja Geneve, 22.-29.7.2008.
Lehdistötiedote, asiakirja 11666/1/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/102171.pdf Luettu 12.9.2008.

Neuvoston 2864. ja 2865 istunnot. Yleiset asiat ja ulkosuhteet. Luxemburg, 29.4.2008.
Lehdistötiedote, asiakirja 8619/08.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fi/gena/101075.pdf Luettu 5.8.2008.

POLITIIKAT JA ASIAKIRJAT:

Euroopan komissio: *Gender Mainstreaming: General Overview*. Ei päivästietoja.

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/general_overview_en.html Luettu 13.5.2008.

Euroopan komissio: *The Policy: What is the European Neighbourhood Policy?* Päivitetty 19.7.2008.

http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm Luettu 13.9.2008.

Euroopan komissio: *EU maailmassa: Euroopan unionin ulkopolitiikka*. Komission viestintäosasto 2007. Luettelonumero: NA-AB-07-126-FI-C.

http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/67/index_fi.htm Luettu 24.10.2008.

Euroopan komissio: *Komission tiedonanto Neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja Alueiden komitealle: Naisten ja miesten tasa-arvon etenemissuunnitelma 2006-2010*. KOM (2006) 92 lopullinen, {SEK (2006) 275}, 1.3.2006.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0092:FIN:FI:PDF> Luettu 13.9.2008.

Euroopan unionin neuvosto: *Draft Conclusions of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on the promotion and protection of the rights of the child in the European Union's external action - the development and humanitarian dimensions – Adoption*. Asiakirja 9497/08. 21.5.2008.

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st09/st09497.en08.pdf> Luettu 10.10.2008.

Euroopan unionin neuvosto: *Ulko- ja turvallisuuspolitiikka*. 2007. Yleiskatsaus.

<http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?lang=fi&id=248&mode=g&name=> Luettu 18.10.2008.

Euroopan unionin neuvosto: *A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy*. 12.12.2003.

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Luettu 24.10.2008.

Euroopan parlamentti: *Sukupuolten tasa-arvo Euroopan parlamentissa*. Päivitetty 5.3.2008.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080229STO22577+0+DOC+XML+V0//fi&language=fi> Luettu 15.10.2008.

Eurooppatiedotus: *Vakaus ja vauraus ovat Euroopan unionin naapuruuspolitiikan tavoitteita*. Uutinen 21.1.2008. Päivitetty 18.6.2008.

<http://www.eurooppa-tiedotus.fi/Public/default.aspx?contentid=107894&nodeid=37760&culture=fi-FI> Luettu 15.10.2008.

SOPIMUKSET:

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidut toisinnot. Virallinen lehti nro C 115, 9.5.2008: Ilmoitusnumero 2008/C 115/01. <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2008:115:SOM:FI:HTML> Luettu 2.10.2008.

Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu Lissabonissa 13 päivänä joulukuuta 2007. Virallinen lehti nro C 306, 17. 12.2007: Ilmoitusnumero 2007/C 306/01. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0010:0041:FI:PDF> Luettu 2.10.2008.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto. Virallinen lehti nro C 325, 24.12.2002. http://eur-lex.europa.eu/fi/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_FL.pdf Luettu 2.10.2008.

Nizzan sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen sekä Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta. Virallinen lehti nro C 80, 10.3. 2001. <http://eur-lex.europa.eu/fi/treaties/index.htm> Luettu 2.10.2008.

Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen sekä Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta. Virallinen lehti nro C 340, 10.11.1997. <http://eur-lex.europa.eu/fi/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> Luettu 2.10.2008.

Sopimus Euroopan unionista – Treaty on European Union. Virallinen lehti nro C 191, 29.7.1992 <http://eur-lex.europa.eu/fi/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> Luettu 2.10.2008.

MUU AINEISTO:

Amnesty International: *Kosovo (Serbia and Montenegro): "So does it mean that we have the rights?" Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo.* Raportti, 6.5.2004. <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/010/2004/en/dom-EUR700102004en.html> Luettu 18.11.2008.

UNDP: *Gender and Human Rights.* Somalia. Päivitetty 2007. <http://www.so.undp.org/index.php/Gender-and-Human-Rights.html> Luettu 18.11.2008.